

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Центр досліджень прав людини
Юридична клініка
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Житомирський національний агроекологічний університет**

ЛІТОПИСЕЦЬ

Випуск 11

Матеріали
науково-практичної конференції

м. Житомир,
26–27 листопада 2015 р.

Житомир – 2016

УДК 34
ББК 67.0

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 26 лютого 2016 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ляшенко Р. Д., кандидат юридичних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри правознавства Житомирського національного агроекологічного університету;

Шостак С. В., начальник відділу реєстрації нормативно-правових актів, правової роботи та правової освіти Головного територіального управління юстиції в Житомирській області;

Венгерська В. О., доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Літописець. Випуск 11: Збірник тез за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції» (м. Житомир, 26–27 листопада 2015 року). – Житомир: ФО-П Левковець Н. М., 2016. – 215 с.

Адреса організаційного комітету:

10014, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, буд.
Ел. пошта: spec.istor@gmail.com
www.zu.edu.ua

Збірник видано за підтримки народного депутата України

Арешонкова Володимира Юрійовича

У збірнику представлені тези доповідей, які були оприлюднені на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції», що відбулася у Житомирському державному університеті імені Івана Франка 26-27 листопада 2015 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямків: «Права людини в процесі українського державотворення», «Конституційний статус людини і громадянина: проблеми захисту», «Причини корупції в Україні, шляхи її подолання», «Політична корупція в сучасній Україні», «Козацтво як правовий фактор українського державотворення», «Права жінок та шляхи їх забезпечення».

Розрахована на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, всіх, хто цікавиться проблемами прав людини.

Друкується в авторській редакції

© Колектив авторів, 2016
© Житомирський державний

ЗМІСТ

Бондарчук Н. В. Проблеми правового регулювання юридичної відповідальності за земельні правопорушення	6
Арешонков В. Ю. Підходи до вдосконалення змісту сучасної шкільної суспільствознавчої освіти на основі аналізу методичних здобутків ХХ ст.	8
Василенко Л. П. Узгодженість національного законодавства у галузі охорони навколишнього природного середовища з положеннями Всесвітньої Хартії природи..	14
Рудницька О. П. Проблеми проведення реформи місцевого самоврядування в Україні	17
Маркевич О. В. Місцеве самоврядування в Україні: європейський досвід та українські реалії.....	19
Черниш Р. Ф. Забезпечення інформаційної безпеки держави, як одна із складових перемоги у «гібридній війні»	22
Панченко В. С. Жінка на службі в установах мирової юстиції Волинської губернії (II пол. ХІХ – початок ХХ ст.)	24
Магась-Демидас Ю. І. Правовий статус Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.....	27
Новик М. К. Конституційні засади «Пактів ...» П. Орлика	30
Костенко С. О. Окремі аспекти податку на нерухоме майно через призму аграрного права	33
Бучинська А. Й. Роль органів самоорганізації населення в діяльності місцевого самоврядування	35
Прокопенко І. П. Правові аспекти історичного розвитку прав і свобод людини та громадянина в світі	38
Новик В. А. Захист майнових та житлових прав дітей в Україні.....	41
Зосімович О. Ю. Формування професійних дефініцій судових захисників в Речі Посполитій в ХV–ХІХ ст.....	44
Ляшук В. В. Боротьба з організованою злочинністю у світі	47
Афанасьєва І. О. Джерела давньогерманського права	49
Любчак Г. П. Формування суду присяжних в ході судової реформи 1864 року	51
Цьопич В. А. Боротьба з транснаціональною злочинністю.....	54
Запольська Я. В. Актуальні питання боротьби з міжнародною організованою злочинністю.....	56
Андрусенко Т. М. Спільна сумісна власність подружжя	58
Борисевич М. В. Найманство: міжнародний аспект кримінальної відповідальності	61
Томчук А. В. Розвиток національного законодавства, що регулює спадкування в Україні	64
Артемчук О. Ф. Розвиток законодавства про права людини в Україні	66
Спасовська Ю. В. Державно-правове регулювання сімейних відносин	69
Войналович Т. С. Система покарань, їх ознаки та призначення	72
Шевчук В. Л. Звільнення від покарання та його відбування	74
Горпинич А. В. Цивільно-правові відносини за ІІІ Литовським Статутом	76
Волинчук О. О. Кримінально-правова політика у сфері протидії злочинам проти волі честі і гідності неповнолітніх осіб.....	79
Новіцька А. Л. Порядок формування складу Кабінету Міністрів України	82
Маркиш А. О. Праця жінок в Україні	84

Кардаш А. П. Особисті немайнові права подружжя в сімейному законодавстві України	87
Шевчук М. О. Суд і судовий процес за Литовськими статутами	89
Цишнатій М. В. Міська реформа 1870 р. в Російській імперії	91
Карлінський О. В. Історико-правове значення Магдебурзького права	93
Андросович М. П. Правове регулювання усиновлення: зарубіжний досвід	95
Турко Г. Ю. Правове регулювання усиновлення в Україні	98
Карпінський В. Г. Мова і юридична конструкція як основні засоби юридичної техніки	102
Власенко О. М. Захист права власності в Україні	105
Столяр М. В. Види договорів в цивільному праві України	107
Лугина Л. В. Види правопорушень	110
Глуценко К. А. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх	113
Галіцька І. Л. Постать Ю. А. Ілінського в культурно-освітньому житті Волині ...	116
Волотовська М. В. До питання про злочини проти свободи та особистої недоторканості	119
Базилюк Т. В. Поняття та ознаки злочину.	121
Мусячук В. М. Актуальні питання кримінальної відповідальності за правопорушення лісового законодавства.	123
Кузьмишин М. В. Принципи правосуддя та їх реалізація в Україні	127
Шклярук І. С. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх	129
Ваховський В. В. Система престолонаслідування Західної Європи	131
Петренко В. В. Правовий статус слідчого судді за КПК України	133
Венгер Н. М. Допустимість доказів як передумова законності прийнятих рішень у кримінальному провадженні	136
Котвицька І. В. Суїцидальна поведінка неповнолітніх	139
Ейсмонт І. В. Прояви корупції та організованої злочинності в сучасному суспільстві	141
Тарасюк Б. В. Профілактика насильницької злочинності	143
Зарицький В. Г. Поняття та причини латентної злочинності	145
Мельничук Т. В. Запобігання корисливій злочинності	147
Бальковська К. І. Реалізація права на справедливий і публічний розгляд справи незалежним судом в розумні строки, як фактор правової держави	149
Горбатюк О. А. Проблеми реформування судової системи на сучасному етапі	152
Козел С. М. Право на доступ до публічної інформації: міжнародні стандарти і реалізація в Україні	155
Сторожук Г. П. Проблеми реалізації конституційного права на освіту в Україні .	157
Спасовська Ю. В. Шлюб в Україні: співвідношення публічних і приватних елементів правового регулювання	160
Степанчук Б. О. Правовий статус держав-кандидатів на вступ до Європейського Союзу: проблематика суверенітету	162
Хомин О. А. Пошук оптимальної виборчої системи в Україні при виборах до Верховної Ради України	165
Шлянін В. В. Право на невтручання в особисте життя в Україні: проблеми реалізації та перспективи захисту	168
Кучевський В. В. Консолідація земель сільськогосподарського призначення в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект	171
Стужук І. О. Правовий режим індустріальних парків	174

Василюк Н. П. Конституційно-правова порівняльна характеристика конституцій Японії та Німеччини	176
Довгалюк В. С. Шляхи реформування нотаріальної діяльності в Україні в контексті міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду.....	178
Каленюк В. В. Прояви правового нігілізму у студентської молоді в Україні	180
Козел Д. М. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина Швейцарії, Австрії	183
Кривобочек Б. І. Правове регулювання професійної етики юриста	186
Мамчур С. М. Захист прав і свобод людини в Польщі.....	189
Мельник Ю. Л. Велика хартія вольностей 1215 року в Англії як теоретична основа побудови правової держави України	192
Нагорний Д. В. Моральна деформація юриста	195
Нижник Н. М. Правова етика юриста.....	197
Огінська А. І. Конституційно-правовий статус людини та громадянина у Великій Британії.....	200
Росецька М. В. Прокуратура Франції	202
Сторожук К. І. Правове регулювання міграції в Італії	205
Хмельницька О. Б. Захист неповнолітніх від впливу в інформаційному просторі в Україні та закордоном.....	207
Ярошук М. М. Конституція США 1787 року, як юридична Біблія	210
Любчак Г. П. Державно-правовий статус великого князя у ВКЛ у XIV–XVI століттях	212

Проблеми правового регулювання юридичної відповідальності за земельні правопорушення

Найважливішим елементом правового забезпечення раціонального використання та охорони земель, захисту прав та законних інтересів власників землі, землекористувачів є застосування правових засобів впливу, спрямованих на усунення порушень земельного законодавства і припинення їх проявів у майбутньому, відновлення порушеного права та притягнення винних у вчиненні земельних правопорушень до юридичної відповідальності. За порушення земельного законодавства винні особи можуть бути притягнені до дисциплінарної, цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Питання юридичної відповідальності у сфері земельних правовідносин досліджували такі вчені: Г. І. Балюк, А. Берлач, С. Л. Гоштинар, С. А. Диптан, О. В. Ізмайлов, П. Ф. Кулинич, Г. К. Лоїк, О. С. Мірошніченко, І. І. Нестеренко, Ю. С. Петлюк, А. М. Шульга та інші.

Правопорушення в сфері використання та охорони земель України можна розділити на дві групи: 1) правопорушення, об'єктом яких є земля як природний об'єкт; 2) правопорушення, об'єктом яких виступають права на землі авіаційного транспорту України. До першої групи можна віднести дії чи бездіяльність осіб, які спричинили забруднення земель. До другої групи правопорушень можна віднести самовільне захоплення земель чи їх використання без належно оформленої документації.

Відповідно до Земельного Кодексу України громадяни та юридичні особи несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність за такі порушення: а) укладення угод з порушенням земельного законодавства; б) самовільне зайняття земельних ділянок; в) псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами; г) розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель; ґ) невиконання вимог щодо використання земель за цільовим призначенням; д) порушення строків повернення тимчасово займаних земель або невиконання обов'язків щодо приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням; е) знищення межових знаків; є) приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок; ж) не проведення рекультивації порушених земель; з) знищення або пошкодження протиерозійних і гідротехнічних споруд, захисних насаджень; и) невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту; і) відхилення від затверджених в установленому порядку проектів землеустрою; використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь; ї) ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них; й) порушення строків розгляду заяв

щодо відведення земельних ділянок; к) порушення строку видачі державного акта на право власності на земельну ділянку [1, ст. 211].

Проте слід зазначити, що зазначена дана стаття містить ряд недоліків. Зокрема, в ній передбачені земельні правопорушення, за які не визначено санкцій в національному кримінальному та адміністративному законодавстві. Натомість ряд статей Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення містять склади земельних правопорушень, не вказаних у ст. 211 ЗКУ.

До земельних правопорушень, за які не визначено санкцій належать приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок, ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них, а також порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок. До земельних правопорушень, за які передбачені санкції в українському адміністративному та кримінальному законодавстві, але склади яких не вказано у ст. 211 ЗКУ відносяться незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель та незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах. Крім того, оскільки державні акти на право власності на земельну ділянку не видаються з 1 січня 2013 року, то правопорушення, передбачене п. к ст. 211 ЗКУ необхідно виключити.

Досить актуальним є питання адміністративної відповідальності юридичних осіб за земельні правопорушення. В Україні до адміністративної відповідальності залучаються лише громадяни і посадові особи. Законодавством деяких країн Європейського Союзу та Росії передбачена можливість притягнення до адміністративної відповідальності також і юридичних осіб. Досвід таких європейських країн як Німеччина, Італія, Португалія показує, що для припинення зростання правопорушень, скоєних корпораціями, вони пішли по шляху освоєння інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб. Найбільше цей інститут використовується в юридичній практиці Європейського Союзу. Простежується певна світова тенденція у вирішенні цієї проблеми. В Україні інститут відповідальності юридичних осіб стає активно затребуваним і виправданим ще і внаслідок того, що у нас виникає безліч господарюючих суб'єктів, які часто не мають, на відміну від державних підприємств, ясної і формально встановленої структури управління або приховують її. На думку Г. К. Лоїка та С. А. Диптана, відсутність адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення у сфері використання та охорони земель послаблює механізм боротьби з адміністративними правопорушеннями у сфері землекористування та пропонують виділити окремий розділ Кодексу України про адміністративні правопорушення під назвою «Адміністративна відповідальність юридичних осіб», в котрому необхідно визначити серед іншого, відповідальність за порушення земельного законодавства юридичними особами [2, с. 179–181].

До заходів профілактики порушень у сфері земельного законодавства можна віднести: спостереження за станом земель; надання власникам і землекористувачам обов'язкових до виконання вказівок з питань використання та охорони земель, усунення виявлених недоліків; одержання від органів виконавчої влади, землевласників і землекористувачів даних про наявність, стан і використання земельних угідь тощо.

Отже, слід узгодити норми ЗКУ із нормами ККУ та КпАП. Зокрема необхідно передбачити санкції за такі правопорушення як приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок,

ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них, а також порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок.

Крім того п. к ст. 211 ЗКУ необхідно виключити, натомість доповнити такими складами земельних правопорушень як незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель та незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах. Для зменшення кількості земельних правопорушень необхідно активно впроваджувати профілактичні заходи, а також запровадити адміністративну відповідальність юридичних осіб за земельні правопорушення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
2. Лоїк Г. К. Проблеми адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення вимог земельного законодавства України / Г. К. Лоїк, С. А. Диптан // Сучасні проблеми аграрного і природо ресурсного права : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. 30–31 жовтня 2009 р., Київ / за заг. ред. В. М. Єрмоленка та ін. – К. : ІРІДУМ, 2009. – С. 179–181.

Арешонков Володимир Юрійович
доктор педагогічних наук, доцент,
народний депутат України

Підходи до вдосконалення змісту сучасної шкільної суспільствознавчої освіти на основі аналізу методичних здобутків ХХ ст.

Сучасні пошуки змістового наповнення шкільних суспільствознавчих курсів актуалізують дослідження історії становлення і розвитку змісту суспільствознавчої освіти 90-х років ХХ ст. Багато теоретичних ідей, положень, цінних фактологічних матеріалів, що об'єктивно характеризують розвиток змісту суспільствознавчої освіти у ХХ ст. містяться в працях радянських і сучасних українських та російських учених-педагогів і методистів: М. Арцишевської, Р. Арцишевського, С. Бабича, Т. Бакки, К. Баханова, Л. Бахмутової, Л. Боголюбова, А. Булди, Л. Бушика, В. Вікторова, К. Джеджули, О. Дятлової, Н. Жидкової, С. Заволоки, В. Загвязинського, Л. Іванової, Д. Карєва, В. Комарова, М. Лисенка, В. Мазуренко, В. Мисана, О. Михайличенко, В. Позднякова, О. Пометун, А. Приходько, М. Рапаєвої, Т. Ремех, Т. Самоплавської, І. Смагіна, Ю. Степаненка, О. Удода, П. Уховської, Г. Фреймана, Н. Ярош та ін.

Проте аналіз літератури дає підстави стверджувати, що історико-методичні дослідження проблеми змісту суспільствознавчої освіти не стали ще підґрунтям для удосконалення сучасного шкільного суспільствознавства.

Мета статті. Цим і зумовлена мета нашої статті, яка полягає у визначенні підходів до вдосконалення змісту сучасної шкільної суспільствознавчої освіти на основі аналізу методичних здобутків ХХ ст.

Насамперед зазначимо, що поняття «зміст шкільної суспільствознавчої освіти» ми розуміємо як систему інтегрованих наукових знань, умінь і навичок, способів навчальної діяльності, формалізованих в навчальних програмах, що викладалися і вивчалися в межах моно- і поліпредметних навчальних курсів суспільного і

соціального спрямування (виключаючи історію) і забезпечувала розвиток здібностей школярів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя і праці.

На основі аналізу літературних та архівних джерел ми прийшли до висновку, що основними виявленими протиспрямованими тенденціями у розвиткові змісту шкільного суспільствознавства ХХ ст. були опозиції:

- державоцентризм – людиноцентризм (гуманізм);
- інтеграція – дезінтеграція.

Щодо першої пари, то зауважимо, що за умов авторитарних і тоталітарних політичних режимів шкільне суспільствознавство «освячує» пануючу державну ідеологію, легітимізує і висуває як абсолютну цінність волю держави, і, відповідно, спрямовує навчальний зміст на формування моделі громадянина, максимально відданого ідеалам і принципам держави. Держава трактується як мета, людина – як засіб досягнення мети.

Саме тому зміст дорадянського суспільствознавства, в межах державного авторитаризму, та радянського, в межах тоталітаризму, спрямовувався на абсолютизацію державного та підпорядкованість йому особистісного і громадянського начал.

За умов формування громадянського суспільства та демократичної і правової держави в незалежній Україні, протягом 90-х рр. відбулися кардинальні зміни у поглядах на пріоритет людського у суспільних відносинах. Принцип гуманізму, покладений в основу новоствореного наприкінці 80-х рр. змісту шкільного суспільствознавства, вивів на передній план людину, її потреби, інтереси, прагнення, смисл життя тощо. Саме тому в основу змісту були покладені лінії: людина – людина, людина – суспільство, людина – світ тощо. У новому Державному стандарті (2011 р.) ця концептуальна спадкоємність опроектована так званими змістовими лініями суспільствознавчого компонента, а саме:

- людина в суспільно-політичній сфері;
- людина в соціальній сфері;
- людина у правовій сфері;
- людина в економічній сфері;
- людина в культурно-духовній сфері [1].

Встановлено, що протягом досліджуваної доби, у період 20-х – початку 30-х рр., у першій половині 60-х та наприкінці 80-х рр., за умов часткової демократизації суспільних відносин і тимчасового ослаблення ідеологічного і політичного тиску держави, підносилися активність громадськості та професійної (наукової і педагогічної) спільноти щодо спроб впливу на зміст суспільствознавства та на його «олюднення» і прикладну життєву спрямованість. Саме ці періоди у розвиткові змісту шкільного суспільствознавства характеризуються кардинальними інноваційними змінами і є найбільш цікавими для вивчення. І тому у нашому дослідженні їм присвячено максимальну увагу. Також на зміст суспільствознавчої освіти здійснювали вплив наукові підходи, концепції, теорії змісту освіти, які панували в дидактиці на певному історичному етапі.

Щодо другої пари тенденцій, то протягом ХХ ст. відбувалися багаторазові спроби інтегрувати навчальний зміст в один універсальний курс, наприклад: «Суспільствознавство» 20-х–30-х рр., «Суспільствознавство» 60-х–80-х рр., «Людина і суспільство» 90-х рр., «Громадянська освіта» кінця 90-х рр. Але ініціатори такого підходу стикалися з проблемою часової обмеженості навчального плану. Це

призводило до пошуку оптимальних форм, методів і прийомів навчальної роботи для опрацювання і засвоєння максимально можливого обсягу змісту протягом незначного відведеного часу.

На рівні основної школи, як правило, відбувалася дезінтеграція змісту і створювалися нові окремі навчальні предмети, курси та факультативи.

Аналіз літературних та архівних джерел з проблеми дав змогу зробити висновок, що у розвиткові змісту шкільної суспільствознавчої освіти ХХ ст., враховуючи концептуальні підходи до формування змісту та тенденцій у його розвиткові, можна виокремити певні етапи:

1) 1900–1920 рр. – формування змісту низки навчальних предметів («Логіка», «Психологія», «Законознавство», «Закон Божий») в переважних межах «школи навчання» та за умов зародження «школи праці».

2) 20-і – перша половина 30-х рр. ХХ ст. – інтеграція змісту суспільствознавства в умовах впровадження «радянської школи праці» з використанням комплексного методу навчання.

3) друга половина 30-х – кінець 50-х рр. предметна дезінтеграція змісту суспільствознавства («Логіка», «Психологія», «Конституція СРСР та УРСР») в межах «школи навчання» і повернення до знаннєвого підходу у формуванні змісту освіти.

4) 1960–1975 рр. – інтеграція змісту суспільствознавства («Суспільствознавство») в межах «модернізованої школи праці» та політехнізації навчання.

5) 1975–1986 рр. – предметна дезінтеграція змісту суспільствознавства («Суспільствознавство», «Основи Радянської держави і права», «Етика і психологія сімейного життя», низка факультативів правового, етико-морального та економічного спрямування) в межах культурологічного підходу до формування змісту освіти.

6) 1987–2000 рр. – в умовах зародження особистісно-орієнтованого підходу до формування змісту освіти та компетентнісного (кінець 90-х рр.) на засадах його гуманізації і гуманітаризації, деідеологізації, формування змісту суспільствознавства шляхом поєднання окремих інтегрованих курсів («Людина і суспільство», «Громадянська освіта») та окремих предметів і факультативів («Основи держави і права України», «Основи правознавства», «Права людини», «Практичне право», «Народознавство», «Етика і психологія сімейного життя», «Основи сімейної економіки та малого бізнесу», «Християнська етика» тощо).

Навчальний зміст формалізувався в межах як обов'язкових навчальних предметів (інваріантна складова навчального плану), так і в курсах за вибором та факультативах (варіативна складова). Пріоритетність навчальних курсів до 70-х рр. визначалася виключно політико-ідеологічними чинниками, а з середини 70-х – соціальними. Так, наприклад, поява основ Радянської держави і права (1975 р.) та етики і психології сімейного життя (1985 р.) була спричинена зростанням злочинності і правопорушень серед неповнолітніх та демографічними проблемами, пов'язаними з кризовими явищами у шлюбно-сімейних відносинах.

У першій половині 90-х рр. визначальним чинником формування змісту суспільствознавчих предметів і курсів стала нова українська державність. Навколо її сутності, ознак, атрибутів, функцій, напрямів діяльності тощо формувалася основний суспільствознавчий курс «Основи держави і права України», який традиційно (відносно радянської доби) ґрунтувався на засадах нормативного права і акцентування уваги на державі. Курс «Людина і суспільство», побудований на ідеї

людиноцентризму, з кількарразовим оновленням змісту в навчальній програмі, виводився з інваріантної складової навчальної плану в варіативну.

Лише в другій половині 90-х рр., з осмисленням необхідності особистісно-орієнтованої парадигми навчання, з остаточним утвердженням (прийняття конституції у 1996 р.) української державності, з першими спробами застосування компетентнісного підходу до навчання, акценти у змісті суспільствознавства остаточно змінилися на користь людини. Людина (особа, громадянин), її інтереси, потреби, права, поведінка серед інших людей, організація та функціонування суспільства, ідея громадянського суспільства, діяльність його інституцій, – все це лягло в основу оновленого змісту шкільного суспільствознавства кінця 90-х рр.

Якщо коливання між державоцентричною спрямованістю змісту і людиноцентричною обумовлені, насамперед, процесами в політико-ідеологічній сфері держави, то чітко виявити основні чинники, що спричинили процеси інтеграції–дезінтеграції навчального змісту не вдалося. Це пояснюється, на нашу думку тим, що якогось одного сутнісного чинника не існувало – діяв комплекс причин і передумов, з яких конкретні висувалися на передній план на різних етапах формування і розвитку змісту навчання. Так, наприклад, на початку 20-х рр. сутнісним чинником інтеграції змісту суспільствознавства став діяльнісний підхід до навчання на основі комплексів. Цей підхід у межах «трудової школи» чи «школи праці» (П. Блонський, С. Левітін, М. Рубінштейн, С. Шацький) та «вільного виховання» (К. Вентцель, І. Горбунов-Посадов) теоретично почав формуватися ще у першому двадцятиріччі ХХ ст.

Основний чинник інтеграції змісту (60-і рр.) в межах «Основ політичних знань»–«Суспільствознавства» – політико-ідеологічний, спричинений реформуванням суспільних відносин у післясталінський період, змінами у системі освіти у відповідності до концепції політехнізації школи, загостренням ідеологічної боротьби між двома світовими «таборами» та прийняттям нової партійної програми. На відміну від суспільствознавства 20-х рр., яке у формі інтегрованого курсу вивчалось протягом кількох років у межах кожного концентру, новий курс став своєрідним узагальненням всього набутого учнем у шкільному навчанні в межах виключно випускного класу.

Якщо метою навчання суспільствознавства 20-х рр. визначалося формування активної, діяльної, ідеологічно вихованої і політично лояльної до радянської влади особистості, то мета навчання суспільствознавства 60-х рр. – на основі засвоєння положень діалектичного та історичного матеріалізму виховати високоідейного, відданого справі будівництва комунізму громадянина, переконаного в тому, що марксизм-ленінізм є єдино правильним науковим вченням. Очевидно, що на мету навчання наклав відбиток пануючий науково-теоретичний підхід до змісту освіти: у першому випадку – діяльнісний, у другому – знанневий.

Інтеграція змісту в межах курсу «Людина і суспільство» початку 90-х рр. обумовлювалася, насамперед, обмеженістю навчального часу і неможливістю у формі окремих навчальних предметів дати учням повний обсяг оновлених в пострадянську добу суспільно-гуманітарних знань.

Якщо розглядати сучасну шкільну суспільствознавчу освіту, то на основі аналізу двох державних стандартів – початкової та базової і повної загальної середньої освіти, можна зробити висновок про відсутність системного наукового підходу до формування змісту шкільного суспільствознавства. Так, на рівні початкової школи стандарт передбачає змістову інтеграцію – інтегрований курс «Я у світі» для 3–4 класів. Курс охоплює такі теми: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина у світі» [2].

На рівні базової школи (5–9 класи) бачимо предметну дезінтеграцію. Але крім історії України і всесвітньої історії присутній лише навчальний предмет «Основи правознавства» у 9 класі.

Щодо старшої профільної школи, то за межами суспільного профілю базовий навчальний план залишає 6 годин на тиждень на галузь «Суспільствознавство» у 10–11 класах. Це означає можливість обов'язкового вивчення тільки історії України та всесвітньої історії [1].

Щодо змістових ліній: «людина в суспільно-політичній сфері», «людина в соціальній сфері», «людина у правовій сфері», «людина в економічній сфері», «людина в культурно-духовній сфері», – то їх засвоєння можливе лише за рахунок також обмеженої у часі варіативної складової навчального плану.

З навчальних планів і програм «вимилися» успішно апробовані у попередні роки курси з етики, громадянської освіти, практичного права, економіки тощо.

Але як показують події у державному та суспільному житті України осені 2013 – першої половини 2014 років, відсутність громадянської компетентності, патріотизму, правової і політичної свідомості, етнічної самоідентифікації може призвести до трагічних суспільно-політичних і особистих наслідків.

Саме тому, опрацьований нами значний масив інформації з літературних та архівних джерел дає можливість спроектувати та запропонувати укладачам навчальних програм власний підхід до формування змісту шкільної суспільствознавчої освіти на сучасному етапі її розвитку.

На початку конструювання виникає необхідність визначити основні освітні завдання змісту шкільного суспільствознавства.

Виходячи з вимог Національної стратегії розвитку освіти на 2012–2021 роки, одними з ключових напрямів державної освітньої політики мають стати реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти та модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку [3].

Модернізація змісту освіти передбачає забезпечення оптимального співвідношення у змісті шкільної освіти: інваріантної і варіативної частин; суспільно-гуманітарної, природничо-математичної, технологічної і оздоровчої складових [3].

Вивчення підходів радянської дидактики та аналіз сучасних українських навчальних стандартів (додатки Б і В), напрацювань колег з Польщі і Російської Федерації (додаток А) дали нам змогу зробити висновок про необхідність аргументованого і ситуативно виправданого для конкретного історичного проміжку часу поєднання змісту суспільствознавства в межах інтегрованого (-них) курсу (-ів) та окремих навчальних предметів, курсів за вибором і факультативів, які дають змогу вирішити такі освітні завдання:

- критично осмислювати і опрацьовувати соціальну інформацію з різних джерел;
- навчити основ суспільно-гуманітарних наук, що сприяють формуванню цілісної картини світу, обґрунтовують місце людини в світі, соціумі, вирішують найбільш актуальні для конкретного історичного часу освітньо-виховні завдання в контексті аналізу і пояснення найбільш гострих глобальних, суспільно-політичних, екологічних, соціально-економічних, гуманітарних проблем сучасності та пропонують шляхи їх вирішення;
- сприяти формуванню ідентичності (етнічної, релігійної, громадянської, територіальної) особи;

- сприяти розвитку духовно-моральної сфери особи, розвитку правової і політичної свідомості, відповідної культури і соціальної поведінки;
- сприяти особистісному самовизначенню, саморозвитку та самоконтролю;
- сформуванню практичних вмінь і навичок застосування набутих знань в навчальних ситуаціях, у навчальних проектах та практичній суспільно-корисній діяльності.

Важливим результатом здійсненого нами аналізу є можливість визначити складові змісту суспільствознавства у відповідності до класифікації відповідних наук.

Як показує історичний досвід навчання у вітчизняних школах, структурними елементами змісту суспільствознавства були в різні часи і в різному поєднанні (крім історії) основи: філософії (філософська пропедевтика, основи філософської антропології, культурології, релігієзнавства, етики, етнології), політології, соціології, соціальної психології, правознавства, економічної теорії й історії.

У формі окремих навчальних предметів чи факультативних курсів навчальний матеріал із зазначених сфер наукових знань формувався переважно як відповідь на виклик часу – навчання дітей конкретного предмета було своєрідним способом позитивного впливу у близькій чи віддаленій перспективі на суспільно негативну чи гостру ситуативну проблематику (ідеологічного, правового, демографічного характеру тощо).

Методично навчальний зміст концентрувався із різногалузевих знань у межах *знаннєвої парадигми* навчання; з завдань, ситуацій та проектів, що потребували конкретних навчальних дій, вмінь і навичок у межах *діяльнісної парадигми*; знань, умінь, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій у межах *культурологічного та компетентнісного підходів* до навчання.

Аналіз історико-методичної спадщини, відображений нами на схемі (додаток Д) та вивчення сучасних, у тому числі зарубіжних, науково-практичних підходів до формування змісту шкільної суспільствознавчої освіти (додатки А–В) стали підґрунтям для таких пропозицій.

На рівні початкової школи залишається змістова інтеграція суспільствознавства, яка має пропедевтичний характер і реалізується інтегрованим курсом «Я у світі», що викладається у 3–4 класі. Зазначений курс спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання.

На рівні основної школи пропонується виправдана практикою навчання змістова дезінтеграція у формі окремих курсів, які вирішують зазначені нами вище завдання. Серед пропонованих курсів – перевірені практикою навчання в межах особистісно-орієнтованої парадигми з використанням компетентнісного та діяльнісного підходів: етика, громадянська освіта, уроки для сталого розвитку та практичне право.

На рівні старшої школи в межах інваріантної складової навчального плану пропонуємо такий підхід.

Навчальний зміст доцільно формувати на основі таких змістових ліній:

- людина у самоусвідомленні власної сутності;
- людина у взаємодії з людьми і природою;
- людина в професійній діяльності і громадянській активності.

Перша лінія опередметнюється в межах окремого курсу інтегрованим змістом з основ філософії (*онтологія, культурологія, релігієзнавство, етнофілософія, антропологія*), політології, соціології, соціальної психології, теорії держави і права.

Друга лінія в межах окремого курсу поєднує засади етики, сталого розвитку та основ природного права.

Третя лінія також є окремим курсом, що змістовно поєднує громадянську освіту, основи підприємництва, фінансової грамотності та податкових знань.

В ході всеукраїнського експерименту у 2013–2014 р. курс фінансової грамотності, ініційований Національним Банком України, успішно реалізується в більшості регіонів України. Так само викладається окремий курс «Основ податкових знань» та реалізується міжнародний освітній проект «Підприємство в школі».

Слід також зазначити успішну апробацію окремих курсів з громадянської освіти, сталого розвитку, світської і християнської етики.

Створення для старшої школи трьох інтегрованих навчальних курсів дасть змогу реалізувати поставлені перед шкільною суспільствознавчою освітою завдання, логічно підсумує весь процес навчання суспільствознавства і буде продовжувати виправдану сторічним досвідом практику впровадження саме таких компонентів змісту шкільного суспільствознавства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» № 1392 від 23 листопада 2011 р. / Офіційний вісник України. – 2012. – № 11 від 17.02.2012. – стор. 51, стаття 400, код акту 60376/2012.

2. Я у світі. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 3–4 класи / [Н. М. Бібик, Р. А. Арцишевський, Т. Е. Пушкарьова, В. В. Майорський] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/files/navchalni_programu/2012/ukr/07_ya_u_sv.pdf.

3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 // Офіційний вісник Президента України. – 2013. – № 17, стор. 31, стаття 550.

Василенко Леся Павлівна,
кандидат юридичних наук, доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Узгодженість національного законодавства у галузі охорони навколишнього природного середовища з положеннями Всесвітньої Хартії природи

Всесвітня Хартія природи [1] – міжнародний документ рекомендаційного характеру, в якому закріплено принципи поведінки людей, держав і світового співтовариства в цілому насамперед щодо живої природи. Схвалена й урочисто проголошена ГА ООН відповідно до її резолюції від 28.10. 1982. Всесвітня Хартія природи виходить з того, що основа життя на Землі не повинна бути під загрозою знищення, а популяції кожної форми життя мають зберігатися щонайменше на рівні, достатньому для їх виживання.

У Хартії акцентовано на необхідності науково обґрунтованого управління використанням ресурсів суші, моря та атмосфери. Природокористування повинно відповідати таким правилам: а) біологічні ресурси використовуються тільки в межах їх природної здатності до відновлення; б) стан грантів підтримується або поліпшується завдяки заходам щодо збереження їх довготривалої продуктивності; в)

ресурси багаторазового використання, у тому числі води, використовуються повторно або рециркулюються; г) невідтворювані ресурси одноразового використання експлуатуються з урахуванням їх запасів, можливостей переробки і сумісності використання цих ресурсів з функціонуванням природних систем. Всесвітня Хартія природи закликає держави утримуватися від будь-яких скидів забруднюючих речовин у природне середовище.

Аналіз законодавства України у сфері захисту об'єктів довкілля від негативних чинників дає підстави зробити висновки, що воно ґрунтується на збереженні пріоритетів, які відображають домінування: природноресурсового напрямку над завданнями захисту людини та об'єктів довкілля від негативних чинників; потреб функціонування державного апарату управління, створення умов для «зручного» (з точки зору чиновників) адміністрування» [2, с. 12].

На сьогодні положення ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» 1991 р., (далі ЗУ) в тому числі й постанови ВРУ «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» 1998 р., ґрунтуються на трьох суперечливих напрямках, якими є: а) охорона навколишнього природного середовища; б) використання природних ресурсів; в) забезпечення екологічної безпеки. Така правова конструкція завуальовує необхідність реалізації таких важливих складових, як захист об'єктів довкілля від негативних чинників, систематичне їх виявлення та попередження, здійснення заходів по відшкодуванню спричиненої довкіллю шкоди, відновлення природного стану об'єктів довкілля, про що ЗУ обмежується тільки згадуванням.

Положення статей 3, 19 та 50 Конституції України мають взаємопов'язаний характер. На гілках влади лежить обов'язок створити для людини такі умови, зокрема, безпечне для життя та здоров'я довкілля, стан якого б дозволив стверджувати, що в Україні людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Проте, внесені у ЗУ зміни, зокрема, вилучення слів «шкідливий вплив для здоров'я людей», «створення небезпеки для здоров'я людей», «санітарні норми» тощо є сприянням інтересам великого капіталу, а не забезпеченням реалізації вимог ст. 3 КУ та Всесвітньої хартії природи, з якої випливає, що здоров'я людини – це попередня умова якості життя і складова частина соціального, культурного й економічного її розвитку.

Визначення цілей та завдань ОБВ у сфері захисту об'єктів довкілля від негативних чинників та охорони природних ресурсів має причинний зв'язок з фактами грубого порушення конституційних та законодавчих приписів. Прийняття норм, які неправильно відображають нормативно-правові потреби суспільного буття, зокрема, право на безпечне для життя та здоров'я довкілля, є свідченням відсутності правового механізму, який би дозволяв прийняття законів, що пройшли відповідну правову експертизу. Досвід зарубіжних країн свідчить, що прийняттю закону передують його перевірка на конституційність, наприклад, як це передбачено ст. 61 Конституції Французької Республіки: закони та регламенти палат до введення їх в дію мають бути надані до Конституційної Ради, яка повинна надати висновок щодо відповідності їх Конституції.

Європейський Суд із прав людини сформулював позицію у означеній сфері і відзначає, що охорона здоров'я тісно пов'язана зі статтею 2 (право на життя) і зі статтею 8 (право на повагу приватного життя) Конвенції про захист прав людини й

основних свобод (справа Гуерри проти Італії) [3]. Європейська соціальна Хартія вказує на те, що «Кожна людина має право користуватися будь-якими заходами, що дозволяють їй досягти найкращого стану здоров'я» [4, п. 11].

Захист людини та об'єктів довкілля від впливу негативних чинників за своєю глибинною сутністю має санітарно-гігієнічний аспект, а тому встановлення ЗУ інших екологічних нормативів «з урахуванням вимог санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил і норм, гігієнічних нормативів» є нонсенсом, адже у державі повинні діяти єдині норми, які мають ґрунтуватись на положеннях ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»; вилучення ж з тексту ст. 33 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища» («Екологічні нормативи») на підставі ЗУ від 6 квітня 2000 р. № 1642-III положень, що нормативи повинні відповідати вимогам охорони здоров'я людей від негативних чинників, свідчить про те, що такі зміни грубо порушують конституційні права громадян.

Чисельність захворювань загального характеру або здоров'я нації має причинний зв'язок з кризовим станом довкілля. У відповідності із ст. 3 КУ, забезпечення належного стану здоров'я громадян має здійснюватись через захист довкілля від негативних чинників, результатом якого має бути безпечне довкілля. Раціональне ж використання природних багатств надр та об'єктів довкілля у якості природних ресурсів, - це аспекти їх охорони в інтересах: забезпечення прав власника, яким є Український народ; розвитку економіки, в тому числі й відновлення природного стану об'єктів довкілля, що в цілому не здійснюється.

Обумовлений Конституцією України принцип верховенства права означає підпорядкування діяльності усіх державних інститутів потребам реалізації прав людини, а тому вбачається, що законодавство у сфері реалізації прав громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля, зокрема, правильне визначення цілей, завдань та функцій гілок влади (їх посадових осіб) стосовно захисту людини, землі, води, повітря від негативних чинників, реалізація адміністративної реформи, - потребують комплексного вирішення шляхом приведення конституційних та законодавчих положень у відповідність з потребами людини та принципами правової держави, що безпосередньо впливає із змісту статей 1, 3, 50 КУ та приписів Всесвітньої Хартії природи.

Реалізація конституційних приписів можлива за умов прийняття нової редакції Закону України «Про захист довкілля», який ґрунтуватиметься на інших, відмінних від існуючого ЗУ положеннях.

Вбачається, що головною метою проекту ЗУ «Про захист довкілля» мають бути: а) захист людини, землі, води, атмосферного повітря, флори та фауни від впливу негативних чинників шляхом їх попередження та ліквідації; б) нагляд за відтворенням лісів та рекультивацією земель; відновленням природного стану водних ресурсів; мінімізацією шкідливого впливу технологічних процесів добування природних ресурсів на здоров'я людини; в) забезпечення природного стану ландшафтів, природних комплексів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду України; г) передача НОЗД у судові органи матеріалів по фактах спричиненої шкоди довкіллю з одночасним обґрунтуванням розміру спричиненої шкоди, що цілком узгоджується з вимогами статей 50, 66 КУ; д) забезпечення неухильного застосування, дотримання та виконання правил захисту об'єктів довкілля від негативних чинників у всіх сферах виробничо-господарської та приватної діяльності тощо.

Вивчення проблематики питань правового регулювання змісту організації та

діяльності органів виконавчої влади у сфері захисту об'єктів довкілля дає підстави запропонувати теоретичне визначення поняття інституту «служби захисту довкілля», під яким слід розуміти сукупність адміністративно-правових та технічних норм, які визначають організаційно-правовий статус національної організації захисту довкілля і регламентують безпосереднє виконання нею обов'язків, що випливають з приписів статей 3, 50 КУ стосовно: здійснення превентивних заходів із попередження впливу негативних факторів на людину та об'єкти довкілля; ліквідації наслідків впливу негативних факторів на людину та об'єкти довкілля; реалізації майнового впливу на винних осіб у спричиненні шкоди об'єктам довкілля; забезпечення неухильного застосування, дотримання та виконання чітко визначених на законодавчому рівні правил захисту об'єктів довкілля від негативних чинників у всіх сферах виробничо-господарської та приватної діяльності; виконання інших функцій, що випливають з положень Конституції України та Всесвітньої Хартії природи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Всесвітня Хартія природи від 1 січня 1982 року: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_453/print1329863386597189.
2. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції // Право України, 2006, № 5. – С. 11-17.
3. Eur. Court H.R. Guerra and Others v. Italy, Judgment of 19 February 1998. Reports. 1998-I [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.espch.ru/>.
4. Європейська соціальна хартія: Прийнята Радою Європи 18 жовтня 1961 року, реєстр. № ETS № 35 // СССР и международное сотрудничество в области прав человека. Документы и материалы. – М. : «Международные отношения», 1989. – 475 с.

Рудницька Ольга Павлівна,

кандидат юридичних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Проблеми проведення реформи місцевого самоврядування в Україні

У системі зовнішньополітичних пріоритетів України європейська інтеграція посідає особливе місце. З підписанням у 2014 році Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) Україна отримала можливість модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, вихід на світові ринки, зокрема на ринок ЄС тощо. Євроінтеграційний вибір України зумовлює застосування нових підходів до розвитку та функціонування регіонів, а також визначення цілей, пріоритетів і механізмів реалізації регіональної політики.

Метою даної публікації є висвітлення особливостей реформування місцевого самоврядування, створення об'єднаних територіальних громад в Україні.

Перепонами для нормального функціонування територіальних громад на території України є нерівномірність економічного розвитку територій та густини населення. Територіальні громади в Україні досить подрібнені, практично не мають

власних можливостей розвитку, відбуваються старіння населення і зменшення його чисельності.

Ці обставини функціонально пов'язані з нерівномірністю розвитку територіальних громад. Так, малі адміністративно-територіальні одиниці та їх територіальні громади, особливо ті, що розташовані на значній віддалі від великих міст, мають значно менше ресурсів для розвитку та надання якісних адміністративних та соціальних послуг. Тому, особливістю реформи в Україні має стати об'єднання територіальних громад для покращення їх фінансового функціонування, компактного надання адміністративних і соціальних послуг тощо.

5 лютого 2015 року Верховна Рада України прийняла Закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» № 151-7 [1], «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-19 [2]. Дані законодавчі акти заклали підвалини реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні.

Необхідно враховувати, що зміна територіального устрою держави можлива лише шляхом внесення змін до Конституції України та прийняття відповідного Закону «Про територіальний устрій», який має врегулювати питання устрою та функціонування як органів державної влади, так і місцевого самоврядування. Тому вкрай важливо для проведення рішучих кроків на шляху реформи в першу чергу провести конституційну реформу, внести зміни до Конституції України. Крім того, необхідно прийняти ряд законодавчих актів щодо місцевого самоврядування: «Про засади державної регіональної політики» (законопроект прийнятий у першому читанні 13 червня 2014р. № 4069а), «Про комунальну власність».

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015р. № 151-7 суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст.

Статтею 4 вказаного вище закону визначено умови об'єднання територіальних громад. Так, при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади. Крім того, якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання.

Доцільно зауважити, що важливим фактором, що впливає на розвиток громад є формування ринку земель. Відсутність чіткої, загальнодоступної системи управління ринковими операціями є ще одним фактором стримування інвестицій у землю.

Крім того, вплив громадськості на процес реформування місцевих бюджетів має бути обов'язковим. Існуюча система місцевих бюджетів в Україні є недієвою за кількісним наповненням структури, тому необхідне зменшення кількості місцевих бюджетів. Особливістю реформування міжбюджетних відносин в Україні має бути безумовна відмова від постійної дотаційності певних місцевих бюджетів за рахунок інших. мають бути створені умови для забезпечення прозорості та доступності фінансової інформації на рівні регіону та держави в цілому.

Особливу увагу необхідно звернути на відсутність у районних та обласних рад власного виконавчого органу. Свої повноваження (крім виключної компетенції) районні та обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям. Розподіл управлінських функцій на регіональному рівні є застарілим, потребує термінової зміни. Запропонована структура територіальної організації влади, за якої

районні і обласні ради отримують власний виконавчий орган, а гілка державної влади буде представлена через систему префектур із трансформованими функціями, є обґрунтованою на сьогодні. Це забезпечить цілісність публічного управління, баланс різних його підсистем, виважений розподіл повноважень, відповідність національного місцевого самоврядування європейським стандартам.

Проте при проведенні реформування місцевого самоврядування пропонувані процеси трансформації мають відбуватися лише з урахуванням як європейського досвіду, так і періоду децентралізації 1990-х рр. в Україні.

Отже, реформування місцевого самоврядування може дати потужний поштовх для прискорення розвитку суспільства в цілому. Принципи повсюдності місцевого самоврядування та його економічної ефективності, що має стати головним пріоритетом при проведенні децентралізації влади в Україні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 151-7 від 5 лютого 2015 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52379
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 року № 71-19 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/72-19>

Маркевич Оксана Валентинівна

кандидат історичних наук, старший викладач
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Місьцеве самоврядування в Україні: європейський досвід та українські реалії

Питання становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні є одним з найбільш обговорюваних тем у суспільстві. Воно й зрозуміло, враховуючи сучасну політику держави, реформування у всіх сферах життя суспільства і держави із можливістю залучення європейського досвіду. Завдання цієї розвідки полягає у висвітленні сучасного стану місцевого самоврядування в Україні в контексті становлення нової системи територіальної організації влади, відтворення принципів Європейської хартії місцевого самоврядування (далі – Європейська хартія) та її реалізацію в практиці державного будівництва.

Від імені України Європейську Хартію було підписано 6 листопада 1996 року в Страсбурзі, а Верховна рада України ратифікувала документ 15 липня 1997 року. Приєднавшись до Хартії, кожна держава зобов'язана дотримуватись загальноєвропейських стандартів, але при цьому має право виробити національні моделі самоврядування на основі власних потреб і традицій [6, с. 31]. Таким чином були вироблені лише стандарти щодо організації та управління та місцях, що мало стати об'єднуючим чинником європейських країн.

Одна з головних відмінностей у формуванні місцевого самоврядування в країнах Європи та Україні – різниця історичного досвіду у його організації. Місьцеве самоврядування – довготривале явище в соціальному та політичному житті людства і

складається воно історично. Становлення місцевого самоврядування в Україні сягають давніх витоків. Територіальне самоврядування на землях сучасної України розвивалося на основі звичаєвого права, а його елементи знайшли свій прояв у вічах. Важливе значення мало поширення Магдебурзького права. Розвивалось самоврядування і в подальші періоди української історії. Тим не менше захоплення влади більшовиками перервали процес становлення і розвитку місцевого самоврядування, оскільки його функціонування було несумісним з їх методами управління, організацією влади, що базувалась на жорсткій централізації, бюрократичному підпорядкуванню центру всіх територіальних рівнів влади. У той час у положеннях Конституції Бельгії ще 1831 року знайшла своє місце ідея особливої «громадівської» влади, так звана «теорія вільної громади». Поряд із законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади визначалась четверта гілка – муніципальна. Головна думка полягала в тому, що територіальна громада має самостійно вирішувати свої справи і це має такий самий природний та невідчужуваний характер, як і права і свободи людини [6, с.8].

Ще одна відмінність полягає у трактуванні понять «місцева влада», «місьцеве самоврядування», «регіональна влада» [5, с.2]. Як зазначає професор Юрій Чернецький, головна відмінність європейської практики від вітчизняної полягає в тому, що зарубіжні системи місцевого самоврядування є самоврядними за своєю сутністю, самоврядування складає їх основу, у той час як в Україні на рівні областей і районів спостерігався більший вплив місцевих адміністрацій, що входять до загальнодержавної системи органів виконавчої влади і не перебувають в залежності від населення відповідних територій [7, с.10]. В цьому полягала (сподіваємось буде ліквідована – О.М.) основна з причин неефективності місцевого самоврядування. Досвід країн Європи свідчить, що найбільш дієво територіальне управління здійснюється тоді, коли громади мають широкі, а в деяких випадках виключні повноваження щодо територіального розвитку, щоправда здійснювати його мають в межах загальнодержавної політики та національного законодавства.

Для того щоб зрозуміти яким шляхом рухатимуться реформи в Україні, більш детально розглянемо хід реформи у Європі. Перший крок у формуванні місцевого самоврядування – структурні зміни. Вони полягали у реформуванні адміністративно-територіального устрою держави і пов'язувались із запровадженням самоврядування на регіональному рівні. Наслідком таких реформ стало укрупнення територіальних громад. Процес цей проходив досить болісно і, навіть, до сьогодні остаточно не завершився. В деяких країнах Європи розпочалася друга хвиля територіальних реформ, суть якої полягає в перегрупованні територіальних громад. Так, у Данії у січні 2007 року відбулося скорочення комун з 275 [6, с. 24] до 99 [3, с. 252]. Певні перегруповання відбулись в Англії та Німеччині. У цілому спостерігається тенденція до скорочення чисельності територіальних громад з метою їх укрупнень і об'єднань.

Другий крок полягає у здійсненні функціональних реформ, суть яких полягає у перерозподілі функцій між місцевими, регіональними та центральними органами управління. Вони проводились одночасно з структурними, тому їх розмежування видається досить умовним. Суть полягала у розширенні компетенції регіональних та місцевих органів влади, тобто децентралізація управління, під якою розуміють передачу центральною владою окремих владних повноважень органам місцевого самоврядування. Проведення функціональних реформ вимагає вдумливого підходу. В державах, де не сформовані сталі демократичні тенденції, а формальна існуюча система місцевих органів влади не відповідає реальному механізму місцевої влади,

децентралізація може призвести до ситуації, коли широкі повноваження використовуватимуться в корпоративних інтересах локальних еліт. У державах зі «слабкою демократією» централізація забезпечує переваги єдиного управління, вільного від місцевих політичних спорів і запобігає, за словами професора Жоржа Веделя «зловживання владою збоку сільських самодурів» [4, с. 392]. Принагідно зауважимо, що і цей етап у європейських країнах до кінця не завершився. У Франції, країні досвід якої Україна впроваджує останні десятиліття, 2010 році пройшов цикл обговорень та наукових семінарів з питань більш чіткого розподілу повноважень на територіальному рівні. І це при тому, що 2003 р. у цій країні було здійснено конституційну реформу, яка чітко визначала і закріплювала перерозподіл владних повноважень та сферу компетенції територіальних громад [3, с. 352].

Третій крок – це проведення організаційних реформ. В цілому результатом стало підвищення професіоналізму муніципального управління з залученням чиновників-професіоналів; зміцнення матеріальних та фінансових основ місцевого самоврядування, відповідно кожна громада отримала свою (муніципальну) власність, яка необхідна для її функціонування. У органів місцевого самоврядування з'явилися нові функції, потреби в реалізації яких на місцевому рівні раніше не було (наприклад екологічна), а частина функцій, які до цього виконували органи місцевого самоврядування (прибирання вулиць, переробка сміття), передаються приватним підприємствам тощо. Так, у Франції чітко прописані три групи питань, які перебувають у віданні територіальних громад: дошкільна і шкільна освіта, соціальні питання і соціальний захист населення, містобудування й муніципальна економіка. Додамо також, що усі транспортні шляхи сполучення, розташовані на території департаменту, перебувають під його юрисдикцією, за що влада несе безпосередню відповідальність [3, с. 252]. Ще однією тенденцією розвитку є процес урбанізації, скорочення кількості сільського поселення, поглиблення кризи міст. Внаслідок урбанізації виникли агломерації, з'явився феномен територіальної невідповідності ресурсів і потреб та безоплатного споживання.

Підведемо підсумки. Проблема формування місцевого самоврядування в Україні досить плідно розробляється українськими вченими і пов'язано це з посиленням суспільним інтересом. Україна впевнено розбудовує систему місцевого самоврядування за європейським зразком, частину завдань вже вдалося вирішити, іншу частину – законодавчо урегулювати. Рухаючись обраним напрямком, можна передбачити і пом'якшити кризи, які пережили європейські країни: урбанізація, агломерація. Утвердити в суспільстві думку, що не існує ідеального рецепту формування місцевого самоврядування, воно складається історично. І, навіть, у державах, які на перший погляд уже мають омріяний нами результат, до сьогодні проходять зміни і реформи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ від 15.10.1985 // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

3. Бабінова О. Сучасний європейський досвід місцевого та регіонального управління / Олена Бабінова // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – №3 (14). – С. 248–257.

4. Ведель Ж. Административное право Франции / Ж. Ведель [пер. с фран. Энтин Л. М.]. – М.: Прогресс, 1973. – 512 с.

5. Копил Б. К. Досвід реформування місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу / Б. К. Копил // Держава і право. – 2010. – № 6. – С. 1–4.

6. Пітцик М. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування : [навч. посіб.] / М. Пітцик, В. Кравченко, Е. Моньйо, В. Черніков та ін. – К., 2000. – 136 с.

7. Чернецький Ю. О. Про деякі ключові поняття науки державного управління / Ю. О. Чернецький // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”. – 2003. – № 3. – С. 9–13.

Черниш Роман Федорович

кандидат юридичних наук, доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Забезпечення інформаційної безпеки держави, як одна із складових перемоги у «гібридній війні»

З березня 2014 р. (моменту анексії російськими військами території АР Крим, а також неофіційної участі військового контингентна РФ у військових діях на сході України), в державі фактично розпочалася “гібридна війна”. Реалії сьогодення вимагають докорінної перебудови усього державного механізму, в т.ч. й оптимізації діяльності правоохоронних органів та вдосконалення національного законодавства. Особливої актуальності вищевказане набуває на фоні активізації протиправної діяльності бойовиків терористичних організацій ДНР/ЛНР, постійних спроб останніх по розширенню площ захоплених територій (*всупереч т.зв. “Мінським угодам”*), підготовки на території РФ, за сприяння представників спеціальних служб зазначеної країни, диверсійних груп для вчинення терористичних актів майже у всіх регіонах (*Донецька, Луганська, Одеська, Харківська, Запорізька і т.д. області*), направлених на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації, а також дискредитацію вищого керівництва держави, особовий склад до яких підшукується в т.ч. й за допомогою Інтернет ресурсів.

Поряд з тим, Інтернет-простір активно використовується з метою прихованого психологічного, політичного, комерційного та фізичного примусу, викривлення сприйняття реальності. Серед способів та технологій, які застосовуються з вищевказаною метою, виділяються наступні: пряме підтасовування фактів; замовчування невігідної інформації; упередженість інтерпретації фактів; надання сфальсифікованої інформації; навішування ярликів для компрометації політиків тощо.

Для доведення вигідної інформації до суспільства, перевага, як правило, надається електронним засобам масової інформації (*Інтернет-виданням*), які використовують новітні інформаційні технології для розповсюдження новин.

Окремою технологією маніпулювання можна виділити т.зв. маніпулювання на форумах. Даний вид технології полягає в коментуванні, в т.ч. анонімному, тієї чи іншої проблематики та ситуації різними користувачами Інтернет-ресурсу, що є

ознакою демократизму і плюралізму Інтернету. Водночас, зацікавлені особи можуть активно втручатися у форуми, коментуючи, начебто й неупереджено, ті чи ті події. Насправді ж “голос народу” виявляється звичайним пропагандистським засобом, іноді провокативним, але завжди дієвим, бо здається об’єктивним. Маніпулювання на Інтернет-форумах соціально шкідливе, оскільки розповсюдження неправдивої інформації дискредитує сам інститут громадської думки, робить його вразливим та недієздатним.

У зазначеному контексті, нами виокремлено ряд негативних чинників, своєчасне усунення яких дозволить удосконалити нормативно-правову базу у сфері забезпечення в Україні загальнодержавної системи кібербезпеки та сприятиме її ефективному використанню.

Зокрема, аналіз наявної інформації свідчить, що законодавчі акти у вищевказаній сфері здебільшого перебувають на стадії розробки або доопрацювання, внаслідок чого ускладнюється процедура правового реагування та впливу на діяльність суб’єктів інформаційного поля держави.

Так, відсутність низки законодавчо-закріплених понять у вказаній сфері негативно впливає на прийняття рішень слідчими при кваліфікації відповідних протиправних діянь.

Диспозиція ст. 111 КК України передбачає відповідальність за діяння, умисно вчинене громадянином України, в т.ч. на шкоду інформаційній безпеці, хоча в національному законодавстві відсутнє тлумачення терміну “інформаційна безпека” (*в окремих коментарях до ст.111 ККУ також вживається поняття “інформаційної експансії”*), що створює підґрунтя для правих маніпуляцій з боку зацікавлених сторін кримінального процесу (*зазначений термін розуміється ними на власний розсуд через призму суб’єктивності*).

Іншим негативним аспектом забезпечення інформаційної безпеки є те, що процеси впровадження в органах державної влади нових інформаційно-телекомунікаційних проектів відбуваються без попереднього їх забезпечення відповідною нормативною та організаційно - режимною базою, створення сучасних систем технічного/криптографічного захисту інформації, а також відсутності належного фінансування.

Також, серед актуальних проблемних питань залишається неналежне забезпечення операторами/провайдерами телекомунікацій під час надання органам державної влади та місцевого самоврядування доступу до мережі Інтернет відповідного рівня захисту систем та мереж від зовнішніх втручань, резервування каналів на випадок блокування основних та, навпаки, створення ними через нехтування вимог із захисту інформації можливостей прихованого моніторингу сторонніми особами інформації, яка передається зазначеними каналами.

На нашу думку, з метою розбудови в Україні ефективної системи інформаційної безпеки, на рівні Кабінету Міністрів України першочергові зусилля повинні бути спрямовані, насамперед, на реалізацію загальнодержавних проектів інформатизації та вдосконалення положень національного законодавства. А саме:

- створення національної інформаційно-телекомунікаційної системи (державного провайдера/оператора телекомунікацій);
- розвиток системи національних інформаційних ресурсів;
- інформатизацію стратегічних напрямів розвитку економіки держави, її безпеки та оборони, соціальної сфери.

Жінка на службі в установах мирової юстиції Волинської губернії (II пол. XIX – початок XX ст.)

Боротьба жінок за розширення своїх прав тривала віддавна, та найбільш сильно проявилась на зламі століть у різних сферах громадсько-політичного і приватного життя. При чому каменем спотикання стало питання про допущення жінок до державної служби. Тому метою цієї статті є аналіз практик мирових установ Волинської губернії щодо використання жіночої праці у своїй діяльності.

Тема професійної дискримінації жінок в XIX ст. в історіографії не нова. Серед дореволюційних громадських діячів досліджували правовий статус жіноцтва Я. Орович [13], А. Полянский [15] І. Гессен [11] і наголошували на існуючій суспільній несправедливості та нерівноправності. У радянський час до проблем гендерної рівності майже не звертались, згадуючи лише деякі аспекти цієї проблеми і то побіжно (В. Лейкіна-Свирська) [12]. У зв'язку із деідеологізацією науки та подальшим розгортанням феміністичного руху все більше сучасних істориків долучається до розкриття можливостей жіноцтва у приватній сфері та публічній діяльності (Ж. Сердюк [17], І. Шульженко [19], Л.Петришина [14]).

У першій половині XIX ст. імперське законодавство розглядало жінку як слабку, нерозвинену істоту, яка потребує особливого захисту, підпорядкування авторитету і яку слід утримувати у відповідних межах. В основі подібного світобачення лежали патріархальні настанови про призначення жіноцтва. Теоретичною та моральною опорою влади було християнське вчення, за яким жінка створена для чоловіка і «зобов'язана йому і світлом, яким вона насолоджується, та ім'ям, яке носить» [18, с. 8-9].

Правове становище жінок визначалося системою прав та обов'язків, що ґрунтувалися на основних принципах підданства у Російській імперії. При цьому, дружина цілком перебувала під владою чоловіка, зобов'язуючись коритися йому, проживати разом, слідувати за ним у разі зміни місця проживання [16, с. 18]. Обмеження особистих і майнових прав заміжньої жінки полягало у неможливості без згоди подружжя давати на себе векселі, укладати договори особистого найму, змінювати місце перебування та отримувати паспорт, вступати на державну службу чи навчання (ст. 103, 107, 109, 2202, 2203) [16, с. 11-12, 164].

Ситуація поступово змінюється лише в Епоху Великих реформ у 1860-70-х роках. Завдяки освітній реформі 1864 р. було дозволено відкриття перших середніх закладів для жінок, хоча держава і не підтримувала їх фінансово, змусивши функціонувати на кошти різних товариств та пожертвування. За земською реформою самотні жінки, які задовольняли умовам цензів могли брати участь у виборах до земств, щоправда шляхом делегування свого голосу довірній особі чоловічої статі.

У цей же час відбувається реформування судової влади, прогресивними здобутками якого скористалися жінки. Так, новий мировий суд у Волинській губернії був введений у 1871 р., при чому законодавець передбачив функціонування при мирових з'їздах окремого штату присяжних повірених [10]. А вже 30 квітня 1875 р. до Житомирського з'їзду надійшло розпорядження міністра юстиції про негайне звільнення із посад повірених-жінок, оскільки це суперечить духу імперських законів

[2, арк. 8]. Після цього, протягом наступних 23 років представниці жіночої статі у мирових судових установах не служать.

Черговий раз обставини змінюються на зламі століть, коли ускладнюється соціально-економічна та політична ситуація у державі і відбувається дорожчання життя. Разом із тим у цей час стрімко зростають обсяги паперової роботи канцелярій мирових судів. Так, у Житомирській з'їзді у 1877 р. надійшло 1016 справ і 5505 вхідних документів, то вже у 1888 р. ці показники становили 1706 і 9805, тобто за десять років вони практично подвоїлись і продовжували збільшуватись [1, арк. 3-4]. Однак, коли голова з'їзду звернувся із клопотанням про збільшення асигнувань для найму додаткових канцеляристів, міністерство йому відмовило, зауваживши, що посадовець має оперувати лише наявними коштами.

Саме ця обставина змушувала більшість писарів-чоловіків звільнялись і підшукати вдалу кандидатуру на складну роботу із дуже мізерною оплатою праці ставало нездійсненною задачею. З огляду на це, на посади молодших канцелярських службовців почали приймати жінок. У фінансовій звітності Житомирського з'їзду за 1898 р. знаходимо відомість про виплату 16 рублів діловоду Олені Курбатовій [3, арк. 21 зв.]. А у 1899 р. до цієї ж мирової установи звернулись із клопотанням про працевлаштування дворянка Марія Паркова, донька колишнього чиновника поштового відомства Марія Романчук та дівчиця Єлизавета Іванова [4, арк. 33-36]. Практика найму жінок до канцелярій державних установ була узаконена на загальноімперському рівні лише у 1900 р. Відтоді представницям слабкої статі офіційно дозволялось на умовах вільного найму виконувати писарські та рахункові обов'язки у судовому відомстві, але все ще заборонялось займати штатні посади [15, с. 234].

Пік прийняття жінок на службу до мирових з'їздів Волинської губернії припадає на 1914-1919 рр. – період кадрового «голоду», спричиненого мобілізацією чоловіків на фронт. У середньому вони становили 27% від загального числа. У 1914 р. у з'їзді працювали Валентина Сурикова, Наталія Зелінська і Ніна Угнива. При чому всі вони були незаміжні, а Ніна Григорівна ще й утримувала батькову сестру Марію Зарембу-Гадзяцьку [5, арк. 49]. Типовою була доля Валентини Сурикової, доньки колишнього чиновника, яка рано осиротіла. У двадцять один рік вона була змушена самостійно заробляти на життя і дбала про свою непрацездатну літню тітку Марію Кулешову, яка страждала астмою, хронічним бронхітом і пороком серця. У 1917 р. дівчину прийняли на посаду урядовця другого розряду канцелярії Житомирського з'їзду із жалуванням у розмірі 128 руб. [6, арк. 2].

Ще одним чинником, що спричинив збільшення частки жінок-канцеляристів, стало поширення середньої жіночої освіти на початку ХХ ст. Як зазначав Ж. Сердюк, приймаючи відповідне рішення, уряд не передбачив появи великої кількості бажаючих навчатися, а також реалізувати себе у професії. Тим часом у найбільших губернських містах з'явилася значна кількість дипломованих випускниць гімназій, між якими почалась жорстка конкуренція за робочі місця [17, с. 46]. Прикладом подібної ситуації у м. Житомирі стали писарі мирового з'їзду Євгенія Зелінська (26-річна донька селянина, яка у 1909 р. закінчила чотири класи губернської гімназії) [7, арк. 1-2] та Ганна Піотровська (23-річна донька чиновника, яка 1915 р. отримала диплом того ж навчального закладу) [8, арк. 1-2]. Водночас у Луцькому мировому з'їзді машиністкою працювала незаміжня 24-річна донька чиновника Ніна Варницька, яка провчилася чотири роки в Острозькому жіночому училищі графа Д. Блудова [9, арк. 3 - 3 зв.].

На основі аналізу формулярних списків, можемо констатувати, що писарями ставали 18-22-річні особи, незаміжні (100%), вихідці із селян (50%), духовного стану або чиновників (по 25%), православні (75%) чи протестанти (25%) [7-9]. Оскільки на службу йшли незаміжні, можемо констатувати, що патріархальність у суспільстві все ще відігравала значну роль. Вийшовши заміж, жінка втрачала можливість служити, бо для цього слід було представити керівництву письмовий дозвіл від чоловіка, що їй не вдавалосьь.

Соціальні характеристики жінок-писарів свідчать про те, що вони походили з селянських родин, які формально рахувались членами сільської громади, але де-факто переселились до міста. Їм був притаманний світогляд та цінності селянського життя, проте вони вже активно освоювали нові сфери діяльності. Жінками-писарями часто ставали і вихідці із чиновницьких або священницьких родин. Це відбувалось, коли помирав голова сімейства або за станом здоров'я не міг утримувати сім'ю, тоді донькам доводилось йти на службу. Чиновники та священники – традиційно освічені люди, які могли дати належну освіту дітям: 75 % жінок-писарів закінчили жіночу гімназію [7-9].

Таким чином, допуск жінок до зайняття посад на державній службі став першим, проте дуже важливим кроком на шляху емансипації жіноцтва та зрівняння їх у правах із чоловіками. Хоча жінкам, які прагнули самостійно заробляти собі на життя, навіть після прогресивних урядових рішень на їх користь доводилось наполегливою працею відстоювати таке право, неухильно долаючи суспільні упередження. Допомогавав їм у цьому мировий суд, який як одна із найбільш відкритих та ліберальних установ надавав всебічне сприяння у працевлаштуванні у якості повірених, писарів, секретарів. Проте такі розрізнені приватні ініціативи не могли змінити загальну картину і, як наслідок, неефективність гендерної політики царату стала суттєвим чинником входження Російської імперії в системну кризу, яка врешті-решт і завершилася крахом самодержавства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДАК України), ф. 442, оп. 528, спр. 104.
2. Державний архів Житомирської області (далі – Держархів Житомирської обл.), ф. 167, оп. 1, спр. 158.
3. Держархів Житомирської обл., ф. 167, оп. 1, спр. 292.
4. Держархів Житомирської обл., ф. 167, оп. 1, спр. 269.
5. Держархів Житомирської обл., ф. 167, оп. 1, спр. 398.
6. Держархів Житомирської обл., ф. 167, оп. 1, спр. 468.
7. Держархів Житомирської обл., ф. 167, оп. 1, спр. 35.
8. Держархів Житомирської обл., ф. 167, оп. 1, спр. 101.
9. Державний архів Волинської області, ф. 292, оп. 1, спр. 79.
10. Высочайше утвержденные временные правила об устройстве мировых судебных установлений в губерниях: Виленской, Ковенской, Гродненской, Киевской, Волынской, Подольской, Минской, Витебской и Могилевской, впредь до введения земских учреждений. 23 июня 1871 г. // ПСЗ. Собр. 2-е – СПб, 1871. – Т. XLVI. – Отд. первое. – № 49750. – С. 913-916.
11. Гессен И. В. Влияние законодательства на положение женщин / И. В. Гессен // Право. 1908. — № 51. – С. 26-48.

12. Лейкина-Свирская В. Р. Русская интеллигенция в 1900-1917 гг. / В. Р. Лейкина-Свирская. – М.: Мысль, 1981. – 285 с.
13. Орович Я. Женщина в праве. С приложением всех постановлений действующего законодательства, относящихся до лиц женского пола / Я. Орович. — Санкт-Петербург, 1895. – 237 с.
14. Петришина Л. В. Правовой статус жінки Наддніпрянщини в історіографічному дискурсі XIX ст.: [Електронний ресурс] / Л. В. Петришина. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/politologiya/30-politika/1772-pravovij-status-zhinki-naddnipyryanshhini-v-istoriografichnomu-diskursi-xix-st.html>
15. Полянский А. Русская женщина на государственной и общественной службе / А. Полянский – Москва, 1901. – 489 с.
16. Свод законов Российской империи. — Т. X. — Санкт-Петербург, 1900. – 463 с.
17. Сердюк Ж. М. Можливості професійної самореалізації жінок у сфері освіти на межі XIX–XX ст. (на прикладі жіночих гімназій Одеського навчального округу) / Ж. М. Сердюк // Інтелігенція і влада. – 2013. – Вип. 29. – С. 44-52.
18. Соколов Д. Назначение женщины по учению слова Божия / Д. Соколов. – СПб: Тип. и лит. И.А. Горчакова, 1862. – 70 с.
19. Шульженко І. В. Правове регулювання праці жінок - працівників органів внутрішніх справ України: Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / І. В. Шульженко. – Харків, 2009. – 21 с.

Магась-Демидас Юлія Іванівна
кандидат історичних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Правовой статус Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти

Нагальною потребою сьогодення у нашому суспільстві є докорінне реформування багатьох сфер державного життя. При цьому не можливо оминати освітянську галузь, зокрема вищу школу, засади функціонування якої є застарілими й не дозволяють надавати освітні послуги на належному сучасному рівні.

Реформування галузі вищої освіти було започатковане із прийняттям нового закону «Про вищу освіту» 1 липня 2014 року. Означений нормативно правовий акт передбачає суттєві зміни в різних сферах вищої школи, зокрема й у системі забезпечення якості освіти, здійснення контролю якості.

Згідно зі ст. 16 згаданого закону до системи забезпечення якості освіти, з-поміж інших важелів, як зовнішніх, так і внутрішніх, входить Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Це абсолютно нова для освітян установа, яка перебирає на себе ряд повноважень, що раніше належали Міністерству освіти і науки України, а також отримує ряд нових функцій, поява яких пов'язана із реформуванням галузі [1].

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти - це постійно діючий колегіальний орган, уповноважений на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти.

До функцій даної установи належать:

- 1) формування вимог до системи забезпечення якості вищої освіти, розробка положення про акредитацію освітніх програм;
- 2) аналіз якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів;
- 3) проведення ліцензійної експертизи та підготовка експертного висновку щодо можливості видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності;
- 4) здійснення акредитації освітніх програм, за якими проводиться підготовка здобувачів вищої освіти;
- 5) формування критеріїв оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, вищих навчальних закладів України, за якими можуть визначатися рейтинги вищих навчальних закладів України;
- 6) розробка вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, а також порядку їх присудження спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів (наукових установ);
- 7) розробка положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад, акредитація спеціалізованих вчених рад та контроль за їх діяльністю;
- 8) формування і подання МОН переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;
- 9) акредитація незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти;
- 10) бере участь в установленому законом порядку у формуванні показників державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях на ринку праці;
- 11) щороку готує та оприлюднює доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність завданням сталого інноваційного розвитку суспільства, звіт про власну діяльність, формує пропозиції щодо законодавчого забезпечення якості вищої освіти ;
- 12) здійснює інші повноваження, передбачені законодавством [1, ст. 18; 3, ст. 9].

Національне агентство складається з 25 осіб і формується у наступний спосіб:

два члени делегуються Національною академією наук та по одному — національними галузевими академіями наук;

13 членів обираються з'їздами з числа представників вищих навчальних закладів державної, комунальної та приватної форми власності, у тому числі дев'ять членів — від державних вищих навчальних закладів, один член — від комунальних вищих навчальних закладів, три члени — від приватних вищих навчальних закладів;

три члени обираються спільним представницьким органом всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців;

два члени обираються з'їздом представників органів студентського самоврядування вищих навчальних закладів з числа осіб, які здобувають вищу освіту.

Строк повноважень членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти становить три роки. Одна і та сама особа не може бути членом Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти більше двох строків. До складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти не можуть входити керівники і заступники керівників Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, вищих навчальних закладів, наукових установ, засновники приватних вищих навчальних закладів. Члени Національного агентства на час виконання обов'язків можуть бути звільнені (повністю або частково) від

виконання професійних обов'язків за основним місцем роботи із збереженням заробітної плати.

Голова та заступники голови Національного агентства обираються строком на три роки [3, ст. 12-15].

У складі агентства утворюються Комітет з питань етики, Апеляційний комітет, а також інші комітети, що формуються з числа членів агентства. Комітет з питань етики розглядає, зокрема, питання академічного плагіату Апеляційний комітет розглядає звернення, заяви і скарги щодо діяльності та рішень спеціалізованих вчених рад. Відповідні подання вносяться комітетами до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [1, ст. 19].

Постановою Кабінету Міністрів від 15 квітня 2015 року було затверджено статут агентства й розпочато процедуру створення останнього [2].

З огляду на характер функцій, створення Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти розглядається як один із найважливіших кроків реформи вищої освіти. Проте установу сьогодні досі не сформовано, і процес її створення вже викликав багато нарікань.

5 червня 2015 року відбулися вибори до Національного агентства, проте Міністерство освіти не визнало їх результатів. Як ідеться в заяві МОН: «Підсумки виборів до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти вказують на складність започаткування нових демократичних принципів та інститутів. ...найдемократичніші законодавчі ініціативи...не можуть відразу подолати інертність (пост)тоталітарної управлінської свідомості й недостатню активність академічного середовища у відстоюванні власних прав і свобод». Під час виборів, на думку Міністерства, мав місце ряд порушень демократичної процедури, зокрема:

- Федерація роботодавців України призначила своїх представників до Національного агентства без будь-якого громадського обговорення, що суперечить нормам Закону «Про вищу освіту»;

- вибори представників від приватних закладів вищої освіти характеризувалися підклимними домовленостями «нерейтингових» ВНЗ проти «рейтингових»;

- серед лідерів представників, обраних від державних ВНЗ, фігурували особи, що підлягають люстрації;

- Національна академія наук України, Національна академія медичних наук, Національна академія правничих наук, Національна академія аграрних наук та Національна академія мистецтв вчасно не провели виборів членів Національного агентства або призначили їх рішенням президії [4].

Разом з тим, за висновками експертів, Закон України “Про вищу освіту” є недосконалим та суперечливим, зокрема стосовно положень щодо Національного агентства. Про це неодноразово робилися заяви на адресу МОН, проте Міністерство вирішило відреагувати на складну ситуацію лише після провальних виборів до агентства. Проблема полягає не лише у недоопрацьованості виборчої процедури, а й в тому, що Національне агентство отримує великі повноваження, а важелі, які б запобігали зловживанням з його боку, у законодавстві відсутні [5].

Отже, проблема формування Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти є ілюстрацією загальної картини в освітній системі нашої держави, де ми можемо бачити відсутність досвіду та вміння в сучасних умовах як із боку освітніх та наукових установ, так і з боку керівних органів. Ми спостерігаємо пасивність Міністерства у ряді питань. Законодавча неврегульованість правового статусу Національного агентства зумовлює відповідну поведінку вищих навчальних закладів,

оскільки саме від роботи означеної установи у значній мірі буде залежати майбутнє українських вишів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/paran271#n271> – Дата звернення: 25.11.2015

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» від 15 квітня 2015 р. № 244 [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248135125> – Дата звернення: 25.11.2015.

3. Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiY8fypw6zJAhWiSXIKHWwzDqkQFggeMAA&url=htt> – Дата звернення: 25.11.2015.

4. Заява Міністерства освіти і науки України з приводу виборів до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 8 червня 2015 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/06/08/zayava-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-z/> – Дата звернення: 25.11.2015.

5. Федорченко Ю. Про ситуацію довкола формування Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс] // Портал пор зовнішнє тестування. – Режим доступу: <http://www.useti.org.ua/uk/news/1901/pro-situaciyu-dovkola-formuvannya-nacionalnogo-agentstva-z-zabezpechennya-yakosti-vicshoyi-osviti.html>. – Дата звернення: 25.11.2015.

Новик Микола Кузьмович

кандидат історичних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Конституційні засади «Пактів ...» П. Орлика

Історія будь-якої держави це неоціненне надбання її народу. Український народ також має багатовікову історію. Нажаль її об'єктивне висвітлення розпочалося після проголошення незалежності України. Саме на цьому етапі стало можливим по-новому, а не «по-братськи» подивитись на її сторінки, в тому числі й на зміст давніх правових актів. З погляду на це варто сьогодні по-новому подивитися на зміст «Пактів й конституцій законів та вольностей Війська Запорізького», які побачили світ у далекому 1710 році.

Читач має перш за все пам'ятати, що по формі правові норми того часу і сьогодні різняться, але за своїм змістом вони відбивають дух, волю, устремління керманців держави та сподівання всього народу.

Вивчаючи той ранній період, хоча би менше за українською історіографією по даній проблемі, звернемо увагу на те, що М. Костомаров, Д. Яворницький та В.

Різниченко називали документ П. Орлика договором. Натомість М. Грушевський визначав його як конституційну хартію та порівнював з англійською «Великою хартією вольностей 1215 р.». У Д. Дорошенка цей документ оцінювався як договір, який за відродження самостійної української держави мав стати її конституцією [5, с. 33].

З наведеного бачимо, українські історики різної доби визначали документ по-різному. У сучасній українській історіографії утвердилося іменувати його як конституція. З погляду сучасної правової науки на зміст основних конституційних засад, «Пакти...» П. Орлика йменувати конституцією є аргументованими. Сучасні демократичні конституції відбивають перш за все такі три обов'язкові компоненти, а саме: по-перше, права та свободи громадян; по-друге, принцип розподілу влад; по-третє, представницьке правління. Всі ці три складові, як основні засади конституції мають місце в «Пактах...» П. Орлика. Цієї думки дотримується більшість унікальних істориків (В. Смолій, В. Степанков, О. Струкевич, Т. Чухліб, В. Шевчук, Н. Яковенко та ін.) і більше того, на їх думку, цей документ може розумітися як перша українська конституція [5, с. 332].

Звернемося до засадничих фактів документа П. Орлика. За Політичним словником у редакції В. Врублевського та Толковим словником В. Даля термін «пакти» (в лат. *pacum*) означає «договір», а «договір» за Великим енциклопедичним юридичним словником означає – це угода між двома і більше суб'єктами» [6, с. 433; 2, с. 152; 1, с. 199]. В даному випадку у 1710 році було укладено «Пакти» – «договір» між гетьманом і козацькою старшиною, а це документ юридичної сили. Це спростовує думку професора П. Кралюка, що «Пакти...» «навіть не юридичний документ, а всього лише політична декларація» [7, с. 789].

Заперечення цьому очевидне. По-перше, у 16 статті зазначено, що договір, угода відбулася між реальними суб'єктами: новообраним Гетьманом і козацькими старшинами. А по-друге, Гетьман П. Орлик прийняв присягу «незмінно виконувати ці пакти й конституції», «одногосно узгоджені» між ним і військом Запорізьким, «з вірною любов'ю і належною турботою на благо України» присягаю і зобов'язуюся виконувати пошану достойним і добре заслуженим перед батьківщиною особам, а також усім козакам», «скріпив власноручним підписом і державною печаткою» [3, с. 201-202].

Оскільки «Пакти...» є договором, то за змістом видно, що вони виписують суспільні відносини між Гетьманом і старшинами Війська Запорізького, тобто між главою козацької держави і її народом.

За змістом розділу два (далі статті), гетьман має дбати «про недоторканість і цілісність кордонів батьківщини – України. Малої русі», «нікому не дозволяв не лише порушувати закони і вольності (наші), але й привласнювати батьківські землі» [3, с. 191]. За статтями 4-5 передбачалося також, що «територія Війська Запорізького Низового буде звільнена від московських укріплень і фортець, які заважали козакам ловити рибу, полювати і завдавали їм великих збитків, кривд і несправедливого гноблення» [3, с. 192-193], щоб землі «в Дикому Полі, протоки і всі відомі місця аж до Очакова повинні перебувати у користуванні і володінні нікого іншого, окрім Війська Запорізького» [3, с. 192-193].

Досить змістовною є стаття шоста. В ній виписано положення про побудову гілок влади та їх взаємовідносини. За нею є очевидним, що козацька держава проголошується як парламентська республіка. В ній гетьман є главою держави і мав «турбуватися про потреби батьківщини, обмірковувати, керувати й вирішувати те, що

потребуватиме вирішення», «стежити за виконанням пактів і конституцій», «щоб цього незмінно дотримувалися також і наступні гетьмани Війська Запорізького» [3, с. 188-189].

На розподіл влад вказує таке положення: «навечно зберігати у Війську Запорізькому такий закон, щоб у нашій батьківщині першість належала Генеральній Старшині». При цьому у статті простежується система представницьких органів. На її вершині Генеральна Рада. Її Генеральні Старшини, Полковники та генеральні Радники мають «давати поради» Гетьману, що «на власний розсуд (гетьмана) нічого не повинне ні вирішуватися, ні здійснюватися» «Пакти...» передбачали «три Генеральні Ради, які щороку збиратимуться у Генеральній Резиденції» на Різдво, на Великдень і Покрову. На ці ради, відзначається у статті, мають з'являтися з законним обов'язком не лише полковники зі своїми урядниками і сотниками, не тільки Генеральні Радники від усіх полків, але й послы від Низового Війська Запорізького для слухання й обговорення справ» [3, с. 194]. На цих Радах Старшини, Полковники, Радники, можуть «публічно на раді висловлювати докір», «вимагаючи звіту», однак «без лихослів'я і без найменшої шкоди високій Гетьманській честі», а «Гетьману не належить ображатися чи мститися», він «мусить подбати про виправлення порушень» [3, с. 195].

У статті восьмій виписано досить актуальні на сьогодні норми, що Генеральні Старшини повинні доповідати (інформувати) Гетьмана про всі публічні справи, але наближених до Гетьмана слуг «не слід залучати до участі в ... законодавчих, управлінських і військових справах» [3, с. 196]. Генеральний скарбник і скарбники на місцях повинні «дбати ... не для власної, а для загальної потреби» [3, с. 196].

Важливими в «Пактах ...» є положення, які відповідають засадам демократичних Конституцій, а саме рівності та правам людини. В цьому документі його творці вживають такі правові норми як порушення природних прав та рівності», «піднесення своїх принижених прав вольностей», «спроби скривдити чи утиснути тягарями простий люд» тощо. За статтею 10 Гетьману та його уряду «належить керувати й наглядати за порядком щодо всього Війська Запорізького, так само він повинен пильно дбати про те, щоб на рядовий і простий народ не покладали надмірних тягарів, утисків і надмірних вимог». В ній знаходимо й таку норму: «Нехай пани Полковники, Старшини, Отамани, урядники і виборці не наважуються пригноблювати свою домашню челядь і рядових козаків, а особливо рядових простолюдинів». Все це вказує на те, що головний обов'язок Гетьмана полягає в тому, щоб «великодушно направляти й поліпшувати усі права в країні стосовно надійного дотримання непорушних громадських вольностей» [3, с. 201]. Ці норми «Пактів ...» засвідчують нові підходи до захисту прав людини, коли Гетьман мав стати їх гарантом. Вони виписані всупереч добі, коли окремі гетьмани діяли не за природним правом людини, а за власним законом: «Я так хочу, я так велю» [3, с. 109].

Крім положень, що виписують проблеми суверенітету, незалежності, територіальної цілісності, форми правління, статусу гетьмана та генеральної старшини, в «Пактах ...» є норми, що стосуються судової гілки влади. В документі вони виписані у сьомій статті. У ній зазначено, що коли «хтось із Старшини, Полковників, Генеральних Радників, знатних козаків та всіх інших урядників, а також із рядових козаків учинив злочин ... через нечестивий умисел або випадково ... не повинен карати ... Гетьман». Для «здійснення правосуддя у козацькій державі має діяти Генеральний суд. Рішення щодо умисних і випадкових правопорушень мають

бути не поблажливими й не лицемірними, а правопорушник «підкорятися переможному закону» [3, с. 196].

На наш погляд у «Пактах ...» читач знайде цікаві думки щодо церкви і православної віри. Їх автори фіксують, що Гетьман, як глава держави і її гарант повинен «дбати про те, щоб жодна чужинська релігія не запроваджувалася на нашій Руській батьківщині» [3, с. 189-190]. Не оминули «Пакти ...» і проблеми міжнародних стосунків козацької держави. Тут оцінені історичні стосунки з Польщею, Росією, Швецією та Кримським ханством. В цій частині зафіксовано, що Гетьман за свій обов'язок вважає «дбати, щоб з нашого боку не порушувався і ніяким чином не псувався стійкий союз і братство з Кримським ханством» [3, с. 190-191]. Ця норма засвідчує про багатовікові зв'язки і дружбу українського народу і народи Криму, всупереч заявам нинішніх російських політиків.

Узагальнюючи вище висловлене зазначимо, що положення «Пактів ...» мають бути прочитані з позицій сучасного розуміння суті конституції. Конституція сьогодні – акт найвищої юридичної сили, в основі його покладено концепцію народного суверенітету, поділу влад, засад функціонування політичної системи, державного ладу, порядок формування, організацію і діяльність ланок державного механізму. Все це має місце в «Пактах ...», хіба що виписано не сучасними юридичними нормами, не сучасною юридичною мовою, але це не применшує їх високої оцінки, хоча не знайшли практичного втілення в реальному житті Гетьманщини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Великий енциклопедичний словник / За ред. ак. НАНУ Ю. С. Шемшученка – «Юридична думка», К. 2007 – 972 с.
2. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 2 – «Русский язык» – М., 1979. – 779 с.
3. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. – К., 1997. – Т. 1. – С. 186-202.
4. Мельник Я. Конституція України – Гетьманщина 1710 року. / Л. Мельник // Істрія України – 1998 – № 12 – С. 2-3.
5. Нові дослідження пам'яток козацької доби – Вип. 23. – К., 2014 – 618 с.
6. Політичний словник./ За ред. В. К. Врублевського – головна редакція УРЕ – К., 1982 – 656 с.
7. Екстракт + 200. За аг. ред. Л. Івшиної – К.: ЗАТ «Українська прес-група» – 2010 – 1024 с.
8. Чухліб Т. Пилип Орлик: Серія великі українці. – К., 2008. – с. 22.

Костенко Світлана Олексіївна,
кандидат юридичних наук, старший викладач
Житомирський національний агроєкологічний університет

Окремі аспекти податку на нерухоме майно через призму аграрного права

Соціальна сфера українського села знаходиться на зтяжній стадії стагнації. Це пов'язано з тим, що фінансується воно з державного бюджету за залишковим

принципом. Зважаючи на те, що в Україні завжди дефіцит бюджету, то у зв'язку з цим більшість об'єктів соціальної інфраструктури у селі є напівзруйнованими.

Один із шляхів підняття соціальної сфери села законодавці вбачають у встановленні нового податку, а саме податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Планувалося, що зазначений податок не акумулюватиметься в загальний дохід держави, а буде безпосередньо спрямований на підвищення якості соціальної складової відповідної місцевості. У Державній казначейській службі має бути створений окремий рахунок, на який платники податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості сплачуватимуть відповідну суму.

Відповідно до Податкового кодексу України (далі ПК України) ця сума розраховуватиметься наступним чином. Згідно з ст. 266.5.1. ПК України ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує три відсотки розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 квадратний метр бази оподаткування.

Відповідно до ст. 266.4.1. ПК України база оподаткування об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності фізичної особи - платника податку, зменшується:

- а) для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. метрів;
- б) для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості - на 120 кв. метрів.

Тобто, якщо селянин має у власності будинок 140 кв. метрів, то сума податку обчислюватиметься наступним чином:

податок = ставка встановлена сільрадою × 20 кв. метрів (140 кв. метрів – 120 кв. метрів).

Після сплати цього податку Держказначейство перераховуватиме з окремого рахунку кошти відповідній міській, селищній, сільській раді, цільове призначення яких – соціальний розвиток відповідних територій (ремонт доріг, комунальних об'єктів, тощо).

Варто зазначити, що у маленьких селах, де відсутній бізнес, сільради переважно встановлюватимуть ставку податку на рівні нуля, чим звільнять мешканців відповідної територіальної громади від такого податку.

Однак, у середніх та великих селах, де хоч трішки жевріє бізнес, кошти від такого податку зможуть частково вирішити ряд нагальних потреб. Проте, правова регламентація зазначеного податку не позбавлена певних недоліків. Так, наприклад, по-суті, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, сплачений фізичними особами, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості є різновидом податку на розкіш, оскільки Податковим кодексом України встановлюються граничні розміри квадратури, в межах яких особа звільняється від сплати такого податку (нагадаємо, для квартир – 60 кв. метрів; для житлового будинку – 120 кв. метрів). Проте таким податком, мається на увазі «на розкіш», не обкладаються власники яхт, літаків тощо, що безумовно є упущенням законодавця. Ще одним упущенням законодавця є те, що у податковій нормі чітко прописано, що

платником відповідного податку є власник об'єкта нерухомості. Тобто, наприклад, якщо досить фінансово забезпечений чоловік зробить власником свого будинку у 300 кв. метрів ще дружину та дитину, то він цілком на законних підставах уникає сплати розглядуваного податку. Очевидно, що такі ситуації потрібно було б передбачити та запобігти їх виникненню.

Також, ПК України передбачено, що сільські, селищні, міські ради можуть встановлювати пільги з цього податку для фізичних осіб, виходячи з їх майнового стану та рівня доходів. Однак, роз'яснення або відповідний лист з цього питання відсутній. Адже не зрозуміло, чи така пільга встановлюється індивідуально за зверненням фізичної особи чи іншим чином. Не зрозумілою є також і форма та умови надання такої пільги. З однієї сторони така пільга повинна бути індивідуальною за зверненням фізичної особи, а з іншої сторони, якщо якась бабуся живе в труднодостатній місцевості та має похилий вік, то, по-перше, навряд чи вона буде знати про існування такої пільги, а по-друге, навряд чи вона буде їхати у відповідну сільраду, зважаючи на труднощі з дістанням до неї, а також, можливо, і на здоров'я та похилий вік. Як бачиться, в таких випадках працівники сільради повинні проявити власну ініціативу. Але, насамперед, звісно, повинен бути прописаний чіткий механізм реалізації надання таких пільг, щоб не ставити і без того у край складне становище селян.

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки може слугувати лише допоміжним механізмом у підвищенні якості соціальної сфери українського села. Встановлення цього податку не здатне вирішити кричущі та наболілі проблеми на селі, очевидно, що на державному рівні повинні бути прийняті й інші відповідні дієві рішення, які реально змогли б підняти якість життя селян. Однак це не заперечує того, що потрібно також і вдосконалити правове регулювання розглядуваного нами податку, адже єдиного універсального засобу для підняття якості соціальної сфери села не існує. Лише у сукупності усі державні механізми та засоби зможуть призвести до бажаного результату.

Бучинська Анна Йосипівна

кандидат юридичних наук, доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Роль органів самоорганізації населення в діяльності місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування як основа демократичної держави має максимально забезпечити участь жителів відповідних територіальних громад при вирішенні публічних завдань локального значення. Однією з форм такої участі можна розглядати функціонування в Україні органів самоорганізації населення, які дозволяють більш повно виявити і задовольнити життєві потреби населення на відповідній території.

Діяльність органів самоорганізації населення (далі – органи СОН), які входять до системи місцевого самоврядування, на законодавчому рівні регулюється Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про органи самоорганізації населення». Право на створення органів СОН, відповідно до ч. 5 ст. 140 Конституції України належить сільським, селищним, міським радам, які можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові,

вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна [1].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» дає законодавче визначення поняття «органи самоорганізації населення», під якими необхідно розуміти представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста [2, ст. 1]. Дане нормативне визначення знайшло свою детальну регламентацію в Законі України «Про органи самоорганізації населення», а саме «органи самоорганізації населення» являють собою представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань визначених даним законодавчим актом [3, ст. 2].

В науковій літературі, органи самоорганізації населення визначаються як представницькі органи, що становлять частину територіальної громади, які утворюються згідно з рішенням ради, обираються загальними зборами громадян або їхніми представниками з ініціативи жителів населеного пункту, котрі тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста [4, с. 77].

Як виникає з вищенаведеного, істотною ознакою створення і діяльності органів самоорганізації населення є територіальна ознака. СОН можуть функціонувати у формі будинкових, вуличних, квартальних комітетів, комітетів мікрорайонів, комітетів районів у містах, сільських, селищних комітетів. Територія, у межах якої діє орган самоорганізації населення, визначається рішенням відповідної ради, що дала дозвіл на його створення. Це може бути частина території села, селища, міста, району в місті, у межах якої проживають жителі, які обрали цей орган.

Основними завданнями органів самоорганізації населення є: 1) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України; 2) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг; 3) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм. СОН покликані максимально оперативно реагувати на локальні потреби громадян і насамперед забезпечувати створення належних умов їх проживання на відповідних ділянках населеного пункту.

Повноваження органів самоорганізації населення поділяються на власні (віднесені законом до відання цього органу) та делеговані (повноваження сільської, селищної, міської ради, якими вона відповідно до ч. 6 статті 140 Конституції України наділяє орган самоорганізації населення з передачею відповідних коштів, а також матеріально-технічних та інших ресурсів необхідних для її здійснення).

Серед власних повноважень СОН найбільш вагомими є такі: 1) ведення обліку громадян за віком, місцем роботи чи навчання, які мешкають у межах території діяльності органу, а також прийом громадян, розгляд їх звернень; 2) представлення разом з депутатами інтересів жителів будинку, вулиці, мікрорайону, села, селища, міста, району в місті у відповідній місцевій раді та її органах, місцевих органах виконавчої влади; 3) внесення пропозицій до проектів місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та проектів місцевих бюджетів; 4) здійснення контролю за якістю надання громадянам, які проживають в житлових будинках на території діяльності органу самоорганізації населення, житлово-комунальних послуг та за якістю проведення у цих будинках ремонтних робіт; 5) організування на добровільних засадах участі населення в здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного

середовища, проведення робіт з благоустрою, озеленення та утримання в належному стані садиб, дворів, вулиць, парків, кладовищ, братських могил, обладнанні дитячих і спортивних майданчиків, кімнат дитячої творчості, клубів за інтересами та з цією метою створювати тимчасові або постійні бригади, використовувати інші форми залучення населення; б) організування допомоги громадянам похилого віку, інвалідам, сім'ям загиблих воїнів, партизанів та військовослужбовців, малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, а також самотнім громадянам, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, внесення пропозицій з цих питань до відповідної ради та її виконавчих органів тощо. Крім того, до виключних повноважень органів самоорганізації населення віднесено ще ряд повноважень по сприянню та наданню допомоги навчальним закладам, закладам та організаціям культури, фізичної культури і спорту, правоохоронним органам, а також депутатам відповідних місцевих рад в організації зустрічей з виборцями, прийому громадян та проведенні іншої роботи у виборчих округах.

Як делеговані повноваження органів самоорганізації населення, законодавець визначив частину повноважень сільської, селищної, міської, районної у місті ради, які відповідна рада може делегувати СОН з одночасною передачею відповідних коштів, а також матеріально-технічних та інших ресурсів.

Як зазначається в науковій літературі, законодавцем не деталізовано делеговані повноваження. Цим самим, він покладається виключно на ініціативу та самодіяльність самих сільських, селищних, міських, районних у місті рад, які мають вирішувати це питання з урахуванням місцевих умов. В свою чергу, відповідно до чинного Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» повноваження сільських, селищних, міських, районних у місті рад та їх виконавчих органів є чітко розділені і виключними, тобто такими, що мають вирішуватися лише на пленарних засіданнях цих рад. Отже, рада не може делегувати власні повноваження органам самоорганізації населення. Однак, з аналізу положень п. 21 ч. 1 ст. 26 вказаного Закону можна зробити висновок, що рада може наділяти СОН повноваженнями, які віднесено до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у місті рад [5, с. 443 - 444].

Таким чином, при більш детальному врегулюванні повноважень органів самоорганізації населення, вони можуть стати більш дієвою ланкою системи місцевого самоврядування. Ці органи покликані максимально оперативно реагувати на локальні потреби жителів територіальних громад і забезпечувати створення належних умов їх проживання на відповідних ділянках населеного пункту.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України : із змінами і доповненнями від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
3. Про органи самоорганізації населення : закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 254.
4. Прієшкіна О. В. До питання про нормативне закріплення конституційно-правового статусу органів самоорганізації населення в Україні / О. В. Прієшкіна // Часопис Київського університету права. – 2005. – № 2. – С. 73–78.
5. Муніципальне право України: [підруч.] / [В. Ф. Погорілко, М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальций та ін.] ; за ред. М. О. Баймуратова – К. : Правова єдність, 2009. – 720 с.

Прокопенко Ірина Петрівна
кандидат історичних наук, доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Правові аспекти історичного розвитку прав і свобод людини та громадянина в світі

10 грудня 1948 року, відразу ж після успішного голосування тексту Загальної декларації прав людини на III сесії Генеральної асамблеї ООН у Парижі, на сцену сесійної зали піднялась голова тодішньої Комісії ООН з прав людини Елеонора Рузвельт. Тримаючи в руках довгий сувій з художньо написаним на ньому текстом доленосного документа, вона констатувала, що з прийняттям декларації в історії нашої планети розпочинається нова ера – ера надій і сподівань усього людства на право бути Людиною на землі...[1]

Права людини набули цінності, яка належить усьому людству, й отримали обґрунтування у міжнародному праві як правовий стандарт, до якого повинні прагнути всі народи і держави. З моменту визнання цих прав кожна людина набувала певного правового статусу відповідно до міжнародного гуманітарного, і водночас, національного права.

Мета статті полягає у висвітленні правових аспектів історичного розвитку прав і свобод людини та громадянина в світі.

Дослідженню правових аспектів прав і свобод людини та громадянина приділяли значну увагу такі визначні вчені, як Кавун В.Ф., Огородник О.Г., Погорілко В.Ф., Рогозін М.П., Скакун О.Ф., Стадник Г.Н., Скрипнюк О.В., Рабинович П.М. тощо.

ООН визначає права людини як «права, які притаманні нашій природі і без яких ми не можемо жити як люди». Їх справедливо називають також «спільною мовою людства».

У сучасній Україні запроваджується принцип пріоритету прав особи перед правом держави, нації або певної групи. Повага до кожної людини як до особистості повинна стати нормою повсякденного життя в Україні, дістати виявлення у визнанні її єдиною цінністю первісного порядку, щодо якої визначаються всі інші цінності, включаючи право. Мету законодавства слід розуміти, як забезпечення всебічного розвитку особистості, охорону її життя, свободи, честі, гідності та особистої недоторканості. Насамперед, за такого підходу людина ні в якому разі не розглядається лише як засіб для досягнення цілей [2].

Права людини як категорія є об'єктивним фактом і означає визнання цінності людини у всіх сферах суспільного життя, які регулюються правом і мораллю, що стає основною передумовою формування і функціонування сучасної демократичної правової держави [3].

У світовій філософській думці слід зазначити, що проблема буття людини завжди була однією з основних проблем. Правові концепції розуміння прав і свобод людини та громадянина склалися майже впродовж всієї історії людства в історичних культурах, але основи правового розуміння прав і свобод людини визначилися за часів Стародавньої Греції та римського права були розвинуті філософами Просвітництва.

Слід зазначити, що значного розвитку ідея прав людини отримала в період відмирання феодалізму, становлення і розвитку буржуазного ладу, коли нагального стала необхідність обмеження абсолютистської монархічної влади.

В Англії ще у 1215р. була прийнята «Велика Хартія Вольностей». У ній закладені ідеї захисту людини від чиновницького свавілля, недоторканності приватної власності і заборони безпідставної та незаконної конфіскації майна, проголошене право на те, що жодна людина не може бути визнана винною у вчиненні злочину інакше, ніж за вироком суду і на підставі закону, право на вільний виїзд із країни і вільне повернення до неї [4].

Кожен народ зробив свій внесок у розвиток ідеї про права людини, вирішуючи цю проблему в залежності від історичних обставин свого буття. Ідеї прав людини знайшли втілення в нормативні акти Європи і світу.

У 1679 році в Англії було прийнято відомий Habeas Corpus Act, яким заборонялось безпідставне тривале(понад три доби) утримання заарештованого у в'язниці і проголошувалося право на розгляд його справи суддею чи іншою компетентною посадовою особою протягом поміркованого строку було введено правило про недопустимість повторного притягнення до відповідальності за один і той самий злочин. Білль про права 1689р. містив положення про заборону жорстоких покарань, проголосив свободу слова у парламенті.

В Декларації незалежності США 1776р. були закріплені ідеї свободи, прав людини, визнання народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади, принцип розподілу влади і федералізму, які до сьогодні складають основні постулати американського конституціоналізму. В Декларації було зазначено, що «...всі люди створені рівними і наділені їх Творцем певними невідчужуваними правами до яких належить життя, свобода, прагнення до щастя».

Прийнятий в США у 1791р. Білль про права закріпив свободу віросповідання, свободу слова і право на мирні зібрання, заборону надмірних штрафів, жорстоких і незвичайних покарань, право на особисту недоторканість, недоторканість майна.

Під час французької революції було прийнято Декларацію прав людини і громадянина, яка лягла в основу Загальної декларації прав людини, прийнято 1948 року. У преамбулі французької Декларації прав людини і громадянина 1789р. було зазначено, що «...неуцтво, забуття прав людини або нехтування ними є єдиною причиною суспільних нещастя та зіпсованість урядів».

Названі документи США і Франції стали свого роду еталоном для законодавчого закріплення(громадянських) і політичних прав людини. Це були документи, що регулювали відносини між громадянином і державою, захищаючи його від будь-якого неналежного втручання та зловживання владою з боку виконавчої гілки влади. Ці положення були внутрішніми актами певної громади, які не передбачали нагляд і втручання з боку сторонніх осіб.

Подібні та інші права людини відстоювали, збагачували, поглиблювали, боролися за їх реальне втілення в життя видатні мислителі України: П. Орлик, Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, Леся Українка, М. Грушевський, О. Кістяківський. Так, ще 1710 р. у «Пактах і конституціях законів та вольностей війська Запорізького», декларувалися ідеї піднесення природних прав, верховенства права і рівності перед законом і судом. Козакам гарантувалося право на вільні вибори козацької старшини, а також на те, що вчинене ними правопорушення не буде каратися свавільно, а підлягатиме розгляду судом, який повинен винести рішення не

поблажливе й лицемірне, а таке, якому кожен мусить підкорятися, як переможений законом [5].

Правознавець О. Кістяківський підкреслював необхідність обмеження державної влади «невід'ємними, непорушними, недоторканими, невідчужуваними правами людини» найважливішим з яких назвав право на гідне існування.(6)

У середині ХІХст. з'являється термін «Права людини» в роботі Т.Пейна. Категорія прав людини стає політико-правовою категорією, без якої не можна зрозуміти природу людини і найважливішим завданням є боротьба за її права.

Лише після Другої світової війни рубіжним правовим актом всесвітнього масштабу, що закріпив документально ідею прав людини, стала Загальна декларація прав людини 1948 року. Вона прискорила процес зміни характеру права, що почався раніше: основним практичним призначенням права визначено утвердження свободи і справедливості у різних державах світу. В декларації були сформовані положення, які дали змогу подолати обмеження не втручання та захистити базові принципи без посилань на географічні або політичні обмеження [7].

Проблема прав людини набула значення міжнародного рівня, що дістало відображення у таких міжнародно-правових актах, як Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року, Міжнародний пакт про громадянські, політичні права та факультативні протоколи до нього від 16 грудня 1966р., Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950р. та ряд ін. На сьогодні нараховується понад 200 договорів та інших правових актів, які регулюють права і свободи людини та громадянина в світі.

У середині ХХст. удосконалюється механізм захисту прав людини: за неможливості захистити свої права згідно з національною процедурою, можна захистити їх на міжнародному рівні. Для цього були створені міжнародні органи – Міжнародний суд ООН в Гаазі, Європейський суд і Комісія з прав людини у Страсбурзі та ін.

Відповідно до Конституції України кожному гарантується право знати свої права та обов'язки, а закріплені в чинних міжнародних договорах стандарту прав і свобод людини мають бути доведені до відома широких верств населення.

Визнання та захист прав і свобод сьогодні є спільною турботою держав, які розглядають їх як загальнокультурну цінність, об'єкт міжнародно-правового регулювання. Україна є стороною практично всіх багатосторонніх конвенцій ООН у галузі прав людини.

Усе викладене ще раз підтверджує, що Загальна декларація прав людини є універсальним документом в оцінці завдань щодо забезпечення прав і свобод людини для країн, урядів, народів...

Список використаних джерел та літератури:

1. Карпачова Н. Сучасні виклики правам і свободам людини// Право України.- 2008. – №6. – С. 4–6.
2. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. \ За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К., 2002.-Т.1. – С.219.
3. Общая теория государства и права. Академ. курс в 2-х томах. Отв. ред. М.Н. Марченко. – Т.1. Теория государства. – М., 1988. – С. 301.
4. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. посібник 15-е вид., перероб. і допов. – К., 2005. – С. 311–316.

5. Мухамедова Е.Е. Історичний розвиток прав і свобод особи// Держава і право – Вип.39-К.,2008. – С. 127–128.

6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права /енциклопедичний курс: Підручник.- Х., 2006. – с. 209–211.

7. Пальма М. Понад 60 років по тому...// Право України. – 2010. – №10. – С. 105.

Новик Валерій Анатолійович

старишій викладач

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Захист майнових та житлових прав дітей в Україні

Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною в 1991 році, визначає пріоритет інтересів дитини в суспільстві, наголошує про право кожної дитини на гідний рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, морального та соціального її розвитку.

Зважаючи на це, Верховною Радою України прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» [1]. На виконання зазначеного Закону Урядом щорічно розробляються заходи у сфері охорони дитинства.

Правом кожної дитини, яке гарантовано та охороняється Конституцією України, є право на власне житло. Відповідно до статей 17, 18 Закону України «Про охорону дитинства» [2] держава забезпечує право дитини на проживання в умовах, що не завдають шкоди її фізичному та розумовому розвитку, на захист своїх майнових, житлових прав.

Одним із пріоритетних напрямів правозахисної діяльності у сфері охорони дитинства визначено захист майнових та житлових прав дітей, у тому числі дітей, які потребують особливої уваги держави. Стан додержання законодавства щодо захисту прав дітей оцінюється через ефективність діяльності відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, контролюючих та правоохоронних органів, наділених державою відповідними повноваженнями.

Вивчення міжнародної практики щодо організації діяльності у сфері захисту прав і свобод дітей, захисту прав дітей на майно та житло засвідчило, що це питання є актуальним. Кожна країна вважає це питання пріоритетним та вживає заходів для захисту прав дітей.

З часу формування ринку нерухомості неповнолітні стали повноправними суб'єктами цивільних та майнових правовідносин.

Проте через нездатність, а в деяких випадках і внаслідок фізичного та психічного стану діти неспроможні самостійно захистити свої права. Водночас через несумлінне ставлення до своїх обов'язків батьків або осіб, які їх замінюють, бездіяльність службових осіб, які уповноважені державою захищати права дітей, вони позбавляються майна, житла, поповнюють лави жебраків та бродяг, втягуються в пияцтво, наркоманію, вчинення злочинів. Щорічно майже 11 тисяч дітей потрапляють до притулків, з них майже третина – саме через порушення житлових прав.

Найбільш вразлива категорія дітей – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які виховуються в сім'ях, що опинились у складних життєвих обставинах.

За даними Державної служби статистики України, із 83 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, житло мають 51,3 тис., житлові приміщення 3 тис. дітей знаходяться у стані непридатному для використання за призначенням. Потребує житла майже 35 тис. дітей цієї категорії.

Законом України «Про охорону дитинства» (стаття 4) визначено державну систему заходів щодо охорони дитинства, яка включає в себе визначення основних, правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, передусім створення для дітей належних умов утримання та виховання, гідних умов життя.

Указом Президента України від 06.04.2011 №389/2011 [3] головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики з питань сім'ї та дітей, соціального захисту населення визначено Міністерство соціальної політики України, на яке покладено обов'язок формування державної політики у сфері захисту прав дітей, передусім тих, які потребують особливої уваги держави, координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування стосовно соціального захисту дітей.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [4] у регіонах виконання цих функцій покладено на уповноважені органи влади у справах сім'ї, дітей та молоді Автономної Республіки Крим, служби у справах дітей обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, виконавчі органи міських і районних у містах рад. Повноваження таких органів визначено статтею 4 зазначеного Закону та положеннями, розробленими відповідно до Типового положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 № 1068 [5].

Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [6] у статті 11 та пункті 3 постанови Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 «Про затвердження Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини» [7] встановлюють, що органами опіки та піклування визначено районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад. На них покладається організація діяльності з надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, її влаштування під опіку (піклування), на усиновлення, до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, соціальний захист.

Безпосереднє ведення справ та координація діяльності в цій сфері здійснюється регіональними службами у справах дітей (стаття 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»).

Указані підрозділи співпрацюють із центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. На співробітників центру покладаються функції соціального супроводу дітей, які перебувають на вихованні в сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, у родинах усиновителів (стаття 15 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-

сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»).

У здійсненні соціального захисту дітей беруть участь у межах своєї компетенції інші органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, окремі громадяни.

Відповідно до статті 121 п. 5 Конституції України, прокуратура здійснює нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. Відповідно до цього приводами для проведення прокурорської перевірки можуть бути письмові звернення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, фізичних та юридичних осіб, а також власна ініціатива прокурора. При цьому перевірки за заявами фізичних чи юридичних осіб, зверненнями та запитамі депутатів усіх рівнів, крім заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення, проводяться лише у разі їх попереднього розгляду компетентними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими чи службовими особами або неприйняття ними у встановлені строки рішень з цих питань.

Завданням перевірки є вжиття заходів до усунення порушень вимог законодавства, спрямованого на захист майнових та житлових прав дітей причин і умов, що їм сприяють, надання принципової оцінки законності діяльності службових осіб органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей щодо виконання вимог закону у цій сфері, ініціювання питання про притягнення до відповідальності осіб з вини яких відбулися порушення прав дітей.

Отже, захист прав дітей на майно та житло гарантовано низкою нормативних актів, спрямованих на визначення обсягу прав дітей, шляхів до їх забезпечення. Зокрема це Конституція України, Закони України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Укази Президента України «Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей», «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні», відомчі нормативні документи тощо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року: Закон України від 05.03.2009 № 1065-VI // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1065-17>

2. Про охорону дитинства Закон України від 26.04.2001 № 2402-III // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

3. Указ Президента України від 06.04.2011 №389/2011// Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/389/2011>

4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>

5. Про затвердження Типового положення про службу у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації та Типове положення про службу у справах дітей районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2007 № 1068 // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1068-2007-п>

6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

7. Про затвердження Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п>

Зосімович Олена Юріївна

старший викладач

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Формування професійних дефініцій судових захисників в Речі Посполитій в XV – XIX ст.

Європейська адвокатура виникла на базі традицій римського права і в кожній країні мала ряд особливостей. Польський судовий захист, за думкою російського дослідника Євгена Васковського, був організований за німецьким зразком¹. Законодавче оформлення адвокатури Речі Посполитої відбувалося поступово від звичаєвого права до цілого ряду законодавчих актів, що унормовували її діяльність, таких як Судебники, Литовські Статути, видані в трьох редакціях в XVI ст. та Конституції (так в Речі Посполитій називали постанови Сеймів) різних років. Паралельно із становленням організації польської адвокатури відбувався процес формування категоріального апарату судового захисту, в тому числі і дефініції судового захисника.

В працях польських дослідників другої половини XIX – поч.. XX докладно досліджено виникнення та еволюцію термінів, що означали захисників в судовому процесі в період з XV по XIX ст... Адвокатура в Польщі мала назву палестра (Palestra). В праці польського правника Ісаака Левіна зустрічається декілька визначень цього терміну [2]. Так, автор наводить думку польського історика і мемуариста, ксьондза Анджея Китовича, який зазначає: „Назвою палестри в Польщі визначають стан людей – правників, де одні є патронами, якими послуговуються у

¹ «Таким образом, во всем Западном Крае существовала с начала XIX века официальная адвокатура, организованная по германскому образцу того времени» [1, с.172].

справах приватні особи, інші – вписують до книг публічних та виписують декрети, маніфести, реляції позовів та інші транзакції або контракти публічні... Така палестра поділяється на регентів, сусцептантів (*susceptantów*), феріантів (*feryantów*), останню категорію яких складають молоді люди для навчання або подальшої в тій професії служби» [3, с. 125]. І. Левін вважав, що загальна назва «Palestra» вперше вжита в конституції 1726 р. [2, с. 13]. Польський історик права, професор Львівського університету Пшемислав Дамбковський датував це визначення Конституцією 1764 р. та «Ординацією для канцелярії гродської Галицької» 1760 р. [4, с. 13].

Також визначення палестри можна зустріти в працях польських істориків права Йозефа Рафача та Рафала Таубеншляга Перший простежив еволюцію термінів протягом усього періоду незалежності Польщі.

Найдавнішими визначеннями заступника у процесі Й. Рафач вважав терміни «*responsalis*», «*procurator*», «*prolocutor*» та «*advocatus*», пізнішими – «*factor*» та «*actor*», а в польській мові – «*pieca*», «*mowca*», «*przyprawca*», «*rzecznik*». Рафал Таубеншляг також називав визначення: «*causidicus*», «*nuncius*». Останнього Й. Рафач взагалі не визнавав, вважаючи, що він означав посланця. І. Левін підкреслив хибність цього судження, оскільки термін «*nuncius*» зустрічався у Віслинському Статуті, де означав заступника. Він слушно довів, що нунциус міг заступити позивача та отримати за його посередництвом заочно вирок на відповідача. В пізніші часи нунціями називали тих, хто переносив розгляд судової справи. У Віслинському статуті також вжиті терміни: «*procurator*», «*prolocutor*» та «*advocatus*». Очевидно, навіть самі автори Статуту не розуміли різниці між термінами прокуратор та адвокат в канонічному праві. Вони різнилися лише з терміном пролокутор, причому перші два означали захисника, останній – речника [2, с. 10]. Сам же І. Левін дав інше трактування цих трьох термінів. Він вважав, що дефініція «адвокат» є ширшою, а інші дві – лише окремі випадки першої. Дослідник зазначив, що законодавство визначало право кожної людини мати адвоката, а той адвокат міг мати характер прокуратора (*zastępcy*) або пролокутора (*rzecznika*) [2, с. 10].

Також в деяких документах зустрічається термін «*causidicus*». В джерелі 1653 р. за свідченням Р. Таубеншляга він мав характер речника, тобто помічника сторони в суді, пізніше ця назва стала означати заступника. В Ординації надворних судів 1680 р. він займав друге місце після назви адвокат перед прокуратором [5, с. 11].

Найпоширенішою назвою захисників в суді до XVII ст. була дефініція «прокуратор». В XVII ст. зростає значення термінів пленіпотент та патрон. Назва пленіпотент з'являється в конституції Сейму варшавського 1609 р. Термін патрон – в джерелах 1674 р., а з 1677 р. – в сеймових конституціях, де фігурують назви: «*patroni prawni*», «*patroni causarum*». Й. Рафач зазначав, що назва «патрон» вперше з'явилась в Ординації судів каптурових з 1696 р., а потім уже була використана у сеймовій конституції 1726 р. Однак, І. Левін зауважив, що першим документом, в якому вжита ця назва є Конституцію сейму ординаційного гродненського 1678 р., яка містить главу «О прокураторах» (Там є вираз: «*Procuratores abo Patroni causarum i t.d.*»). Також цей термін вжито в інших документах зокрема в Конституції Сейму вального екстраординарного варшавського 1677 р. в розділі під назвою: «*Sądy Grodzkie Powiatowi Woiewodstwa Wołyńskiego*» [2, с. 10].

Згодом з'явилась назва «*umocowani*» та «*mercenas*». Останнє можливо походило з народного полонізованого давнього виразу «*procurator mercenarius*», що означало професійного захисника, що працює за плату. Можна вважати, що назва

«mercenarius» вживалась в дуже часто в повсякденному житті, і пізніше перетворилась на «mecenasa».

Помічники захисників за свідченнями джерел зустрічалися з XVIII ст. Їх називали «mecenasi drugej klasy», вони носили назву агентів (agentow) і вперше ця назва вживається в сеймових конституціях 1673 р., а потім доволі часто. Й. Рафач вживає іншу назву – депенденти (dependenci). Паралельно вживались ще два терміни: атенденти (attendenci) та аплікати (aplikanci) [2, с. 10].

У відношенні до захисників сторона мала назву принципал (pryncypał), а також пацієнт (pacjent). Причому обидва терміни були в однаковому ужитку. Патрон по відношенню до свого агента також мав назву

принципал (pryncypał). [3, с. 13].

Українські історики також звернули увагу на різноманіття термінів, що вживались в польському судовому захисті. Так, оцінюючи діяльність адвокатів на Волині в XVI ст., Наталія Старченко зазначає, що найчастіше на Волині вживалася лексема «умоцований приятель мой», тобто уповноважений на ведення судових справ, значно рідше – прокуратор. Очевидно цей термін означав найманого адвоката. Ще рідше зустрічається термін «пленіпотент». В польській історіографії прижилися терміни «прокуратор» і рідше «пленіпотент», а також їхній аналог – «zastępca stron». На території Великого Князівства Литовського в Литовських Статутах зафіксовано термін «заступник сторін». Причому дослідниця підкреслює змістовну різницю між цим поняттям та термінами «умоцований» і «прокуратор», оскільки заступник брав на себе всю відповідальність за результат процесу у визначених правом випадках, в той час як умоцований лише представляв інтереси сторін [6, с. 111–112].

Вікторія Святоцька наголошує на опікунському значенні терміну «прокуратор». Вона зазначає, що прокуратор був судовим захисником, який призначався юридичним актом за згодою довірителя без участі протилежної сторони. Термін «procurator» вказує на те, що мета цього інституту була подібною до того, як встановлювалось опікунство («cura»). Звичай призначати за себе прокураторів для ведення справ або укладання угод був настільки поширеним ще з XVI ст., що виникла професія – прокуратор. Вони, крім ведення процесів, отримали право вести інші справи і укладати юридичні угоди [7, с. 125].

Дмитро Сурков, спираючись на працю А. Яковлева «Впливи старочеського права на українське Литовської доби ХУ-ХУІ ст.» (1929) додає ще один термін, який вживався поруч з «прокуратором» - «речник». Це пояснюється тим, що значна кількість термінів Статутів запозичена саме з чеського права.

Таким чином, в XV–XIX ст. в Речі Посполитій відбувся процес формування професійного категоріального апарату судових захисників. Для визначення посади правозахисника вживалися різні терміни, які мали різне змістовне навантаження.

Список використаних джерел та літератури:

1. Васьковский Е. Организация адвокатуры / Е. Васьковский. - С.-Петербург: типография П. П. Сойкина. – 1893. – 361 с.
2. Lewin I. Palestra w dawniej Polsce / Isak Lewin. - Lwów: Nakładem redakcyj. – 1936. – 124 str. Pamiętnik Historzyczno-Prawny. – Т. XIII. – z. I
3. Kitówicz J. Opis obyczajów s zwyczajov za panuwania Augusta III / Jędrzej Kitówicz .- Petersburg i Mohylew: Nakładem Bolesława Hanrycego Wolffa. - 1855. - Т.1, W.2. - 124 s.

4. Dąbkowski P. Palestra i księgi sądowe ziemskie i grodzkie w dawnej Polsce Pamiętnik Historyczno-Prawny. – Т. III. – з. II / Przemysław Dąbkowski. – Lwów: Nakładem redakcji. – 1926. - 115 str.

5. Taubenszlag R. Proces polski 13-14 wieku do statutów Kazimierza Wielkiego / R. Taubenszlag.- Lwów.-1925.- Studia nad historią prawa polskiego. Т. 10, zeszyt 3, с. 24.

6. Старченко Н. Умоцovanі – прокуратори – приятелі. Хто вони? (становлення інституту адвокатури на Волині в кінці XVI ст.) / Наталія Старченко // Соціум. Альманах соціальної історії . – 2002. - №1 С. 111-144.

7. Святоцька В. Адвокатура України за магдебурзьким правом/ Вікторія Святоцька //Право України, 2006, № 7, с.125-126

Ляшук Вадим Вікторович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: д. і. н., професор **Ярмошик І. І.**

Боротьба з організованою злочинністю у світі

Проблема організованої злочинності на сучасному етапі залишається однією з найбільш вагомих. На думку М. Погорецького: «Сучасна організована злочинність становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці, набуваючи транснаціонального характеру. Особливу небезпеку організована злочинність утворює для країн із нестабільною соціально-політичною та економічною обстановкою, що знаходяться у стані економічної і політичної трансформації до яких належить й Україна» [1].

За 2014 р. експерти все більшого числа європейських країн приходять до висновку, що діяльність організованих злочинних угруповань стала головною загрозою ХХІ століття. Ця загроза вважається значно більшою, ніж терористична, яка не володіє необхідними силами і засобами, щоб наражати на небезпеку функціонування держав. Дійсно, на відміну від терористичних груп, які намагаються заявити про себе і про свої цілі публічними насильствами, організовані злочинні угруповання діють в найсуворішій таємниці. Організована злочинність за останні роки значно зміцнилася, безпосередньо загрожуючи життю демократичних держав, прагнучи підпорядкувати собі економіку [2].

Транснаціональна організована злочинність є одною з найбільших загроз безпеки людини, оскільки це перешкоджає культурному, політичному і соціально-економічному розвитку народів у всьому світі. Це різностороннє явище, яке проявляється у різних сферах діяльності: торгівля людьми, незаконний обіг наркотиків, оборот вогнепальної зброї, незаконне ввезення мігрантів, відмивання грошей і т.д. Наприклад, одним із напрямів, який приносить найбільші прибутки для організованих груп, є торгівля наркотиками [2].

На сьогоднішній день організована злочинність більше уваги приділяє злочинам пов'язаним із дикою природою та лісами. Злочинні мережі використовують прогалини в національному законодавстві та в системі кримінального правосуддя. Також тісно взаємопов'язані з відмиванням грошей, корупцією, вбивствами і насильством. Щороку мільярди доларів, отримані від дикої природи, йдуть на інші серйозніші злочинні дії. В деяких випадках незаконного продажу дикої

природи та лісових масивівкошти були використані на фінансування тероризму [4. с. 19–20].

Організована злочинність є досить небезпечною, коли її елементи проникають в державні структури, саме тоді боротьба проти неї буде найтяжчою. Успіх організованої злочинності був також викликаний здебільшого значними сумами, які нею виділялися для підкупу політичних діячів, службовців і всіх осіб, які можуть бути для неї корисними. Корупція, поєднана з погрозою–вдале поєднання, яке дозволило звільнитися від численних перешкод на своєму шляху. У країнах, де низька оплата праці і рівень життя, найлегше було побудувати організовану злочинну групу. Яскравим прикладом може бути Медельїнський картель в Колумбії 80-х рр.. Коли більшість чиновників, поліції були задіяні в корупції та працювали на картель. В таких умовах держава не може сама побороти цю злочинну організацію, в такому випадку потрібна міжнародна допомога [3].

Тому з метою зміцнення співпраці у протидії впливу організованої злочинності та незаконного обігу наркотиків була створена спеціалізована установа – Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН). Вона тісно взаємодіє з урядами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством [3].

Головним міжнародним документом по боротьбі з організованою злочинністю є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15.11.2000 р.

УНЗ ООН допомагає країнам застосовувати положення Конвенції з метою виділення у внутрішньому законодавстві відповідних складів злочинів для боротьби з цією проблемою, створення нових механізмів взаємної правової допомоги, налагодження співпраці правоохоронних органів, надання технічної допомоги та організації підготовки кадрів.

Таким чином, потрібно враховувати те, що злочинне середовище з кожним роком все більше удосконалюється, і держави мають також розробляти сучасні заходи протидії, насамперед потрібно формувати політичну культуру політичних інституцій держав, ліквідувати корупцію, удосконалити всі інститути цивільного, господарського, адміністративного, трудового законодавства про державну службу, забезпечити належне матеріальне стимулювання державних службовців, декларування і контролю за активами та видатками державних службовців, встановлення відповідальності за неправомірні рішення органів державної влади та посадових осіб, удосконалення законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю та здійснення реформ органів кримінальної юстиції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Погорецький М. А Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії [Електронний ресурс] / М. А. Погорецький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – Вип. 16. – С. 99–110. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/boz_2007_16_9.pdf
2. Скулиш Є. Д. Поняття транснаціональної організованої злочинності та її співвідношення з тероризмом / Є. Д. Скулиш, В. О. Глушков // Право і суспільство. - 2012. – № 2. – С. 190–194. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pis_2012_2_44.pdf.
3. Філяніна Л. А. Міжнародне співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю / Л. А. Філяніна // Науковий вісник Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 417–425. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvdduvs_2012_2_56.pdf.

4. The Annual Report of UNODC's work across the globe in assisting Member States to address the threat posed by drugs, crime and terrorism [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://anticorruptionday.org/documents/AnnualReport2014/Annual_Report_2014_WEB.pdf

Афанасьєва Ірина Олександрівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Джерела давньогерманського права

Вивчення процесу становлення давньогерманського, римського та афінського права, які стали основою формування сучасної романо-германської правової сім'ї, є актуальним і продиктовано вимогами часу. Саме в них досить чітко простежуються корені сучасної правової держави та громадянського суспільства. Завдання цієї розвідки полягає у висвітленні основних джерел давньогерманського права, детальний аналіз «Варварських правд» та «Салічної правди», як одних з найдавніших джерел, що регулювали суспільні відносини.

Правова система у давніх германців сформувалася на основі норм традиційного звичаєвого права під впливом класичного римського права. Але на відміну від останнього, яке широко використовувало в якості покарання за будь-які злочини смертну кару, в давньогерманському праві найвища міра покарання, тобто смертна кара, застосовувалася тільки в крайніх випадках. Кровну помсту і принцип талону («око за око, зуб за зуб») було замінено вергельдом – сумою штрафу, яку повинен був сплатити винний за скоєння злочину [2, с. 7]. Розмір і сума вергельду залежала від виду і ступеня тяжкості скоєного злочину і суспільного становища потерпілого. Найяскравіше вищезазначена система суспільних відносин відображена в «Салічній правді» – першому збірнику писаних законів, який набрав великого розповсюдження і діяв на всій території Франкської імперії [4, с. 13]. У ньому, на відміну від класичного римського права, чітко прописані правові норми, які захищали честь і гідність людини. За образу, приниження гідності особи, особливо жінки, винний сплачував чималу суму штрафу, а за більш важкі злочини – піддавався суворому покаранню [4, с. 10].

Як юридичне джерело «Салічна правда» немає чітко окресленого плану. Закони сформульовані дуже лаконічно, положення її не носять характеру загальних юридичних норм, а є фіксованим переліком конкретних правових звичаїв. Фактично, це судебник, що складається з конкретних судових випадків, які в результаті багаторазових повторів перетворилися на судовий звичай. Текст поділяється на титули (глави), кожен з яких в свою чергу на параграфи. Більшість титулів присвячена злочинам проти особи і майна. Слід зазначити, що «Салічна правда» зазнала меншого впливу римського права, ніж інші правові пам'ятки того періоду. Вона вплинула на становлення законодавства у франків, містить цінну інформацію про майнове та соціальне розшарування у франкському суспільстві, основні етапи

еволюції форм власності і землекористування, а також зародження ранньофеодальної держави [5, с.12].

«Салічна правда» не єдиний збірник судових звичаїв у германських племен доби раннього Середньовіччя. Найважливішим джерелом права до неї у Франкській державі були так звані «Варварські правди», які в буквальному перекладі з латини означають «закони варварів». Такі записи звичаєвого права були в багатьох племен, які розселилися на території колишньої Римської імперії. До «Варварської правди» відносяться: Вестготська правда, найдавніша частина якої була записана у II половині V ст.; Бургундська правда (кінець V - початок VI ст.); Салічна правда, записана на початку VI ст., Ріпуарська правда (VI - VII ст.), Алеманська правда (кін. V - VIII ст.), Баварська правда (сер. VIII ст.), Лангобардські закони (кін. VII - сер. VIII ст.), Англосаксонські закони (VII-IX ст.), Саксонська правда, Фризька правда, Тюрінгська правда, Правда франків-хамавів (поч. IX ст.) [4, с. 9].

Маючи багато спільних рис із записами звичаєвого права інших німецьких і ненімецьких племен, зокрема з древніми скандинавськими і ісландськими законами, «Варварські правди» відрізняються від них передусім тим, що відображають процес переходу від родового ладу до феодального, що протікав або в формі синтезу німецьких родових і римських рабовласницьких відносин, що розкладалися, або, принаймні, за участю окремих елементів рабовласницької формації і її духовної культури (римського права, писемності, релігії та інше). Майже всі «Варварські правди» підпали впливу римського права (особливо Вестготська і Бургундська правди). «Варварські правди» об'єднані також хронологічно – час їх виникнення V - IX ст. Записані вони на вульгарній латині – розмовному варіанті латинської мови. Ще однією характерною ознакою було те, що вони уклалися з ініціативи королівської або герцогської влади. Вони мали, як правило, складну структуру: склалися з окремих частин, написаних в різні часи (наприклад, Ріпуарська, Алеманська) або, будучи результатом єдиного законодавчого акту («Салічна правда»), були доповнені королівськими законами більш пізнього періоду [5, с. 20].

«Варварські правди» являють собою судєбники, в яких окремі казуси зводяться в звичай, загальні норми права відсутні. Більшість норм «Варварських правд» торкається карного права і судового процесу, але є також норми, регулюючі майнові відносини членів племені, а також положення органів держави, що виникали. «Варварські правди» в більшості випадків застосовувалися тільки до осіб одного племені, оскільки взаємовідносини римського і інших народів регулювалися зазвичай іншими спеціальними законами [4, с. 12].

«Варварські правди» найважливіше, а в деяких випадках єдине джерело для вивчення суспільного устрою ранньофеодальних держав Західної Європи. У них відображені різні етапи перехідного періоду від родоплемінного ладу до феодального. У Салічній, Саксонській правдах ще виразно виступають риси родоплемінного ладу із залишками кровноспоріднених відносин. Однак «Варварські правди» (навіть самі архаїчні) свідчать вже про наявність відомого соціального розшарування: в них нарівні з рядовими повноправними вільними членами племені розрізняються родові і служиве знання, з одного боку, напіввільні і залежні люди – з іншою [1, с. 12]. Але як основні суб'єкти права у «Варварських правдах» виступають ще вільні общинники – безпосередні виробники (класи феодального суспільства ще не сформувалися). «Варварські правди» дають можливість прослідкувати процес розкладання громадського ладу, перехід орної землі у власність окремих сімей, початковий етап класоутворення і зародження держави. У «Варварських правдах» зафіксовано процес

класоутворення і становлення феодального суспільства (особливо в Баварської, Алеманської, Вестготської), відображено розвиток великого землеволодіння і перетворення вільних общинників в залежних селян, посилення королівської влади і державного апарату, церкви. Для «Варварських правд» характерна внутрішня суперечність, що відобразила боротьбу між елементами старого родоплемінного і феодального, що зароджувалося, укладів. «Варварські правди» являють собою, з одного боку, фіксацію звичаю, що відповідав ще інтересам широкої маси общинників, а з іншою – введення правових норм, що відображали інтереси класу феодалів, що зароджувався, прагнення держави, що формувалася, усунути інститути родоплемінного ладу або пристосувати їх до власних потреб [5, с. 15].

По мірі зміцнення феодального ладу «Варварські правди» втрачали своє значення і до XI ст. в більшості випадків перестали застосовуватися. Натомість було створено зводи писаних законів, які перебували під досить сильним впливом християнської церкви та канонів класичного римського права [2, с. 14].

Підведемо підсумки. В давньогерманському праві широко використовували правові звичаї. Останні були історично першою і найпоширенішою в рабовласницькому і феодальному суспільстві формою висловлювання права, найбільш частим його джерелом. Норми звичаю, будучи санкціоновані державою, перетворювалися на правові норми. Рідше використовувалася прецедентна форма права. Найбільш значущими джерелами вивчення давньогерманського права були «Варварські правди», з яких особливий інтерес викликає «Салічна правда». Більшість їх норм стосувалися кримінального права і судового процесу, регулювали майнові стосунки у тогочасному суспільстві, а також основні положення про діяльність органів державної влади.

Список використаних джерел та літератури:

1. Хрестоматія пам'яток феодального господарства и права / под редакцией акад. В. М. Корецкого.- М., 1961. – 950 с.
2. Бейкер С. Древний Рим. Взлет и падения империи / Саймон Бейкер. – К., 2009. – 451 с.
3. Макарчук В.С Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник / С.В. Макарчук. – К.: Атіка, 2004. – 616 с.
4. Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці.- К., 1991. – 412 с.
5. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн / К. Г. Федоров.- К., 1994. – 464 с.

Любчак Ганна Павлівна

студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Формування суду присяжних в ході судової реформи 1864 року

Правосуддя є однією із головних умов нормального існування суспільства. Недовершеність судової системи може викликати невдоволення державною владою і,

навпаки, ефективна робота судів показує, що права та інтереси громадян знаходяться під захистом.

Після відміни у Російській імперії кріпосного права (1861 р.), було формально визнано рівність усіх громадян перед законом, а, отже, і судом, особливо гостро відчувалася криза судової системи. Реформа була необхідною, продиктованою часом і чи не головним її досягненням стало введення суду присяжних.

Варто відмітити, що питання необхідності інституту присяжних було одним із найбільш проблемних, а дискусії про його доцільність велися задовго до початку реформування судової системи. Представники інтелігенції, які відзначалися ліберальністю поглядів, а це, зокрема, професор Московського університету С. Десницький, генерал-ад'ютант, сенатор М. Демидов, предводитель тверського дворянства О. Унковський та інші, наголошували на необхідності залучення простих громадян до судочинства. Однак, їх позиція не знайшла підтримки більшості спадкових дворян, проти виступив також імператор Олександр II, який вважав, що «мы еще не довольно зрелы для введения у нас гласности...»[2]. Після цього проект запровадження суду присяжних було відкладено у «довгий ящик», а за основу для майбутньої реформи було взято «Всепопданнейшую докладную записку по вопросу о проекте судопроизводства в России», автором якої був Д. Блудов. Він вважав, що суд присяжних вводити не потрібно, адже: «легко уявити собі дію такого суду, коли більша частина нашого народу не має не лише юридичної, але й початкової освіти: допуск таких людей до вирішення питання про вину чи невинуватість підсудного загрожує прямим беззаконням» [2].

Основні засади суду присяжних засідателів визначили «Основные положения о преобразовании судебной части в России», прийняті у 1862 році. У них закріплювалося загальне правило, що присяжні засідателі залучаються до складу суду на певні періоди для того, аби визначити, чи є підсудний винним. Також вказувалося, що присяжними засідателями могли бути місцеві жителі. В «Основных положениях» ставилося завдання на законодавчому рівні закріпити позитивні та негативні умови вибору присяжних засідателів. Крім того, пропонувався дворівневий порядок добору корпусу присяжних засідателів: 1) формування загального списку з урахуванням зовнішніх якостей кандидата (віку, місця та часу проживання); 2) складання чергового списку осіб, які зобов'язувалися виконувати обов'язки присяжних засідателів у відповідний період року (статті 32-34). «Основные положения...» закріпили головні засади судового провадження з присяжними засідателями. Підсудність суду присяжних засідателів охоплювала справи про злочини, покарання, наслідком яких було позбавлення станових прав, всіх чи деяких особистих прав та привілеїв (ст. 78). Для вирішення справ за участю присяжних засідателів вимагалось не менше 30 уповноважених на це осіб. Сторонам дозволялось відвести 12 без пояснення причин. З останніх 18 жеребкуванням визначалися 12 комплектних (основних) присяжних засідателів та два запасних. При позитивній відповіді присяжних засідателів коронний суд призначав покарання. Вердикт, винесений присяжними засідателями, був остаточним [1].

Основні вимоги, які ставилися до присяжних засідателів, закріплені у «Судових статутах» 1864 року. Там зазначалося, що умови, які визначають законні якості присяжних можуть бути внутрішні (вік, проживання в певному місці, володіння майном) та зовнішні (освіта, заслужена довіра, висока моральність). Зовнішні якості вказують лише на здатність бути присяжним, тоді як внутрішні є необхідною умовою. На цій різниці заснована і відмінність при складанні списків першочергових чи

загальних, остаточних і чергових. В першочергові списки повинні бути внесені всі, не зважаючи на те, до якого стану належать, місцеві жителі, які відповідають внутрішнім умовам, тому що звання присяжних є громадянською повинністю, від якої не може відмовитися жоден член суспільства, який має змогу її виконувати. І тому кожен, хто відповідає внутрішнім критеріям, має бути внесений в першочергові списки. В такому вигляді складання першочергових списків присяжних не потребує колегіального обговорення і для цього достатньо просто окреслити всіх, хто за законом може бути присяжним. В той же час, це не може здійснюватися без загального нагляду начальника губернії. Згідно Статті 81, присяжні засідателі вибираються із місцевих жителів усіх станів, які є підданими російського імператора, віком від 25 до 70 років і які живуть не менше двох років в тому повіті, у якому мають бути присяжними засідателями. Третій пункт вводився для того, аби «присяжні засідателя, для того, щоб оцінити по совісті ступінь вини підозрюваних, були добре знайомі із звичаями, правами і суспільним життям місцевості». Поряд з цим вказуються умови, за яких особа не могла бути присяжним засідателем. Так, до такої роботи не допускалися люди, які знаходилися під слідством і судом, або вже мали судимість; які працювали у суді або в духовному відомстві і були вигнані звідти за «пороки», а також особи, виключені із спільнот і дворянських зібрань за їхнім вироком; особи, які мають борги; сліпі, глухі, німі, позбавлені розуму (тобто, такі, які є недієздатними).

Як вище зазначалося, списки склалися загальні та чергові. У загальні списки присяжних засідателів вносилися: почесні мирові судді; державні службовці; селяни, які є членами волосних судів; сільські старости; люди, які володіють землею площею не менше 100 десятин, або іншим нерухомим майном, яке оцінюється: в столицях не менше як у 2000 рублів, у губернських містах не менше тисячі, в інших містах не менше 500 рублів. Ще однією категорією, яка могла потрапити у ці списки були люди, які отримували заробітну плату, або ж дохід від свого ремесла у великих містах не менше 500 рублів, а у всіх інших містах – не менше 200 рублів у рік. У цей список не можна було вносити: священнослужителів і монахів, воєнних чинів, вчителів народних шкіл. Загальні списки склалися окремо в кожному повіті спеціальними комісіями. В чергові списки вносяться ті, кого спеціальна комісія відбере для участі у судових засіданнях [4].

Для присяжних засідателів була передбачена матеріальна відповідальність за неявку на сесійні засідання без поважних причин, що було важливим стимулюючим чинником активності громадян у здійсненні цього обов'язку. Відповідно до статуту розмір штрафу за відсутність присяжних на сесійних засідання коливався в межах від 10 до 200 руб. [5, с.112].

І ще одне важливе питання: яку ж кількість справ розглядали присяжні? Із загальної кількості статей про покарання, означених в «Уложенні про покарання кримінальні та виправні» (1845 р.) і «Статуті про покарання, що накладаються мировими судами» (1864 р.) на суд присяжних припадала 1/5 частина каральних статей. Це було більше, ніж кількість статей, котрі припадали на розгляд мирових судів, утричі більше тих, які розглядали адміністративні суди, а також удвоє менше, що їх розглядали коронні суди разом з начальством обвинувачених [3, с.125].

Отже, процес відбору присяжних засідателів був тривалим і трудомістким. Законодавство чітко регламентувало їх повноваження, а також ставило суворі вимоги до кандидатур. І хоча введення інституту присяжних вважається одним із найважливіших досягнень судової реформи, проте завдання, які ставилися, були

виконані не у повній мірі. Такому демократичному нововведенню було дуже важко співіснувати із політикою, яка проводилася царським урядом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Основные положения преобразования судебной части в России. – М.: Книга
2. по Требованию, 2012. – 115 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.my-shop.ru/product/pdf/118/1175105.pdf>
3. Середя О. Інститути присяжних засідателів та станових представників в умовах самодержавства (на прикладі Лівобережних українських губерній Російської імперії наприкінці XIX – початку XX ст.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/1/Sereda.pdf
4. Сидорчук О. Правова природа суду присяжних в Україні за судовими статутами 1864 р. / О. Сидорчук // Вісник Львівського університету: Серія: Юридична . – 2014. – Вип. 59 . – С. 121–127.
5. Судебные уставы 20 ноября 1864 г. с изложением рассуждений, на коих они основаны, изданные государственной канцелярией. – Ч. 3. – СПб., 1867. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civil.consultant.ru/sudeb_ustav/
6. Яценко Н. Народні засідателі та суд присяжних у цивільному процесі: історія і сучасність / Н. Яценко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1 (5). – С. 109–118.

Цьопич Володимир Андрійович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Боротьба з транснаціональною злочинністю

На початку XXI століття у світовій економіці, торгівлі, суспільно-політичному житті мають місце процеси (тероризм, корупція, кіберзлочинність, інформаційний шпіонаж), що знаходять своє відбиття у формуванні міжнародної злочинності, яку можна віднести до феноменів сучасності, які формують злочинну картину світу.

Усвідомлення глобальної загрози, яку несе організована злочинність та процеси, що її супроводжують викликали беззаперечну актуальність вивчення та дослідження проблемних аспектів функціонування суспільства. Вже існуючий рівень дослідження даного питання дає змогу констатувати, що нині міжнародна організована злочинність – це найбільш складний об'єкт дня наукового дослідження в силу своєї багатогранності.

У світовій літературі ще не достатньо напрацьовано загальноприйняте та беззаперечне визначення поняття міжнародної злочинності (мафії) або як її ще називають транснаціональна злочинність.

Зміст поняття транснаціональна злочинність (мафія) рядом авторів визначається по різному, а саме: на базі опису її найбільш типових ознак, через характеристику злочинних організацій [2, с. 8-10], а також за допомогою визначення більш широкого поняття «транснаціональна злочинність» [2, с. 20], і більш вузького поняття «діяльність транснаціональних кримінальних корпорацій» [3, с. 11].

На глобальному рівні злочинність розглядають, як одну з глобальних соціально-економічних проблем людства на рівні з сировинною, енергетичною, демографічною, продовольчою проблемами; на регіональному рівні її вважають суттєвою деструктивною силою подолання відсталості, бідності, периферійності розвитку окремих територій, регіонів.

Сьогодні у правоохоронних органів і міжнародних організацій світового, регіонального та національного рівнів одне із найголовніших завдань – боротьба з міжнародною злочинністю, особливо в її найбільш небезпечних формах – організованих.

Головним чином мова йде про виявлення, розкриття, розслідування, попередження злочинів міжнародного характеру, що вчинюються організованими злочинними угрупованнями. Це стосується міжнародного тероризму; захоплення заручників; відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом; фальшивомонетництва; контрабанди; торгівлі людьми; незаконного виготовлення і збуту наркотичних засобів, психотропних речовин тощо. Відповідальність за вчинення злочинів міжнародного характеру передбачено нормами як міжнародного (конвенції, угоди), так і національного законодавства [5, с. 35-37].

У боротьбі зі злочинами міжнародного характеру, вчинених організованими злочинними угрупованнями, реалізується потужна, об'ємна та різнопланова система заходів. Зокрема, у сфері кримінального судочинства мова йде про встановлення кримінальної караності за учинення певних суспільно-небезпечних діянь та уніфікації на цій основі кримінального законодавства; припинення злочинів, що готуються, застосовуючи в необхідних випадках оперативно-розшукові заходи; надання допомоги у розслідуванні кримінальних справ і здійсненні кримінального переслідування; забезпечення виконання кримінальних покарань; надання професійної технічної допомоги і попередження злочинів тощо [1, с. 35-41].

Узагальнення напрацювань провідних світових інституцій з дослідження злочинності, аналіз територіальних відмінностей розвитку злочинності за макрорегіонами світу, укладання типології держав світу за індексом злочинності, характеристика діяльності наймасштабніших злочинних формувань глобального типу (транснаціональна злочинність) [7, с. 48-50].

Злочинність – сукупність усіх злочинів, вчинених на певній території упродовж деякого періоду. Проблеми злочинності активно вивчають у сфері міжнародних відносин, юриспруденції, соціології, політології, конфліктології, національної безпеки тощо.

Напрацювання у даних сферах сприяли формуванню на міжнародному рівні правових основ оцінки антисоціальних дій як злочини (Гаазька конвенція (1970); Конвенція ООН про транснаціональну організовану злочинність (2000); Конвенція про кіберзлочинність (2001)); укладанню типології злочинів, перш за все міжнародних злочинів, які загрожують миру і безпеці людства (Конвенція про запобігання злочиніві геноциду та покарання за нього (1948), Конвенція про співробітництво у боротьбі з міжнародними злочинами (1991), Кодекс злочинів проти миру і безпеки людства (1996)); посиленню співробітництва між державами світу у сфері попередження та подолання злочинності (Європейська конвенція про видачу правопорушників (1957), Європейська конвенція про взаємну допомогу в кримінальних справах (1959), Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах (1993), Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (2002)) [8, с. 35-37].

Поточну ситуацію з моніторингу злочинності у світі здійснюють інституції у структурі ООН (Рада Безпеки ООН, Економічна і Соціальна Рада ООН, Комісія ООН з Наркотиків та Злочинності), організації з безпеки США (Центральне Розвідувальне Управління), недержавні міжнародні організації («Numbeo», «Transparency International»).

Міжнародна організована злочинність є окремою складовою сучасної кримінальної картини світу, яка має характерні ознаки, що дають змогу відокремлювати її від суміжних форм злочинної діяльності. Витоками даного явища є досягнення людської цивілізації в соціально-політичній, економічній, техніко-технологічній та інформаційній сферах, які вміло використовуються злочинними організаціями.

Список використаних джерел та літератури літератури:

1. Волеводз А. Г. Правовое регулирование новых направлений международного сотрудничества в сфере уголовного процессе / А. Г. Волеводз. – М. : ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. – 520 с.
2. Воронин Ю. А. Транснациональная организованная преступность: Монография / Ю. А. Воронин. – Екатеринбург: Изд-во УрГЮА, 1997. – 72 с.
3. Зорин Г. А. Понятие и основные признаки транснациональной преступности / Г. А. Зорин, О. В. Танкевич. – Гродно: Изд. Гродн. филиала «Негосударственного института современных знаний», 1997. – 55 с.
4. Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним / Э. А. Иванов. – М.: Рос. Юрид. изд. дом, 1999. – 176 с.
5. Кузьмічов В. С. Слідча діяльність : характеристика та напрями удосконалення : [монографія] / В. С. Кузьмічов, Ю. М. Черноус. – К. : ЗАТ «Нічлава», 2005 – 446 с.
6. Нурбеков И. М. Некоторые организационно-тактические аспекты расследования транснациональных преступлений / И. М. Нурбеков // Рос. следователь. – 2008. – № 15. – С. 2–5.
7. Пшеничний І. В. Організована транснаціональна злочинність і роль правоохоронних органів у протидії їй: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / І. В. Пшеничний. – К., 2000. – 220 с.
8. Актуальні проблеми протидії тероризму та злочинності в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції : вип. 13. / за заг. ред. академіка НАН України, д. т. н. В. П. Горбуліна. – К. : Нац. акад. СБ України, 2005. – 268 с.

Запольська Яна Вікторівна

студентка 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Актуальні питання боротьби з міжнародною організованою злочинністю

В умовах соціально-економічної глобалізації, повсюдної комп'ютеризації, переході до інформаційної стадії розвитку людської цивілізації зростає актуальність та часовість вивчення та усестороннього дослідження негативних аспектів функціонування суспільства. Одним з них є злочинність, яка набула особливих форм

на початку XXI ст. (тероризм, корупція), ґрунтовно інтегрувалася у світові мережеві та транснаціональні бізнес-структури (мафія), перебуває на вістрі науково-технічного прогресу (кіберзлочинність, інформаційний шпіонаж), тощо.

На сьогодні найнебезпечнішим проявом злочинності у світі є організована міжнародна злочинність (мафія) або як її ще називають транснаціональна злочинність. Її характерні ознаки: вчинення протиправних дій більше як на території одної держави; гнучка спеціалізація; чітка мережева організаційна структура; використання останніх досягнень науки і техніки, зокрема налагодження гнучкої організаційної та комунікаційної мереж завдяки використанню ресурсів Internet; оперативне реагування на зміни міжнародного законодавства; інтеграція в управлінські структури держав, міжнародних організацій, релігійних організацій; швидке реагування на суспільні виклики (безробіття, економічна криза, війна, голод, тощо); значна підтримка у населення певних регіонів світу через неофіційне фінансування соціальних проєктів (Колумбія, Пакистан, Росія), тощо.

На глобальному рівні злочинність розглядають, як одну з глобальних соціально-економічних проблем людства на рівні з сировинною, енергетичною, демографічною, продовольчою проблемами; на регіональному рівні її вважають суттєвою деструктивною силою подолання відсталості, бідності, периферійності розвитку окремих територій / регіонів.

Сьогодні у правоохоронних органів і міжнародних організацій світового, регіонального та національного рівнів одне із найголовніших завдань – боротьба з міжнародною злочинністю, особливо в її найбільш небезпечних формах – організованих. Головним чином мова йде про виявлення, розкриття, розслідування, попередження злочинів міжнародного характеру, що вчинюються організованими злочинними угрупованнями. Це стосується міжнародного тероризму; захоплення заручників; відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом; фальшивомонетництва; контрабанди; торгівлі людьми; незаконного виготовлення і збуту наркотичних засобів, психотропних речовин тощо. Відповідальність за вчинення злочинів міжнародного характеру передбачено нормами як міжнародного (конвенції, угоди), так і національного законодавства.

У боротьбі зі злочинами міжнародного характеру, вчинених організованими злочинними угрупованнями, реалізується потужна, об'ємна та різнопланова система заходів. Зокрема, у сфері кримінального судочинства мова йде про встановлення кримінальної караності певних суспільно-небезпечних діянь та уніфікації на цій основі кримінального законодавства; припинення злочинів, в тому числі тих, що готуються, застосовуючи в необхідних випадках оперативно-розшукові заходи; надання допомоги у розслідуванні кримінальних справ і здійсненні кримінального переслідування; забезпечення виконання кримінальних покарань; поступенітенціарного впливу; надання професійної технічної допомоги і попередження злочинів тощо [1, с. 35–41].

Узагальнення напрацювань провідних світових інституцій з дослідження злочинності, аналіз територіальних відмінностей розвитку злочинності за макрорегіонами світу, укладання типології держав світу за індексом злочинності, характеристика діяльності наймасштабніших злочинних формувань глобального типу (транснаціональна злочинність).

Злочинність – сукупність усіх злочинів, вчинених на певній території упродовж деякого періоду. Проблеми злочинності активно вивчають у сфері

міжнародних відносин, юриспруденції, соціології, політології, конфліктології, національної безпеки тощо.

Напрацювання у даних сферах сприяли формуванню на міжнародному рівні правових основ оцінки антисоціальних дій як злочини (Гаазька конвенція (1970); Конвенція ООН про транснаціональну організовану злочинність (2000); Конвенція про кіберзлочинність (2001)); укладанню типології злочинів, перш за все міжнародних злочинів, які загрожують миру і безпеці людства (Конвенція про запобігання злочиніві геноциду та покарання за нього (1948), Конвенція про співробітництво у боротьбі з міжнародними злочинами (1991), Кодекс злочинів проти миру і безпеки людства (1996)); посиленню співробітництва між державами світу у сфері попередження та подолання злочинності (Європейська конвенція про видачу правопорушників (1957), Європейська конвенція про взаємну допомогу в кримінальних справах (1959), Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах (1993), Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (2002)).

Поточну ситуацію з моніторингу злочинності у світі здійснюють інституції у структурі ООН (Рада Безпеки ООН, Економічна і Соціальна Рада ООН, Комісія ООН з Наркотиків та Злочинності), організації з безпеки США (Центральне Розвідувальне Управління), недержавні міжнародні організації («Numbeo», «Transparency International»).

Андрусенко Тетяна Михайлівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету ім. Івана Франка
науковий керівник: д. і. н., професор **Ярмошик І. І.**

Спільна сумісна власність подружжя

У сучасному світі люди часто зіштовхуються з розлученнями, які у свою чергу призводять до поділу майна чоловіком та дружиною, тому актуальним є питання спільної сумісної власності подружжя. Взагалі дане поняття означає об'єднання майна чоловіка та дружини (повністю або в певній частині) та встановлює спеціальні правила щодо його володіння, користування та розпорядження. Даний принцип означає, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, вважається спільним, якщо інше не встановлено домовленістю сторін; подружжя має рівні права щодо майна, яке належить їм на праві спільної сумісної власності; майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності; права подружжя на майно визнаються рівними незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу); до тих пір, поки не буде доведено протилежне, вважається, що кожен з подружжя, який здійснює правочини щодо розпорядження спільним майном, діє в інтересах подружжя.

Взагалі право спільної сумісної власності подружжя є своєрідним різновидом права приватної власності фізичних осіб. Право спільної сумісної власності не поділене на частки, тому усі співвласники мають однакове, рівне право володіти, користуватися та розпоряджатися певним майном. Така частка

може бути виділена за домовленістю між співвласниками або у разі суперечки – судом [4].

У Цивільному кодексі України закріплено лише загальне правило: співвласники майна, яке є у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними (ч.1 ст. 369) [6]. У зв'язку з цим ст.66 Сімейного кодексу запропоновано доповнити новою частиною такого змісту: «Подружжя спільно володіє і користується майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності. Кожен з подружжя зобов'язаний брати участь у витратах, пов'язаних з управлінням, утриманням та збереженням спільного майна. Подружжя може укласти договір, у якому визначити інший порядок володіння, користування та утримання спільного майна» [1].

Дуже часто проблеми правового регулювання майнових відносин у сім'ї стають об'єктом пильної уваги як законодавця, так і вчених. Однак протягом ряду останніх десятиліть вони аналізувалися виключно в рамках національного законодавства. Тому звернення вчених до зарубіжного досвіду регулювання сімейних відносин завжди мало критичну ціль й особливий політичний підтекст. Після здобуття Україною незалежності та визнання її відкритою, демократичною, соціальною державою стало актуальним питання аналізу сімейного законодавства в широкому порівняльному аспекті. На сучасному етапі розвиток внутрішнього сімейного законодавства України можливий лише на основі розуміння загальних європейських і світових тенденцій правового регулювання відносин у сім'ї [2].

Варто зазначити, що правовий режим майнових відносин подружжя обумовлюється встановленням законом прямих та опосередкованих обмежень у набутті права власності та його здійсненні (дія принципу спільності на придбане майно незалежно від волі подружжя, необхідність взаємного узгодження певних дій щодо здійснення прав співвласників тощо), що характеризується особисто-договірним характером шлюбно-сімейних відносин [1].

Так, відповідно до ч. 1 статті 62 СК [5] майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловіку на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). Водночас йдеться про майно, набуте подружжям за час шлюбу. Однак в ст. 60 СК не розкрито зміст слів «нажите» та «набуте». При буквальному тлумаченні поняття «майно, набуте подружжям за час шлюбу», вважається, що будь-яке таке майно є спільним майном подружжя. Проте такий висновок суперечить п. 3 ч. 1 та частинам 3-6 ст. 57 СК, згідно з якими у деяких випадках майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить не дружині та чоловіку на праві спільної сумісної власності, а кожному з них на праві роздільної приватної власності (ст. 57 СК) [3].

З вищезазначеного стає очевидним, що не будь-яке майно, набуте за час шлюбу, можна вважати таким, що належить подружжю на праві спільної сумісної власності.

Частина 1 ст. 45 СК передбачає, що недійсний шлюб, а також шлюб, визнаний недійсним за рішенням суду, не є підставою для виникнення у осіб, між якими він був зареєстрований, прав та обов'язків подружжя, а ч. 2 статті 45 СК [5] встановлює, що якщо протягом недійсного шлюбу особи набули майно, воно вважається таким, що належить їм на праві спільної часткової власності.

Водночас для виникнення права спільної сумісної власності подружжя недостатньо, щоб майно було набуто за час зареєстрованого шлюбу. Потрібно також, щоб дружина і чоловік спільно проживали і вели спільне господарство, тобто необхідна наявність спільної праці подружжя. А під такою працею треба розуміти будь-яку корисну працю, яка спрямована на створення спільного майна подружжя. Спільність результатів праці дружини та чоловіка у разі наявності законного режиму їх майна не встановлюється, як зазначають деякі автори, угодою подружжя (явною або такою, що не припускається), а запроваджується як обов'язковий наслідок шлюбу [7].

Якщо зіставити п. 3 ч. 1 і частин 3, 4 і 6 ст. 57 Сімейного кодексу [5], то стане зрозумілим той факт, що для виникнення права спільної сумісної власності та спільного майна подружжя необхідною умовою є спільна праця дружини та чоловіка. У зазначених у ст. 57 СК випадках майно, набуто подружжям за час шлюбу, як вже зазначалося, належить не дружині й чоловіку на праві спільної сумісної власності, а кожному з них на праві роздільної приватної власності. Це пояснюється тим, що у цих випадках майно набувається не в результаті спільної праці подружжя [3].

Стає зрозуміло, що терміни «нажите майно» та «набуто майно», які застосовувалися стосовно виникнення права спільної сумісної власності дружини та чоловіка та їх спільного майна, є синонімами.

Отже, спільна сумісна власність подружжя, як правило, найбільш повною мірою забезпечує його інтереси. Кожен з подружжя робить свій внесок, який розглядається як суттєвий і необхідний елемент формування і підтримання майнової спільності, а це в свою чергу означає, що основа принципу майнової спільності виражається в економічному партнерстві чоловіка та дружини.

Список використаних джерел та літератури

1. Ариванюк Тетяна Олексіївна. Правове регулювання відносин власності між подружжям: Автореферат до дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – К., 2002. – 190 арк. – Бібліогр.: арк. 179-190.
2. Новохатська Яна Володимирівна. Правове регулювання майнових відносин подружжя (порівняльно-правовий аспект): Автореферат до дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006.
3. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. – 297 с.
4. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Наук.-практ. посіб.: У 2-х кн. / За заг. ред. С.Я. Фурси. - К., 2005. – 561 с.
5. Сімейний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 10 вересня 2013 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2013. – 104 с. – (Кодекси України)
6. Цивільний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 11 лют. 2013 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2013. – 380 с. – (Кодекси України)
7. Шанойло В.О. Набуття права спільної сумісної власності подружжя за Сімейним кодексом України. Монографія. – К.: «Юрінком Інтер», 2003. – 406 с.

Найманство: міжнародний аспект кримінальної відповідальності

У наш час у багатьох країнах найманці переслідуються законом. За це передбачається покарання у вигляді позбавлення волі на кілька років. Тим не менше ця професія користується великим попитом. На заміну нелегальним загонам прийшли так звані приватні військові компанії, які офіційно зареєстровані як організації, що надають послуги у сфері забезпечення безпеки. Клієнтами таких компаній є не кандидати у африканські диктатори, а уряди європейських країн та США, транснаціональні корпорації та міжнародні неурядові організації. Чисельність персоналу у таких компаніях може складати від кількох сотень співробітників до десятків тисяч. [4,с.17]

Відповідно до Міжнародної конвенції про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців. Найманцем визнається особа, яка:

- спеціально завербована на місці або за кордоном, щоб воювати у збройному конфлікті;

- беручи участь у воєнних діях, керується головним чином бажанням одержати особисту вигоду і якій дійсно обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває у конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, яка обіцяна чи виплачується комбатантам такого ж рангу і функції, які входять до особового складу збройних сил даної сторони;

- не є ні громадянином сторони, що перебуває у конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, що контролюється стороною, яка перебуває у конфлікті;

- не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває у конфлікті; та

- не послана державою, яка не є стороною, що перебуває у конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил.

Для створення ефективного механізму протидії найманству слід звернутися до багаторічної історії феномену найманства. Явище найманства отримувало своє закріплення на національному рівні починаючи з кінця XIX століття. Так, в 1870 р в Англії був прийнятий Акт про службу іноземній державі. Положення цього акту забороняли підданам Великобританії вступати на службу до іноземної держави для участі у військових діях проти іншої держави, якщо Великобританія не перебувала з данною країною у стані війни. Характерно, що для багатьох країн Британської Співдружності зазначений акт залишається і донині єдиним законом, спрямованим проти найманців. Англійський парламент підтвердив дію акта під час війни в Іспанії. У травні 1968 року Великобританія прийняла закон, що забороняв її підданам надходити на будь-яку службу в Родезії. Однак Скотланд-Ярд повністю ігнорував повідомлення преси про вербування найманців на території Англії для боротьби проти законного уряду народної Анголи і для служби в лавах армії Сміта. Більш того, англійські поліцейські влади полегшили відправку найманців в Анголу через аеропорти Англії в Бельгію, у ряді випадків скасувавши необхідні митні та прикордонні формальності.[3, с.102]

У Швеції XIX ст. вважалося злочином вербувати підданих для служби іноземній державі без санкціонування короля. А в 1918 р прем'єр-міністр Швеції заборонив формування загонів на території країни для участі в громадянській війні у Фінляндії. Під час громадянської війни в Іспанії в 1937-1939 р.р. у Швеції діяв спеціальний закон, що забороняв вербування на військову службу в Іспанії. У 1948 р був прийнятий спеціальний закон (зараз він включений до Кримінального кодексу), що передбачає штраф або тюремне ув'язнення на строк до 6 місяців за вербування на іноземну військову службу без дозволу уряду або за незаконний виїзд з країни з цією метою і до двох років тюремного ув'язнення за ті самі дії, вчинені у воєнний час³.

В якості злочинів проти внутрішньої безпеки та обороноздатності держави ряд проявів найманства розглядається в кримінальному законодавстві Бельгії, Данії, Франції, ФРН, Швеції. У КК Бельгії, Данії, ФРН, Швеції таким злочином визнається вербування особи для іноземної служби без розмежування вербування найманця або добровольця. Причому вербування може бути збірною назвою для ряду складів злочину: самого вербування, а також «спонукання» і «користування послугами іншої особи» з корисливою метою (Ст. 126-129 гл. III розд. I Книги 2 КК Бельгії); «Доставки» вербуємого вербувальнику або завербованої особи до місця служби (§109h розд.5 Особливої частини КК ФРН.КК ФРН), «схилення» осіб «незаконно лишити країну для того, щоб приєднатися до такої служби» (ст. 12 гл. 19 ч.2 КК Швеції). Як видно, в одній нормі містяться і сам склад вербування, і співучасть у такий вербуванні у вигляді підбурювання і пособництва до неї. У ряді випадків, наприклад, у КК Бельгії, Швеції, вищевказані дії карані тільки за умови здійснення їх без відповідного дозволу. Шведський законодавець визнає вчинення зазначених видів дій найбільш небезпечними у випадку, «якщо Королівство знаходилося у стані війни» (ст.12 гл.18 ч.2 КК Швеції), у зв'язку з чим підвищується їх караність.

У законодавстві даної групи країн нерідкі вказівки на те, що вербування повинна відбуватися тільки на території відповідної держави або в його межах (КК Данії, Швеції) - істотно звужуючи можливості притягнення до відповідальності вербувальників, виводячи за межі кримінального закону випадки, коли вербування громадян цієї держави відбувається поза територією цієї країни. Також значно звужуються розпорядження міжнародного права при розповсюдженні поняття найманця тільки на громадян відповідної держави (КК ФРГ).

На відміну від інших країн першої групи, в КК Франції, прийнятому в 1992 р, прямо не закріплюється злочинність вербування для іноземної військової служби, а встановлюється відповідальність за «набір збройних сил без наказу або без дозволу законних влади» (п. 2 ст. 412-7). На наш погляд, даною нормою фактично повинні охоплюватися і випадки протиправної вербування осіб для створення збройних сил. До особи, яка здійснює вербування найманців, може застосовуватися ст. 413-1, що визнає злочином «підбурювання військових, що відносяться до французьким збройним силам, до переходу на службу іноземної держави», здійснюване з метою «завдати шкоди національній обороні». Як пише Н.Є. Крилова, «при цьому заподіяння реальної шкоди не є необхідною умовою» і «цей збиток може, зокрема полягати й у відсутності даних військових у складі збройних сил Франції». За змістом останньої норми карається підбурювання до переходу як на військову, так і на цивільну службу [5, с.103]

Як злочини проти зовнішньої безпеки держави, тобто злочини, спрямовані на підриг добросусідських відносин з іноземними державами або порушення нейтралітету ряд проявів найманства представлений в законодавстві Великобританії,

Фінляндії, Бельгії. У цій групі країн в основному встановлюється відповідальність за незаконний вступ на військову службу. Причому останнє також має свої складові:

1) сам вступ на таку службу і спонукання до вступу на неї (Закон Великобританії про надходження на військову службу за кордоном (Акт про службу іноземній державі) 1870);

2) «незалишення служби в таких збройних силах» (КК Фінляндії);

3) або складається з декількох альтернативних дій: найм, вербування, вдавання до послуг третьої особи (за змістом ст. 126 КК Бельгії)

Крім відмінностей в кримінальній відповідальності за найм і вербування найманців, помітна і диференціація відповідальності винних осіб за вчинення передбачених нормами кримінального законодавства діянь. Так, у Великобританії відповідальності за вступ на іноземну військову службу підлягає тільки британський підданий, «проживає як у межах домініонів її величності, так і поза їх», тоді як спонукання до вступу на неї карається незалежно від підданства або громадянства винного, але при дотриманні єдиного умови - вербувальник діє «в межах домініонів її величності». Фактично останнім положенням охоплюються випадки вербування громадян Великобританії для здійснення злочинних дій проти їхньої країни. Але за відсутності оплатності служби, найму протиправні дії осіб - громадян Великобританії, як видається, можна було б розглядати як одну з форм державної зради.

Законодавству групи країн, які ми аналізували властива специфічність. Так, у Великобританії визнається злочином дача згоди прийняти пропозицію про надходження, зарахування на службу або саму службу на користь іншої держави, що знаходиться в стані війни з будь-яким дружнім їм іноземною державою, тобто підготовчі до вчинення найманства дії. Обидва вищевказаних склади злочину 1 глави 12 КК Фінляндії карані тільки у випадку, якщо винний наперед знав про ворожих відносинах між Фінляндією і державою, до лав збройних сил яких він вступив.

Крім розглянутих прикладів, це діяння криміналізовано ст. 162 КК Республіки Казахстан, ст. 375 КК Киргизької Республіки, ст.ст. 132-133 КК Республіки Білорусь, ст. 447 КК України, ст. 141 КК Республіки Молдова, ст. 395 КК Республіки Вірменія та в кримінальних законах інших країн.

Що стосується розвитку найманства в Росії . У Новий час проблема найманства ігнорувалася аж до 90-х років минулого століття . Ратифікація Додаткового протоколу виявилася вельми своєчасною - в 1999 р почалася друга чеченська війна, на яку і припав пік найманства в Росії. У той період часу на території республіки діяло кілька таборів з підготовки бойовиків і терористів (в т.ч. смертників), інструкторами яких були виключно іноземні найманці, в основному з арабських країн.[6, с.130] Тим не менш, незважаючи на введену в 1996р. Кримінальним кодексом статтю 359 («Найманство»), аж до 2014 року жодного обвинувального вироку за цією статтею винесено не було. В 2014 вперше в історії РФ було порушено кримінальну справу за ст «Найманство» (359)КК РФ проти Романа Железнова- підозрюваного в участі в бойових діях в Україні.[7] Згідно зі статтею 359 КК РФ, "участь найманця у збройному конфлікті або військових діях карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років з обмеженням свободи на строк до одного року або без такого".

Список використаних джерел та літератури:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року//<http://zakon2.rada.gov.ua/>

2. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (Конвенцію ратифіковано Постановою ВР N 3381-ХІІ (3381-12) від 14.07.93)//<http://zakon2.rada.gov.ua/>

3. Кибальник А.Г., Соломоненко И.Г. Преступления против мира и безопасности человечества. // СПб. – 2004

4. Волеводз А.Г. О международных инициативах в сфере правового регулирования деятельности частных военных и охранных компаний / А.Г. Волеводз // Международное уголовное право и международная юстиция. – 2009. – №1.

5. Крылова, Н.Е. Основные черты нового Уголовного кодекса Франции // М.: Спарк. – 1996. – С. 103.

6. Кива А.В., Федоров В.А. Анатомия терроризма // Общественные науки и современность. – 2003. – № 1.

Томчук Алла Віталіївна

студентка 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Розвиток національного законодавства, що регулює спадкування в Україні

Спадкове право являє собою сукупність правових норм, що встановлюють порядок переходу прав та обов'язків померлої особи (спадкодавця) за правом спадкування до однієї або кількох осіб (спадкоємців). Таке тлумачення спадкового права дає нам сучасне українське законодавство [3].

На законодавчому рівні питання спадкування урегульоване Цивільним кодексом України, законом «Про Нотаріат», крім того, у судовій практиці застосовується постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. №7 «Про судову практику у справах про спадкування» та іншими нормативно-правовими актами [2].

Явище «спадкування», що проникло у наше сучасне спадкове право, бере свій початок ще з давніх-давен. Приблизно в середині VIII ст. до н.е. почала розвиватись правова система Стародавнього Риму, яка в подальшому, стала правовою основою для формування власного законодавства багатьох країн світу. Так, Українське спадкове право, щоб стати таким, яким воно є на даний час, пройшло тривалий процес історичного розвитку, про те основні риси залишились від римського спадкового права.

Досліджуючи історію розвитку національного законодавства щодо питань спадкування, слід зосередити свою увагу на таких основних етапах:

- звичаєве право давніх слов'ян;
- вплив римського права;
- джерела права Київської Русі;
- право Великого князівства Литовського і Речі Посполитої. Правотворчі пошуки Запорізької Січі та Війська Запорозького;
- право Української Радянської Соціалістичної Республіки (1917–1991 рр.);
- сучасне спадкове право України.

Ідея спадкування генерувалась ще в часи патріархальної родини. Така родина визначалась як тісний союз осіб, пов'язаних спільністю життя, майна і релігійного

культу. Майно визначалось як таким, що належить не стільки окремій особі, скільки родині як такій. Тому у випадку смерті одного з родини, майно не могло бути відчуженим, оскільки воно залишалась у власності інших членів цієї ж родини.

Як уже зазначалось, що вперше було сформульовано і розвинуто думку про універсальний характер спадкового права в Стародавньому Римі. Істотному розвитку римське спадкове право зазнало з прийняттям преторських едиктів і практики їх застосування. Це були майже одні із перших відомих людству державних актів, що врегульовували відносини спадкування і на законодавчому рівні закріпили склад спадщини, суб'єктів спадкування, поняття кровного споріднення, за яким і визначались спадкоємці, порядок позбавлення статусу спадкоємця, а також можливість спадкодавця укласти заповіт [1, с.169].

Таким чином, поняття спадкування виникло ще задовго до формування державних інститутів, і лише з їх виникненням воно було закріплене на законодавчому рівні.

Перші згадки про спадкування на українських землях з'являються у письмових джерелах княжої доби IX – XII століть. Серед них важливе місце посідають церковні та княжі устава, уроки, договори, збірник права «Руська Правда». «Руська Правда», що була створена за безпосередньої участі князя Ярослава Мудрого, містила традиції церковного суду і княжої влади, карного права, сімейні звичаї, право спадкування та моральні засади у суспільстві. За «Руською Правдою» спадкування обмежувалося тісним колом сім'ї, а побічні родичі не мали спадкових прав. Проте згодом цей принцип змінюється в протилежний бік, і в розширенні кола спадкоємців полягає сутність розвитку спадкового права.

Наступним етапом розвитку спадкового права України є Литовський період. Українські землі входили до складу ВКЛ майже 240 років. Основні законодавчі акти цього періоду – Литовські статuti (1529, 1566, 1588 рр.). Саме в Литовських статутах було розвинуто ідею спадкування за заповітом, і поширено його застосування на усю територію тогочасного литовського Князівства. Саме з цих витоків і було розпочато правотворчі пошуки Запорізької Січі ті війська Запорізького.

В період, коли українські землі перебували у складі Російської держави, відбулося поступове переосмислення принципів спадкового права. Великого значення набуває нерухомість, розширюється коло спадкоємців. Хоча і повільно, але все ж відбувається відхід від застарілих порядків, і в практику впроваджуються новітні європейські зразки. Однак цей процес не проходив гладко. Особливо за радянської доби в галузі спадкового права відбулись значні зміни не в кращу сторону. Радянське керівництво намагаючись створити новий соціалістичний порядок спадкування трудової власності, видавало законодавчі акти, які фактично знищили спадкування приватної власності (1918-1919 рр.).

Інститут спадкування був повернений до життя з 1922 року і зазнавав подальшої розробки в Цивільному кодексі РРФСР. В УРСР перший Цивільний кодекс почав діяти з 1 лютого 1923 року. Проте як і попереднього разу, право спадкування обмежувалось ціною політикою держави. Такі порядки існували до 1926 року.

Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та акти цивільного стану УРСР від 31 травня 1926 року передбачав можливість спадкування за законом і за заповітом. Видавались і додаткові законодавчі акти що регулювали питання спадкування.

Певні зміни відбулись після Другої світової війни. Зокрема, було захищено права спадкоємців учасників війни і спрощено порядок прийняття ними спадщини.

Наступний етап реформування спадкового права припав на 40-60 ті рр. ХХ ст. Було розширено коло спадкоємців за законом, встановлено черговість, розширено свободу заповіту [1, с.170-174].

Із розпадом СРСР Україна стала на власний шлях правового розвитку. У 2003 р. був прийнятий новий Цивільний кодекс України. Крім цього видано безліч інших нормативно-правових актів, що в тій чи іншій мірі стосуються питань спадкового права. Позитивним стало й те, що тепер українське законодавство вдосконалює власну законодавчу базу з питань спадкування та активно переймає зарубіжний досвід.

Отже, підсумовуючи все вище зазначене, ми можемо побачити який історичний шлях розвитку пройшов інститут спадкового права України починаючи від своїх витоків і до сьогодні. Як змінювалось спадкове законодавство протягом століть, які пріоритети висували представники різних епох. Оскільки Україна лише в 1991 році стала незалежною, а до того часу, її землі входили до складу різних держав, - на її право (в тому числі й спадкове) значний вплив мали нормативно-правові акти тих країн, до складу яких вона входила. Лише з отриманням незалежності, наша держава отримала шанс самостійно творити своє законодавство.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кондратова А.М. Історія становлення і розвитку законодавства про спадкування в Україні / А.М. Кондратова// Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3. – С.169–174.
2. Окремі питання спадкування: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 11.10.2011 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України / Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0064323-11>.
3. Павлова Л. М. Спадкування за новим Цивільним кодексом України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua/4626>.

Артемчук Олена Федорівна

студентка 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Розвиток законодавства про права людини в Україні

Права людини в будь-якому сучасному суспільстві є найважливішим державно-правовим інститутом, за допомогою якого регулюється правовий статус особистості, визначаються способи, заходи і межі впливу на неї, можливості участі громадян у державних і суспільних процесах. Кожна держава самостійно визначає свою внутрішню політику в галузі прав людини, спираючись на наукові уявлення, концепції, вчення і на їх основі проголошує в національному законодавстві певну сукупність прав і свобод.

Принцип поваги до прав людини та їх законодавчого закріплення у світі має глибокі і сторичні традиції. Ідеї природних невідчужуваних прав людини були ще розвинені в доктринах Руссо, Гроція, Локка, Монтеск'є. Величезний внесок у становлення універсальної системи прав і свобод внесла Організація Об'єднаних Націй, вона розробила і прийняла численні міжнародно-правові документи в галузі

прав людини, які є юридично-обов'язковими документами для будь-якої держави, у тому числі і для України.

Конституційні традиції на території України мають міцне історичне коріння. Слід починати розгляд історію розвитку українських конституційних законодавчих актів від так званої Конституції Пилипа Орлика, яка хоч і не розглядала Україну як самостійну державу, встановлювала низку демократичних державно-правових інститутів. Справжня назва документу – «Договори і постанови прав і вольностей військових між ясновельможним його милості паном Пилипом Орликом, новообраним Гетьманом Війська Запорозького, та між Генеральними особами, полковниками, і тим же Військом Запорозьким на спільній з обох боків затвердженій при вільній елекції формальною присягою від того ж ясновельможного гетьмана підтверджені від Різдва Христового 1710 місяця квітня 5» [1, с. 155].

У подальшому в Україні розроблялися такі конституційні проекти, як «Начерки конституції республіки» Георгія Андрузького та більш докладний проект Конституції України під назвою «Вольный союз (Вільна спілка)». За тим проектом, основою держави мала бути самоврядна громада, яка складалася з двох тисяч родин. Громади об'єднувалися в область, області – в округи, округи – у штати, а штати – у державу. Кожний штат обирав своїх президента, віце-президента і сенат, однак населення держави обирало також спільного президента і законодавчі збори. Проголошена ним рівність оминала багато аспектів: рівне виборче право, гендерну рівність, рівність чоловіка і жінки у сім'ї, рівність незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження та інших ознак [2, с. 67].

Найвидатнішим конституціоналістом XIX століття був Михайло Драгоманов, який діяв у його другій половині і якому належить проект Статуту «Вільної Спілки», що її мали утворити українці на своїх землях. З громадянських прав людини Драгоманов приділяв увагу свободі пересування і вибору місця проживання, праву вступати в шлюб і створювати сім'ю, праву власності, права на громадянство як обов'язок держави виступати захисником інтересів своїх громадян і за межами держави. У статті 3 конституційного проекту М. Драгоманов проголошує принцип рівності в громадянських правах та обов'язках. «У справах політичних ми бажаємо рівного права для всякої особи, як чоловіків і парубків, так і жінок і дівчат усякої породи (раси)» [3, с. 54].

У 1905 році було публіковано в Галицькій газеті «Самостійна Україна» проект конституції «Основний закон «Самостійної України» Спілки народу українського», авторство якого приписують М. Міхновському. У проекті зазначається, що всі українці, як чоловіки, так і жінки, є рівноправними (стаття 13), усі громадяни мають рівні виборчі права (стаття 51-52), голосування є рівним і обов'язковим для кожного [4, с. 61].

При радянській владі в Україні було прийнято чотири конституційні акти – Конституції 1919 року, 1929 року, 1937 року та 1978 року. Правовий статус особи та наданий обсяг прав та свобод у цих конституціях відрізнявся. Вже Конституції УРСР 1919 і 1929 років закріпили широкий, порівняно з попередніми актами перелік прав та свобод людини та громадянина. Демократичною весь світ визнав радянську Конституцію 1937 року. Там було закріплено економічні права (на працю і відпочинок, на особисту власність та її успадкування, тощо); політичні права (свободу слова та друку, свободу совісті, право об'єднуватись в організації, свободу мітингів та зібрань); соціальні права (право на матеріальне забезпечення

у старості та у разі втрати працездатності); особисті права (недоторканності особи, таємниця листування та кореспонденції, недоторканості житла.); виборчі права, культурні права (право на освіту) [5].

У Конституції УРСР прийнятій 20квітня 1978 року в проголошувалась повнота прав громадян у всіх сферах. Окрема глава Конституції була присвячена правам, свободам та обов'язкам громадян УРСР. Стаття 37 цієї Конституції визначала, що громадяни УРСР.

Перебудова в Радянському Союзі, демократизація усіх сфер життя, вибори 1990 року засвідчили втрату Комуністичною партією втрати монополії на владу. Перші конституційні дебати розпочалися внаслідок впливу загальносоюзних перетворень у ході серпневих виборів 1990 року до Верховної Ради Української РСР [6, с. 84].

Виділяють три етапи у підготовці Конституції незалежної України:

1) З 16 липня 1990 року (прийняття Декларації про державний суверенітет) до 26 жовтня 1993 року. На даному етапі було розпочато роботу з підготовки проекту української конституції;

2) після того як завершилися дострокові парламентські і президентські вибори в Україні, розпочався другий етап. Він охоплює період з 10 листопада 1994 року до 8 червня 1995 року. Раніше призупинений конституційний процес на цьому етапі активізували. Підсумком другого етапу стало укладення між Президентом України і Верховною Радою України Конституційного Договору про організацію державної влади та місцевого самоврядування на період до прийняття нової Конституції України;

3) від 8 червня 1995 року до 28 червня 1996 року тривав третій конституційний етап, його підсумком стало прийняття нової Конституції України. Текст Конституції був підписаний в урочистій обстановці Президентом України і Головою Верховної Ради України 12 липня 1996 р [7,с 73-74].

Конституційний процес не завершився прийняттям Конституції, слід зазначити, що Конституція в редакції від 28 червня 1996 року зазнавала змін та доповнень у 2004, 2006, 2010 та 2014 роках. Але визначений в Основному законі обсяг прав та свобод, обов'язків людини та громадянина не змінювався. У досліджуваному розділі вперше відповідно до загально визначених світових стандартів і Міжнародних пактів у 31 статті закріплено 48 основних прав і свобод людини і громадянина.

Після прийняття Конституції України було ратифіковано Верховною Радою України міжнародний документ – Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, прийняту ще в 1950 році. У 1999 році також було затверджено Засади державної політики України в галузі прав людини. Там визначено основні напрямки та принципи політики держави щодо прав людини. Зокрема йдеться, що має відбуватися «створення належних умов, вироблення механізмів і процедур для повної і безперешкодної реалізації кожною особою своїх прав та законних інтересів» [8].

Отже, в українських конституційних проектах проголошувались права і обов'язки людини і громадянина, декларувався принцип рівності. Радянські конституції проголошували широкий обсяг прав людини і громадянина, гарантії прав, але на практиці ці права часто не виконувались. Конституція 1996 року стала першою Конституцією незалежної України, вона стала продовженням багатовікових конституційно-правових традицій українського народу. В ній окреслено відносини держави і громадянина, їх права та взаємні обов'язки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вовк О. Конституція Пилипа Орлика: оригінал та його історія/ О. Вовк// Архіви України. – 2010. – № 3–4. – С. 145–166.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / ред. О. Зайчук, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
3. Проект оснований Уства украинского общества «Вольный союз» – «Вільна спілка»/ [упоряд. Слюсаренко О., Томенко М.] // Історія української Конституції. – К.: Знання, 1993. – С. 52–60.
4. Основний закон «Самостійної України» спілки народу українського» / [упоряд. Слюсаренко О., Томенко М.] // Історія української Конституції. – К.: Знання, 1993. – С 60–67.
5. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 30.01. 1937 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>
6. Рабінович П. Основні права людини: поняття, класифікація, тенденції/ П. Рабінович// Український часопис прав людини. – 1995. – №1. – С. 14-32.
7. Соловйова Ю. Ухвалення Конституції України як вияв діалектики інтересів різних політичних сил / Ю. Соловйова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2006/54-41-17.pdf>
8. Про Засади державної політики України в галузі прав людини. Постанова від 17.06.1999 № 757-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/757-14>

Спасовська Юлія Віталіївна,
студентка 4 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Василенко Л. П.**

Державно-правове регулювання сімейних відносин

Держава та суспільство цілком закономірно приділяють особливу увагу вирішенню питань зміцнення шлюбу, оскільки збереження сім'ї є необхідною умовою розвитку багатьох інших суспільних відносин.

Незважаючи на зміни в правовому регулюванні шлюбу та сім'ї, які відбуваються в нашій державі та пов'язані із зменшенням втручання держави в приватні відносини, все ж забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, стабільності шлюбів, підвищення ролі сім'ї як основи суспільства залишаються основою державної сімейної політики України.

Данне питання розглядається такими відомими вченими, як М. В. Антосольська, Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова, В. С. Гопанчук тощо. Проте в жодній з цих праць не проведено комплексного дослідження особливостей методу регулювання сімейних правовідносин, бо саме аналіз методу сімейного права може, на нашу думку, стати основоположним критерієм відмежування сімейного права в системі права України.

Заради справедливості слід зауважити, що думки сучасних вчених з цього приводу різняться. Науковець А. Г. Малінова говорить, що: «Для теорії сімейних правовідносин надзвичайно важливим є розуміння того, що в завдання сімейного

права, окрім захисту індивідуальних, приватних інтересів, входить захист широкого кола публічних інтересів. Значення категорії «інтерес» у вирішенні сучасних проблем сімейного права полягає, перш за все, у тому, що використання її в розробці теорії сімейних правовідносин дозволяє досліджувати ефективність чинного сімейного законодавства – з погляду реалізації індивідуальних і суспільних інтересів, а також їх узгодження». А. І. Загоровський пояснює так: «Зважаючи на особливу важливість відносин сімейних для спільноти, розпорядження правами, що їх стосуються, мають характер абсолютних, незмінних до приватного права норм, у протилежність відносинам майновим, де приватна автономія має повний простір. Тому норми сімейного права містять у собі в значній мірі елемент публічний, тоді як норми права майнового відображені характером приватним».

Одним із чинників, який характеризує наявність публічного інтересу в сімейному законодавстві, є вимоги закону щодо державної реєстрації актів цивільного стану. Так, СК передбачає державну реєстрацію таких юридичних фактів: шлюбу (ст. ст. 21, 27 СК), розірвання шлюбу (ст. ст. 106, 107, 115 СК), народження фізичної особи (ст. 144 СК) та її походження (ст. ст. 145-147 СК), зміну імені (ст. ст. 148, 149 СК), зміну відомостей про місце народження та дату народження дитини, а також її походження у зв'язку з усиновленням (ст. ст. 229-231 СК). Реєстрація цих фактів органом державної реєстрації актів цивільного стану має велике значення, оскільки, по-перше, слугує захисту особистих немайнових та майнових прав осіб, визначенню цивільного статусу фізичної особи, спрощує встановлення родинних та сімейних зв'язків, може стати в нагоді при вирішенні питань про стягнення аліментів, спадкування, призначення пенсій, а також для врахування характеристики народонаселення. По-друге, слугує вихідними даними для обліку і дослідження соціальнодемографічно, соціально-просторової структури населення держави [1].

Державній реєстрації окремих актів цивільного стану сімейним законодавством надається особливого значення. Так, за ст. 27 СК значення державної реєстрації шлюбу визначається як забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства. Всупереч цій нормі СК містить іншу норму, яка не відображає заінтересованість держави в стабільності сімейних відносин. Йдеться про ті норми сімейного законодавства, які надають певного правового значення так званім «фактичним шлюбом», а саме — положення ст. 74 СК щодо визначення правового режиму майна жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, а також положення ст. 91 СК щодо визнання права на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою.

Досить очевидно також проявляється публічний інтерес в зареєстрованих шлюбних відносинах і їх стабільності з огляду на зобов'язання держави в сфері дотримання соціальних гарантій щодо дітей та одиноких батьків. Збільшення кількості одиноких матерів (батьків) потребує додаткових коштів з державного бюджету на виплату різноманітних соціальних виплат — соціальних допомог (див.: розділ У-А Закону «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [2]), пенсій (ст. 44 Закону «Про пенсійне забезпечення» [3]) тощо.

Серед багатьох причин, які зумовлюють втручання держави в «приватні справи», є одна найпринциповіша, яка є характерною для багатьох держав, — це необхідність втручання в приватне життя осіб у разі порушення прав дітей. Заінтересованість держави і суспільства в охороні прав дітей складалася поступово,

стаючи справою не сімейною, а суспільною. З цього приводу доречно навести думку Гегеля: «...Громадянське суспільство зобов'язане і має право наглядати за вихованням дітей і впливати на нього, присікаючи свавілля і випадкові наміри батьків, оскільки воно має відношення до здатності людини стати членом суспільства» [4, с. 161].

Низка норм СК та інших законодавчих актів направлена на охорону майнових прав дітей. Це стосується, наприклад, прав дітей в сфері управління та розпорядження належним їм майном. Батьки малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки та піклування вчиняти такі правочини щодо її майнових прав: укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, в тому числі договори щодо поділу або обміну житлового будинку, квартири; видавати письмові зобов'язання від імені дитини; відмовлятися від майнових прав дитини. Батьки мають право дати згоду на вчинення неповнолітньою дитиною таких правочинів лише з дозволу органу опіки та піклування. Дозвіл органу опіки та піклування на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини надається в разі гарантування збереження її права на житло (ст. 177 СК) [5].

Заінтересованість держави в захисті прав дітей виявляється в можливості захистити права дитини в суді, а також в обов'язковій участі органу опіки та піклування в справах щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним. Низка повноважень щодо захисту прав дітей покладена на прокуратуру та нотаріат.

Підсумовуючи, слід зробити такі висновки:

1. Виникнення, існування, зміна і припинення сімейних правовідносин тісно пов'язані зі специфічною діяльністю органів державної влади і місцевого самоврядування. Такі правовідносини не є сімейними, хоча значною мірою врегульовуються сімейним законодавством.

2. Обмеження щодо здійснення сімейних прав, які містяться в СК України, встановлені не тільки для захисту учасників сімейних правовідносин, а й з метою дотримання публічно-правових інтересів.

3. Держава в таких відносинах виступає як гарант і захисник суспільних (публічних) інтересів.

Проблема сумісності приватних і публічних інтересів у сімейному праві тісно пов'язана з проблемою визначення методу сімейно-правового регулювання, яка потребує детального вивчення.

Також у підсумку слід зазначити, що у сучасних умовах відходу від командно-адміністративних методів державного керування регулювання сімейних правовідносин змістилося у гуманістичний бік, що забезпечує всебічний захист приватного життя особи та невтручання держави в її сімейні відносини. Однак, слід наголосити, що все ж таки сім'я за чинним СК України є основним осередком суспільства, у зв'язку з чим певні правовідносини у родині (зокрема, захист прав дитини, влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, позбавлення батьківських прав тощо) підпадають під вплив суспільства та держави. У зв'язку з цим ці сімейні правовідносини підлягають регулюванню імперативними методами. Тому, необхідно підкреслити комплексність методів сімейного регулювання, що й дає підставу стверджувати про наявність критеріїв визначення галузевої самостійності шлюбно-сімейного права України, про наявність співвідношення

публічних і приватних елементів правового регулювання у сімейних правовідносинах.

Список використаних джерел та літератури:

1. Тихомиров Ю. А. Публичное право : учебник / Ю. А. Тихомиров. – М. : БЕК, 1995. – С. 54–55.
2. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон від 21 листоп. 1992 р. № 2811-ХІІ (ред. Від 12 черв. 2009 р. на підставі 1390-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua.
3. Про пенсійне забезпечення : Закон від 5 листоп. 1991 р. № 1788-ХІІ (ред. від 7 трав. 2009 р. на підставі 1276-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua.
4. Гегель Г. В. Ф. Філософія права / Г. В. Ф. Гегель. – М. : Мисль, 1990. – С. 269.
5. Махінчук В. М. Конкубінат за Сімейним кодексом України: проблеми правореалізації / В. М. Махінчук // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : зб. наук. пр. за матеріалами «круглого столу», м. Київ, 25 трав. 2006 р. – Х., 2007. – С. 97.

Войналович Тетяна Сергіївна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: старший викладач **Зосімович О. Ю.**

Система покарань, їх ознаки та призначення

Визначені діючим кримінальним законодавством окремі види покарань утворюють систему, яка встановлена ст. 51 КК і юридичною базою, на якій ґрунтується діяльність судів по застосуванню даних покарань. Законодавець, створюючи дану систему, тим самим створює базу для побудови санкцій в яких передбачені види і межі покарань за окремі злочини.

Система покарань є важливим засобом у забезпеченні законності оскільки покликана визначати однозначність у правозастосовній діяльності. Даній системі невідомі такі покарання як смертна кара, фізичні знущання, та такі, що ганьблять і порушують громадянські права особи. У системі покарань значне місце займають покарання, що не пов'язані з позбавленням волі такі як штраф, громадські роботи тощо. Система покарань включаючи в себе цілий комплекс покарань, дає можливість забезпечити при застосуванні судами конкретних покарань їх необхідну індивідуалізацію відповідно до тяжкості вчиненого злочину і особи засудженого [1].

Під даною системою розуміється визначений кримінальним законодавством і обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, які розташовані у певному порядку відповідно до ступеня їх суворості.

З вище наведеного видно, що поняття системи покарань включає в себе низку ознак, а саме :

а) система покарань встановлюється лише законом. Так, не одне покарання не може визначатися в довільній формі, оскільки його вид, розміри, порядок і підстави застосування можуть бути зазначені лише в законі;

- б) перелік покарань, які утворюють систему, є обов'язковим для суду, що означає, що суд застосовуючи покарання, не має права відступити від даної системи;
- в) перелік покарань, що утворюють систему, є вичерпним, та наведений у ст. 51 КК;
- г) перелік покарань, що утворюють систему розміщений за ступенем їх суворості. У ст. 51 КК покарання розташовані починаючи від менш суворих до більш суворого.

Система покарань, встановлена в ст. 51 КК, передбачає 12 видів покарань, а саме: штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі [3].

В разі ухилення від відбування даних покарань особа притягується до кримінальної відповідальності за статтями 389, 390 і 393 КК. Так, ухилення особи від виконання громадських робіт карається за ст. 389 КК – арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років.

Варто зазначити, що усі покарання, які входять у систему, класифіковані за певними ознаками, які закріплені у кримінальному законодавстві. Дана класифікація має важливе не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки вона покликана сприяти правильному застосуванню окремих видів покарань на практиці.

Покарання класифікуються за порядком (способом) їх призначення; за суб'єктом, до якого застосовується покарання; за можливістю визначення строку покарання та ін.

За порядком призначення покарання відповідно ст.52 КК поділяються на три групи: а) основні покарання; б) додаткові покарання; в) покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

Основні покарання – це покарання, що призначаються у вироці суду лише як самостійні покарання. Відповідно за кожен злочин окремо суд може призначити лише одне основне покарання. До таких покарань закон відносить: громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

Додаткові покарання – це такі покарання, що призначаються лише як додаток до основного покарання і самостійно застосовуватися не можуть. До них закон відносить: конфіскацію майна, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

До покарання, що можуть призначатися і як основні так і як додаткові – законодавство відносить позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю і штраф [4].

До основного покарання може бути приєднано одне чи кілька додаткових покарань у випадках і порядку, передбачених законом.

Наприклад, суд, засуджуючи винного за ч. 3 ст. 368 КК (одержання хабара), може призначити основне покарання у виді позбавлення волі і приєднати до нього такі додаткові покарання, як позбавлення права обіймати певні посади і конфіскація майна [3].

За суб'єктом покарання класифікуються на загальні і спеціальні. Загальні покарання навідрізок від спеціальних можуть застосовуватися до будь-якої особи, спеціальні ж призначаються лише певному колу засуджених. Наприклад, тримання у

дисциплінарному батальйоні може бути призначене лише військовослужбовцям строкової служби. До спеціальних покарань належать також службові обмеження для військовослужбовців, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу і позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

За можливістю визначення строку покарання всі покарання поділяють на строкові і безстрокові. До перших відноситься: позбавлення волі, обмеження волі, арешт, виправні роботи без позбавлення волі, службові обмеження для військовослужбовців, громадські роботи, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, тримання у дисциплінарному батальйоні.

Безстроковими покараннями є: позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу і довічне позбавлення волі.

Таким чином, під системою покарань прийнято розуміти встановлений кримінальним законом і обов'язковий для суду вичерпний перелік покарань, розташованих у певному порядку за ступенем їх суворості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Александров Ю.В. Кримінальне право України: Заг. частина: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю.В. Александров, В.А. Клименко. – К.: МАУП, 2004.
2. Козирева В. Еволюція кримінальних покарань майнового характеру у вітчизняному законодавстві // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 5. – С. 126.
3. Кримінальний кодекс України
4. Марченко Н. В. Додаткові покарання в контексті системи покарань // Держава і право. Вип. 40. – С. 478–480.

Шевчук Вікторія Леонідівна

студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: старший викладач **Новик В. А.**

Звільнення від покарання та його відбування

Одним із інститутів вітчизняного кримінального права, що відображений у статтях розділу XI Загальної частини Кримінального кодексу України (далі – КК), є звільнення від покарання. Наявність у вітчизняному законодавстві інституту звільнення від покарання є виявом побудови його на засадах гуманізму і справедливості. Відомий російський криміналіст О.І. Рарог зазначає, що соціальне призначення інституту звільнення від покарання полягає в тому, щоб заощаджувати заходи кримінальної репресії і стимулювати виправлення особи, яка вчинила злочин, сприяти її якнайшвидшому пристосуванню до вимог правопорядку, до норм соціальної поведінки, а також виключити призначення покарання у випадках, коли досягнення його цілей є неможливим [2].

Під звільненням від покарання розуміють відмову держави від застосування покарання до особи, яку обвинувальним вирок суду було визнано винною у вчиненні злочину і засуджено за це. Слід зауважити, що визначення «звільнення» через «відмову» є некоректним. Як відомо, відмовитися можна від чогось поки що

неіснуючого, потенційного, а звільнитися – від чогось реального. Удавання звільнення відмовою від застосування покарання обумовлене невдалим визначенням цього кримінально-правового явища в законі. Законодавець мав на увазі відмову від покарання, а назвав це явище звільненням від покарання. На наше переконання, більш точним визначенням явища, відображеного в чинному законодавстві поняттям «звільнення від покарання», було б наступне: це – відмова суду від визначення виду і міри покарання в обвинувальному вирокі, яким особа засуджується за вчинення злочину. Така відмова має важливе значення в протидії злочинності, оскільки достатньо часто досягнення цілей кримінально-правового реагування на вчинення не тяжкого злочину можливе без обмеження чи позбавлення особи, засудженої за вчинення злочину, певних прав чи можливостей [1].

Види звільнення від покарання можуть бути класифіковані за різними критеріями, зокрема: 1) залежно від «ступеня наближеності» покарання до особи, яка вчинила злочин, виділяють:

а) звільнення від призначення покарання — має місце там, де суд, постановивши обвинувальний вирок, разом з тим у самому вирокі зазначає про те, що покарання особі не призначається, тобто суд постановляє обвинувальний вирок без призначення винній особі покарання.

б) звільнення від відбування покарання, призначеного судом, — має місце у тих випадках, коли суд виносить стосовно особи обвинувальний вирок з призначенням їй покарання, але в цьому ж вирокі постановляє про те, що ця особа не відбуватиме призначене їй покарання.

в) звільнення від подальшого відбування призначеного судом покарання — має місце там, де особа на підставі обвинувального вирокі суду відбуває призначене їй цим вирокі покарання, проте в певний момент, до закінчення відбування такого покарання, звільняється від його подальшого відбування.

2) залежно від того, правом чи обов'язком суду є звільнення особи від покарання, виділяють:

а) обов'язкові види звільнення від покарання — ті, при яких суд зобов'язаний звільнити особу від покарання.

б) факультативні види звільнення від покарання — ті, при яких суд має право, але не зобов'язаний звільнити особу від покарання.

3) залежно від того, чи висуваються певні умови щодо подальшої поведінки особи, звільненої від покарання, виділяють:

а) умовні (чи неостаточні) види звільнення від покарання — ті, при яких щодо подальшої поведінки особи протягом визначеного строку висуваються певні умови, виконання яких впливає на остаточність такого звільнення.

б) безумовні (чи остаточні) види звільнення від покарання — ті, при яких жодні вимоги щодо подальшої поведінки особи не висуваються із звільнення від покарання стає остаточним з моменту набрання законної сили відповідним правозастосовним актом суду [3].

Підставами звільнення від відбування покарання є:

- відбуття строку покарання, призначеного вирокі суду;
- закон України про амністію;
- акт про помилування;
- скасування вирокі суду і закриття кримінальної справи;
- закінчення строків давності виконання обвинувального вирокі;
- умовно-дострокове звільнення від відбування покарання;

- хвороба;
- інші підстави, передбачені законом.

Наведений перелік підстав для звільнення від покарання поширюється на всі види покарань, які передбачені національним законодавством. Виняток складає звільнення від відбування покарання з випробуванням, оскільки воно відповідно до ст. 75 КК України застосовується не до всіх покарань [4, с.19].. Отже, не кожна особа, вчинивши злочин, і не за будь-яких обставин має неодмінно підлягати покаранню. Самого факту державного осуду, самого ритуалу визнання особи винуватою у вчиненні злочину може бути цілком достатньо для того, щоб особа надалі не вчиняла злочинних посягань. Саме тому інститут звільнення від покарання є необхідною установою для суспільства. Людина може отримати шанс на виправлення не отримуючи покарання. Існує багато видів звільнення від покарання, а також підстав звільнення від відбування покарання.

Список використаних джерел та літератури

1. Брящей Р. І. Звільнення від покарання як інститут кримінального права / Р. І. Брящей // Наше право. – 2013. – С. 92–94.
2. Брящей Р.І. Кримінально-правова природа звільнення від покарання та склад його застосування/ Р.І. Брящей // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–1. – С.303-305
3. Кримінальне право України: Загальна частина : [підручник] / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
4. Романов М.В. Звільнення від відбування покарання: навч. посіб. – Харків: Права людини, 2012 р. – 112 с.

Горпинич Анна Вадимівна

студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Цивільно-правові відносини за III Литовським Статутом

У XVI ст. Велике Князівство Литовське досягло такого суспільного та економічного рівня розвитку, що потребувало кодифікації права. До того часу тут використовувалися у правовій сфері, а зокрема у регулюванні цивільно-правових відносин норми звичаєвого права, різні міські статuti, положення «Руської Правди», Судебник Казимира та інше. Згодом у процесі політичного та соціально-економічного зближення з Польщею, у Литовсько-Руській державі розробляються та вводяться в дію нові нормативно-правові документи. Серед них найбільш відомими є так звані Литовські статuti. Їх остання редакція відбулася у 1588 р. і діяла декілька сотень років. Говорячи про Литовський статут редакції 1588 р., варто зупинитися на цивільно-правовому регулюванні, тому що саме ці норми дають уявлення про економічний розвиток суспільства та рівень значущості кожної соціальної верстви населення, так як Статутом були передбачені норми за якими визначався порядок оцінки людей та здачі їх у володіння іншим особам внаслідок стягнень з поміщика за борговими зобов'язаннями [6].

Також були норми права за якими використовувалась боргова кабала, особливо тоді коли обвинувачені не мали змогу заплатити штраф: 1 рік відпрацювання для чоловіка дорівнював одній грошовій копійці (100 золотих монет), для жінки п'ятдесят золотих монет. Згідно третього розділу, Статут проголошував недоторканість і державну охорону майнових прав усіх станів. Особлива увага приділялась становим привілеям. Держава гарантувала їхнє не відчуження окрім судового розпорядження. Статут Великого Князівства Литовського 1588 р., також виділяв князів і панів радних, надавши їм право судити не тільки простих людей, а навіть залежних від них дрібних і середніх феодалів [7, с. 213].

Держава пильно оберігала їх права та права шляхти, так як вони були основними власниками рухомого та нерухомого майна, тому речове право займає центральне місце серед норм цивільного права. Згідно Статуту 1588 р., були відомі такі права на річ як право власності – держання, володіння; заклад або застава та сервітутне право. Детальній регламентації підлягав інститут приватної власності [1].

III Литовський Статут надавав шляхті необмежене право вільно володіти, користуватись та розпоряджатись усім належним майном. Це можна прослідкувати згідно 5 артикулу 3 розділу «Про вольності шляхетські та про примноження Великого Князівства Литовського» [8, с. 103]. Існував поділ речей на рухоме й нерухоме майно. До останнього належали маєтки, будівлі, землі, ліси також міста та містечка. Щодо суб'єктів права власності то сюди окрім князя та магнатів до привілейованих суб'єктів права власності на землю належали представники шляхти та військово-служилого стану. До цієї категорії належали – земські бояри, військові слуги магнатів, а також заможні міщани та селяни, які бажали служити у війську князя та могли за власні кошти утримувати себе під час військових походів. Ще одним важливим суб'єктом права власності була церква, майно якої постійно зростало за рахунок захоплення селянських земель, відписувань, дарувань місцевих воевод, магнатів та шляхти, які намагались схилити її на свою сторону. Також до суб'єктів можна віднести сільські общини та в деяких випадках окремі селяни.

Основними способами набуття права власності були: окупація, пожалування, давність та цивільно-правові договори. Припинялось право власності внаслідок позбавлення майнових прав, конфіскації або експропріації [2, с. 3–4].

Головна увага приділялася правовому регулюванню феодального землеволодіння (королівського, великокнязівського, магнатського, шляхетського, церковного). Власники землі лише «вільні люди шляхетського, військового і громадянського стану». Селянам заборонялося відчужувати землі, якими вони користувались, без згоди своїх панів. За способом придбання маєтки розрізнялися на ті, які були одержані у спадщину родові володіння («отчини», «дідини»); одержані в користування за службу на визначений час «куплені», а також III Литовський Статут передбачав випадки набуття у власність маєтків, котрі використовувались як застава коли боржник не виплатив у вказаний термін борг. Існувала також норма, згідно якої коли маєток був відданий під заставу двом шляхтичам то можна було одному з них віддати суму боргу, аби отримати маєток у своє володіння, або ж обом продати маєток і забрати кошти, які вони віддавали під заставу. Право володіння ґрунтувалося на пожалуванні господаря, яке підтверджувалося відповідною грамотою. У випадку відсутності грамоти застосовувався принцип давності часу. Обов'язком кожного землевласника, за III Литовським статутом, було особисте несення військової служби, а також обов'язок поставити на війну певну кількість озброєних людей, залежно від розміру володіння. Шляхтич, який не виконував військову повинність, втрачав право

на володіння землею. Передбачалась можливість неприбуття на службу лише у зв'язку з хворобою [3, с. 185–188].

Також Статут передбачав норми в яких було прописане сервітутне право. Одним з вивід якого було предіальне – право проходу, та існують ознаки особистого сервітуту – узуфрукту. Сервітутні права підлягали судовому захисту [5]. У розділі 9 артикулі 3 були вказані, ті хто і з якої причини мав право проходити по чужій земельній ділянці і які речі міг нести. Також вдова могла використовувати третину майна чоловіка до свого заміжжя або смерті. У Третньому Литовському Статуті знаходять своє місце деякі види договорів: купівлі-продажу, обміну, застави, покладу, найму майна тощо. Найчастіше застосовувалися договір міни і договір дарування, договір купівлі-продажу, насамперед рухомого майна, а потім і нерухомого. Гарантія виконання зобов'язання забезпечувалася різними засобами. У деяких випадках договір скріпляли присягою, зокрема про це згадується в артикулі 30, розділу 7 «Про записи і продажі»: «... на підтвердження істинності даних від заставодавця або зберігача вимагалася присяга». Використовувалася також застава, яка була водночас цивільним договором забезпечення виконання зобов'язання та одним із речових прав на чуже майно. У цьому полягала її подвійна природа. Форма договору застави залежала від предмета застави. Договір застави нерухомого майна, а також рухомого майна, яке мало велику матеріальну цінність, повинен був укладатися лише письмово. Письмовий договір був основним доказом при поверненні заставодавцем заставленого майна [4, с. 201].

Як висновок можна сказати, що вивчаючи норми III Литовського Статуту, можна побачити, що він був поставлений на службу розвиваючих капіталістичних відносин у державі, а також збереження за великими феодалами та шляхтою їх домінуючого становища в суспільстві. Особлива увага приділялась недоторканості майна, механізму захисту майнових прав та регламентації ділової активності у Великому Князівстві Литовському.

Список використаних джерел та літератури:

1. Безклубий О. Інститут застави за третім статутом великого князівства литовського, руського та жомойтського [Електронний ресурс] / О. Безклубий // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). – 2011. – № 3-4. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/misb/2011_3-4/bezklubiy.pdf.

2. Блажінська О. Систематизація цивільного законодавства на українських землях у докодіфікаційний період (на прикладі великого князівства литовського) / Оксана Блажінська. // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – №3. – С. 73–74.

3. Іванов В. М. Історія держави і права України / В. М. Іванов. – Київ: МАУП, 2007. – 552 с.

4. Ківалов С. В. Статут Великого Князівства Литовського у 3-х томах / С. В. Ківалов, П. П. Музиченко, А. Паньков. – Одеса: Юридична література, 2004. – 672 с.

5. Ковалик Г. І. Правове регулювання сервітутів у статутах Великого Князівства Литовського та їх рецепція з римського права [Електронний ресурс] / Г. І. Ковалик // Серія Юридичні науки. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo04/part_1/6.pdf.

6. Майкут Х. В. Інститут зобов'язання на українських землях за Статутами ВКЛ [електронний ресурс] // режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v49/39.pdf>

7. Остапенко Т.О. Вплив Статуту Великого князівства Литовського 1588 року на формування системи права України-Гетьманщини другої половини XVII – 80-х рр. XVIII ст. / Т.О. Остапенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Вип. 49. – О. : Юрид. л-ра, 2009. – с. 212 – 216.

8. Рубаник В. Є. Інститут права власності в Україні : проблеми зародження, встановлення та розвитку в період до 1917 року : історико-правове дослідження / В. Є. Рубаник. – Харків : Легас, 2002. – 352 с.

Волинчук Олександр Олегович
студент 4 курсу Житомирської філії
Університету Сучасних Знань,
науковий керівник: **Шкуропатський В. М.**

Кримінально-правова політика у сфері протидії злочинам проти волі честі і гідності неповнолітніх осіб

Воля, честь і гідність особи поставлені під охорону не тільки Кримінального Кодексу, а й Конституції України, яка є основним законом держави і яка проголошує, що « людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Суспільно небезпечні діяння проти волі, честі та гідності особи містяться в III розділі ККУ, який і називається «Злочини проти волі, честі та гідності особи». Слід сказати що ця група злочинів не побудована на основі родового об'єкта, як більшість розділів ККУ, а на основі безпосереднього об'єкта.

Тобто, об'єктом злочинів передбачених III розділом ККУ є воля, честь і гідність особи. Однак крім об'єктів зазначених вище такі злочини можуть завдавати шкоду фізичному і психічному здоров'ю особи (ст. 150, 151 ККУ).

Обов'язковою ознакою деяких видів злочинів є потерпілий, тобто особа якій злочином завдано фізичної, моральної або ін шкоди. Так ст. 150 називає потерпілим дитину, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування. Потерпілим від злочину передбаченого ст. 151 є психічно здорова особа.

З об'єктивної сторони злочини передбачені цим розділом можуть бути вчинені лише шляхом активних дій, які в кожному злочині є різними. Так ст. 146 (Незаконне позбавлення волі або викрадення дитини) називає об'єктивну сторону у формі 1) незаконне позбавлення волі людини 2) викрадення людини.

Незаконним позбавлення волі є у всіх випадках, коли воно здійснюється не відповідно до Конституції і законів України, згідно з якими жодна людина не може бути позбавлена волі інакше, ніж відповідно до процедури, встановленої законом, і лише у певних випадках.

Суб'єкт може бути як загальний так і спеціальний. Так загальний суб'єкт злочину передбачений в ст. 146,148,149,150,150-1 ККУ. Спеціальний суб'єкт передбачений в ст. 151, згідно якої ним може бути лікар, який приймає рішення про поміщення особи в психіатричний заклад.

Суб'єктивна сторона цих злочинів передбачає їх вчинення з прямим умислом, а в злочинах які передбачають настання певних наслідків, ставлення до наслідків характеризується необережністю. Важливим для цієї групи злочинів є наявність, як обов'язкової ознаки – мети вчинення злочину. Так ст. 147 ККУ передбачає наявність

спеціальної мети: 1) спонукання до вчинення будь-якої дії 2) утримання від вчинення будь-якої дії. [2, с.74]

Обов'язковою ознакою злочину передбаченого ст. 148 є корисливий мотив. Суб'єктивна сторона ст. 149 ККУ також передбачає корисливий мотив. Для третьої його форми обов'язковою ознакою є мета, якою є подальший продаж або інша передача іншій особі (особам) людини, одержаної винним і переміщеної ним через державний кордон України. Отримання прибутку є обов'язковою метою експлуатації дитини, тобто злочину передбаченого ст. 150.

Україна, як і будь-яка інша демократична держава, дбає про інтереси неповнолітніх. Задля цього виявляються певні чинники, які створюють загрозу життю і нормальному розвитку неповнолітніх у сучасних умовах, визначаються шляхи їх подолання. Не меншою проблемою є захист прав неповнолітніх. Маються на увазі не лише специфічні права неповнолітніх, а й порушення невід'ємних прав людини, які основою, головним стрижнем у регламентації основних прав та свобод усіх категорій людей: неповнолітніх, жінок, громадян, осіб без громадянства та ін.

Однак специфічність проблеми полягає у тому, що неповнолітні – це особлива категорія людей, які мають здатність рости і дорослішати. При цьому вони повинні мати умови для повного та всебічного розвитку їх особистості. Забезпечення цих умов має бути своєчасним і не може чекати кращих часів. Що представляє собою загальною юридичне поняття неповнолітній? [5, с. 131]

Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, тобто це дитина яка не досягла віку, з яким закон пов'язує її повну цивільну дієздатність – можливість реалізовувати в повному обсязі передбачені Конституцією України і іншими законами суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки.

Термін неповнолітній характерний для національних законодавств, тому не рідко можна зустріти синоніми цього терміну: дитина, підліток, частково дієздатний і т.і. Це потрібно мати на увазі, для того не сприймати як ті, що не відносяться до неповнолітніх, національні закони чи міжнародно – правові акти.

Включивши в закони поняття неповнолітній, законодавці держав і всього міжнародного співтовариства встановили юридичну різницю між неповнолітнім і повнолітнім, створив тим самим автономну демографічну групу людей – носіїв специфічних прав і обов'язків. [3, с.117]

В Україні на конституційному рівні закріплено права дітей. Конституція, зокрема, проголошує рівність прав дітей (статті 24, 52), охорону дитинства (ст. 51), заборону насильства над дитиною та її експлуатацію (ст. 52), право на життя (ст. 27), захист та допомогу держави дитині, позбавленій сімейного оточення (ст. 52), право на освіту (ст. 53).

Ст. 147 (Захоплення заручників) називає суспільно небезпечні дії у формі: 1) захоплення особи як заручника; 2) тримання особи як заручника.

Заручником є особа, в тому числі неповнолітня, яку захоплює або утримує інша особа, погрожуючи при цьому її вбити, спричинити тілесні ушкодження, вчинити інші насильницькі дії або продовжувати утримувати далі.

Підміна дитини (ст. 148) Цей злочин з об'єктивної сторони полягає у підміні чужої дитини.

Під дитиною у цій статті слід розуміти особу, ідентифікувати яку за її індивідуальними ознаками її батьки чи інші законні представники з тих чи інших причин неспроможні (скажімо, підміна відбулася до того, як мати здатна була запам'ятати щойно народжену дитину, або при передачі дитини батькові, який не

проживав з сім'єю, у разі смерті матері). Чужою дитина є за змістом закону для особи, яка здійснює підміну дитини.

Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини (ст. 149) з об'єктивної сторони може виражатися у таких формах: 1) продаж людини; 2) інша сплатна передача людини; 3) здійснення стосовно людини будь-якої іншої незаконної угоди, пов'язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України.

Відповідальність за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання малолітнього чи неповнолітнього за цією статтею має наставати незалежно від того, чи вчинені такі дії з використанням обману, шантажу чи уразливого стану зазначених осіб або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, використання службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності.

Ст. 150 (Експлуатація дітей). З об'єктивної сторони злочин полягає в експлуатації дитини, тобто у привласненні прибутку як різниці між доходами, як матеріальними результатами її праці, і виробничими витратами. Оскільки діяльність, пов'язана з експлуатацією дитини, яка не досягла певного віку, є завжди незаконною, то для кваліфікації злочину за ст. 150 не має значення, обліковується чи не обліковується винним одержаний прибуток.

Ст. 150-1: У цій статті йдеться про особливий спосіб експлуатації дитини певного віку з метою отримання прибутку. Отже склад злочину, передбаченого ст. 150–1 КК, є спеціальним по відношенню до складу злочину, передбаченого ст. 150 КК. Саме по собі жебрацтво є негативним, але не забороненим законом, а тому правомірним видом діяльності. Протиправними і суспільно небезпечними діями визнаються лише втягнення дитини у заняття жебрацтвом (ст. 304 КК), використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150–1 КК), а також – за певних обставин – примушування людини до заняття жебрацтвом (ст. 149 КК). Використання тварин для заняття жебрацтвом може бути кримінально караним (за ст. 299 КК) лише у випадках, коли воно поєднане зі знущанням над тваринами, що відносяться до хребетних, вчиненим із застосуванням жорстоких методів (наприклад, позбавлення тварини їжі, води, продовження тримання хворої тварини на сильному морозі).

Основний безпосередній об'єкт злочину – воля, честь і гідність дитини. Його додатковим факультативним об'єктом можуть бути фізичне і психічне здоров'я дитини. Останнє означає, що у разі, коли дії винного завдали шкоди (певного ступеню) здоров'ю дитини, такі дії можуть охоплюватись відповідною частиною статті 150–1 КК і додаткової кваліфікації за статтями розділу II Особливої частини КК не потребують.

Обов'язковою ознакою складу злочину є потерпілий. Ним може бути тільки малолітня дитина, тобто дитина, яка не досягла 14-річного віку. При цьому кваліфікуючою ознакою (ч. 2 ст. 150–1 КК) є вчинення злочину щодо чужої малолітньої дитини.

Використання для заняття жебрацтвом дитини віком понад 14 років, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, має кваліфікуватися за наявності для цього підстав за ст. 150 КК. Втягнення ж у жебрацтво дитини віком понад 14 років, яка досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування (наприклад, дитини-інваліда), треба кваліфікувати за ч. 1 ст. 304 КК.

Використання для заняття жебрацтвом дорослої особи (зокрема особи, яка має фізичні чи психічні вади, особи похилого віку) за наявності підстав може бути кваліфіковане за ст. 146 або 149 КК.

Предмет злочину, тобто у даному випадку те, з приводу чого вчинюється злочин, становлять гроші, речі, інші матеріальні цінності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бортник В.А. //Проблеми кримінально-правового захисту честі та гідності особи в Україні // Право України. – 2004. – № 1. – С. 29-33.
2. Вартилецька І.А., Плутагир В.С. //Кримінальне право України. альбом схем: навч. посібник / За заг. ред. В.Я. Горбачовського. – К.: Атіка, 2003. – 208 с.
3. Коржанський М.Й. //Кримінальне право і законодавство України: Частина Загальна: Курс лекцій. – К.: Атіка, 2001. – 432 с.
4. Коржанський М.Й.// Кримінальне право і законодавство України: Частина Особлива: Курс лекцій. – К.: Атіка, 2001. – 544 с.
5. Коталейчук Сергій Петрович // Теоретико-правові проблеми правового статусу неповнолітніх в Україні та забезпечення його реалізації як один із основних напрямків діяльності міліції. – Київ, 2004. – 234 с.
6. Кримінальний кодекс України //(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, Редакція від 05.11.2015, ст.131).

Новіцька Анна Леонідівна

студентка 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Порядок формування складу Кабінету Міністрів України

На сучасному етапі держава реалізує свої функції через систему державних органів, які формуються на основі розподілу влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і судову. Органи законодавчої та судової гілок влади наділені законом специфічною, обмеженою сферою діяльності і також здійснюють управлінську діяльність, але тільки в межах їх апарату, а органи виконавчої влади «управляють» державою в загальному. Значення органів виконавчої влади полягає саме в здійсненні державного управління у всіх сферах забезпечення життєдіяльності держави та народу України у формах управлінської та виконавчо-розпорядницької діяльності.

Зважаючи на складність політичної ситуації, що склалася на сьогодні в Україні, вивчення конституційно-правового статусу уряду України – Кабінету Міністрів України є важливим та актуальним. Діяльність та повноваження уряду широко обговорюється серед політиків, юристів, науковців та звичайних громадян, постійно до діяльності Кабінету Міністрів України прикута увага засобів масової інформації. Адже Кабінет Міністрів України є одним з найбільш впливових органів державної влади в Україні поряд із Президентом України та Верховною Радою України. Від його злагодженої діяльності залежить обстановка у державі, її нормативно-правове поле та втілення демократії на практиці.

Відповідно до статті 113 чинної Конституції України «Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади». Він відповідальний

перед Верховною Радою України і Президентом України, підконтрольний і підзвітний даний орган Верховній Раді України [1].

У частині першій статті 9 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року йдеться: «Члени Кабінету Міністрів України, крім Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України і Міністра закордонних справ України, призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України» [2]. Прем'єр-міністра України призначає Верховна Рада за поданням Президента України. Міністрів оборони і закордонних справ України призначає на посаду Верховна Рада України за поданням Президента України. «До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри та міністри України», – стаття 6 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [2].

В Україні чисельний склад уряду визначається безпосередньо при його формуванні. У той же час у окремих державах кількісний склад уряду точно зафіксовано в конституції, в інших країнах встановлюється як мінімальна, так і максимальна кількість членів уряду, в деяких державах вказується тільки мінімум можливої кількості його членів [4, с. 37]. У складі Кабінету Міністрів України діють 16 міністерств: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство юстиції України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство культури України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство фінансів України. Малиновський В. Я відзначає, що існує «класичний» перелік міністерств, які входять до складу уряду. Це, зокрема, міністерства закордонних і внутрішніх справ, фінансів, юстиції, керівники яких традиційно формували склад кабінетів з самого початку розвитку сучасного державотворення. Згодом, розширення функцій держави зумовило входження до урядів міністрів, які відають економікою, освітою, наукою і технікою, охороною здоров'я, соціальною сферою тощо [3, с. 505].

Членом Кабінету Міністрів України може бути громадянин України, котрий має право голосу, вищу освіту та володіє державною мовою. Не можна призначити на посаду члена Кабінету Міністрів України особу, яка має судимість, не погашену або не зняту в установленому законом порядку, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення.

Кабінет Міністрів України розробляє програму діяльності, яку затверджує Верховна Рада України. Програма діяльності Кабінету Міністрів України – це особливий документ з концентрованим визначенням пріоритетів Уряду у проведенні державної соціально-економічної політики в Україні, на основі якого здійснюється процес державного управління. В цьому документі виписані цілі і завдання уряду, механізми реалізації програми, законодавчі акти, необхідні для реалізації програми та передбачаються результати втілення програми в життя. Якщо Програму схвалено, то протягом одного року після її схвалення про відповідальність Кабінету Міністрів України питання не може розглядатися. За пропозицією як мінімум однієї третьої від конституційного складу депутатів Верховної Ради України можливий розгляд нею

питання про відповідальність Кабінету Міністрів України. Вона може прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України. Питання щодо відповідальності Кабінету Міністрів України може Верховна Рада розглядати не більше одного разу протягом однієї чергової сесії.

Відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» статті 11 Програму діяльності Кабінету Міністрів України подає до Верховної Ради України Прем'єр-міністр України у строк до одного місяця з дня формування Кабінету Міністрів України [2].

Демократичний, конституційний розвиток державної влади в Україні вимагає утвердження виконавчої влади як головного компонента системи стримувань й противаг, що передбачає утвердження її статусу як єдиної, автономної і цілісної системи влади, сполучної ланки між Президентом і Парламентом. В першу чергу це вимагає найповнішої і точної реалізації на практиці конституційного статусу Кабінету Міністрів як вищого органу серед органів виконавчої влади [5, с. 25]. Поміж законодавчими та виконавчими органами влади має зберігатися баланс повноважень, що виключатиме можливість перенесення центру влади на будь-яку з гілок.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України: Урядовий портал [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII: [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
3. Малиновський В. Державне управління: навчальний посібник/ В. Малиновський. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
4. Совгиря О. Склад та структура Кабінету Міністрів України/ О. Совгиря// Вісник КНУТШ. – № 83, 2010. – С.34–38
5. Дуда А. Удосконалення функцій і структури Кабінету Міністрів України в період адміністративної реформи: Дис. ... канд. наук: 25.00.01 / А. Дуда. – К., 2001. – 195 с.

Маркиш Антоніна Олександрівна

студентка 3 курсу фізико-математичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Праця жінок в Україні

Питання, які регулюють трудові відносини, відносяться до актуальних та найбільш обговорюваних, особливо це пов'язано з останніми подіями: реформування українського законодавства, прийняття нового Трудового кодексу. Законодавчо закріплено, що жінки в Україні мають рівні з чоловіками права і свободи, що забезпечується Ст.24 Конституції України [1, с. 7], а також Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [3]. Водночас, можливість поєднувати працю з материнством вимагають додаткових норм охорони праці, пільг та гарантій їх трудових прав. Завдання цієї розвідки полягає в аналізі законодавчого регулювання праці жінок в Україні.

Найповніше права жінок на працю визначені у Кодексі законів про працю (далі – КЗпП) [2], який був прийнятий 10.12.1971 року і містить окрему – дванадцятую главу, присвячену праці жінок. Остання містить 15 статей. Особлива увага приділяється вагітним жінкам та жінкам, у яких є діти до трьох років. Виділено також права жінок з дітьми віком від 3 до 14 років.

Розглянемо детальніше право на працю жінок згідно КЗпП (ст. 174-186.1). Насамперед, законодавство забороняє застосовувати працю жінок на важких роботах та на шкідливих або небезпечних виробництвах; не допускається залучення жінок до робіт у нічний час.

Вагітних жінок не дозволяється залучати до надурочних робіт, робіт у вихідні дні, направляти у відрядження. Їх повинні переводити на легшу роботу або знизити норми відробітку, забороняється звільняти. У зв'язку з вагітністю та пологами жінкам надається відпустка у розмірі 126 календарних днів. У випадках ускладнень під час пологів або народження двох або більше дітей відпустка становить 140 календарних днів. За п. 10 частини першої ст. 30 Закону "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", жінкам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи відпустка надається тривалістю 180 календарних днів. Також за бажання жінка може отримати відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з виплатою допомоги відповідно до законодавства. Ця відпустка зараховується до всіх видів стажу.

Якщо жінка вирішила залишитися на роботі, хоча і має дитину віком до трьох років, вона не може бути залучена до надурочних робіт, робіт у вихідні, її не можна направляти у відрядження, а також повинні перевести на легшу роботу. Для жінок, які мають дитину до півтора року, крім загальної перерви, надаються перерви для годування дитини не рідше ніж через 3 години і тривалістю не менше півгодини кожна. Також згідно законодавства на підприємствах з широким застосуванням жіночої праці мають бути організовані ясла, дитячі садки.

Жінок, які мають дітей віком від 3 до 14 років або дітей-інвалідів, не залучають до надурочних робіт і не направляють їх у відрядження без їх згоди. Вагітним жінкам та жінкам, у яких є діти до 14 років, надаються путівки до санаторіїв та будинків відпочинку, вони отримують матеріальну допомогу.

Варто зазначити, що при усиновленні дитини також надається відпустка. Розмір останньої рівний половині розміру відпустки при народженні дитини, тобто 56 календарних днів з виплатою державної допомоги (у випадку усиновлення двох або більше дітей – 70).

Усі ці переваги є досить важливими. Але також це спричиняє небажання роботодавців приймати на роботу жінок. Як відзначив дослідник І. С. Сахарчук, це одна з основних проблем праці жінок в Україні [6, с. 49-55].

Згідно дослідженням, проведеним у 2010 році, яке стосувалося рівня зайнятості та безробіття жінок [4], було показано, що домінуючою є тенденція зменшення кількості жінок на ринку праці. Хоча, як відзначив дослідник Довженко В.В., кількість жінок на ринку праці до цього була більша ніж чоловіків [5]. Розглянемо причини цих змін. У віковій групі 15-24 років це зумовлено пошуком першого робочого місця, народженням першої дитини та тимчасовим виходом цих жінок з ринку праці. Для жінок 40-49 років це пояснюється зменшенням економічної активності, для групи 50-59 років спостерігаються протилежні тенденції, а саме збільшення їх чисельності на ринку праці. Це відбувається через те, що зниження

рівня життя примушує жінок до виходу на ринок праці, а також через зміну термінів виходу жінок на пенсію [4, с. 21-27].

Наразі в Україні діє КЗпП радянського зразка, хоча було внесено велику кількість змін. Він уже довгий час не відображав реального становища в суспільстві. Наразі більш ніж половину робочої сили України становлять жінки, що просто необхідно врахувати в законодавстві.

На даний час Верховною Радою України було прийнято проект Трудового кодексу України в першому читанні. Відповідно до статті 108 проекту Трудового кодексу дозволяється звільнення одиноких матерів, які мають дітей віком до 15 років на загальних підставах, передбачених статтею 93 проекту ТК, наприклад, у разі систематичного невиконання або неналежного виконання працівником трудових; прогулу; розголошення комерційної або іншої захищеної законом інформації тощо.

Відповідно до статті 276 проекту Трудового кодексу, жінок, які мають дітей віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда, можуть залучати до робіт у нічний час, надурочних робіт і робіт у вихідні дні, дні державних і релігійних свят, робота в які не проводиться, лише за їх письмовою згодою. Таким чином, матері, які мають дітей віком до трьох років і за чинним законодавством, не можуть бути залучені до робіт у нічний час, надурочних робіт і робіт у вихідні дні, дні державних і релігійних свят, втрачають цей захист.

Дане питання ще потребує вивчення. Проведене нами дослідження показало, що не всі зміни є вигідні для жінок. Більше простежується інтереси роботодавця. Додамо також, що це лише частина актуальних на сьогодні питань, які ще потребують додаткового розгляду.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України – Харків: Весна. – 2008. – 48 с.
2. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 року // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
4. Черниш Т., Власенко О. Жінки на ринку праці України (окремі сучасні соціально-економічні проблеми) / Т.Черниш, О. Власенко // Україна: Аспекти праці. – 2012. - № 8. – С. 21-27.
5. Довженко В.В. Становище жінок на ринку праці України в умовах соціально-економічної трансформації суспільства: шляхи вирішення проблеми / В.В. Довженко // Сучасні проблеми жінок на ринку праці та шляхи їх вирішення. – К. : Столиця, 1998. – 308 с.
6. Сахарчук І. С. Правове регулювання рівних прав і можливостей окремих категорій працівників І.С. Сахарчук Науковий вісник Чернівецького університету. – 2010. – Випуск 533. – С. 49-55.
7. Проект Кодексу законів про працю України // Офіційний сайт Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221

Особисті немайнові права подружжя в сімейному законодавстві України

З усього розмаїття відносин, що виникають у сім'ї між подружжям, підлягають правовому регулюванню тільки ті, які, на думку законодавця, є найбільш важливими як для кожного із подружжя, членів його сім'ї, так і для суспільства в цілому. Серед інших правовому регулюванню підлягають і деякі особисті немайнові відносини, які є стрижнем подружнього життя, причому їх регулювання є одним із завдань Сімейного кодексу України(ст.1). Метою регулювання особистих немайнових відносин є: зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб; побудова сімейних відносин на паритетних засадах та почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки в різноманітних життєвих ситуаціях. Загальними засадами регулювання особистих немайнових відносин між подружжям згідно зі ст. 7 СК є те, що воно здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя подружжя, права кожного з них на особисту свободу та недопустимість свавільного втручання будь-кого у їх сімейне життя, відсутності привілеїв чи обмежень кожного із подружжя за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними та іншими ознаками.

Згідно зі ст.ст.49-56 СК України до особистих немайнових прав подружжя належать:

1) право на материнство та батьківство. Мати дітей - природна потреба і природне право жінки і чоловіка. Народження дитини є природною і найважливішою соціальною функцією жінки, яку, крім неї, ніхто здійснити не може. Реалізація права на материнство та права на батьківство є законодавчим визнанням природного права жінки та чоловіка на статеве життя.

Оскільки право дружини на материнство може бути, за нормальних обставин, реалізоване завдяки статевих стосунків з її чоловіком, небажання чоловіка мати дитину або його нездатність до зачаття дитини може спричинити розірвання шлюбу. В свою чергу відмова дружини від народження дитини або нездатність її до народження дитини також може бути причиною розірвання шлюбу;

2) право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності. Індивідуальність особи - це неповторна своєрідність людини. Чоловік і дружина мають рівне право на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок, уподобань. Звичайно мова не йдеться про повагу до шкідливих звичок, які можуть завдати шкоди дітям, другому з подружжя та шлюбові взагалі;

3) право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток, на здобуття освіти, прояв своїх здібностей, на створення умов для праці та відпочинку;

4) право дружини та чоловіка на зміну прізвища після реєстрації шлюбу. У цьому разі орган РАЦС видає нове свідоцтво про шлюб;

5) право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї. Подружжя мають право самостійно розподіляти між собою обов'язки в сім'ї на основі взаємної згоди, повної рівності. Дана правова норма спрямована проти

диктатури в сім'ї з боку одного з подружжя, нехтування думкою другого з подружжя, а також сприяє побудові сімейних відносин на засадах шлюбної гармонії;

б) право дружини та чоловіка на особисту свободу. Змістом такого права є право на: вибір місця свого проживання; припинення шлюбних відносин; вжиття заходів, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства щодо підтримання шлюбних відносин.

У житті зустрічаються випадки, коли за тих чи інших обставин подружжя сумісно не проживає. Це можуть бути професійні інтереси чоловіка чи жінки, інтереси їхніх дітей (необхідність лікування, догляд і нагляд за ними). Роздільне проживання може зумовлюватись також іншими обставинами. Необхідно врахувати й те, що роздільне проживання подружжя може свідчити про фактичне припинення шлюбних відносин між ними. Якщо це буде встановлено, то на підставі п. 6 ст. 57 СК суд має визнати особистою приватною власністю дружини чи чоловіка майно, набуте кожним з них за час такого роздільного проживання.

Право на припинення шлюбних відносин хоч і належить до особистих немайнових прав подружжя, але має свою специфіку. По-перше, волевиявлення подружжя чи одного з них недостатньо для припинення шлюбних відносин. Необхідно ще й рішення компетентного державного органу про розірвання шлюбу. По-друге, не завжди волевиявлення подружжя чи одного з них є підставою для винесення такого рішення. Суд може відмовити в задоволенні позову. По-третє, волевиявлення подружжя може ставитись під сумнів шляхом вжиття судом заходів щодо примирення учасників спору, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства (ст. 111 СК). По-четверте, при розірванні шлюбу мають враховуватись інтереси й інших осіб, насамперед малолітніх дітей і дітей-сиріт (п. 1 ст. 112 СК). По-п'яте, закон передбачає випадки, коли один із подружжя протягом певного проміжку часу взагалі не може здійснити особистого немайнового права про припинення шлюбних відносин. Так, позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини (п. 2 ст. 110 СК). По-шосте, розірвання шлюбу допускається і без врахування волі одного з подружжя. Наприклад, розірвання шлюбу з особою, засудженою за вчинення злочину до позбавлення волі на строк не менш як три роки, допускається лише за заявою того із подружжя, хто знаходиться на волі (ст. 107 СК). Зазначені особливості здійснення особистого немайнового права подружжя на припинення шлюбних відносин зумовлені насамперед тим, що при розірванні шлюбу необхідно вирішувати два діаметрально протилежних завдання - забезпечити особисту свободу кожного із подружжя і зміцнити сім'ю. Крім того, встановлений законом порядок розірвання шлюбу є одним із публічно-правових засобів профілактики правопорушень. Особа, яка замислила скоєння злочину, має знати, що може втратити не тільки волю, але й сім'ю. Кожен із подружжя має також особисте право вживати не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства, заходів щодо підтримки шлюбних відносин. Для визначення природи цього особистого немайнового права подружжя великого значення набувають зазначені вище особливості права кожного із подружжя на припинення шлюбних відносин.

Встановлені законодавством обмеження для розірвання шлюбу можуть використовуватись кожним із подружжя як засоби, спрямовані на збереження сім'ї. До особистих немайнових прав можуть бути віднесені також інші права подружжя, передбачені законодавством про шлюб та сім'ю, а саме: право на поновлення шлюбу після його розірвання (ст. 117 СК), права, пов'язані з визначенням походження дитини

(ст. ст. 123, 124 СК), усиновленням (ст. 207 СК) тощо. Поряд з особистими немайновими правами кожний із подружжя має й особисті обов'язки. Перш за все, ці обов'язки пов'язані з турботою про сім'ю.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2002. - № 21-22, ст.135.
2. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За ред. Ю. С. Червоного. – К. : «Істина», 2003. - 215 с.
3. Науково-практичний коментар Сімейного Кодексу України, Жилінкова, 2008 р.
4. Сімейне право України: Підручник. за ред. Ю. С. Червоного, - К.: « Істина», 2004.
5. Сімейне право України: Підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. - К.: Юрінком Інтер, 2004. – 200 с.
6. Гопанчук В.С. Сімейне право України: Навч. посіб. - К.: МАУП, 2004.

Шевчук Михайло Олексійович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Суд і судовий процес за Литовськими статутами

Однією з основних засад здійснення судочинства в Україні є забезпечення винесення судами законних і обґрунтованих рішень по справах, які ними розглядаються. Тому детальне забезпечення всіх умов для здійснення перевірки законності рішень судів, врегулювання порядку перегляду судових рішень набуває сьогодні виняткового значення.

Історичним зразком поєднання європейської та давньоруської систем права був Литовський Статут, який відомий в трьох редакціях: 1529, 1566 та 1588 років. Його норми залишались чинними на українських землях протягом чотирьох століть – від 1529 р., коли побачила світ перша редакція Статуту, до 1840, коли вони були скасовані на території Правобережної України [4, с. 443–445]. Вони визначали систему центрального та місцевого управління, соціальну структуру, правове становище населення, містили елементи цивільного, кримінального права, регламентували судовий процес.

Судовий процес на українських землях Великого князівства Литовського в основі своїй мав давньоруське походження. Судочинство характеризувалося суворим формалізмом, здійснювалось усно й відкрито з дотриманням певних процесуальних обрядів. Воно було єдиним як для цивільних, так і для кримінальних справ. Увесь процес мав позовний характер[2, с. 39].

Реальний обсяг прав кожної зі сторін залежав від її станового й майнового становища. Найширшу процесуальну правоздатність мали магнати і шляхтичі. Обмеженою правоздатністю володіли залежні люди. Не в усіх судах вони самостійно могли вести справи. Представниками сторін у суді могли виступати професійні

адвокати – за статутом 1529 р.–«прокуратори». Ними могли бути тільки ті зі шляхтичів, які знали місцеве право.

Потерпілий у разі заподіяння йому шкоди за Литовським Статутом повинен був негайно сповістити про це сусідів, заявити в найближчі урядові установи, а згодом – до суду і записати про злочин у судову книгу. Таке оголошення про злочин називалося «поволанням». Ним визнавався факт злочину, а також накладався обов'язок на жителів робити все можливе для викриття злочинця. Коли потерпілий натрапляв на слід злочинця і знаходив крадене, відбувалося «лицювання», тобто позначення краденого як «лиця»[2, с. 152].

Наступний елемент процесу – гоніння або виведення сліду. Він полягав у тому, що з виявленням такого сліду, який свідчив про втечу злодія в певному напрямку, потерпілий відразу збирав із найближчих сусідів «гарячу копу», яка в разі виявлення злочинця на гарячому, судила його, або ж починала переслідування злочинця в напрямку сліду, що зберігся.

Виклик відповідача до суду називався «погонєю». У Першому Литовському статуті цей термін було юридично закріплено. Відповідач закликався до явки на суд іменем уряду. Як позов, так і погон записувалися в судові книги і вручалися відповідачеві через вижа. «Позваного» викликали до трьох разів. Нез'явлення до суду без причин призводило до його програшу у справі.

У судовому процесі сторони доводили свою правоту за допомогою доказів. Серед них найважливішими були: власне визнання; документальні свідчення; речові докази і свідки.

Одним із найважливіших доказів у процесі судочинства була присяга. За словами П. Музиченка, «сила присяги, передовсім полягала в тому, що вона йшла з іменем Бога відсовісті та була спрямована до совісті»[3, с. 3].

Певні особливості мав процес у пореформеному суді. Зокрема, розгляд справи у гродському суді міг розпочинатися відразу ж після доправлення туди злочинця, захопленого на місці злочину або затриманого протягом 24 годин від моменту вчинення злочину. Якщо ж за цей час злочинця не затримали або він встиг сховатись у себе вдома, то тоді його вже слід було викликати в суд позовом, повісткою, але не пізніше ніж через тиждень. У справах про самовільне захоплення маєтків цей термін міг бути подовжений до 10 тижнів. У випадку пропуску позивачем цих термінів порушити справу за звинуваченням осілого шляхтича можна було вже не у гродському, а тільки в земському суді.

Таким чином, еволюція судової системи на українських землях протягом незалежного існування Великого князівства Литовського свідчить про її здатність до розвитку, пристосування до нових суспільних і державних умов, а також до сприйняття запозиченого досвіду. Судова система українських земель у той час зберігла свою міцну основу, закладену з часів існування Київської Русі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Атаманова Н. В. Литовські статuti як історичні пам'ятки у системі вітчизняних джерел права / Н. В. Атаманова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб.наук.пр.– Одеса. Серія, Юриспруденція, 2014 – С. 22–24.

2. Ковальова С.Г. Судустрій і судочинство на Українських землях ВеликогкнязівстваЛитовського: Монографія / С. Г.Ковальова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 200 с.

3. Музиченко П. П. Статути Великого князівства Литовського – видатна пам'ятка права слов'янських народів / П. П. Музиченко// Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук.праць. – Одеса: Юридична література, 2009. – Вип. 49. – С. 3–4.

4. Полное Собрание Законов Российской Империи. Собрание Второе. – СПб., 1841. – Т. 15. – Отделение перове. – № 13591. – С. 443–445.

Цишнатій Мирослава Валеріївна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., доцент **Магась-Демидас Ю. І.**

Міська реформа 1870 р. в Російській імперії

У другій половині XIX ст. у Російській імперії в умовах загальної кризи самодержавно-кріпосницької системи, поглибленої поразкою у Східній війні, та загрози революційного вибуху розпочався період реформ, які сприяли загальному пом'якшенню й лібералізації політичного режиму, зміцненню місцевого самоврядування і правової системи, розвитку освіти, економічним перетворенням на капіталістичній основі. За характером та обсягом змін період 1860–1870-х рр. отримав назву «епохи великих реформ», яка дала потужний імпульс модернізаційним процесам в імперії. Метою реформ було пристосувати самодержавний лад імперії до потреб капіталістичного розвитку, зберігши його класову, дворянсько-поміщицьку сутність. Міська реформа від 16 червня 1870 р., була складовою частиною ліберальних реформ Олександра II.

Земська (1864 р.) та міська (1870 р.) реформи запроваджували місцеве самоврядування: створення земств на рівні губерній і повітів, дум і управ у містах. Органам міського самоврядування, відповідно до ст. 2 Міського положення, надавалося право вирішувати питання місцевого господарства, благоустрою, покращення стану медичного обслуговування, народної освіти, продовольчого постачання, доріг, вулиць, площ, бруківок, садів, парків, водопроводів, каналів, стічних труб, ставків, мостів тощо, що було породжено об'єктивними потребами зміцнення міського господарства, поліпшення якості послуг, які надаються населенню. Реформи мали дуже важливу роль для розвитку територій [2], у тому числі й українських, 80 % яких входили до складу Російської імперії.

Слід зазначити, що до 1870 р. у містах діяли порядки, встановлені у 1785 році Жалуваною грамотою Катерини II, які фактично усували від участі в міському самоврядуванні всі міські стани, крім міщанського й купецького. Міська дума практично була безвладна, вона не мала права самостійно вирішувати важливі господарські питання, тому що ледве не кожне питання вимагало санкції Міністерства внутрішніх справ [3]. Ці положення на момент проведення реформи були заплутані, застарілі й не відповідали новим вимогам, тому і були гальмом на шляху організації міського господарства.

Положення 1870 р. декларувало створення всестанових органів громадського управління, які повинні були обиратися на основі майнового цензу. В містах були засновані міські думи як розпорядницькі органи міського управління й міські управи як постійно діючі виконавчі органи [4].

Реформа надавала можливість кожному міському жителю, незалежно від його стану, активне і пасивне виборче право, якщо він був російським підданим, мав вік не менш ніж 25 років і володів у межах міста будь-якою нерухомістю або ж сплачував на користь міста відповідні збори. Міська дума обиралася на чотирирічний термін, як правило з 30–40 гласними. Поточними справами відала міська управа з двох-трьох осіб під керівництвом міського голови, який очолював також і думу [1].

Засідання думи призначалися за пропозиціями міського голови, гласних, міської управи у зв'язку з вимогами губернатора, а також на прохання і за скаргами приватних осіб. Міські думи, на відміну від земських зібрань, мали право збиратися протягом усього року, коли того вимагали справи, кількість засідань не обмежувалася [2].

Отже, реформа міського самоврядування 1870 року давала органам міського самоврядування більш прав у вирішенні місцевих справ, ніж вони мали, широку самостійність у веденні міського господарства, тому процес зміни структури міського самоврядування розвивався в напрямку поділу влади на дві галузі – виконавчу й розпорядницьку.

Органи міського самоврядування звільнялися від державної опіки, що дозволяло їм самостійно вирішувати все коло наданих до їх відання завдань. Губернська адміністрація, а в деяких випадках – Міністерство внутрішніх справ лише затверджували найбільш важливі постанови думи (як правило, фінансові). Величезна ж більшість справ вирішувалися думою самостійно. На губернатора покладалася лише нагляд за законністю дій органів міського самоврядування [5]. Губернське у міських справах присутствіє розглядало лише законність постанов і розпоряджень думи і не втручалося в її господарчу діяльність, але від швидкого та неупередженого вирішення присутністю питань залежав успіх міських справ.

Згідно з Положенням, основою господарювання були податки, які становили головну частину міських доходів. Основним об'єктом міської нерухомості була міська земля, яка здавалася в оренду для пасовищ, садівництва, розміщення складів, заводів, промислових підприємств й інших цілей. Крім того, міське самоврядування здавало в оренду міські торговельні площі, корпуси, крамниці, будинки й спорудження й інші об'єкти, що перебували в суспільному володінні.

Місцевий бюджет витрачався на витрати, які не мали ніякого відношення до господарства та благоустрою міст (на утримання поліції, пожежної частини, військового постю, казарм, створення арештантських помешкань, виплати позик і різного роду зобов'язань тощо), а також на витрати для благоустрою міста, прокладення шляхів, опалення і освітлення в'язниць, зведення будівель [4].

Обмеживши діяльність дум сферою міського господарства і благоустрою, самодержавний уряд намагався додатково вжити запобіжних заходів проти можливого перевищення думами своїх повноважень. Найбільші побоювання викликала загроза використання думської трибуни для виступів опозиційного характеру.

Багатьом містам реформа дала значний поштовх до розвитку, хоча частина доходів провінційних міст за законом витрачалась зовсім не на міські потреби, а на утримання урядових закладів, поліції, військової квартирної повинності тощо. Залежність органів міського самоврядування від державних бюрократичних і політичних установ і відсутність власних коштів не дозволяла вирішувати величезну кількість міських проблем.

Однак, незважаючи на певні недоліки, створення міських органів самоврядування сприяло становленню суспільно-політичного й культурного життя міст. Міське положення 1870 р. багато у чому нагадувало той порядок, що існував у містах Західної Європи, особливо стосовно виборчого права й обмеження втручання в місцеві справи з боку адміністрації. Тому міські органи самоврядування можна вважати установами, які, певною мірою, незважаючи на законодавчі та політико-економічні обмеження, відображали інтереси місцевого населення і своєю діяльністю призводили до поступового господарсько-культурного піднесення і оздоровлення окремих територій і населених пунктів. Вони привчали основну масу населення до громадського життя.

Список використаних джерел та літератури:

1. Євтушенко О. Н. Досвід реформування державної влади і місцевого самоврядування в українських землях (друга половина XIX століття) / О. Н. Євтушенко // Теоретичні та прикладні питання державотворення [Електронне наукове фахове видання] – 2008. – Вип. 3. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/index.html/>
2. Марченко О. М. Міське самоврядування на Півдні України за реформою 1870 року: сутність, функції та діяльність [Електронний ресурс] / О. М. Марченко – Режим доступу: <http://www.zsu.zp.ua/ru/uk/articles/105.pdf>.
3. Михайловский А. Г. Реформа городского самоуправления в России [Електронний ресурс] / А. Г. Михайловский. – 1908. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=avr3BQAAQBAJ&pg>
4. Городовое положение 16 июня 1870 года [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://constitution.garant.ru/>
5. Федоров В. А. Внутренняя политика российского самодержавия во второй половине XIX века [Електронний ресурс] / В. А. Федоров – Режим доступу: <http://www.alleng.ru/d/hist/hist005.htm>

Карлінський Олександр Вікторович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: к.і.н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Історико-правове значення Магдебурзького права

Досліджуючи місцеве самоврядування в Україні, варто звернути увагу на Магдебурзьке право, котре відіграло велике значення для його розвитку в українських містах.

Міське самоврядування України, як і будь-якої держави, відображає певні традиції, рівень розвитку суспільства та має давню історію. На думку окремих науковців, місцеве самоврядування виникло в Європі в період переходу від феодалізму до буржуазного ладу та було тісно пов'язане з буржуазно-демократичними революціями. Досить часто в науковій літературі наголошується, що саме на підставі Магдебурзького права середньовічне міське самоврядування поклало початок становленню місцевого самоврядування в сучасному його розумінні та було його першою більш-менш досконалою історичною формою[5,с.124].

Магдебурзьке право у більшості досліджень визначається як середньовічне міське право, за яким міста частково звільнялись від центральної адміністрації (королівські міста) або влади феодала (приватні міста) та створювали органи місцевого самоврядування. Воно було започатковане привілеями 1188 р., отриманими німецьким містом Магдебургом від архієпископа – власника міста [3,с.2].

Магдебурзьке право спочатку поширилось на Польщу разом із німецькими колоністами. З Польщі розповсюдилось на Литву і Русь. У Галичині Магдебурзьке право з'являється при руських князях, а за польського панування мало характер приватного привілею, даного німецьким мешканцям міста. Після Кревської унії Литви з Польщею (1385 р.) німецьке право поширювалося й у литовсько-руських містах. Використовуючи як засіб колонізації, польський уряд видавав містам такі привілеї[2,с.76].

Суть Магдебурзького права полягала в тому, що міське населення, звільнившись від юрисдикції урядової адміністрації (феодалів, воєвод, намісників, ін.), отримувало можливість самоврядування на корпоративній основі, запроваджувались власні органи міського самоврядування. До складу громади входили міщани – жителі міста, але лише ті, які мешкали поза межами земельної території, що належала єпископу чи князю замкові[3,с.2].

На основі Магдебурзького права місто одержало свого в'їта, бурмістра, радників, лавників, власні суди, привілеї творення ремісничих цехів, закладання склепів, винних і горілчаних пивниць, вільну торгівлю, право накладання міщан і купців податків та всілякого роду оплат [3,с.2].

Магдебурзький привілей надавав місту виборний уряд, Раду на чолі з бургомістром. До ради входило шість радців (радників), які обиралися терміном на один рік. Міський суд, званий лавою, теж складався з шести лавників, яких обирали міщани. Очолював суд в'їт, який призначався королівським привілеєм пожиттєво, або міг бути відкликаний таким же привілеєм. В'їт мав право виносити будь-які вироки, в тому числі і смертну кару. Його рішення можна було оскаржити тільки перед королем. В'їт був першою посадовою особою міста і очолював його оборону. У містах усі судові (карні, кримінальні, майнові) справи розбирав в'їт з лавою.

Загалом на території нашої держави раніше за інших Магдебурзьке право отримали міста Закарпатської України, яка перебувала під Угорщиною. Із 1329р. Магдебурзьким правом користувалися Хуст, Вишкове, Тячів. Пізніше таке право отримали Санок(1339 р.), Львів (1356 р.), Кам'янець-Подільський (1374 р.), Луцьк (1432 р.), Кременець (1439 р.), Житомир (1444р.), Мукачеве(1445 р.), Київ (1494-1497рр.). Міста Лівобережної України отримують це право тільки вкінці XVI—XVII ст.: Переяслав (1585 р.), Стародуб (1620 р.), Ніжин (1625 р.)[4,с.71].

Магдебурзьке право надавалося місту Великим князем Литовським або Королем Польським і оформлювалося так званими магдебурзькими грамотами, які відігравали роль хартиї (статутів)західноєвропейських міст [4,с.71].

До середини XVII ст. магдебурзьке право мала більшість великих міст України. Слід зазначити, що в них діяло не класичне магдебурзьке право, а пристосоване до місцевих умов. Тому його норми були перероблені і поєднували такі правові джерела: а) праці юристів М. Яскера, П. Щербича та Б.Троїцького щодо пристосування саксонських правових норм до польських; б) українське звичаєве право; в) правові норми Литовських статутів [2,с.77].

Наслідком запровадження Магдебурзького права стало виведення більшості міст із-під влади феодалів, князів та воєвод, часткове скасування норм звичаєвого права,

утворення та розвиток нових політико-правових форм і методів організації суспільства тощо. Та, найголовніше, Магдебурзьке право створило правову основу становлення і розвитку місцевого самоврядування в більш сучасному його розумінні[1,с.125].

Таким чином, хоча українські міста використовували лише форму Магдебурзького права, а не його змістовну сутність, воно відіграло велику роль у розвитку правової системи України і позитивно вплинуло на тодішнє суспільне та економічне життя.

Список використаних джерел і літератури:

1. Кузьминець О., Калиновський В. Історія держави і права України: навчальний посібник / О. Кузьминець, В. Калиновський / – К.: Україна, 2002. – 478 с.
2. Пелих М. Запровадження Магдебурзького права на території України, його основні риси та історико-правове значення. / М. Пелих. // ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ. – 2010. – С. 76–78.
3. Ровинська В. І. Магдебурзьке право як підгрунття формування місцевого самоврядування на території України / В. І. Ровинська. // Теорія та практика державного управління.. – 2013. – №2. – С. 1–7.
4. Щебацін Д. М. Магдебурзьке право як підгрунття формування місцевого самоврядування на території України / Д. М. Щебацін. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – №3. – С. 70–73.

Андросович Марія Петрівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Правове регулювання усиновлення: зарубіжний досвід

*Що просять діти-сироти у Бога?
Повірте, іграшок не треба їм,
Бо мріють про родинне свято,
Про дім, і маму й тата в нім...*

Світова спільнота не може бути байдужою по відношенню до дітей-сиріт, та дітей, позбавлених батьківського піклування. На сучасному етапі, коли Україна взяла курс на євроінтеграцію, проблема сирітства стала однією з найважливіших, адже соціальний захист сиріт є однією з основних ознак Європейської, цивілізованої країни. Усиновлення є одним із найдавніших та традиційних інститутів сімейного права. На сьогодні, усиновлення є переважною формою забезпечення дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьками. Процес усиновлення - це перехід прав й обов'язків від біологічних батьків дитини до усиновителів, при якому дитина в правовому відношенні повністю прирівнюється до біологічних дітей усиновителя, і, природно, втрачаються усі права й обов'язки біологічних батьків дитини.

Процес усиновлення є досить довготривалим та складним не лише в Україні, але і у всьому світі. В концепції Організації Об'єднаних Націй про права дитини зазначено, що « дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, або яка в її власних якнайвищих інтересах не може залишатися в такому оточенні,

має право на особливий захист і допомогу, що надається державою, яка забезпечує зміну догляду за дитиною»[1].

В Україні проблемою удосконалення інституту усиновлення займалися багато вітчизняних науковців, серед них Л.Волинець, В.Гопанчук, Р.Малюта та інші.

Основною метою даної статті є порівняння правового регулювання усиновлення в Україні та в інших країнах Європи.

У Сімейному кодексі України зазначається, що усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого статтею 282 СК України. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя [2.ст.207].

В Україні усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша 21 року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини. Усиновлювачем може бути особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на 15 років. У разі усиновлення повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж 18 років. Усиновлювачами можуть бути подружжя. Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі.

Усиновлення дитини здійснюється за вільною згодою її батьків. Згода батьків на усиновлення дитини має бути безумовною. Угода про надання усиновлювачем плати за згоду на усиновлення дитини батькам, опікунам чи іншим особам, з якими вона проживає, є нікчемною. Згода батьків на усиновлення може бути дана ними лише після досягнення дитиною двомісячного віку. Якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на усиновлення потрібна згода їхніх батьків. Письмова згода батьків на усиновлення засвідчується нотаріусом. Мати, батько дитини мають право відкликати свою згоду на усиновлення до набрання чинності рішенням суду про усиновлення.

Для усиновлення дитини потрібна її згода, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дитини на її усиновлення дається у формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я. Дитина має бути проінформована про правові наслідки усиновлення. Усиновлення провадиться без згоди дитини, якщо вона у зв'язку з віком або станом здоров'я не усвідомлює факту усиновлення. Згода дитини на усиновлення не потрібна, якщо вона проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками.

За законодавством України, усиновлення може бути скасованим, або визнане недійсним [2].

Що ж стосується інших країн, то процедура усиновлення в Німеччині, наприклад, відрізняється від України.

Усиновити дитину подружжя може тільки разом. Є лише нечисленні винятки із загального правила. Також при виконанні певних передумов можливо усиновлення дітей і самотніми людьми. Хоча статистика і стверджує, що подібного практично не відбувається. Думки, що прийомних батьків має бути двоє (тато і мама), дотримуються і фахівці Відомств у справах молоді, а також судді.

Вік усиновлювачів не повинен бути менше 21 років для жінок і 25 - для чоловіків. Одинокі усиновителі не можуть бути молодше 25 років. Верхньої межі не існує (на відміну, до речі, від багатьох іноземних правових систем). Разом з тим судова практика виходить з того, що грудні і малолітні діти не повинні передаватися в сім'ї, в яких батьки значно старше 35–40 років. Зрозуміло, і в цьому віці можна

усиновити дітей, але треба мати на увазі, що органи опіки запропонують вам дітей більш старшого віку (шкільний вік або підлітки).

Відповідно до рішення Конституційного суду (1995 року) обидва біологічних батьків повинні дати згоду на усиновлення їхньої дитини (навіть і в тому випадку, якщо вони не мають опікунських прав щодо неї). Також і дитина, якщо вона старше 14 років, має висловити свою згоду жити в родині бажаючих її усиновити. Більш того, її бажання повинно бути підтверджено згодою її законного представника. Опікуном дитини на час з моменту подачі заяви про згоду обома батьками на усиновлення дитини до моменту прийняття судом рішення про усиновлення є Відомство у справах молоді. Разом з тим обов'язок з утримання дитини протягом річного випробувального терміну лягає на усиновлювачів. Правда, вони не мають права отримувати відповідну допомогу на дитину.

Суд може обійтися і без згоди біологічних батьків на усиновлення, якщо, незважаючи на їх активний пошук, батьки не можуть бути знайдені або ж внаслідок важкої (насамперед душевної) хвороби не можуть висловити свою згоду.

Для захисту матерів новонароджених дітей законом встановлений термін у 8 тижнів після народження дитини, до закінчення якого не допускається вираження згоди. Тим самим закон захищає матерів від поспішних і необачних рішень. Коли батьки не перебувають у шлюбі і батько не має опікунських прав, він може висловити свою згоду на усиновлення ще до народження дитини.

Треба врахувати, що згода на усиновлення має бути нотаріально завірена. Після цього воно вже не може бути відкликана назад.

Процес усиновлення може бути перерваний у випадках:

- усиновлювачі відкликають свою заяву (не сподобалася дитина);
- заяву було відхилено (не виконуються встановлені законодавством умови);
- дитина не була усиновлена протягом трьох років.

При певних обставинах згода батьків дитини може замінюватися рішенням суду у справах опіки в силу наступних причин:

- байдуже ставлення батьків до дитини;
- злісне невиконання ними своїх батьківських обов'язків протягом тривалого періоду часу;
- заподіяння дитини з боку батьків фізичних катувань чи сексуальних домагань.

У перерахованих випадках згоди батьків не потрібно [4].

За статистикою Генерального консульства України в Нью-Йорку, станом на 01.09.2013 року в Україні проживає 91718 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. З них:

- 75742 (82,6%) виховуються в сім'ях громадян України (знаходяться під опікою або піклуванням, проживають в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу) і не можуть бути усиновлені іноземцями;

- на обліку дітей, які можуть бути усиновлені, в Департаменті сім'ї та дітей Міністерства соціальної політики України станом на 01.09.2013 року перебуває 23849 дітей.

Відповідно з цих 23849 дітей 11123 дитини вже влаштовані в сімейні форми виховання та відповідно до законодавства України такі діти можуть бути усиновлені громадянами України, але не можуть бути усиновлені іноземними громадянами;

- 10483 дитини – можуть бути усиновлені як громадянами України так і іноземцями. Водночас 60% з них мають братів та/або сестер[3]

Отже, проаналізувавши законодавство з питань усиновлення України і Німеччини, я дійшла висновку, що на сьогоднішній день Українські закони максимально наближені до Європейських. За статистикою, у порівнянні з минулими роками, усиновлення українських дітей іноземцями зменшилося, проте збільшився відсоток усиновлювачів-українців. Проблема усиновлення залишається досить актуальною, адже скільки ще дітей мріє про родину?

Список використаних джерел та літератури:

1. Про права дитини: Конвенція ООН (Ратифікована 27.02.1991р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 13.
2. Сімейний кодекс України. Редакція від 26.09.2015р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>
3. Про ситуацію в Україні щодо усиновлення дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ny.mfa.gov.ua>
4. Як відбувається усиновлення дітей у ФРН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arhiv-statey.pp.ua>
5. Гемерлінг І. Державна політика удосконалення нормативно-правової бази інституту усиновлення в Україні // Науковий вісник. – 2012. – №9.

Турко Ганна Юріївна

студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Правове регулювання усиновлення в Україні

Жодне цивілізоване суспільство у світі не може залишити поза увагою дітей, які з певних причин залишилися без батьківської турботи. Одним із проявів державного піклування про таку дитину є можливість її усиновлення.

Ст. 52 Конституції України говорить про те, що всі діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народженні вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування, покладається на державу [1].

Головною і визначальною ідеєю інституту усиновлення є турбота про дітей, які втратили батьків або позбавлені батьківського піклування, створення для них середовища, яке є характерним для сім'ї (турбота про розвиток дитини, виховання, спілкування з дорослими, матеріальне забезпечення тощо). На підставі рішення суду припиняється правовий зв'язок між усиновленим та його родичами за походженням і одночасно виникає такий зв'язок між усиновленим, усиновлювачем та його родичами за походженням. Такий причинний факт одночасно є правоприпиняючим і правоутворюючим [7, с. 241].

Стаття 207 Сімейного кодексу України дає визначення поняттю усиновлення. Усиновленням – це прийняття у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя [2].

Оскільки внаслідок усиновлення дитина в юридичному значенні набуває нових батьків і родичів, за загальним правилом акт усиновлення водночас припиняє правовий зв'язок дитини з її батьками та іншими родичами за походженням. Таким чином, усиновлення – це одночасно і правоутворюючий, і правоприпиняючий факт [2].

Стаття 208 Сімейного кодексу визначає осіб, які можуть бути усиновленими – дитина. У виняткових випадках суд може постановити рішення про усиновлення повнолітньої особи, яка не має матері, батька або була позбавлена їхнього піклування [2]. Про усиновлення повнолітньої особи рішення приймає суд. У цьому разі суд бере до уваги сімейний стан усиновлювача, зокрема відсутність у нього своїх дітей, та інші обставини, що мають істотне значення. Чинне законодавство передбачає можливість усиновлення дитини, яку не забрали з пологового будинку або яка була знайдена (ст. 209 СК України).

Дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею двомісячного віку. Дитина, яку було покинуто чи знайдено, може бути усиновлена після спливу двох місяців з часу її залишення чи знайдення [5].

Усиновлювачами може бути, перш за все, подружжя, бо вважається, що інтересам дитини в своїй більшості відповідає виховання в сім'ї. Закон забороняє особам, що не перебувають між собою в шлюбі, усиновити одну і ту саму дитину. Між тим, за умови, що чоловік і жінка проживають однією сім'єю, суд може постановити рішення про усиновлення ними дитини.

Законодавець пред'являє до усиновлювачів певні вимоги. По-перше, ними можуть бути тільки повнолітні дієздатні особи. По-друге, усиновлювач обов'язково повинен бути старшим за дитину, яку він бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років, а при усиновленні повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років [3, с. 104].

Стаття 212 Сімейного кодексу встановив перелік осіб які не можуть бути усиновлювачами особи. Не можуть бути усиновлювачами особи, які: обмежені у дієздатності; визнані недієздатними; позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері; зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами; не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу); страждають на хвороби, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я України; є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини [1].

До умов усиновлення закон відносить отримання згоди встановленого кола осіб: батьків дитини або осіб, які їх замінюють; самої дитини (дається у формі, яка відповідає її вікові); згоди другого з подружжя на усиновлення дитини; згоди опікуна, піклувальника на усиновлення дитини; згоди закладу охорони здоров'я або навчального закладу на усиновлення дитини [10, с. 112].

Згода на усиновлення потрібна від обох батьків, незалежно від того, проживають вони разом із дитиною чи окремо від неї. Згода обох батьків потрібна також тоді, коли й самі батьки разом не проживають. Для усиновлення дитини одинокої матері потрібна лише її згода. Усиновлення дитини може бути здійснене і без згоди батьків (ст. 219 СК). У випадках, чітко визначених законом, дитина може бути усиновлена і без згоди батьків. Зокрема, усиновлення можливе без згоди батьків, якщо вони значною мірою втратили зв'язок з дитиною: невідомі

(усиновлення дитини, яку було підкинута, знайдено); визнані безвісно відсутніми; недієздатними; позбавлені батьківських прав щодо дитини, яка усиновлюється; повнолітні батьки, які не проживають з дитиною понад шість місяців без поважних причин, не виявляють до неї батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її [8, с. 92].

Законодавство установило, що згода дитини може братися до уваги тільки з того моменту, коли остання може сформулювати і висловити її у формі, яка відповідає її віку. Відмова дитини дати згоду на усиновлення, повинна розглядатися як серйозна перешкода для усиновлення. І лише тоді, коли судом буде встановлено, що заперечення дитини не має під собою обґрунтування і не тягне встановлення перешкод до створення нормальних відносин між ним і усиновлювачем, усиновлення провадиться без згоди дитини. Це можливо у наступних випадках: якщо дитина у зв'язку з віком або станом здоров'я не усвідомлює факту усиновлення, а також, якщо вона проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками (ст. 218 СК). Останній виняток вводиться з метою збереження таємниці усиновлення [3, с. 105].

На усиновлення дитини, над якою встановлено опіку або піклування, як і на усиновлення дитини, над батьками якої встановлено опіку або піклування, потрібна письмова згода опікуна або піклувальника незалежно від згоди батьків. Якщо опікун або піклувальник не дав згоди на усиновлення дитини, така згода може бути дана органом опіки та піклування. Якщо суд встановить, що усиновлення дитини відповідає її інтересам, воно може бути проведене без згоди опікуна, піклувальника або органу опіки та піклування [5].

Усиновлення громадянином України дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами нашої держави, здійснюється в консульській установі або дипломатичному представництві України [2].

Недійсним (незаконним) може бути визнане усиновлення, проведене з порушенням вимог, передбачених законом. Лише суд може визнати усиновлення недійсним і лише за наявності підстав, передбачених ст. 236 СК України [4, с. 252].

За СК України (ст. 236) усиновлення визначається недійсним коли:

1. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо воно було проведене без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною.

2. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (фіктивне усиновлення).

3. Усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду, якщо воно було проведене на підставі підроблених документів.

4. Усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду у разі відсутності згоди на усиновлення осіб, зазначених у статтях 220-222 СК України.

5. Якщо одним із подружжя усиновлена дитина другого з подружжя, усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду, якщо буде встановлено, що на момент усиновлення другий із подружжя не мав наміру продовжувати з ним шлюбні відносини [2].

Недійсність усиновлення обумовлюється його протизаконністю, що в свою чергу нівелює суть усиновлення – забезпечення виховання та утримання дитини, позбавленої батьківського піклування, на правах доньки чи сина [6, с. 4]. Припиняються права й обов'язки, які виникли у зв'язку з усиновленням і встановлені законом для усиновлювача, його родичів та усиновленої дитини, і відновлюються права й

обов'язки між дитиною, її батьками та іншими родичами за походженням. Дитина, яка не досягла 14 років, за бажанням батьків або інших родичів передається за рішенням суду їм, а якщо це неможливо, – вона передається на опікування органу опіки та піклування. Відновлюються прізвище, ім'я та по батькові дитини, але за бажанням дитини вона має право надалі іменуватися прізвищем, ім'ям та по батькові, які вона одержала у зв'язку з усиновлення [9, с. 11]. При цьому доцільно зауважити, що відсутність однієї з підстав визнання усиновлення недійсним дозволяє в необхідних випадках ставити питання про скасування усиновлення [6, с. 4].

Отож, правове регулювання усиновлення в Україні здійснюється відповідно до чинного українського законодавства. Норми сімейного законодавства, які визначають умови і судовий порядок усиновлення, спрямовані на те, щоб у результаті його здійснення дитина опинилася в сім'ї, де мають бути створені усі необхідні для її повноцінного розвитку умови.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями згідно із Законом України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV. – Харків: Весна, 2007. – 48 с.
2. Сімейний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. – Дата звернення: 07. 10. 2014
3. Баранова Л. М., Борисова В. І., Жилінкова І. В. та ін. Сімейне право України / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. – К.: Юнікорм Інтер, 2006. – 264 с.
4. Гопанчук В. С. Сімейне право України / В. С. Гопанчук. – К.: Істина, 2002. – 304 с.
5. Колодюк С. І. Порядок усиновлення в Україні / С. І. Колодюк // Ратнівська районна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ratadmin.gov.ua/oholoshennia/item/536-poryadok-usynovlennya-v-ukrayini>
6. Логвінова М. В. Про недійсність усиновлення / Логвінова М. В. // Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів (м. Івано-Франківськ, 23-24 квітня 2009 року). – Івано-Франківськ, 2009. – С. 67-70.
7. Петрович Ж. В. Основи соціально-правового захисту особистості / Ж. В. Петрович – К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2009. – 316 с.
8. Оніщенко О. В. Сімейне право / О. В. Оніщенко. – К.: НАУ-друк, 2009. – 112 с.
9. Тавлуй О. В. Інститут міжнародного усиновлення та основні характеристики незаконної посередницької діяльності при усиновленні (у рамках конвенції про захист дітей і співробітництво в галузі міждержавного усиновлення. / О. В. Тавлуй // Кримінальне право та криминологія. – 14 лютого 2013.
10. Харитонов Є. О. Сімейне право України / Є. О. Харитонов. – К.: Істина, 2008. – 200 с.

Мова і юридична конструкція як основні засоби юридичної техніки

Юридичні конструкції – це стійкі побудови нормативного матеріалу за особливими типами зв'язків його елементів, їх типовими схемами, моделями, в які втілюється «юридичний матеріал». Тобто юридичні конструкції — це чіткі, відпрацьовані наукою і законодавчою діяльністю, перевірені практикою типові схеми правовідносин [1. с. 43].

В Україні вивченню проблем юридичної мови присвячені роботи таких вчених-юристів, як Ю. Є. Зайцев, О. Н. Каленюк, С. П. Кравченко, І. Б. Усенко, Л. І. Чулінда, а також вчених-лінгвістів: Н. В. Артикуци, Ю. Ф. Прадіда, О. А. Сербенської, Н. С. Трач.

Особливі юридичні конструкції дозволяють включати в дію — залежно від обставин – різні юридичні норми. Відпрацьованість конструкцій — показник досконалості законодавства. Такими юридичними конструкціями є «кримінальна недоторканність», «необхідна оборона», «суб'єктивні права» та ін.

Приклад юридичних конструкцій: громадянин К., який перебігав вулицю, був збитий автомобілем і зазнав важкої травми. Залежно від особливостей обставин у кожній з наведених конструкцій «працюють» різні юридичні норми [4. с. 25].

Конструкція 1. «Соціальне забезпечення». Громадянин К. одержує від органів соціального забезпечення допомогу по тимчасовій непрацездатності (за наявності умов, передбачених законодавством про соціальне забезпечення) без власних зустрічних дій [3. с. 25].

Конструкція 2. «Договір добровільного страхування». Якщо громадянин К. має договір страхування, Держстрах при зазначенні ним травми виплачує суму страхування. Договірна конструкція передбачає, що відповідно до умов договору громадянин періодично вносить внески до страхової установи, а у разі нещасного випадку одержує обумовлену в договорі суму.

Конструкція 3. «Юридична відповідальність за заподіявану шкоду». Цивільна майнова відповідальність власника автомашини, що збив громадянина К., полягає у відшкодуванні заподіяної шкоди. Специфіка цієї конструкції полягає в тому, що це — особлива юридична відповідальність, відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки. Така шкода обов'язково відшкодовується, якщо не буде доведено, що вона виникла внаслідок непереборної сили або наміру потерпілого.

Юридична мова – функціональний різновид літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками, зумовленими специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній. Характеризується формалізацією, уніфікацією засобів вираження, орієнтована на ясність та однозначність.

Загальні вимоги до форми нормативних актів (формулювання заголовних назв статей і частин тексту, юридичного стилю, юридичної мови):

- 1) логічна послідовність і компактність викладу нормативних розпоряджень, що містяться в нормативному акті; відповідність змісту закону його найменуванню;
- 2) відсутність суперечностей усередині нормативного акта, а також суперечностей з іншими нормативними актами; заповнення прогалін;

3) наявність формальних реквізитів у нормативних актах: найменування акта; органу, що його видав; місця видання; дати видання; підписів офіційних осіб; порядкового номера;

4) наявність встановленої структури нормативного акта: глав, розділів і частин — у великих законах; статей — у всіх законах; пунктів — у підзаконних актах; заголовків у кожній статті — у законах, переважно в кодексах, а також можливість преамбул в окремих законах; додатків — у підзаконних нормативних актах.

5) стислість викладу і разом з тим ясність, логічність, граматична правильність мови нормативного акта — без художньої красивості і декларативних положень: метафор, епітетів, порівнянь, абревіатур, ненормативних слів і словосполучень та ін.

Для юридичної мови характерним є наказовий стиль викладу. Відступ від цих вимог призводить до юридичних помилок: прогалин у нормативному акті, суперечностей між його статтями, нечітких формулювань, стилістичних погрішностей та ін., які знижують якість акта, ускладнюють його усвідомлення і роз'яснення (тлумачення), реалізацію норм права в конкретних відносинах[7. с. 36].

Види юридичних (правотворчих) помилок такі:

1. Власне юридичні — прийняття декларативних норм, тобто норм, не забезпечених матеріальними ресурсами і необхідними юридичними засобами; наявність колізійних норм, тобто норм, що суперечать одна одній; відсилання до неіснуючих нормативно-правових актів або неповне закріплення життєвих обставин, що мають істотне значення для застосування норм права; прогалини та ін.

2. Логічні — наявність логічних суперечностей між окремими нормативними розпорядженнями, порушення домірності визначення понять; тавтологія — повторення одного терміна в іншому, наприклад, «живі тварини», «ліс як деревна рослинність»; визначення одного невідомого терміна через інший невідомий, наприклад, визначення оперативно-розшукової діяльності як виду діяльності, здійснюваної шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, та ін.

3. Граматичні — наявність ненормативних словосполучень, громіздких конструкцій, що ускладнюють розуміння змісту статті нормативного акта, та ін.

Для адвоката особливо важливою є мова викладу документів. При викладі клопотань, пояснень, позовних заяв мають застосовуватись апробовані терміни, сталі словесні конструкції, ясність і доступність словесного викладу, системність побудови тексту, його цільність і збалансованість, логічна послідовність викладу і, звичайно, етичність.

Використання стислих, простих речень при написанні документа забезпечує ефект прозорості його тексту. Короткі речення у розумному поєднанні зі складними можуть забезпечити разючий успіх навіть художніх творів. Як приклад можна навести роман Віктора Суворова «Контроль» у блискучому перекладі українською. Ось як характеризують мову книги. «Унікальний стиль - ще один плюс на користь «Контролю». Мова Суворова - мова народу: гранично чітка, гранично чиста, гранично виразна, гранично дзвінка. Це розмовна мова і водночас літературна - жодного зайвого слова. Текст відшліфовано, як коштовний камінь, що виблискує незалежно від того, падають на нього сонячні промені чи ні» (Бі-бі-сі, Лондон).

Саме такі вимоги слід ставити і до документів, складених адвокатом: вони мають бути гранично чіткі, гранично чисті, гранично дзвінкі та лаконічні. Невипадково Рудольф фон Ієрінг зауважував, що юрист повинен «мислити як філософ, а говорити як простолюдин».

В юридичних документах завжди краще використовувати два-три коротких речення замість одного складного. Іноді це робить текст документа довшим. Але ясність, прозорість викладеної думки важливіші за лаконічність. Якщо ж текст надмірно перевантажений однотипними простими реченнями, то це також може знизити сприйняття матеріалу. У таких випадках можна використати нумерацію або перелік, які є елементами юридичної техніки.

За загальним правилом документ повинен з вичерпною повнотою містити всі дані, необхідні для вирішення справи, задоволення клопотання, врегулювання певних відносин, тобто предмета договору, вимог або сфери відносин, щодо врегулювання яких приймається документ. Важливим правилом, якого повинні дотримуватись адвокати, є конкретність документа, відсутність у ньому декларативності [6.с.45].

До документа, який складає адвокат, застосовують і такі вимоги, як системність побудови: цільність, збалансованість, внутрішній зв'язок і взаємозалежність всіх частин, логічна послідовність. Невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи є підставою для скасування рішення. У цьому випадку нелогічність викладу тягне за собою негативні правові наслідки. Як правило, адвокати при викладі тексту документа дотримуються послідовності опису подій у часі. Так легше сприймати документ і не заплутатись [5. с. 25].

Ясність і доступність мови для адресата, точність і визначеність юридичної форми: формулювань, окремих виразів і термінів, використання апробованих словосполучень - все це також невід'ємна частина правил юридичної техніки [3. с. 15].

Мова закону – загальнолітературна мова, проте вона має особливості, що дозволяє умовно говорити про "юридичну мову". Ці особливості - чіткість, стислість, визначеність і точність думки законодавця, наказовий, імперативний характер викладу, спеціальна термінологія. Всі ці особливості, багато в чому унікальні, свідчать про те, що юридичний стиль і юридична мова можуть бути віднесені до загальнокультурних цінностей. Слово відіграє ключову роль в нормативному тексті. Слово - це одночасно і поняття, і термін, щодо якого існують певні вимоги[5.с.37]. Однак на практиці зустрічаються і відступи: 1. стандартні: полісемія, синонімія, антиномія; 2. нестандартні: архаїзми, історизм, діалектизми, техніцизм, іншомовні слова, жаргонізми.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дутко А.О. Загальна характеристика техніки юридичного нормотворення / А.О. Дутко // Вісник ЛДУ ім. І. Франка. Серія юридична. – 2000. – Випуск 35. – С. 48–51.
2. Дутко А.О. Графічні засоби нормотворчої техніки / А.О. Дутко // Вісник ЛІВС. – 2000. – № 2. – С. 174–178.
3. Дутко А.О. Юридичні вимоги до нормопроектів / А.О. Дутко // Вісник ЛІВС. – 2001. – № 1. – С. 169–173.
4. Дутко А.О. Юридична техніка: поняття та види / А.О. Дутко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2006 – Вип. 3 (31). – С. 25–33.
5. Дутко А.О. Юридичні конструкції серед засобів законодавчої техніки / А.О. Дутко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2008. – №1. – С. 43–50.

6. Дутко А.О. Використання договірної конструкції в законодавстві України / А.О. Дутко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2009. – № 1. – С. 105–114.

7. Дутко А.О. До питання про основні вимоги до юридичних конструкцій / А.О. Дутко // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права. – Вип. 4 (32). – 2009. – С. 16–20.

Власенко Ольга Миколаївна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Захист права власності в Україні

Право власності – це одне із основних прав людини. Воно є першим після природних прав людини, яке захищається державою. Відповідно до ст. 13 Конституції України, «державою забезпечується захист прав усіх суб'єктів права власності» [2].

Захист права власності - це сукупність передбачених законом цивільно-правових засобів, які, по-перше, гарантують нормальне господарське використання майна (тобто вони забезпечують захист відносин власності в їх непорушеному стані), по-друге - застосовуються для поновлення порушених правовідносин власності, для усунення перешкод, що заважають їх нормальному функціонуванню, для відшкодування збитків, завданих власнику.

Норми Конституції України про захист права власності знайшли свій подальший розвиток у цивільному законодавстві, яке закріплює способи захисту цивільних прав та інтересів, зокрема, права власності. Однією із задач цивільно-правової доктрини є визначення критеріїв вибору способу захисту порушеного чи оспорюваного права власності, що може справити позитивний вплив на підвищення стабільності й надійності становища власників.

У юридичній літературі питанням захисту права власності традиційно відводиться значна увага, але не зважаючи на це, низка із них не знаходить єдності точок зору, викликаючи дискусії та формулювання різних підходів до розуміння тих чи інших понять, ознак, класифікацій. Серед іншого, вказане стосується питання способів захисту права власності. Ця проблематика стала предметом дослідження таких вчених, як І.О. Дзера, О.В. Дзера, В.П. Ємельянов, О.С. Іоффе, Н.С. Кузнецова, О.А. Підпригора, Є.О. Суханов, Є.О. Харитонов, О.С. Харченко та інші.

Найбільшого поширення у правовій науці набув поділ цивільно-правових способів захисту на речово-правові та зобов'язально-правові. Разом з тим, багато вчених сформулювали своє бачення такого поділу. Наприклад, Є.О. Суханов виділяє наступні позови: класичні речово-правові; зобов'язально-правові; особливі; позови до публічної влади; позови про компенсацію у зв'язку з припиненням права власності за рішенням публічної влади [3, с. 611]. Є. О. Харитонов виділяє засоби захисту: речово-правові; зобов'язально-правові; такі, що випливають із різних інститутів цивільного права й вимоги до органів державної влади й управління про захист інтересів власника від правомірного або неправомірного втручання [6, с. 246].

До речово-правових позовів традиційно відносять віндикаційний позов (вимоги не володіючого власника до незаконного володільця про витребування майна),

негаторний позов (вимоги власника щодо усунення порушень права власності, які не пов'язані з володінням, позов власника про визнання права власності. Також ч.2 ст.386 ЦК України встановлено, що власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню. Зобов'язально-правові способи захисту поділяються на договірні та недоговірні (позадоговірні). У договірних зобов'язаннях уповноважена особа може захистити своє право власності шляхом примусу боржника виконати обов'язок в натурі; розірвання договору; застосування мір відповідальності, передбачених договором чи інших заходів, передбачених договором або законом. До недоговірних (позадоговірних) зобов'язань правова доктрина відносить публічне обіцяння винагороди, ведення чужих справ без доручення, запобігання загрози шкоді чужому майну, рятування здоров'я та життя іншої особи, заподіяння шкоди, створення небезпеки (загрози) життю та здоров'ю фізичних осіб, а також їхньому майну та майну юридичних осіб [5, с. 527] .

Цікавою і слушною є позиція І.О.Дзери, яка включила до загальноприйнятого поділу цивільно-правових засобів захисту так звані «спеціальні» засоби захисту. Вона конкретизує запропоновані нею спеціальні засоби захисту права власності, відносячи до них позови про захист прав співвласників у разі виділу, поділу та продажу спільного майна; засоби захисту права власності померлих та осіб, визнаних безвісти відсутніми або оголошених померлими; засоби захисту прав власників від неправомірного чи правомірного втручання державних органів, органів місцевого самоврядування та в надзвичайних ситуаціях; інші спеціальні засоби, обумовлені особливим колом уповноважених чи зобов'язаних осіб та надзвичайними обставинами. Ця позиція знайшла підтримку у наукових колах і отримала подальший розвиток. Наприклад, ст.48 ЦК України встановлено правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою. Так, згідно ч.2 цієї статті незалежно від часу своєї появи фізична особа, яка була оголошена померлою, має право вимагати від особи, яка володіє її майном, повернення цього майна, якщо воно збереглося та безоплатно перейшло до неї після оголошення фізичної особи померлою, за винятком майна, придбаного за набувальною давністю, а також грошей та цінних паперів на пред'явника. Як бачимо, у питанні захисту майнових прав власника, оголошеного померлим, також відіграє роль чи за відплатним чи за безоплатним договором набуто майно набувачем і чи є набувач особою добросовісною чи не добросовісною.

До спеціальних способів захисту можна віднести і подання позову про відшкодування шкоди у разі прийняття закону, що припиняє право власності на певне майно: згідно ч. 1 ст. 1170 ЦК України встановлено, що у разі прийняття закону, що припиняє право власності на певне майно, шкода, завдана власникові такого майна, відшкодовується державою у повному обсязі [2]. У будь-якому разі, робота над систематизацією спеціальних способів захисту права власності не може вважатись завершеною і потребує уваги науковців.

Існує низка позицій вчених щодо захисту прав та законних інтересів. Зокрема, одні науковці ведуть мову про захист цивільних прав і охоронюваних законом інтересів як про передбачену законом для боротьби з правопорушеннями систему заходів, які опираються на державний примус і які направлені на забезпечення недоторканості права й ліквідацію правопорушення, або як про сукупність заходів правоохоронного характеру, які направлені на застосування у відношенні до

правопорушника примусового впливу з метою визнання чи відновлення оспорюваного чи порушеного права. Слід звернути увагу на неузгодженість термінології у сфері досліджуваної проблематики, а саме: понять «засіб» та «спосіб» захисту права власності.

І. О. Дзера відзначала, що термін «засоби» в процесуальному законодавстві означає, що (які докази) має встановити суд для обґрунтування чи заперечення вимог сторін, а термін «способи» забезпечення доказів дає відповідь на питання, яким чином (тобто яким способом) суд може забезпечити зібрання необхідних фактів (доказів). О.С. Харченко, аналізуючи співвідношення понять «підстава» і «спосіб» прийшла до висновку, що якщо підстава виникнення чи припинення права власності базується на юридичному факті, який забезпечує виникнення чи втрату суб'єктивного права, то спосіб указує як на відповідний юридичний факт, так і на його певну якісну характеристику чи умову реалізації [1, с. 32-33]. Як бачимо, у правовій науці дискусія щодо застосування і співвідношення термінів «засіб» і «спосіб» точиться уже давно і цілком слушною видаються розглянуті позиції, однак доречно виходити із термінології, закріпленої чинним цивільним законодавством. Тим більше, що аналіз тлумачних словників щодо цих понять не дає їх чіткого розмежування.

Отже, підсумовуючи все вище зазначене, ми можемо простежити як відбувався поділ цивільно-правових засобів захисту права власності, а також пропонується авторське визначення способів захисту права власності як заходів впливу, які направлені на захист права власності у разі його порушення, невизнання або оспорювання, вибір яких здійснюється самим власником, встановлюється договором чи актами цивільного законодавства в порядку та на умовах, визначених законом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні / Ірина Олександрівна Дзера. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 255 с. – С. 32–33.
2. Конституція України. – Х.: Одіссей, 2006. – 48 с. – (Серія «Закони України»)
3. Суханов Е. А. Гражданское право / Суханов Е. А. – М. : Издательство “БЭК”, 1998. – Т. 1. – 820 с. – С. 611.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
5. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>
6. Цивільне право України: у 2 кн. Кн. 2: підручник / ред. І. О. Дзера, Н. С. Кузнецова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 784 с. – С.527.
7. Цивільне та сімейне право України у запитаннях та відповідях / [Харитонов Є. О., Калітенко О. М., Зубар В. М. та ін.] – Х. : ТОВ “Одіссей”, 2002. – 640 с. – С. 246.

Столяр Марина Валеріївна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Види договорів в цивільному праві України

Договір – це угода двох або більше суб'єктів права, спрямована на встановлення, зміну, припинення, призупинення, поновлення тощо прав і обов'язків. Цивільно-правовий договір – це угода двох або більше учасників цивільних відносин, спрямована на встановлення, зміну, припинення, призупинення, поновлення тощо цивільних прав і обов'язків.

Класифікація договорів має не тільки теоретичне, але й важливе практичне значення. Так, виявлення спільних типових рис договорів і відмінностей між ними полегшує для суб'єктів правильний вибір виду договору, забезпечує його відповідність змісту регульованої діяльності. Крім того, класифікація сприяє подальшому вдосконаленню і систематизації законодавства, слугує меті кращого дослідження договорів. Класифікація договорів здійснюється за різними підставами, що обираються залежно від цілей, що переслідуються [1; с. 422].

Залежно від моменту виникнення прав і обов'язків у сторін договору класифікація договорів у цивільному праві можлива за різними підставами. Розрізняють договори консенсуальні і реальні. Консенсуальні договори – це договори, які вважаються укладеними з моменту досягнення угоди зі всіх істотних умов у формі, необхідній за законом. До них, зокрема, належать: купівля-продаж, найм, доручення, комісія, спільна діяльність та ін.[3; с. 154].

Реальними називаються договори, в яких для виникнення прав і обов'язків недостатньо угоди, а необхідно ще й передача речі (речей). Наприклад, договір позики вважається укладеним не з моменту, коли сторони домовилися про те, що гроші будуть передані в борг, а з моменту передачі їх позичальнику.

Практичне значення такого поділу полягає в тому, що в консенсуальних договорах спір про виконання обов'язків і відповідальність за їхнє виконання може вирішуватися судовими органами вже після досягнення сторонами угоди, навіть якщо передання майна ще не відбулося. Наприклад, можлива вимога про передачу купленої речі, про відповідальність за невиконання такого обов'язку тощо [1].

Однак, як зазначалося вище, для деяких договорів потрібно не тільки досягнення угоди, а ще й оформлення належним чином, без чого договір не вважається укладеним. Наприклад, згідно зі ст. 657 ЦК договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку, іншої нерухомості має бути обов'язково нотаріально посвідчений та підлягає державній реєстрації.

Залежно від характеру розподілу прав і обов'язків між учасниками угоди договори поділяються на односторонні та взаємні або синалагматичні (у ст. 626 ЦК вони іменуються «двосторонніми» та «багатосторонніми»).

У односторонньому договорі одна зі сторін має тільки права, а інша – тільки обов'язки. Таким, наприклад, є договір позики, де у позикодавця є лише право вимагати повернення боргу, а у позичальника – тільки обов'язок виконати вказану вимогу.

Взаємні договори завжди породжують права і обов'язки для кожного з учасників. Наприклад, за договором купівлі-продажу продавець зобов'язується передати продану річ, але має право вимагати сплати її ціни; у свою чергу покупець зобов'язаний сплатити вартість речі, але має право вимагати передачі йому купленої речі.[3]

Наступний критерій класифікації виділяється урахуванням наявності або відсутності еквівалентності відносин договори поділяються на оплатні і безоплатні.

Якщо обов'язку однієї особи щось зробити або передати, або виконати відповідає обов'язок контрагента надати зустрічне задоволення у грошовій або іншій матеріальній формі, то це оплатили договір. Таких договорів, де дієвиконуються на оплатних засадах, у цивільному праві більшість. Вони встановлюються у вигляді загального правила (ч. 5 ст. 626 ЦК). Це договори купівлі-продажу, найму, підяду тощо [2].

Якщо ж передача майна, надання послуг тощо не супроводжується відповідною компенсацією з боку іншої сторони, то це договір безоплатний. Таким є, наприклад, договір дарування, де дарувальник безоплатно передає іншій особі у власність майно.

За ступенем юридичної завершеності можна виокремити договори остаточні та попередні. Остаточні договори безпосередньо породжують права та обов'язки сторін щодо виконання робіт, надання послуг, передачі майна тощо. Переважне число договорів має саме такий характер. Попередній договір таких прав та обов'язків безпосередньо не породжує. Він лише створює інший, досить своєрідний обов'язок: після закінчення певного строку (чи з настанням певного терміну) укласти передбачений ним новий договір (ст. 635 ЦК). Іншими словами, попередній договір є угодою про укладення договору в майбутньому [2].

ЦК розрізняє попередній договір і договір про наміри. Договір про наміри (протокол про наміри), якщо в ньому не виражена прямо воля сторін придати йому силу попереднього договору, не породжує цивільно-правових наслідків.

Ще одним критерієм є поділ договорів за змістом діяльності, що ними регулюється, усі договори поділяють на майнові й організаційні.

Майновими є договори, спрямовані на регулювання діяльності осіб з приводу певного майнового блага. Їх відмінною рисою є спрямованість на отримання майна або блага, що досягається виконанням зобов'язання. Специфікою організаційних договорів є те, що вони призначені створити передумови, передбачити можливості для подальшої підприємницької або іншої діяльності. [1]

Важливим критерієм є поділ залежно від значення договору для задоволення певних інтересів, розрізняють звичайні і публічні договори.

Також можна здійснити поділ з урахуванням значення договору для визначення кола повноправних учасників розрізняють основні договори і договори приєднання. Основний договір є первісною і головною підставою визначення прав і обов'язків учасників зобов'язання. Значення договору приєднання полягає в тому, що його умови визначені однією зі сторін у формулярах або в інших стандартних формах і можуть бути прийняті другою стороною не інакше як шляхом приєднання до запропонованого договору в повному обсязі (ст. 634 ЦК України) [2].

Необхідно зауважити, що найбільшу групу становлять договори, що поділяються залежно від цілей укладення: договори про передачу майна у власність, повне господарське відання або оперативне управління; договори про передачу майна у тимчасове користування; договори про виконання робіт; договори про

передачу результатів творчої діяльності; договори про надання послуг; договори про спільну діяльність [3].

Таким чином, цивільні договори виступають важливою складовою в системі права України. Їхня точна систематизація і класифікація допомагають кращому розумінню суті договорів, їх видів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Цивільне право України: Підручник. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2007. – 816 с.
2. Цивільний кодекс України. 16.01.2003, № 435-1У // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Братель О. Г. Цивільне право України / О. Г. Братель, С. А. Пилипенко. – К. : Вид. О. С. Ліпкан, 2010. – 256 с.

Лугина Людмила Володимирівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Види правопорушень

Найбільш поширеною класифікацією правопорушень є їх поділ за ступенем суспільної небезпеки, коли правопорушення поділяються на злочини і проступки. Для наукових і практичних цілей створені різноманітні класифікації правопорушень.

Види правопорушень – класифікаційні групи правопорушень за різними підставами розмежовуються між собою за ступенем суспільної шкідливості (небезпечності), за об'єктами посягань, за суб'єктами, за розповсюдженням, за ознаками об'єктивної і суб'єктивної сторони, а також за процедурами їх розгляду.

Найбільш поширеною класифікацією правопорушень є їх поділ за ступенем суспільної небезпеки, коли правопорушення поділяються на злочини і проступки. Головними критеріями їх поділу являється, по-перше, характер і ступінь суспільної шкідливості, яка, в свою чергу, визначається цінністю об'єкта протиправного посягання, змістом протиправного діяння, обстановкою, часом, способами (насильницькими чи ненасильницькими), розміром і характером завданої шкоди, формою і ступенем вини правопорушника, інтенсивністю протиправних дій, їх мотивацією, особистими характеристиками правопорушника і ін.; по-друге, суб'єктивний фактор, який в значній мірі здійснює вплив на визнання того чи іншого діяння в якості протиправного [1].

Злочинами визначаються правопорушення, з якими пов'язана найбільша небезпека для суспільства і особи, вони посягають на суспільний лад, власність, економічні, політичні, культурні і особисті права людини. Юридичним виразом особливої суспільної небезпеки злочинів є їх заборона кримінальним законом і застосування за їх скоєння кримінального покарання. У кримінальному законодавстві наведено вичерпний перелік злочинів.

Правова система повинна володіти такими механізмами, при яких визнання того чи іншого діяння злочинним не знаходилось би виключно в залежності від

законодавця. В зв'язку з цим поділом постає проблема розмежування кримінальних злочинів і кримінальних проступків, оскільки провести межу між ними досить не просто. Правопорушення, що не настільки небезпечні, як злочини, належать до проступків. Якщо діяння охоплює всі ознаки, визначені в кримінальному законі, але позбавлене суспільно небезпечного характеру, воно не являється злочином, а може бути або протиправним проступком співвідносного виду (кримінального, цивільного, адміністративного, дисциплінарного) або правомірним діянням.

Види проступків за характером своєї суспільної значимості один від одного не відрізняються: всі вони суспільно шкідливі, але не небезпечні для суспільства. Однак проступки різних видів посягають на різні, більш чи менш самостійні сторони правопорядку.

Якщо одне не суспільно шкідливе діяння одночасно торкається різних сторін правопорядку, воно являється проступком декількох видів (цивільним і адміністративним, адміністративним і дисциплінарним і т. д.). Злочин і аналогічний проступок в одному діянні не можуть поєднуватися.

Проступки – менш небезпечні для суспільства діяння. Вони посягають на цінності, що охороняються всіма іншими (крім кримінально-правових) нормами права – цивільного, адміністративного, трудового, екологічного, фінансового тощо. Тому серед проступків розрізняють адміністративні, дисциплінарні, цивільно-правові, конституційні, матеріальні та ін. [2].

Проступки-делікти (лат. *delictum* – проступок) – правопорушення, які завдають шкоду особі, суспільству, державі, і являються основою для притягнення правопорушника до передбаченої законом відповідальності.

Адміністративними правопорушеннями (проступками) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, соціалістичну власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративне правопорушення має притаманні тільки йому юридичні ознаки. До них необхідно віднести: протиправність, винність і відповідальність (адміністративне стягнення).

Важливою ознакою адміністративного правопорушення є наявність суспільної небезпеки. За своєю природою таке діяння є антигромадським і завдає шкоди інтересам громадян, суспільства, держави.

Адміністративне правопорушення завжди є протиправним, тобто ця дія чи бездіяльність чітко заборонена відповідною нормою адміністративного законодавства, оскільки може завдати шкоди інтересам особи, матеріальним речам, а також загрожує безпекою.

Правові норми, за порушення яких настає адміністративна відповідальність, урегульовані не тільки нормами адміністративного права, а й іншими галузями права, а саме: цивільного, трудового, земельного тощо (порушення правил охорони праці – трудове право; агрохімічних норм – земельне право).

Наступною ознакою є вина, тобто психічне ставлення особи до її поведінки та наслідків. Вина виступає у двох формах: у вигляді умисної та необережної.

Адміністративне правопорушення багато в чому нагадує злочин – так само воно може бути спрямоване проти громадського порядку, власності, прав і свобод громадян тощо. Головною ознакою, за якою адміністративні правопорушення відрізняються від кримінальних злочинів, є менший ступінь суспільної небезпеки.

Адміністративне правопорушення переростає у злочин: якщо адміністративний проступок набув ознак складу злочину; якщо адміністративне правопорушення вчинене вдруге.

Із співвідношення відповідних статей кримінального законодавства і законодавства про адміністративні правопорушення видно, що і злочини і адміністративні правопорушення посягають на однакові за своїм характером об'єкти, саме це складає суспільну небезпеку. Завдання адміністративного і кримінального законодавств складається в охороні від посягань одних і тих же об'єктів.

Дисциплінарні проступки – це суспільно небезпечні вчинки, які заподіюють шкоду внутрішньому порядку діяльності підприємств, установ, організацій і тягнуть за собою дисциплінарну відповідальність. У Кодексі законів про працю визначено два види стягнень, що можуть бути накладені на працівників – догана і звільнення. Робота деяких категорій працівників пов'язана з підвищеним ризиком і небезпекою, що зумовлює потребу в додержанні чіткої дисципліни і порядку (залізничники, авіатори, митники та ін.).

Цивільно-правові проступки – це суспільно небезпечні порушення майнових і пов'язаних з ними особистих відносин, які регулюються нормами цивільного, трудового, сімейного, фінансового, аграрного права. На відміну від злочинів, цивільні проступки не мають вичерпного переліку у законодавстві, а їх юридичні наслідки тягнуть за собою правовідновлюючі заходи (невиконання обов'язків за цивільно-правовим договором). Цивільно-правова відповідальність носить в значній мірі компенсаційний характер.

Головна мета цивільно-правової відповідальності, на відміну від кримінальної і адміністративної – не покарання чи перевиховання, а відшкодування завданих збитків, оскільки цивільне порушення завдає шкоди насамперед конкретній фізичній чи юридичній особі.

Конституційні проступки – завдають шкоди державному ладу; його об'єктом є закріплені Основним Законом порядок організації та діяльності органів державної влади і глави держави, порядок утворення інших органів держави, форма правління та устрій держави, отже, об'єктом такого проступку можуть ставати форма або апарат держави; ним можуть бути також конституційні права людини.

Новим видом правопорушення являються податкові проступки – суспільно небезпечні протиправні діяння, які порушують права і законні інтереси суб'єктів податкових правовідносин. За їх здійснення встановлена юридична відповідальність.

Матеріальні проступки – суспільно небезпечні протиправні вчинки, які складаються в винному нанесенні збитків майну підприємства його робітником. Матеріальну відповідальність покладено за шкоду, заподіяну підприємству чи організації внаслідок порушення трудових обов'язків.

Трудове правопорушення (порушення трудового законодавства) – це винне протиправне діяння суб'єкта трудового права, яке складається з невиконання, порушення трудових обов'язків і заборонене санкціями, які містяться в нормах законодавства про працю.

Процесуальне правопорушення зв'язане з порушенням громадянами чи державними органами інтересів правосуддя чи процесуальних прав сторони, з якою правопорушник перебуває в правовідносинах. Не являються процесуальними правопорушеннями незначні витрати процедурного характеру, які допускаються громадянами.[2]

Отже, проступки – звичайні, ординарні правопорушення. Вони відрізняються один від одного не ступенем своєї шкідливості для суспільства, а іншими матеріальними рисами і ознаками, обумовленими особливостями тієї сторони правопорядку, на яку вони посягають.

Базуючись на наявності економічних, соціальних, політичних відносин суспільства, розрізняють три види правопорушень:

- в сфері соціально-економічних відносин (власність, праця, розподіл і ін.);
- в сфері побуту і дозвілля (сім'я, суспільний порядок);
- в суспільно-політичній сфері (діяльність державного апарату).

Можлива класифікація правопорушень і за іншими критеріями (наприклад, в наукових цілях). Так, можна розрізнити правопорушення, які посягають на духовні чи матеріальні блага, суспільні чи особисті інтереси, правопорушення в сфері нормотворчої діяльності. Поділяють правопорушення за колом осіб: особисті і групові (колективні). Поряд із національним правом держав існує і міжнародне право. Порушення міжнародно-правової норми є міжнародним правопорушенням, яке породжує міжнародно-правову відповідальність. Розрізняють міжнародні злочини і міжнародні делікти (проступки). До злочинів відносять работоргівлю, піратство, міжнародний тероризм), а до міжнародних деліктів – порушення торгових зобов'язань).

Отже, існують різні види правопорушень, але можна зробити висновок, що всі вони знаходяться в тісному зв'язку та взаємозалежності між собою.

Список використаних джерел та літератури:

1. Загальна теорія держави і права / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.]. – Харків: Право, 2010. – 584 с.
2. Молдован В. В. Правознавство / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда. – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 182 с. – (3-тє вид., перероб. та допов.).
3. Кримінальний кодекс України : офіц. текст. : за станом на 12 лист. 2015 р. / Верховна Рада України. - Х. :Право, 2015. – 266 с.
4. Цивільний кодекс України : офіц. текст. : за станом на 30 жовт. 2015 р. / Верховна Рада України. - Х. :Право, 2015. – 440 с.

Глуценко Катерина Анатоліївна,
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Рудницька О. П.**

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Злочинність неповнолітніх завжди перебувала і перебуває в центрі уваги представників кримінологічної науки. Це зумовлено передусім тим, що скоєння особою в неповнолітньому віці злочину значною мірою визначає її подальший життєвий шлях, оскільки суттєво впливає на формування стереотипу особи, систему її ціннісних орієнтирів.

На жаль, необхідно зазначити, що за роки незалежності України злочинність неповнолітніх виявляє постійну тенденцію до зростання. Особливо яскраво це проявлялось в перші роки незалежності. Через деякий час ситуацію вдалось дещо

стабілізувати, і темпи зростання знизились. Однак негативні тенденції продовжують проявлятися.

Все це викликає необхідність особливого підходу до вирішення питань кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, врахування при визначенні підходів вікових особливостей контингенту, які, передусім, пов'язані з особливостями психології підлітків.

Базуючись на цих висновках, законодавець передбачив у Кримінальному кодексі спеціальний розділ XV, який визначає особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх.

Необхідно зауважити, що ці особливості в жодному випадку не стосуються фундаментальних засад кримінального права, а є, так би мовити, приватним випадком, який стосується обмеженого кола проблем та обмеженого контингенту злочинців.

Коло цих особливостей пов'язане із питаннями: звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності; види покарань, які призначаються неповнолітнім; призначення покарання неповнолітнім; звільнення від покарання та його відбування; погашення і зняття судимості.

Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності здійснюється згідно зі статтями 97 та 106 ч. 2 Кримінального кодексу України. Стаття 97 КК визначає умови звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Можливість застосування замість покарання виховних заходів - це спроба корекції особи неповнолітнього злочинця без застосування заходів покарання, які, в більшості випадків, не тільки не спроможні перевиховати підлітка-злочинця, а навпаки, враховуючи психологічні вікові особливості, здатні стати для нього злочинним «університетом».

Умови застосування примусових заходів виховного характеру є (ст. 97 ч. 1 КК): - у разі постановлення судом рішення про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності на підставі ч. 1 ст. 97 КК; до особи, котра до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння (ч. 2 ст. 97 КК); при звільненні неповнолітнього від покарання відповідно до ч. 1 ст. 105 КК.

Примусові заходи виховного характеру:

- 1) застереження;
 - 2) обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього;
 - 3) передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання;
 - 4) покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних майнових збитків;
 - 5) направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років.
- Умови перебування в цих установах неповнолітніх та порядок їх залишення визначаються законом.

Характеризуючи примусові заходи виховного характеру, доцільно визначити їх ознаки, до яких, зокрема, належать: визначеність їх кола виключно кримінальним законом; можливість застосування тільки судом; обмеження кола осіб, до яких вони застосовуються (неповнолітні, які вчинили зазначені раніше види злочинів, а також неповнолітніми, що не досягли віку кримінальної відповідальності і вчинили

суспільно небезпечні діяння, які передбачені Особливою частиною Кримінального кодексу).

Практика застосування судами примусових заходів виховного характеру детально проаналізована Верховним Судом України в постанові Пленуму Верховного Суду від 15 травня 2006 р. №2 «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» [5]

Застереження - це офіційний осуд поведінки неповнолітнього, який здійснюється судом та одночасно є застереженням у можливості застосування більш суворих заходів впливу.

Обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього - це заборона знаходження в місцях дозвілля (кафе, дискотеки тощо) в цілому або у визначених місцях дозвілля, заборону перебувати у цих місцях пізніше визначеного судом часу; вимогу відвідування навчальних закладів, роботи тощо.

Передача неповнолітнього під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за його згодою, а також окремих громадян на їхнє прохання. Цей вид примусового виховного заходу передбачає встановлення за підлітком жорсткого контролю та посилення можливостей здійснення виховного впливу, насамперед, з боку формального колективу. Цей виховний захід наближений до відомого виду звільнення від кримінальної відповідальності відносно дорослих, яким є звільнення з передачею на поруки.

Водночас, вирішуючи питання про застосування цього примусового виховного заходу, слід бути достатньо обережним і враховувати можливості проведення виховної роботи як у колективі, так і з боку батьків (опікунів). Терміни дії вказаних примусових виховних заходів визначаються судом.

Покладення на неповнолітнього, який досяг п'ятнадцятирічного віку і має майно, кошти або заробіток, обов'язку відшкодування заподіяних, майнових збитків. Застосування цього виховного заходу обмежується законом: по-перше, - віком, по-друге, - наявністю самостійного заробітку або власного майна, або власних коштів.

Направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на строк, що не перевищує трьох років. Цей примусовий виховний захід є найсуворішим з усіх передбачених кримінальним законом, оскільки пов'язаний із суттєвими обмеженнями конституційних прав особи.

Його реалізація здійснюється шляхом направлення неповнолітнього до спеціалізованого навчально-виховного закладу для дітей та підлітків, яким відповідно із Законом України від 24 січня 1995 року «Про органи і служби у справах дітей і спеціальні установи для дітей» є загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації (ст. 8 ч. 1) [7].

Стаття 8 ч. 2 даного Закону визначає основні завдання загальноосвітніх шкіл і професійних училищ соціальної реабілітації: створення належних умов для життя, навчання і виховання учнів, підвищення їх загальноосвітнього і культурного рівня, професійної підготовки, розвитку індивідуальних здібностей і нахилів, забезпечення необхідної медичної допомоги; забезпечення соціальної реабілітації учнів, їх правового виховання та соціального захисту в умовах постійного педагогічного режиму».

До загальноосвітніх шкіл спеціальної реабілітації за рішенням суду направляються підлітки віком від 11 до 14 років, а до професійних училищ спеціальної реабілітації - віком від 14 років. У виняткових випадках тримання у загальноосвітніх школах соціальної реабілітації може бути продовжено до 15 років, а

в професійних училищах соціальної реабілітації — до 19 років, коли це викликано необхідністю закінчення освіти.

У випадках досягнення віку, який дозволяє перебувати у загальноосвітній школі соціальної реабілітації, при констатації того, що підліток не став на шлях виправлення суд за місцем знаходження навчального заходу може прийняти "рішення про перевід неповнолітнього із загальноосвітньої школи соціальної реабілітації до професійного училища соціальної реабілітації в межах загального терміну, визначеного судом, який застосував цей примусовий виховний захід.

Стаття 105 ч. 3 КК дозволяє одночасне застосування відносно неповнолітнього кількох примусових заходів виховного характеру.

При ухиленні неповнолітнього, що вчинив злочин, від застосування до нього обраних судом примусових заходів виховного характеру, ці заходи скасовуються судом, і він притягається до кримінальної відповідальності.

Отже, до неповнолітніх можуть застосовуватись лише такі основні види покарань: штраф, громадські роботи, виправні роботи, арешт, позбавлення волі на певний термін. А також відносно неповнолітніх не можуть застосовувати: конфіскацію майна, обмеження волі, довічне позбавлення волі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року: // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

2. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Пленум Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. №2 // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06>

3. Про органи і служби у справах дітей і спеціальні установи для дітей: Законом України від 24 січня 1995 року // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>

Галіцька Ірина Леонідівна

студентка 3 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Постать Ю. А. Ілінського в культурно-освітньому житті Волині

На сьогодні великий інтерес викликають дослідження генеалогічних студій, зокрема вивчення дворянських родів, в тому числі через призму діяльності їх представників. Завдання цієї статті полягає в дослідженні основних сторінок життя графа Юзефа Августа Ілінського, детальне висвітлення його культурної та освітньої діяльності у містечку Романів.

Велике число істориків, краєзнавців і не тільки досліджували історію цього знатного роду. Зокрема польський письменник Казимір Трухановський зібрав багатий матеріал про рід Ілінських та склав генеалогічне дерево. Цей рід походить від Гіжицьких з Мазовії, а перші згадки про нього датуються другою половиною XIV ст. Ілінські мали свій власний герб, а в 1378 р. отримали дворянство. Історик-краєзнавець

Микола Теодорович в своїх описах Волинської землі вперше згадує Ілінських під 1585 роком [2, с.56-60]. Вони мали свій власний герб, а в 1378 р. отримали дворянство. Про політичне становище, розкішне життя, традиції у маєтку Романові, його зовнішній та внутрішній вигляд досить детально описані в численних спогадах, зокрема зятя Юзефа Августа – Генріха Стецького, а також мемуарах Євграфа Комаровського, Яна Дуклана Охотського.

Юзеф Август народився у Романові 18 серпня 1760 р. Навчався в Польщі та Австрії, деякий час служив при дворі Марії Антуанетти. З 1788 р. – шеф гренадерів і генерал-майор польської коронної кавалерії. 8 серпня 1793 р. отримав звання генерал-лейтенанта військ коронних. У 1779 р. Юзеф Август отримав титул графа Австрійського, а в 1798 р. – графський титул Російської імперії. Після другого поділу Речі Посполитої граф Ілінський на чолі делегації з Волині прибув у Санкт-Петербург для складання присяги на вірність імператриці Катерині II. 7 серпня 1793 р. вступив на службу Російської імперії у чині таємного радника. Після створення Волинської губернії зайняв посаду маршалка шляхти Чуднівської і Житомирської [1, с. 92-94].

Найбільшого визнання Ілінський отримав за царювання Павла I, який присвоїв тому титул графа Галицького, передав староство Ульяновське та землі Херсонської губернії, де граф заснував поселення Ілінськ та Августівку. За спогадами Яна Дуклана Охотського саме на прохання Ілінського імператор амнітував учасників повстання 1794 р., зокрема Т. Костюшко. Окрім того, імператор призначив Ілінського сенатором, нагородив чотирма вищими орденами Російської імперії, а саме: св. Володимира I ступеня, св. Анни I ступеня, св. Олександра Невського, прусський орден Червоного Орла, баварськими св. Губерта та золотого лева. Граф згодом повернувся до Романова, отримавши від Павла I ордер, яким той надавав Ілінському необмежені права щодо ревізії губерній та звільнення і призначення будь-яких посадових осіб [1, с. 95-98].

Значні зміни у відношенні до волинської шляхти і, зокрема, до Юзефа Ілінського сталися після смерті Павла I у 1801 р. Граф мусив шукати порозуміння з новим імператором і пристосовуватись до його політики. На нашу думку, цьому посприяло викуп міста Житомира, яке стає губернським центром замість Новограда – Волинського. Згідно наказу від 22 жовтня 1802 р. держава викупила у графа Ілінського місто Житомир за 39050 руб. і 13 коп. сріблом [5].

Вперше Романів, як місце помешкання своєї родини, вибрав Ян Каєтан Ілінський. Орієнтовно в 50-х роках XVIII ст. граф збудував палац, а також озеро з штучним островом. Нового обличчя здобуває Романів після повернення до нього Юзефа Августа Ілінського. До Романівського маєтку в той час відносилось 17152 десятини землі, на якій розташовувались села Козара, Голубин, Врублівка, Шуляйки, Раці, Романівська Осада, Меленці та Войтовці. В 1817 р. на прохання Юзефа Августа царським указом Романову було присвоєно статус містечка та запроваджено в ньому ярмаркові дні, що сприяло піднесенню його розвитку та престижу.

До батьківського двоповерхового палацу Юзеф Август добудував третій поверх та два крила, внаслідок чого оновлена споруда набула П-видної форми. Для реконструйованого палацу були придбані оригінали картин Ван-Дейка, Тиціана, Рембрандта та інших відомих майстрів. Павло I подарував графу частину особистих речей і меблів Катерини II, а також колекцію старовинної зброї. Славився маєток і значною особистою бібліотекою, яка налічувала 4200 томів. Також слід відмітити любов Ілінських до дзеркал. Про багатство внутрішнього оздоблення головного

палацу ходять різні легенди. Згідно спогадів, в ньому було більше десяти великих і малих залів. Головним архітектором цієї розкоші був західноєвропейський архітектор Мерк, допомагали у розбудові і місцеві селяни – кріпаки.

Перші паростки культурного життя тут з'являються ще при Яні Каетані Ілінському. В 60-х роках він заснував в Романові театр, оркестр із 100 музикантів і хор, куди входило 30 співаків [7, с. 22-27]. За часів Юзефа Августа театр набирає професійного вигляду, створюються оперні та балетні трупи. Продовжуючи справу батька, граф збільшив оркестр до 120 осіб, в якому були першорядні виконавці на різних інструментах. До слова мовити, тут грав флейтист Г. Байєр із Відня, італійський скрипаль Дж. Ленці, кларнетист Й. Нудер та багато інших відомих виконавців. Оркестром керував відомий польський музикант і композитор І. Добржинський. До складу труп входили професійні актори та музиканти.

Не лише музиці та театру приділяв увагу Юзеф Август. Прагнучи зробити Романів культурним центром округи, граф підтримав рівень освіти у Волинському краї. В 1811 р. він запросив до Романова єзуїтів для закладення школи. У 1812-1813 навчальних роках почала діяти початкова школа в одному з його будинків, яку Юзеф Август утримував за власні кошти [9]. У 1817 р. в ній навчалось 12 учнів, яким викладали граматику та синтаксис. А у 1816 році програма навчання розширилась за рахунок поетики, риторики та німецької мови. Граф Ілінський доклав зусилля, щоб перетворити школу у навчальний заклад вищого рівня. У 1818-1819 рр. на викладацькі посади було запрошено 18 єзуїтів і фактично було закладено основи нового єзуїтського колегіуму. Окрім згаданих дисциплін, також вивчалися катехізис, польська граматики, історія, географія, арифметика. У 5-6 класах викладали християнську етику, історію Риму, Іспанії та Португалії, геометрію, ботаніку, психологію, цивільну архітектуру, німецьку та французьку мови. Граф Ілінський на цьому не зупинився і почав готувати підґрунтя для створення єзуїтської академії. 13 жовтня 1819 року була підписана угода з єзуїтами про умови існування та фінансування такого навчального закладу на майбутнє. Проте планам не судилося здійснитися, бо в березні 1820 р. вийшов указ імператора Олександра I «Про вигнання з Росії єзуїтів та закриття Полоцької єзуїтської академії» [8].

Юзеф Август Ілінський вважав своїм обов'язком розвивати освіту в краї. Отримавши дозвіл російського імператора Олександра I, Ю. Ілінський заснував перший у Росії притулок для п'ятдесяти глухонімих селянських дітей, де вони здобували знання та навички практичної роботи [6, с.171]. У даний навчальний заклад приймали тільки глухих та німих дітей християнської віри. Одна частина вихованців утримувалася за рахунок інституту; друга частина – від суми, яку вносили добродійники; третя частина – за домовленістю із директором інституту. Діти приймалися не старші чотирнадцяти та не молодші восьми років. Вони вивчали основи геометрії, малювання, живопису. Інститут для глухонімих був навчальним закладом не для простого люду. Тут викладали до десятка мов, світову літературу, історію, міфологію, архітектуру, фізику, хімію, математику та інші науки. Кожен вихованець мав кімнату, стіл та наставника відповідної статі, які доглядали за станом здоров'я дитини, охайністю та порядком. Керівництво навчально-виховним процесом Ілінський доручив професорові Яну Гамперле, докторові літератури, філософії та права, дійсному члену Празького університету. Для викладання навчальних дисциплін було запрошено на постійну роботу 29 професорів із Німеччини, Італії, Франції, Росії та Польщі. Крім визначеного щорічного утримання, кожен вчитель забезпечувався житлом, свічками та опалювальним матеріалом. Це призвело до того,

що невдовзі витрати романівського маєтку стали перевищувати його прибутки. Поправити матеріальне становище допомагали благодійні вистави, але невдовзі маєток занепав.

Помер Юзеф Ілінський в Петербурзі в 1844 році. Після віддання всіх належних йому почесей, був похований в склепі католицького храму в Царському Селі. За заповітом сенатора на його кошти було збудовано церкви в Шуляйках та Курному, частково утримувались церковно-приходські школи в Романові та Шуляйках. В цілому на користь церкви Ілінський заповів третину свого багатства.

Отже, граф Юзеф Август Ілінський вніс значний вклад у розвиток Романівщини, у першу чергу – освіти. За часів графа, місто досягло свого найвищого культурного розвитку, а маєток Ілінських був значним осередком культури краю.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кондратюк О. Романів та родина Ілінських / Олександр Кондратюк // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – 2001. – № 7. – С. 91–114.
2. Надводнюк В. В. Романівщина. Історичний нарис / В. В. Надводнюк. – Житомир : «Полісся», 2007. – 424 с.
3. Об уступлении города Житомира графом Иллиным навсегда казне. Именной [указ] данный государственному казначею. 1802. Октября 22//ПСЗРИ. Собрание первое. – СПб.: тип. II Отделение собственной Е.И.В. канцелярии, 1830. – Т. XXVII. – №20 481. – С.328-329.
4. Павленко В.В. Діяльність педагогів-іноземців на Волині (XIX – початок XX ст.): Навчально-методичний посібник / за ред. проф. М.В. Левківського. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 232 с.
5. Сейко Н. А. Добродійність поляків у сфері освіти України (XIX – поч. XX ст.). Київський учбовий округ. Н. А. Сейко. Монографія/ – Житомир: ЖДУ, 2006. 318с.
6. Смирнова Т. В. Музичне виконавство у магнатських маєтках Волині (кінець XVIII - перша третина XIX ст.) / Т.В. Смирнова // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2012. – Вип. 18 (1). – С. 22-27.
7. Шостак І. В. Особливості розвитку Луцько – Житомирської дієцезії у першій половині XIX століття // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів, 2005. – С. 15-23.
8. Шостак І. Роль римо-католицького духовенства в освітніх процесах Волинського регіону / Інна Шостак // [електронний ресурс]. – Режим доступу:
9. http://eprints.oa.edu.ua/1478/1/Shostak_120925.pdf

Вологовська Марина Вікторівна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету ім. Івана Франка
науковий керівник: д. і. н., професор **Ярмошик І. І.**

До питання про злочини проти свободи та особистої недоторканості

Основним документом України, а саме, Конституцією України встановлено, що кожен з нас має право на свободу та особисту недоторканність, що кожен має право

на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю, захист своєї честі і доброго імені, що гідність особистості охороняється державою і ніщо не може бути підставою для його применшення. Посягання на дані права, є причиною притягнення до відповідальності, в багатьох випадках навіть до кримінальної. Саме нормами Конституції забезпечена недоторканість особи, її житла, таємницю особистого життя, її листування, телефонних розмов та іншого. В ст. 3 Конституції України сказано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Вразі порушення прав і свобод кожен громадянин України має право на захист держави.

Але перш ніж вимагати захисту від держави кожен громадянин повинен сам дотримуватися закону, виконувати свої обов'язки як перед суспільством так і перед державою, поважати права і законні інтереси інших людей. Адже, саме через недотримання закону і виникають суспільно небезпечні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

Запобігання злочинам проти волі, честі та гідності особи повинно здійснюватися на найвищій рівні. Незаконним позбавленням волі людини можна назвати дії здійснені не відповідно до Конституції і законів України, згідно з якими жодна людина не може бути позбавлена волі інакше, ніж відповідно до процедури, встановленої законом. До видів злочинів проти честі та гідності, належать: незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України), захоплення заручників (ст. 147 КК України), підміна дитини (ст. 148 КК України), торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини (ст. 149 КК України), експлуатація дітей (ст. 150 КК України), використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150 ч.1 КК України), незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст. 151 КК України) [1].

Запобігання злочинам проти волі, честі та гідності особи повинно здійснюватися як на загально соціальному, так і спеціально-кримінологічному рівнях. Для запобігання даним злочинам створені всі умови, такі як система відповідних суб'єктів запобіжного впливу, так і досконала правова база. Розділ II Конституції України відображає достатньо широкий та різний за своїм змістом перелік природних та невідчужуваних прав людини. До їх числа, зокрема, належать право на повагу до гідності людини (ст. 28), право кожної людини на свободу та особисту недоторканність (ч. 1 ст. 29). Норми розділу III КК України спрямовані на охорону цих прав. Всі злочини, передбачені третім розділом Особливої частини КК, своїм основним безпосереднім об'єктом мають волю, честь та гідність особи.

Переглянувши великий обсяг літератури та, в основному, нормативну базу, слід виділити, що серед злочинів особливе місце займають посягання, направлені проти особистості, тобто волі, честі й гідності людини. На даному етапі у нашому суспільстві свобода, почуття власної гідності та захищеності вважаються на найвищою соціальною цінністю, і ці суспільні відносини поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність у випадку посягання на них.

Серед злочинів особливе місце займають посягання, направлені проти життя, здоров'я, свободи і гідності людини. Кримінально-правова охорона цих невід'ємних прав людини від злочинних посягань регулюється главою Особливої частини КК України - в главі III «Злочини проти життя, здоров'я, свободи і гідності особи».

Згідно з законодавчою конструкцією ці злочини поділяють на формальний і матеріальний склад злочину. З суб'єктивної сторони дані вони характеризуються умисною виною. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони в складі злочину є

наявність мети і цілі. Суб'єктами злочинів можуть бути особи, яким на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. В більшості всі злочини мають свій рівень латентності. Найменш латентним з яких є захоплення заручників, адже в багатьох з випадків, враховуючи специфічні цілі цього злочину, сам факт захоплення заручників спеціально розголошується. Більш латентним є незаконне позбавлення волі або викрадення людини, особливо в тих випадках, коли цей злочин маскується під осіб, зниклих без вісті, під невпізнані трупи. До найбільш латентних відноситься торгівля людьми, експлуатація дітей, незаконне поміщення до психіатричної установи, підміна дитини, рівень латентності яких часто залежить від соціальної позиції жертв цих злочинів.

Отже, кожен громадянин повинен розуміти, що порушення закону є злочином - суспільно небезпечними діями, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. Люди повинні пам'ятати, що найменше посягання на волю, честь та гідність іншої людини уже вважається злочином, та карається законом. Будь яка держава зможе розвиватись нормально лише тоді, коли досконало буде зміцнене на її правова основа. Коли особистісні та майнові права кожної людини будуть захищені. А їх охорона буде здійснена лише на основі законності та правопорядку держави. Тому кожний громадянин повинен дотримуватися закону, виконувати свої обов'язки як перед суспільством так і перед державою, поважати права та законні інтереси інших людей.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року: // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Базилюк Тетяна Валеріївна
студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. ю. н., доцент, **Рудницька О. П.**

Поняття та ознаки злочину

Кожного дня в нашій країні відбуваються злочини. Люди здавна порушували закон чим завдавали значної шкоди. Проблеми в родині, на роботі, економічна нестабільність, а також не знаходження свого місця в житті все це призводить до порушення закону точніше до злочину. Актуальність теми полягає в дослідженні сучасного стану злочину як правопорушення, детального розгляду видів злочину по класифікаціям, а також проаналізувати причини вчинення злочину та розглянути можливі міри запобігання даного правопорушення.

Слід відзначити що одного єдиного погляду на поняття злочину не має. Так як злочин це є вчинок людини. Можна сказати, що злочину, як правопорушенню властиві усі людські властивості, що характеризують людську поведінку.

Отже, відповідно до ст. 11 Кримінального Кодексу України злочином є передбачене суспільно винне діяння, (тобто дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Можна виділити такі ознаки злочину:

Злочин – це передусім конкретна поведінка особи. Це говорить про те, що думки, характер, якості, переконання, мрії людини не караються. Можна сказати що є злочином – це антигромадські погляди, що своєю поведінкою можуть порушити закон. Також слід відзначити що злочинне діяння має бути вольовим. А саме воля – це цілеспрямовані дії. Рефлекторні, імпульсивні, інстинктивні рухи здійснені особою є не вольовими тому не караються. Не лише вольовий, а й усвідомленим має бути злочинне діяння. Свідомість – це об'єктивне відображення дійсності. Тобто людина не може бути покарана як що вона не усвідомлює свою поведінку.

Слід відзначити, що якщо поведінка особи відбувається за обставин, тобто, затримання особи що вчинила злочин, оборона при нападі злочинця, то така поведінка є правомірною злочином не визнана [1, с. 42–50].

Поведінка особи в злочинному діянні: активна, пасивна. Дією називається активна поведінка особи. Наприклад, активно вчиняються такі злочини як крадіжка (ст. 185 КК), грабіж (ст. 186 КК). Бездіяльність – пасивна поведінка особи. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя становищі (ст. 136 КК), У вчиненні злочину є як дія так і бездіяльність.

Злочин, як суспільно небезпечне діяння. Отже, це є заподіяння шкоди, пошкодження і т. д. Ось наприклад крадіжка (ст. 185 КК) це є заподіяння шкоди власності того хто потерпів, так як після крадіжки потерпілий вже не може користуватися цією річчю, володіти нею.

Також слід відзначити такі сторони суспільної небезпеки діяння як кількісна та якісна. Кількісна сторона – це рівень заподіяння шкоди злочином. Що до якісної сторони то це об'єктивні впливи та суб'єктивні прояви діяння. Якісна сторона це є характер, а кількісна це ступінь суспільної небезпеки діяння. Розглянувши ці сторони на прикладі крадіжки ми бачимо що характер суспільної небезпеки проявляється у таємному викраденні майна яке є чужим, це є корисливі мотиви, змога нажитися за рахунок інших. Що ж стосується ступеня суспільної небезпеки крадіжки, то тут, вже йдеться про вираження кількості. Тобто, не значна шкода, великий розмір. особливо великий розмір викраденого [2, с. 105–128].

Злочин, як кримінально протиправне діяння. Кримінальна протиправність – це є заборона діяння відповідною нормою КК. Це означає: що діяння описані в нормі КК, що за ці діяння передбачене відповідне покарання. Отже, відповідно до вище зазначеного, кримінальна протиправність це є юридичне вираження суспільної небезпеки діяння в КК.

Злочин, як винне діяння. Тобто як що якась дія відбулася навмисно, необережно, з метою заподіяти шкоду, проявлена свідомо та по волі особи то це є злочин. А як що відбулося невинне заподіяння шкоди, то така дія не карається Кримінальним Кодексом України.

Злочин, який вчинений суб'єктом. Відповідно до цієї ознаки треба сказати що, злочином називається те діяння яке здійснене людиною. Надання шкоди природними явищами, аномаліями відповідно не підлягають покаранню [3, с. 12–20].

Проблема злочину є досить актуальною та потребує детального опрацювання, адже такий прояв людської негативної поведінки як злочин ми спостерігаємо кожного дня. Поняттю злочин притаманні всі ті якості які є в людині. Адже саме характер, амбіції, помста чи заздрощі це і є ті людські якості що керують людиною.

Необхідно також підкреслити і те що причин які спонукають до вчинення злочину є достатньо. Їх розподіляють на види, розділи і т. д. Але ми бачимо що до злочину спонукає не лише якась одна причина, а їх може бути досить багато. І коли ці

причини будуть з'ясовані та детально опрацьовані, це дає можливість краще боротися з злочинністю, що також є немало важливим, можна сказати одним з головних питань в кримінології.

Проблема боротьби із злочинністю є досить проблематичної в кримінології. Так як ліквідувати всі фактори що призводять до порушення закону просто неможливо. Але над цим питанням, відповідно, потрібно працювати. Покращення економічного становища, поліпшення суспільного життя, культурний розвиток все це звісно що не ліквідує проблему взагалі, але поліпшить стан злочинності в країні.

Також необхідно вдосконалювати чине законодавство, переглянути та відкоригувати закони. Це необхідні заходи які повинні бути здійснені державою. Які повинні повніше характеризувати поняття злочину його види.

Це питання потребує негайного детального розгляду та вдосконалення бо від цього залежить благоустрій в нашій країні та наше майбутнє.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бажанов М. І. Кримінальне право України. Підручник. Київ.: Юрінком Інтер, 2005. – С. 42–50.
2. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько, О. О. Дудоров та ін.; За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. - 5-те вид., переробл. та допов. – К. : Атіка, 2009. – С. 105–128.
3. Кримінологія: Учебник / Под ред. акад. В. Н. Кудрявцева, проф. В. Е. Эминова. – М.: Юристь, 1997. – С. 12–20.

Мусійчук Віталіна Миколаївна
студентка 3 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Бондарчук Н. В.**

Актуальні питання кримінальної відповідальності за правопорушення лісового законодавства

Кримінально-правова відповідальність настає за найбільш суспільно небезпечні правопорушення, які мають злочинний характер, посягають на суспільні відносини в галузі охорони та використання лісових ресурсів і передбачені у Кримінальному кодексі України (далі ККУ). За правопорушення, які мають меншу суспільну небезпеку, посягають на охорону та використання лісових ресурсів і передбачені у Кодексі України про адміністративні правопорушення, настає адміністративна відповідальність. Ступінь суспільної небезпеки даних правопорушень визначається шляхом описання його складу, за яке настає адміністративна чи кримінальна відповідальність. Актуальності ця тема набула в Україні саме в 2015 році, тому що внаслідок незаконного видобутку бурштину знищуються сотні гектарів лісових масивів і земельних угідь. Копачі також ігнорують майнові права громадян, незаконно добуваючи бурштин на земельних частках (паях) без відома їх власників. Через самовільне користування надрами на великих площах змінюється гідрологічний режим, пошкоджується ґрунтовий і

рослинний покриви, псується родючий шар землі, що істотно обмежує можливість подальшої експлуатації ґрунту і в результаті завдаються значні збитки.

З кожним днем в Україні збільшується кількість екологічних правопорушень взагалі та лісових зокрема. Наприклад, 11 березня поточного року державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Житомирської області спільно з працівниками лісової охорони на кордоні Коростенського та Лугинського районів Житомирської області виявлено групу осіб, які здійснили порубку дерев породи дуб в кількості 40 шт. Також державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Житомирської області спільно з працівниками правоохоронних органів було зупинено незаконний видобуток бурштину в Овруцькому районі. Так, у лісовому масиві поблизу села Сирниця було затримано жителя Рівненської області, який за допомогою гусеничного екскаватора для видобутку бурштину водо помпою встиг викопати понад 200 метрів траншеї від рівчаків, в результаті чого було пошкоджено 85 дерев. І, нажаль, список правопорушень є невичерпним.

За результатами проведених обстежень, всіх необхідних інструментально-лабораторних досліджень, отриманих результатів та обґрунтованих висновків, буде можливість визначити доцільність проведення відновлення та рекультивації порушених земельних ділянок у північних районах області, а також щодо визначення місць, які не потребують відновлення та рекультивації, так як на них може проводитися подальший легалізований видобуток корисної копалини – бурштину. На сьогодні державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища Житомирської області за порушення природоохоронного законодавства під час незаконного видобутку корисних копалин, а саме бурштину – сирцю до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу притягнуто 39 осіб.

З прийняттям 5 квітня 2001 року нового ККУ змінився підхід до злочинів проти природи, які, на відміну від ККУ 1960 року, поміщені у один розділ - злочини проти довкілля. Правова охорона лісів у кримінально-правовому порядку передбачена у статтях 245 (знищення або пошкодження лісових масивів), 246 (незаконна порубка лісу), 252 (умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави та об'єктів природно-заповідного фонду), 441 (екоцид) нині діючого ККУ [1].

Визначення незаконної рубки лісу подано у Постанові Кабінету Міністрів України від 21 квітня 1998 року №521 "Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України", де під даним правопорушенням розуміється рубка без спеціального на те дозволу або за наявності дозволу, але не тих рослин, не на тих площах, ділянках, не в тій кількості (понад ліміт), не в ті терміни, що передбачені дозволом [2]. Тобто, відповідно до викладеного, даним правопорушенням охоплюється рубка без спеціального дозволу (лісорубного квитка (ордера)), або при наявності дозволу, проте з порушенням вимог, які у ньому передбачені.

Фізичні особи за незаконну рубку лісу, у випадку наявності у їх діяннях ознак злочину, передбаченого ст. 246 ККУ [1], притягуються до кримінально-правової відповідальності.

Склад злочину, передбачений у ст. 246 нового ККУ [1], сформульований більш вдало у порівнянні з попереднім складом злочину. Його об'єктивна сторона включає незаконну порубку дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових

насадженнях, що заподіяла істотну шкоду, а також вчинення такої дії у заповідниках, або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду або в інших особливо охоронюваних лісах. Як бачимо, для притягнення особи до кримінальної відповідальності необхідно, щоб шкода була істотною, а для природно-заповідного фонду та інших особливо охоронюваних лісів достатньо самого факту незаконної рубки. Предметом злочину є ліс, який має наступні ознаки:

1) екологічну;
2) фізичну; 3) соціальну; 4) правову. Суб'єктами даного злочину можуть бути як приватні особи, так і службовці. Службовці несуть кримінальну відповідальність в даному випадку за сукупністю злочинів.

Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 246 ККУ [1], вимагає наявності прямого умислу. Тобто особа повинна усвідомлювати, що її діяння суперечать вимогам законодавства і мають заборонений характер. До того ж, у складі даного злочину переважають корисливі мотиви. Говорячи про умисну форму вини, не слід виключати також можливість необережної форми вини щодо настання наслідків незаконної порубки. Вчиняючи даний злочин, особа може і не передбачати, що її діянням буде спричинена саме істотна шкода, хоча, відповідно до обставин, вона повинна була і могла це передбачити.

Слушною є думка П.В.Мельника, що склад злочину за незаконну порубку лісу у тому варіанті, в якому він викладений у ст. 246 ККУ [1], не вирішує всіх питань, які пов'язані з кримінально-правовою охороною лісів від незаконних рубок. Проаналізувавши дану ст. ККУ, вчений дійшов висновку, що незаконна рубка дерев і чагарників повинна бути вчинена у лісах або захисних та інших лісових насадженнях із заподіянням істотної шкоди. Для визначення поняття лісу, захисних та інших лісових насаджень слід звернутися до норм лісового законодавства, зокрема статей 3,4,36,39 Лісового кодексу України [3], а також Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року №733 [4]. Даними правовими актами передбачено, що захисні та інші лісові насадження є тими ж лісами, які відносяться до лісового фонду, лише виконують захисні чи інші функції. Тобто поняттям лісу охоплюються захисні та інші лісові насадження. Тому законодавець, диференціюючи ліси і захисні та інші лісові насадження, у ст. 246 ККУ суперечить нормам лісового законодавства. Аналогічна ситуація з диференціацією вчинення незаконної порубки у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду[5].

Крім цього, з дефініції ст. 246 ККУ [1] не зрозуміло, що охоплюється незаконною порубкою лісу. Проте що це є відокремлення дерева або чагарника від кореня чи землі у будь-який спосіб і з допомогою будь-якого знаряддя (зрубання, спилування, викорчування і т.п.) сумнівів не викликає. А як бути із пошкодженням дерев і чагарників до ступеня припинення росту, чи охоплюється воно незаконною порубкою лісу? Поняття такого пошкодження міститься у постанові Кабінету Міністрів України від 21 квітня 1998 року №521 "Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушеннями природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України" [2]. Відповідно до даного правового акту до пошкоджених до ступеня неприпинення росту належать деревні рослини і такі, що мають здерев'яніле стебло з обламаною вершиною або обшморганою кроною до половини її довжини, обідраною корою до 30 відсотків периметра стовбура

незалежно від довжини обдиру за висотою стовбура, обідраними та обламаними скелетними коренями до половини периметра стовбура, дерева із забитими в них металевими предметами, обтягнуті дротом, а також такі, що мають спричинений дією антропогенних факторів нахил до 30 градусів від вертикальної осі без відриву коренів.

Дискусійним є питання про відповідальність за незаконну порубку сироростучого та сухостійного лісу. Слід погодитися з В.О.Навроцьким, який зазначає, що сухостій, бурелом, хмиз, пеньки не можуть бути визнані предметом даного злочину, оскільки вони втратили більшу частину своїх біологічних функцій, істотно не впливають на інші елементи природного середовища [6]. До того ж, у додатку №9 до Постанови Кабінету Міністрів України від 5 грудня 1996 року №1464, де встановлено таксу для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству підприємствами, установами, організаціями та громадянами незаконною рубкою і пошкодженням дерев і чагарників до ступеня припинення росту, відмічено, що у разі самовільної рубки сухостійних дерев розмір стягнення обчислюється за цією таксою, зменшеною у два рази [7]. Цим самим визнається можливість незаконної рубки сухостійного лісу, якою спричиняється шкода, що виступає на рівних із шкодою, спричиненою незаконною рубкою сироростучого лісу.

У тому випадку, коли вчинення незаконної порубки у лісах не спричинило істотної шкоди, при визначенні якої в кожному індивідуальному випадку враховується кількість дерев і чагарників, цінність їх породи, діаметр дерев на пні у сантиметрах, група лісу, де вчинено дане правопорушення, його властивості, та інші екологічні характеристики, до правопорушника застосовуються заходи адміністративно-правової відповідальності.

Для досягнення більшої ефективності у попередженні лісопорушень і притягненні правопорушників до юридичної відповідальності необхідно застосовувати всі заходи впливу, передбачені законодавством, щодо всіх видів юридичної відповідальності. До того ж, у зв'язку з неможливістю адекватного відшкодування шкоди, яку спричиняють лісопорушення, доцільно посилити кримінально-правову відповідальність за дані злочини.

Отже, кримінально-правова відповідальність настає за найбільш суспільно небезпечні правопорушення, які мають злочинний характер, посягають на суспільні відносини в галузі охорони та використання лісових ресурсів і передбачені у ККУ. Для забезпечення високого рівня правової охорони лісів України необхідно ефективно та комплексно застосовувати всі передбачені законодавством заходи впливу на лісопорушників і вживати заходи для попередження порушень лісового законодавства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний кодекс України: затверджений Законом України від 5 квітня 2005 р. № 2341-III; за станом на 31 травня 2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 44. – Ст. 512.
2. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної порушенням природоохоронного законодавства у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 1998 р. N521 // Офіційний вісник України. -1998. – №16. – Ст. 600.

3. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.

4. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. № 733// Офіційний вісник України.

5. Мельник П.В. Проблеми правової охорони лісів карпатського регіону України: монографія. – Івано-Франківськ: Вид-во «Плай», 2003.–158с.

6. Навроцький В.О. Злочини проти природи: Лекції для студ. юрид. факульт. – Львів: В-во Львівського ун-ту, 1997. – 185 с.

7. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 1996 року- №1464//Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 20. – Ст. 577.

Кузьмишин Михайло Володимирович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Принципи правосуддя та їх реалізація в Україні

У загальному вигляді основні засади, принципи здійснення правосуддя можна розглядати як закріплені Конституцією України або такі, що впливають з її норм основоположні правові ідеї, які визначають організацію й діяльність державних органів, які здійснюють судову владу. Тобто, основні засади судочинства в Україні - це сукупність принципів, що нормативно визначають сутність і зміст судочинства загалом та встановлюють особливості здійснення цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства в Україні.

Усі принципи судочинства України умовно можна поділити на три групи: 1) загальні конституційні принципи правосуддя; 2) спеціальні міжгалузеві принципи; 3) галузеві принципи цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства [4].

Перша група принципів визначає загальні засади здійснення правосуддя в Україні та реалізацію права людини і громадянина на судовий захист своїх прав, свобод і законних інтересів.

Первинним принципом національного судочинства є принцип законності судочинства, зміст якого передбачає неухильне дотримання судами загальної юрисдикції Конституції та законів України під час здійснення ними цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства.

Одним з основних принципів судочинства в Україні є принцип здійснення правосуддя виключно судами, що забороняє делегувати функції судів, а також їх привласнення іншими органами чи посадовими особами. Особи, які незаконно взяли на себе виконання функцій суду, несуть передбачену законом відповідальність.

Важливим принципом судочинства, що розвиває положення Ст. 5 і 38 Конституції України про народний суверенітет і право громадян України на участь в управлінні державними справами, є принцип безпосередньої участі народу у здійсненні правосуддя. Цей принцип реалізується шляхом участі народних засідателів і присяжних в діяльності судів загальної юрисдикції.

Одним із наріжних принципів судочинства в Україні є принцип гарантованості права на судовий захист. Він належить до загальних принципів конституційного права. Закон „Про судоустрій і статус суддів“ гарантує захист прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у суді, до підсудності якого вона віднесена процесуальним законом (Ст. 6).

Ще одним фундаментальним принципом вітчизняного судочинства є принцип рівності перед законом і судом, який передбачає рівність всіх учасників судового процесу незалежно від статі, кольору шкіри, мови, політичних, релігійних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин[3].

Для реалізації принципу правової допомоги під час вирішення справ у судах було запроваджено інститут адвокатури. Закон України "Про судоустрій і статус суддів" в Ст. 8 закріплює право кожного користуватися правовою допомогою під час вирішення його справи.

Принцип гласності судочинства передбачає, що розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, передбачених процесуальним законом (закриті судові засідання). Реалізація цього принципу також допускає проведення в залі судового засідання фото-, теле-, відео-, звукозапису із застосуванням спеціальної апаратури, а також транслявання судового засідання з дозволу суду, в порядку, встановленому процесуальним законодавством України.

Принцип обов'язковості судових рішень передбачає, що рішення, які набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадянами та юридичними особами на всій території України [3].

Друга група принципів судочинства стосується засад вітчизняного судоустрою і судочинства та правового статусу суддів судів загальної юрисдикції. Фундаментальним міжгалузевим принципом судочинства в Україні є принцип самостійності судів і незалежності суддів, який передбачає, що суди загальної юрисдикції в Україні є самостійними, а судді під час здійснення правосуддя незалежні від будь-якого впливу, нікому не підзвітні й підкоряються лише закону[4].

Третю групу принципів становлять галузеві принципи судочинства, тобто загальні засади судочинства, що властиві тільки окремим видам судочинства. Для кожного виду судочинства (цивільного, господарського, адміністративного та кримінального) властиві свої системи принципів, що закріплюються в Конституції, законах України і, зокрема, відповідних процесуальних кодексах.

При цьому в Конституції України визначаються, в першу чергу, принципи кримінального судочинства, що є логічним з огляду на суспільну небезпечність злочинів і важливість здійснення справедливого, неупередженого і професійного судочинства у цій сфері юрисдикції. У Ст. 129 Конституції України закріплюється принцип забезпечення доведеності вини (принцип презумпції невинуватості), що захищає права і законні інтереси суб'єктів кримінального процесу, обумовлює зміст підсумкових рішень суду. Зміст цього принципу полягає в тому, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути підданою кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Доведення вини особи у суді покладається на прокурора, що логічно обумовлює інший важливий конституційний принцип кримінального судочинства - принцип підтримання державного обвинувачення в суді прокурором. Він впливає на

побудову усіх судових стадій кримінального процесу і є специфічним продовженням загальногалузевого принципу змагальності судового процесу[1,4].

Отже, засади судочинства є основоположними критеріями цієї діяльності, їх неухильне дотримання при здійсненні правосуддя є гарантією захисту законних прав і свобод людини та громадянина незалежним і безстороннім судом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96 ВР// Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон. Кодекс від 13.04.2012 №4651-VI// Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7.07.2010 № 2453-VI //Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Бараннік Р.В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України. Навчальний посібник/ Р. В. Бараннік.– К.: Дакор, КНТ, 2008. – 348 с.

Шклярук Ірина Сергіївна,

студентка 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка

науковий керівник: старший викладач **Новик В. А.**

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Соціальна справедливість та гуманізм створюють поблажливе відношення до неповнолітніх злочинців, як в притягненні, так і у звільненні від кримінальної відповідальності. Тому всі міжнародно-правові документи з прав дитинивідтворюють особливе правове становище неповнолітнього всупільстві.

Першим міжнародним документом, що проголосив принцип «Людство має дати дітям все, що в нього є найкращого» була Женевська декларації «Про права дітей» 1923 року. В ній говориться, що діти не можуть самостійно здійснювати свої права, тому потребують особливого нагляду з боку суспільства та держави. Тут вперше було визначено право дитини на захист, допомогу і виховання, незважаючи на її національність, громадянство та віросповідання[4, с. 620].

У 1948 р. з'явилася так звана «Карта Прав Дітей» та Загальна декларація прав людини. Остання твердить, що материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу (п. 2 ст. 25).

Україна була одним із співавторів Декларації про права дитини 1959 року, в якій відзначено, що «дитина, внаслідок її фізичної та розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і турботи, включаючи належний правовий захист, як до, так і після народження»[2]. 27 лютого 1991 року Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН від 20 листопада 1989 року «Про права дитини». Дана Конвенція ще раз виділяє право дитини на пріоритетну правову охорону порівняно із дорослими.

В даний час злочинність неповнолітніх привертає особливу увагу вчених та практиків. Це пояснюється тим, що неповнолітні в даний час є найуразливішою

верствою населення. В Україні рівень злочинності особами, що не досягли вісімнадцятирічного віку є досить високим, в той час як народжуваність зменшується. Особливо збільшилася кількість суспільно небезпечних діянь, з яких настає кримінальна відповідальність.

Відповідно до ст. 2 Кримінального кодексу України кримінальна відповідальність є найтяжчим видом юридичної відповідальності, правовим наслідком вчинення злочину і полягає у застосуванні до особи, яка вчинила злочин, державного примусу у формі покарання, передбаченого чинним законодавством[3].

Неповнолітні, у зв'язку з рівнем розвитку психіки, усвідомлюють суспільну небезпеку і характер протиправної поведінки. Але відсутність певного життєвого досвіду з індивідуальними психологічними особливостями дитини, часто приводять неповнолітніх до поверхневого уявлення про мораль. Особистість неповнолітньої особи безпосередньо залежить від навколишнього оточення, економічного положення і моральної поведінки в родині. Варто відмітити і властиве молодій людині прагнення до самоствердження, що часто є причиною вчинення злочинів[4, с. 621].

Неповнолітні злочинці мають менший ступінь суспільної небезпеки, так як вони ще не мають стійкої установки на антисоціальний спосіб життя. До того ж неповнолітні злочинці легко піддаються корегуванню неправомірної поведінки, ніж дорослі, легше виховуються за допомогою спеціальних заходів примусового характеру. Це можливо тільки через те, що не встигають сформуватися навички злочинності [4, с. 622].

Тому, у зв'язку з психологічними і фізичними особливостями неповнолітніх є потреба до застосування особливого підходу до їх покарання.

Нині чинний Кримінальний кодекс України, прийнятий 2001 року, передбачає спеціальний XV розділ, присвячений особливостям кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх.

Згідно з чинним ККУ неповнолітніми вважаються особи, які не досягли 18-річного віку. Серед неповнолітніх виділяються малолітні (не досягли 14-річного віку); новонароджені діти (не виповнилося 28 днів з дня народження); просто діти; свої діти; неповнолітні, які не досягли віку, після досягнення якого чинним законодавством можливо їх працевлаштування; особи, які досягли 16-річного віку; неповнолітні або непрацездатні діти, що перебувають на утриманні батьків [3].

Але кримінальній відповідальності та покаранню підлягають неповнолітні особи, що досягли 16-річного віку, в деяких випадках 14-річного віку, але яким ще не виповнилося 18 років.

Загальна частина ККУ в низці окремих статей вміщує норми, що стосуються неповнолітніх, зокрема забезпечення нормального фізичного і психічного розвитку. Дані норми регламентують вік, після досягнення якого може наставати кримінальна відповідальність (ст. 22 ККУ); передбачають як пом'якшує покарання обставина вчинення злочину неповнолітнім (п. 3 ч. 1 ст. 66 ККУ), та обставина, що обтяжує покарання – вчинення злочину щодо малолітнього (п. 6 ч. 1 ст. 67 ККУ) або з використанням малолітнього (п. 9 ч. 1 ст. 67 ККУ). Особлива частина ККУ має близько 45 норм, що передбачають посилення відповідальності за злочини щодо неповнолітніх та якими спеціально встановлюється караність за посягання на неповнолітніх [1, с. 10].

Окрім норм захисту неповнолітніх, закон залучає неповнолітніх до відповідальності, звільняє від відповідальності, призначає покарання, звільняє від покарання та його відбування. Всі особливості об'єднані у розділі XV Загальної

частини ККУ «Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх».

Слід зазначити, що цей розділ був виділений спеціально для покарання неповнолітніх правопорушників, тому що громадськість не може пред'являти такі ж суворі вимоги до дітей, які вона ставить до дорослих осіб. Наприклад, за певних умов допускається можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру. У порівнянні зі строками і розмірами покарань дорослих, для неповнолітніх їх обмежено та скорочено. Розділ визначає умови, за яких можливим є звільнення неповнолітніх від відбування покарання із застосуванням до них примусових заходів виховного характеру; передбачає більш м'які умови для звільнення від кримінального покарання; встановлює більш короткі строки (порівняно зі строками для повнолітніх злочинців) щодо давності притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності та виконання обвинувального вироку і щодо погашення і зняття судимості з неповнолітніх злочинців [4, с. 622].

Норми даного розділу враховують вікові, соціально-психологічні, психофізичні та інші особливості розвитку неповнолітніх, які вчинили злочин. Якщо ж є деякі питання, що не регламентуються статтями розділу XV Загальної частини ККУ, то при розгляді справ неповнолітніх слід керуватися положеннями, викладеними в інших розділах ККУ.

Отже, можна зробити висновок, що у зв'язку з особливостями неповнолітніх, для них на найвищому рівні було визначено окрему систему покарань, особливості призначення покарання, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та відбування покарання, погашення та зняття судимості. Тому що, суспільство не має права застосовувати до дітей таку ж саму систему покарань, як і до дорослих.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гончар Т. О. Неповнолітній як суб'єкт відповідальності за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. : 12.00.08 «кримінальне право і криминологія; кримінально-виконавче право» / Т. О. Гончар ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2005. – 20 с.
2. Конвенція ООН про права дитини // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 13. – Ст. 145.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
4. Митрофанов І. І. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник / І. І. Митрофанов. – Кременчук : Видавець «ПП Щербатих О. В.», 2009. – 646 с.

Ваховський Віктор Вікторович

студент 5 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: к. і. н., старший викладач **Маркевич О. В.**

Система престолонаслідування Західної Європи

На сьогодні актуальними є питання, що стосуються форми держави, зокрема форми державного правління. Багато науковців задумуються над тим чи простежується взаємозв'язок між формою держави і благополуччям її мешканців. Передовсім таке питання стосується монархічної форми правління, яка була і є найтривалішою системою, що існують у світі.

Мета дослідження полягає у характеристиці монархії як форми правління, а також розглянути системи престолонаслідування, які існували в Західній Європі.

Монархія в перекладі з грецької означає єдиновладдя. У більшості підручників дається таке її визначення: «...це форма правління, при якій верховна влада довічно (повністю – абсолютна) або частково (обмежена) належить одноосібному главі держави і як правило передається у спадок...» [5, с. 73].

Інститут успадкування влади супроводжується існуванням всього людського суспільства з найдавніших часів. У різні періоди він мав важливе політичне значення при переході вищих посад у державі або місць у державних органах влади. Спадкування верховної влади накладало відбиток на політичну організацію і формальну структуру суспільства (при переході станових титулів), а також на відправлення релігійних культів у теократичних державах [2, с. 78].

Спадкування влади в монархічних державах отримало назву престолонаслідування. Такий перехід владних повноважень від одного монарха іншому відповідає суті даної форми правління, оскільки саме слово монархія означає єдиновладдя, тобто приналежність влади в державі одній особі. І особлива форма передачі цієї влади від одного верховного правителя іншому характерні, насамперед, для класичної монархічної форми правління, хоча така процедура має місце і в теократичних монархіях [1, с. 215].

Обсяг влади монарха змінювався і в ті періоди, коли монархія була основним світовим принципом державного устрою. В основні державного механізму абсолютної монархії у IX – XI ст. в Європі встановлювався принцип територіальної дії права, тобто населення підкорялося тим нормам, які склалися на території його проживання. Поява цього принципу можна пояснити пануванням натурального господарства, зосередженням в руках феодалів політичної, судової влади. Відбувалася заміна племінних звичаїв місцевими. Тут необхідно підкреслити, що в період феодално-роздробленої держави джерелом права були звичаї. Для узгодження цих питань на допомогу приходила монархія, яка встановлювала єдину законодавчу базу.

Поступово встановилася основна суть монархії – служіння, яка залишалася і залишається незмінною. Спадковий монарх і глава династії – це символічний батько нації і незалежний арбітр, який не зобов'язаний владою ніяким партіям та угрупованням і, в силу цього, здатний забезпечувати єдність, злагоду і рівновагу в суспільстві [4, с. 90].

Можна навести й інше порівняння. Монархія – це «державо-родина», а республіка – це «державо – акціонерне товариство». Безумовно, зустрічаються досить успішні «акціонерні товариства», і бувають «неблагополучні сім'ї». Однак людина все одно ніколи не проміняє свою сім'ю, своїх батьків і дітей, на фірму.

Монархічна ідея в сучасному світі є не стільки політичною, скільки моральною альтернативою. Вона ні в якому разі нікому не повинна нав'язуватися, час для її практичного втілення може прийти дуже нескоро, але люди повинні знати, що вона існує. Завдання історичних династій полягає в тому, щоб зберегти систему координат

цієї ідеї і забезпечити наявність законного спадкоємця, якщо вона виявиться затребуваною народом.

У випадку з обмеженими монархіями, яких у Європі більшість, монархія є синонімом демократії. Тобто ці держави є еталонними демократіями. У Європі до таких належить: Норвегія, Швеція, Данія, Нідерланди, Бельгія, Люксембург, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Іспанія, Андорра. Щодо абсолютних монархій, яких у сучасній Європі всього три, то це надзвичайно малі в територіальному сенсі держави Ватикан, Ліхтенштейн, Монако [3, с. 150].

В даному контексті варто розглянути й різні системи престолонаслідування. Престолонаслідування – перехід влади монарха від одного представника роду (династії) до іншого в установленому законом порядку. Розрізняють три основні системи престолонаслідування:

- Салічна система, при якій спадкування здійснюється тільки по чоловічій лінії;
- Кастильська система, при якій перевага віддається чоловікам;
- Австрійська система, при якій жінки успадковують престол лише при повному припиненні всього чоловічого потомства і всіх чоловічих ліній.

Таким чином, монархія була і залишається однією з найстабільніших форм держави. Докорінно змінюються її функції, але незмінним залишається основний принцип – успадкування влади. Більшість сучасних європейських монархій є демократичними за своєю суттю. Поступово в суспільстві утвердилась думка, що роль монарха полягає не тільки в управлінні державними справами, а й у збереженні авторитету, традицій і стабільності. Саме тому монархія, як і система престолонаслідування не лише збереглася до сьогодні, а й у великій мірі осучаснюється.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державне право зарубіжних країн (у схемах): Навч. посіб. / За заг. Ред. О. Я. Лапки. – К.: КНТ, 2012. – 528 с.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / За заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
3. Мішин А.А. Конституційне (державне) право зарубіжних країн. Навчально-практичний посібник / А.А. Мішин. – М, 2009. – 560 с.
4. Ріяка В. О. Конституційне право зарубіжних країн Навчальний посібник. / В. О. Ріяка. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 512 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.

Петренко Вероніка Валеріївна

студентка 4 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету

науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Правовий статус слідчого судді за КПК України

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України в 2012 році породило численні оцінки його з боку юристів, політиків, експертів, представників іноземних держав та міжнародних організацій.

У новому Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) з'явився новий суб'єкт кримінального провадження – слідчий суддя. Відповідно, слідчий суддя став однією з ключових фігур у кримінальному процесі на стадії досудового розслідування.

Інститут слідчого судді й питання його впровадження у вітчизняне законодавство були предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних вчених, зокрема: Ю. П. Аленіна, В. Д. Бринцева, Ю. М. Groшевого, В. Т. Маляренка, Ю. В. Скрипіної, А. Р. Туманянц та інших. Науковці системно і послідовно відстоювали позицію необхідності впровадження дієвого судового контролю за дотриманням прав особи під час досудового розслідування. Інститут слідчого судді є одним з найбільш ретельно і детально регламентованих інститутів в системі нового КПК України, хоча і до сьогодні проблемних питань залишається багато, особливо щодо практичного застосування окремих положень закону в цій сфері [3, с. 11].

Згідно з КПК України слідчий суддя – суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому КПК, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» слідчі судді обираються зборами суддів суду першої інстанції за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно [2]. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді суду першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення. При цьому науковці наголошують про наявність низки питань, пов'язаних з набуттям суддею цього статусу [3, с. 20].

Слідчий суддя згідно до свого статусу є суддею місцевого чи апеляційного суду. Відмінність між цими слідчими суддями слід розглядати, зокрема, у порядку їх призначення, та порядку розгляду ними клопотань.

Слідчі судді місцевих судів розглядають клопотання щодо проведення відповідних слідчих (розшукових) дій, передбачених главою 20 КПК України, та застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а слідчі судді апеляційних судів – щодо окремих негласних слідчих дій, передбачених главою 21 КПК України [1].

Так, відповідно до Конституції України арешт та тримання під вартою особи можливе лише за вмотивованим рішенням суду; для проведення огляду чи обшуку в житловому приміщенні або іншому володінні особи потрібно отримати вмотивоване рішення суду, кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, тощо.

Згідно з КПК України запобіжні заходи застосовуються: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора. Проведення обшуку, огляду, слідчого експерименту у житлі чи іншому володінні особи, втручання у приватне спілкування проводиться на підставі ухвали слідчого судді. У статтях 303 – 308 КПК України передбачено

оскарження визначеного законом переліку рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування до слідчого судді місцевого суду [1].

Таким чином, КПК України визначає слідчого суддю як суб'єкта, який під час досудового розслідування вирішує питання, пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод осіб, та розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність осіб, які здійснюють кримінальне провадження.

До того ж, на слідчого суддю поширюється дія положень ст. 32 КПК України щодо визначення територіальної підсудності та норми, які визначають статус суду [1].

На основі аналізу Глави 4 «Докази і доказування» можна пересвідчитись, що слідчий суддя є суб'єктом доказування, який уповноважений на встановлення наявності чи відсутності фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, здійснювати оцінку доказів за своїм внутрішнім переконанням.

Робота слідчого судді вочевидь має бути водночас складною і цікавою, як завжди складним і цікавим є шлях, що кимось прокладається вперше. Саме діючи на даний час слідчі судді будуть напрацьовувати першу судову практику в Україні у цій сфері, яка надалі буде узагальнюватися судами вищих інстанцій з метою її уніфікації і вдосконалення.

Вже зараз зрозуміло, що до слідчих суддів закон пред'являє підвищені вимоги щодо оперативності розгляду ними клопотань, вимагає підвищеної уваги, проникливості і далекоглядності у своїх рішеннях, встановлюючи необхідність у багатьох ситуаціях ухвалювати рішення негайно, й при цьому віддаючи їм у руки вирішення найбільш значущих для особи питань – питань обмеження її прав і свобод [3].

Втім, не дивлячись на всі труднощі визначення правового статусу слідчого судді, варто все ж таки висловити впевненість, що напрямок реформування кримінального процесу, окреслений КПК 2012 року, є вірним, й функції суду щодо контролю за законністю проведення досудового розслідування будуть і надалі розширюватися.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 №4651-VI. // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Закон України « Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 року №2453 – VI // Офіційний сайт Верховної Ради України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
3. Скрипкіна Ю.В. Слідчий суддя в системі кримінально – процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження): автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09, Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2008. – 20 с.
4. Кім Ю. Після набуття чинності новим кодексом жити громадянам стане легше, але можуть з'явитися проблеми в слідчих [Електронний ресурс] / Кім Ю. // Закон і Бізнес. – Режим доступу: zib.com.ua/ua/9199noviy_kriminalniy_procesualniy_kodeks_ukraini_plyusi_y_minus.html.

Венгер Наталія Миколаївна
студентка 4 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Допустимість доказів як передумова законності прийнятих рішень у кримінальному провадженні

Теорія доказів, за справедливим твердженням відомого правознавця В. Д. Спасовича, «становить центральний вузол усієї системи судочинства, душу всього кримінального процесу, засади що його рухають, утворюють його сутність, які обумовлюють і судоустрій, і всі головні форми судочинства» [1, с. 7].

Попри важливе значення теорії доказів для кримінального процесу, те, що за майже півтора століття вона поповнилася новими знаннями завдяки застосуванню філософських, інформаційних, логічних та інших, у тому числі й нетрадиційних методів пізнання, значна кількість її проблем до цього часу залишається невирішеною. Так, на сьогодні у вітчизняній науці кримінального процесу немає єдності думок щодо питання визначення властивості достатності доказів. При цьому, слід зазначити, що дане питання є дуже важливим та актуальним з огляду на його значення для своєчасності, законності та обґрунтованості прийнятих у кримінальному провадженні рішень, що в кінцевому результаті має своїм наслідком захист прав особи в кримінальному судочинстві.

Однією із властивостей доказів є їх допустимість з точки зору законності джерел, методів і прийомів, за допомогою яких вони були отримані. Тому в теорії доказів протягом багатьох років сформувалось особливе уявлення про допустимість доказів як гарантію повноти і достовірності зібраних у процесі доказів, законності прийнятих на їхній основі рішень.

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. на відміну від КПК України 1960 р., формально закріпив поняття допустимості доказів, надавши йому нормативного значення. Так, відповідно до ст. 86 КПК України доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом [2].

У юридичній літературі переважно виділяють такі правила допустимості доказів: законне джерело доказу, законний суб'єкт отримання доказів, законний спосіб (порядок) отримання доказів та закріплення фактичних даних.

Що стосується законного джерела доказу, то чинний КПК України у ч. 2 ст. 84 наводить вичерпний перелік джерел доказів, а саме: показання, речові докази, документи, висновки експертів. Докази, джерело котрих невідоме (анонімний документ) або отримані з непередбаченого законом джерела є недопустимими. Незважаючи на певну критику з боку окремих вчених, законодавець пішов шляхом наведення вичерпного переліку джерел доказів, котрий розширеному тлумаченню не підлягає. Зроблено це з тих міркувань, що не можна використовувати як джерела доказів ті, достовірність котрих наукою поки що не доведена (наприклад, висновки екстрасенсів чи ворожок, висновки поліграфа). Однак, як видається, такий підхід не зовсім слушний, оскільки достовірність окремого доказу та його джерела у кожному конкретному випадку повинен оцінювати тільки суд, а не законодавець наперед [3, с. 357].

Щодо законного суб'єкта отримання доказів, то КПК України визначає перелік належних суб'єктів, що мають право на отримання доказів. Так, зі змісту ч. 1 ст. 84

КПК України, яка визначає поняття доказів, впливає, що отримувати докази можуть лише слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд. Зокрема, у ній зазначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Відповідно до ст. 39 КПК України право на здійснення досудового розслідування має також керівник органу досудового розслідування. За письмовим дорученням слідчого, прокурора здійснювати слідчі (розшукові) дії і негласні слідчі (розшукові) дії можуть також оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України. Під час виконання доручень слідчого, прокурора оперативний співробітник користується повноваженнями слідчого [4, с. 151].

Належним суб'єктом, що має право на проведення процесуальних дій, може бути учасник процесу, який виконує певну кримінальну процесуальну функцію, має процесуально-правовий статус і є суб'єктом кримінальних процесуальних відносин у конкретному кримінальному провадженні.

Правило про законний спосіб (порядок) отримання доказів та закріплення фактичних даних полягає у тому, що закон чітко визначає способи одержання доказів та відповідну процедуру одержання доказів та їх фіксації, хоча окремо для сторони обвинувачення і захисту [3, с. 358]. Так, відповідно до ст. 93 КПК України, способами збирання доказів для сторони обвинувачення є: 1) проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; 2) витребування; 3) отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок; 4) проведення інших процесуальних дій, передбачених цим Кодексом [2].

Відповідно до ч. 3 ст. 93 КПК сторона захисту власне не наділена правом проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Як вказується у цій нормі, стороні захисту надана можливість лише ініціювати їх проведення. Постанова слідчого прокуратури про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді [4, с. 151].

Поруч із критеріями допустимості доказів, законодавець наводить окремі ознаки недопустимих доказів і зазначає безумовні ознаки недопустимих доказів: це докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав і свобод людини [5, с. 89].

Відповідно до ч. 2 ст. 87 КПК України до істотних порушень прав людини і основоположних свобод, зокрема, належать такі діяння: здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов; отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження; порушення права особи на захист; отримання

показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права; порушення права на перехресний допит; отримання показань від свідка, який надалі буде визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні [2].

Крім того, ст. 223 КПК передбачає правило, за яким будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази — недопустимими. Умовно допустимими є докази щодо судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження, а також відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого (ст. 88 КПК України), показання з чужих слів (ст. 97 КПК України), докази, отримані в результаті обшуку до постановлення ухвали слідчого судді з цього приводу (ч. 3 ст. 233 КПК України), докази кримінального провадження, що перейняте від іншої держави (ст. 598 КПК України). У разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате [5, с. 89].

Отже, із усього зазначеного вище, можна зробити висновок, що дослідження питання допустимості доказів у кримінальному провадженні є необхідною умовою для виконання завдань кримінального судочинства, що спрямовані на захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Список використаних джерел та літератури:

1. Спасович В. Д. О теории судебно-уголовных доказательств в связи с судоустройством и судопроизводством / В. Д. Спасович. – СПб: Типография Правительствующего Сената, 1861. – 92 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 9–10. – №№ 11–13. – Ст. 88
3. Павлишин А. В. Окремі питання допустимості доказів за кримінальним процесуальним кодексом України / А. В. Павлишин // Вісник Львівського університету. - 2014. - 59. – 356–364.
4. Мельник М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/ М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.
5. Ткачук О. С. Визнання доказів допустимими за кримінальним процесуальним кодексом України / О. С. Ткачук // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2013. – № 10. – С. 86–91.

Котвицька Ірина Валеріївна
студентка 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Суїцидальна поведінка неповнолітніх

Озираючись у глиб століть, завжди і всюди ми зіштовхуємося в історії людства з феноменом самогубства, що завжди викликало і продовжує викликати інтерес, співчуття і, як наслідок цього, бажання встановити коріння і витоки цього явища, властивого тільки людині.

Власне самогубство або суїцид – це крайній вид аутоагресії, навмисне позбавлення самого себе життя [3, с. 58]. Перше літературне джерело, де згадано про суїцид, давньоєгипетський твір, написаний ще в XXI ст. до н.е., «Полеміка людини з душею». Останній увесь пронизаний замкненістю і самотністю, в ньому наголошується, що людина почувається самотньою у світі, де все для неї чуже і вороже. Саме тому смерть здається єдиним виходом із полону страждань. Давньогрецькі ж мислителі, такі як Аристотель, Платон, Сократ, навпаки засуджували самогубство [1, с. 84].

Як красномовно свідчать дані статистики, кожен рік у світі гине близько 500 тис. самогубців, а самих суїцидальних спроб у 10 разів більше [3, с. 73]. В Україні у 2013 р. від навмисних самоушкоджень, тобто самогубств, померло близько 9 тисяч осіб. Цей показник у 1,5 рази вищий, ніж смертність від ДТП. Враховуючи це, смертність в результаті суїцидальної активності посіла друге місце в Україні після природної смерті та смерті від зовнішніх причин.

Більшість осіб, що скоїли самогубство, були підлітками у віці до 14 років. До того ж, експерти відзначають, що суїцидальні спроби найчастіше здійснюють молоді люди у віці від 14 до 29 років, які переважно проживають в розвинутих промислових регіонах південного сходу країни (в середньому 33,6 на 100 тис. населення) і в районах, постраждалих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС (в середньому 34,5 на 100 тис. населення). При цьому соціологи стверджують, що офіційна статистика самогубств значно відрізняється від реальних даних (в 2-4 рази), оскільки в неї потрапляють тільки явні випадки й не фіксуються факти незавершених суїцидів, яких, як правило, в 7-10 разів більше [5, с. 6].

Мотивами самогубств серед підлітків найчастіше є втрата коханої людини, або можливість «помститися» оточуючим. Саме акт помсти характерний для дітей малолітнього віку (до 14 років).

Наприклад, в засобах масової інформації у 2014 році був зафіксований випадок, коли 10-річний хлопчик хотів зімітувати суїцид. Сам суїцидальний акт був здійснений в будинку банально через те, що молодшим дітям дали солодощі, а йому батьки їх не купили. Вирішивши помститися, ним було зімітовано самогубство, але, на жаль, врятувати його не вдалося.

Також слід зазначити, що дівчатка більше психологічно незахищені, особливо коли у них трапляються любовні невдачі. Близько 85% – це дівчата у віці від 14 до 18 років. Намагаючись привернути увагу своїх коханих або батьків, вони вчиняють спроби суїциду, шляхом прийому лікарських препаратів та пишучи посмертні записки [3, с.105].

Загалом, самогубство є складним і багатогранним феноменом. Характерним для мотивації підліткових самогубств є превалювання почуттів безнадії та безпорадності, підвищена чутливість до образи власної гідності, максималізм в оцінках подій і людей, невміння передбачати справжні наслідки своїх вчинків. При такому внутрішньому стані навіть незначний стрес може призвести до небезпеки суїциду дитини або підлітка [4, с. 91].

Існує точка зору, згідно з якою самогубство є своєрідним «криком про допомогу». Найчастіше такі суїциди є демонстративними. Люди не бажають покидати цей світ. Своєю суїцидальною спробою вони прагнуть привернути до себе увагу, до своїх проблем, викликати симпатію і підтримку з боку інших людей.

Для підлітків із суїцидальною поведінкою характерні такі риси: імпульсивність, збудливість, емоційна нестійкість, несамостійність мислення [5, с. 21]. Однак перераховані особливості певною мірою властиві всім підліткам, чим і пояснюється високий відсоток гострих реакцій на стрес і реактивні стани.

А. Личко виокремлює три типи суїцидальної поведінки підлітків: демонстративна, афективна та справжня. Демонстративна суїцидальна поведінка — це не завжди усвідомлене підлітком прагнення привернути увагу до ситуації, в яку він потрапив, викликати співчуття, уникнути очікуваних неприємних наслідків за якісь вчинки, вийти зі складної ситуації, а також налякати (шантаж, погрози, вимагання тощо). При такій спробі підліток не завжди застрахований від смертельного результату, тому що часто не усвідомлює, наскільки небезпечні його дії, якими можуть бути їхні наслідки [2, с. 40].

Афективна суїцидальна поведінка є однією з форм гострих психогенних реакцій на тлі психопатій або органічного ураження головного мозку. Одним із різновидів такого типу суїцидальної поведінки в підлітковому віці є реакція пасивного протесту, тобто стан надзвичайно сильного переживання образи, гострого невдоволення іншими або собою, прагнення помститися, покарати винних у незаслуженому покаранні, принизливому зауваженні тощо. Така реакція може обмежуватися лише думкою чи уявленням суїциду або виявлятися у здійсненні суїцидальної спроби.

На відміну від демонстративних суїцидальних реакцій, суїцидальні реакції протесту здійснюються наодинці. При справжній суїцидальній поведінці суїцидальний намір підлітка нерідко довго виношується, підліток вживає певних заходів, щоб ніхто не перешкодив здійсненню задуманого. У залишених записках часто висвітлені мотиви вчинку, суб'єктивні оцінки обставин, самозвинувачення тощо [6, с. 35].

В. Франкл вважає, що самогубство немає виправдання, адже своїми суїцидальними діями доводить, що самогубець не боїться смерті, а боїться самого життя.

Окремо слід також відзначити, що більшість суїцидентів (80%) — це цілком психічно здорові люди, і лише 20% із них є психічно хворими людьми. Для таких людей Е. Дюркгейм створив класифікацію самогубств:

- маніакальне самогубство (хворий, найчастіше страждає від галюцинацій або маячних ідей, вбиває себе за наказом, отриманих понад, або щоб уникнути неіснуючої небезпеки і ганьби);

- самогубство меланхоліків (людей, що перебувають у стані глибокої скорботи і печалі, постійно відвідують думки про самогубство, що незабаром призводить до здійснення задуманих ним дій);

- самогубство одержимих нав'язливими ідеями (люди, одержимі ідеями про самогубство, розуміють, що не мають яких-небудь серйозних причин для звернення суїциду, інстинктивно бажають своєї смерті);

- автоматичне і імпульсивна самогубство (люди здійснюють самогубство імпульсивно, в одну мить хворий розуміє, що повинен убити себе, не маючи на це ніяких підстав) [7, с. 33].

Складність і багатоплановість явища самогубства, а також нерідке змішання індивідуального і соціального рівнів суїцидальних проявів пояснює різноманітність підходів до їх пояснення. Тому різні теоретичні положення та гіпотези будували безліч зарубіжних і вітчизняних вчених. Незважаючи на таку кількість положень, концепцій і гіпотез, і до сьогодні немає тієї єдиної теорії, яка пояснювала б природу суїцидів. Адже, таке явище, як самогубство, повністю зрозуміти неможливо, оскільки будь-яке самогубство має свої причини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Адлер А. Практика і теорія індивідуальної психології. - М.: Рогресс, 1995 – 110 с.
2. Андреев І.Л. Замовне самогубство // Питання філософії. - 2000. № 12. – 57 с.
3. Гишинский Я. Девиантологія: соціологія злочинності, наркотизму, проституції, самогубств та інших "відхилення". - СПб.: Видавництво "Юридичний центр Пресс". - 2004.- 152 с.
4. Психологія суїциду: навчально - метод. Посібник / Упоряд. І.М. Рассказова. – Омськ: вид-во ОмГМА. – 2005- 139 с.
5. Ушакова О.С. Суїцидальні ризики // СОЦИС (Соціологічні дослідження). - 2008. - № 2. – 39 с.
6. Сабат Н. Профілактика суїцидальної поведінки серед підлітків // Соціальний педагог. – 2007. – № 11. – С 35–37.
7. Сокириська Л. Попередження суїцидальної поведінки дітей та підлітків // Соціальний педагог. – 2007. – № 1. – С. 30–34.

Ейсмонт Ірина Вікторівна

студентка 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету

науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Прояви корупції та організованої злочинності в сучасному суспільстві

У сучасній Україні проблема боротьби з організованою злочинністю та її складовою - корупцією є досить актуальною. Небезпека корупції полягає у тому, що остання перероджує державний апарат, призводить його до незворотніх змін, які можна подолати лише завдяки кардинальним засобам. І саме тому боротьба з корупцією та організованою злочинністю належить до найпріоритетніших проблем, що стоять на сьогодні перед українським суспільством [1, с. 47].

Корупція - явище, властиве для будь-якої держави, незалежно від соціально-економічної формації і форми правління. Проте, особливої актуальності проблеми корупції і боротьби з нею набувають у періоди здійснення реформ, що супроводжуються зазвичай високою соціальною напруженістю й економічною

нестабільністю. Тому особливо високий рівень корупції у країнах із явно вираженими кризовими явищами в економіці, що є наразі характерним і для України [2, с. 38].

У зв'язку з цим, корупція, як невід'ємна частина інфраструктури організованої злочинності, проявляється насамперед у сфері економіки та охоплює усі форми службових зловживань, при яких посадові особи використовують свої владні та інші повноваження з корисливою або іншою особистою зацікавленістю.

Відзначаючи небезпечність тенденції проникнення представників організованої злочинності в органи державної влади і навпаки, зростання представників влади у сфері організованої злочинності, П.Д. Біленчук, С.Є. Єркенов, А.В. Кофанов констатують, що таким чином у нас розвивається процес - від грошей до влади і від влади до грошей, коли не лише злочинці можуть перетворюватися на владу, але й представники влади можуть ставати злочинцями [3, с. 55].

Корупція як соціальне явище пов'язано з багатьма соціальними процесами. Передусім, це стосується зв'язку корупції з організованою злочинністю. Багато вчених схильні розглядати корупцію й організовану злочинність або як одне ціле, або як структурний елемент один одного.

Так, О.В. Гуров, вважає, що корупція є однією з обов'язкових ознак організованої злочинності. Під корупцією він розуміє не просто дачу чи одержання хабара за надання будь-якої послуги, а «...постійний зв'язок посадових осіб з організованими злочинцями».

Аналогічної думки дотримується і О.С. Філімонов, зазначаючи, що в деяких випадках організована злочинність і корупція пов'язані настільки тісно, що це дає підстави вченим виділяти корупцію як одну із ознак організованої злочинності.

Л.М. Аркуша, вважає, що використання корумпованих зв'язків є обов'язковим елементом у діяльності формувань, які спеціалізуються на вчиненні злочинів у сфері економіки. Схожої позиції дотримується й О.Г. Кальман, зазначаючи, що організована злочинність у сфері економіки фактично не може існувати без підтримки й тісної взаємодії із владними структурами [4, с. 37].

Якщо ж говорити про проникнення представників організованих злочинних угруповань до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, то слід зазначити, що вони мають конкретні цілі - ухилення керівників та членів організованих злочинних угруповань від кримінальної відповідальності, у тому числі за допомогою депутатської недоторканості; нейтралізацію слідчих дій, оперативно-розшукових та інших заходів, що здійснюються правоохоронними органами щодо організованих злочинних угруповань чи окремих їх членів; створення можливостей для нарощування власного капіталу, отримання інших незаконних переваг тощо [5].

Тож можна дійти висновку, що в сучасних умовах під впливом глобалізації відбувається подальше зростання динаміки кримінальної злочинності (особливо корисливо-насильницької). Водночас спостерігається процес нового формоутворення (зокрема, економічна, особливо у фінансовій сфері, корупційна та організована злочинність доповнюється злочинами у сфері комунікацій, інформаційного, комп'ютерного, кіберпростору тощо). А отже, й виникає нагальна потреба розробки стратегії і тактики протидії злочинності, подальшого удосконалення правової практики суспільства і держави, посилення боротьби з негативними наслідками дій криміногенних детермінант [5, с. 76].

Ефективність боротьби з організованою злочинністю в Україні, безперечно, багато в чому залежить від того, як належні структури держави проймуться відповідальністю, а також наскільки злочинці та корумповані чиновники

безпосередньо на собі відчують реалізацію принципу невідворотності покарання за протиправні діяння.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кримінологія і профілактика злочинів: Курс лекцій у 2-х кн. / За заг. ред. О. М.Джузи. - К., 2000. - Кн. 2: Особлива частина. - 110 с.
2. Кримінологія і профілактика злочинів: Курс лекцій у 2-х кн. / За ред. В. Г. Лихолоба. — К, 1996. — Кн. 1: Загальна частина. – 60 с.
3. Кримінологія: Підручник для студентів вищих навч. Закладів / За заг. ред. О.М. Джузи. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 140 с.
4. Курс кримінології: Підручник: У 2-х кн. / За заг. ред. О. М. Джузи. К., 2001. — Кн. 1-Загальна частина. – 230 с.
5. Кримінология / Под ред. В.Н. Кудрявцева и профессора В.Е. Эминова, издат “Юристь”, 1997. – 90 с.

Тарасюк Богдан Васильович

студент 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету

науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Профілактика насильницької злочинності

Попередження насильницьких, як і інших злочинів, базується на позитивних загальносоціальних зрушеннях економічного, культурно-виховного, правового, організаційного характеру, що дає можливість протистояти криміногенним чинникам. Найперспективнішими в цьому плані є заходи, пов'язані з:

— усуненням, ослабленням або нейтралізацією факторів, що обумовлюють зниження життєвого рівня громадян, кризові явища в суспільстві. Йдеться, зокрема, про соціальний захист окремих прошарків населення, яких відчуття свого відторгнення від суспільства штовхає на отримання засобів для задоволення своїх потреб шляхом вчинення злочинів;

— організаційно-управлінськими заходами, спрямованими на усунення прорахунків в управлінні економікою, політикою, соціальною сферою, а також правоохоронною діяльністю, оскільки ці недоліки є криміногенними чинниками. Сюди включаються заходи щодо оптимізації регулювання процесів урбанізації і міграції, працевлаштування, соціальної адаптації; у правоохоронній сфері - це стимулювання повноти виявлення й розкриття злочинів, подоланням «ножиць» між тенденціями злочинності і практикою обрання запобіжних заходів і застосування покарань;

— усуненням або обмеженням дії криміногенних факторів шляхом формування у членів суспільства моральної позиції, орієнтованої на базові загальнолюдські цінності: заходи, що формують у громадській думці нетерпимість до злочинів та інших правопорушень, підвищення загальної, побутової, правової культури людей. Особливої уваги потребує молодь, яка в силу недостатньої сформованості світогляду і навичок життєдіяльності, різкої зміни ідеологічних цінностей у суспільстві дуже схильна до негативних впливів, імітації протиправним варіантам поведінки;

— встановленням контролю за діяльністю засобів масової інформації, зокрема, телебаченням, яке фактично пропагує, всупереч міжнародно-правовим зобов'язанням України, злочинний спосіб життя. Нагадаємо, що в 1935 році в колишньому СРСР була введена заборона на випуск книг і фільмів, що пропагують «подвиги» злочинців. Ніякі демократичні принципи, що ми так ретельно обстоюємо, не можуть виправдати невтручання держави до здійснюваного засобами масової інформації отупіння й розбещення молоді.

Наведені вище заходи мають більш масштабні цілі, ніж боротьба з насильницькою злочинністю. Однак, вони мають і важливий кримінологічний аспект, будучи основою спеціальної профілактики злочинів, оскільки їхня спрямованість на вирішення завдань соціального розвитку протидіє усім криміногенним чинникам [1, с. 584].

До спеціально-кримінологічних засобів попередження насильницьких злочинів належать:

1) застосування кримінально-правових норм так званої «подвійної превенції» для своєчасного реагування на погрози вбивством, тяжкими тілесними ушкодженнями, на готування до вчинення злочинів, втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність тощо;

2) послідовна й наступальна боротьба з пияцтвом та наркоманією. Відомо, що пияцтво і наркоманія сьогодні — масова форма девіантної поведінки, що завдає великої шкоди сім'ї, виробництву і суспільству в цілому. Ці негативні явища є своєрідним каталізатором насильницьких злочинів, посилюють їхню жорстокість і безмотивованість. Пияцтво й наркоманія тісно пов'язані з груповою злочинністю, поза як вони об'єднують нестійких осіб у групи з антисоціальною спрямованістю. Нарешті, людина в стані сп'яніння частіше стає жертвою злочинів [2, с. 36].

У цій справі не можна ігнорувати й правові заходи боротьби з цими негативними явищами, які дістали своє відображення у нормах кримінального законодавства. Зокрема, це норми, які:

1) спрямовані на боротьбу зі втягненням неповнолітніх у пияцтво і доведення їх до стану сп'яніння, залучення до немедичного вживання лікарських та інших засобів, що спричиняють одурманення;

2) спрямовані на боротьбу з незаконним виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням і збутом наркотичних засобів, а також з їхнім розкраданням, з організацією або утриманням притулків для вживання наркотичних і психотропних речовин.

3) своєчасне реагування на правопорушення, що вчиняються на ґрунті сімейних та інших побутових конфліктів [3, с. 10].

Відповідно до статистики, сьогодні в Україні понад 60 % злочинів проти особи вчиняються у побуті. Це обумовлюється насамперед негативними змінами в житті багатьох сімей, протиріччям між збільшенням вільного часу громадян і невмінням його правильно використати. Найбільш криміногенним є побут, для якого типові систематичні конфлікти в сім'ї, пияцтво, паразитичний спосіб життя [4, с. 87].

4) запобігання криміногенним впливам рецидивістів і професійних злочинців. Це пов'язано з: обмеженням поширення злочинських традицій та звичаїв, особливо в середовищі неповнолітніх і молоді; руйнацією впливу злочинних «авторитетів» у кримінальному та загальнопобутовому оточенні; використанням кримінально-правових норм з "подвійною превенцією"; забезпеченням запобіжного впливу через суворе покарання професійних злочинців;

5) поліпшення якості профілактичної роботи в маргінальному середовищі. Слід зазначити, що прошарок маргіналів, тобто людей, які втратили свої національні корені, звичаї, традиції, є криміногенним чинником, своєрідним каталізатором насильницької злочинності.

б) посилення боротьби з організованою злочинністю. Несприятливі тенденції цього виду злочинності тісно корелюють із такими процесами в суспільстві, як безробіття, втрата гарантій працевлаштування випускників навчальних закладів, деформація моральності, тобто йдеться про те ж коло чинників, що детермінує зростання злочинності в цілому. Водночас організована злочинність має специфічні детермінанти, що пов'язані з різким майновим розшаруванням серед населення, виділенням 5–10 % осіб із дуже високими доходами [3, с. 11].

Список використаних джерел та літератури:

1. Криміналістика: Підручник для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти. — автори: Глібок В.М., Дудніков А.Л, та ін. / За ред. В.Ю. Шепітька. — К: Видавничий Дім "Ін Юре", 2001. — 684 с.

2. Журавель В.А. «Злочинність, особливості кримінальної відповідальності» - 1989. – 60 с.

3. Закалюк А.П. «Прогнозування і попередження індивідуальної злочинної поведінки» - М., 1986. – 16 с.

4. Вітров Н.І. «Кримінологічна характеристика правопорушень - М., 1981. – 95 с.

Зарицький Віктор Геннадійович

студент 2 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету

науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Поняття та причини латентної злочинності

Існування значної кількості злочинів, невідомих правоохоронним органам і невідображених у статистичному обліку, є давньою, складною і гострою проблемою не тільки для України.

Термін «латентний» тлумачиться як «прихований», «невидимий». «Невидимий» означає недоступний зору, непомітний. Такі ознаки досить правильно характеризують сутність латентної злочинності, але наукові інтереси вимагають більш формалізованого й точного визначення [1].

Латентна злочинність в криміналістичному розумінні – сукупність невиявлених і нерозкритих відповідними державними органами злочинів. У процесуальному аспекті її складає сукупність злочинів, вчинення яких не спричинило юридичних наслідків, тобто відкриття і вирішення провадження в послідовності кримінального судочинства.

Таким чином, визначення поняття латентної злочинності повинно враховувати й іншу важливу ознаку - неврахованість вчиненого злочину в статистичній звітності. Включення ознаки «неврахованості» злочинів в офіційну кримінально-правову статистику має водночас і практичне значення, бо за таких умов існує можливість

точно встановлювати момент припинення стану латентності посягань у кожному конкретному випадку [2].

Включення ознаки неврахованості злочинів у досліджуване визначення має практичне значення і для державного статистичного обліку, який є важливим методом вивчення суспільних процесів. Роль такої діяльності важко переоцінити. Масштабні статистичні спостереження надають важливу інформацію про стан злочинності, її рівень, структуру, динаміку, осіб, які вчинили злочини, ефективність правоохоронних заходів. На базі цих даних здійснюється теоретичне пізнання, аналіз і встановлення закономірностей, притаманних суспільно небезпечним посяганням, а також державне регулювання у сфері правоохоронної діяльності [3].

Підсумовуючи наведене, вважаємо найбільш повним і обґрунтованим таке визначення досліджуваного поняття: латентна злочинність - це сукупність фактично вчинених, однак невиявлених або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам, злочинів, відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відбиття в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності.

Питання про причини, що перешкоджають правоохоронним органам своєчасно виявляти вчинені злочини, тим самим обумовлюючи латентизацію злочинності, завжди викликало значний теоретичний і практичний інтерес кримінологів-науковців.

Під причинами латентності злочинів слід розглядати сукупність чинників суспільного, правового, приватного й іншого характеру, що заважають прояву злочинів, їх розкриттю. Під чинниками суспільного характеру потрібно розглядати й прогалини в роботі правоохоронних і судових органів, до обов'язків яких входить виявлення, реєстрація злочинів і осіб, які їх вчинили, а також здійснення правосуддя [4].

Існування латентної злочинності, породжують об'єктивні та суб'єктивні фактори:

До об'єктивних факторів входять:

- оточення й ситуації, в яких вчиняється злочини.
- відсутність письмових і речових доказів;
- віддаленість від населених пунктів при убивствах, зґвалтуваннях, розбоях і т.п.

До суб'єктивних факторів входять:

- небезпечність людини, що вчинила злочин;
- хотіння укривати особисту злочинницьку діяльність;
- небажання особи, що вважається потерпілим повідомити про злочинство;
- прогалини в діяльності правоохоронних органів.

Дослідивши данні, що стосуються латентної (прихованої) злочинності можна зробити наступний висновок, що зниження потаємної злочинності в межах дозволеного є актуальною проблемою в країні. Країна, що не в змозі реагувати на «непомітну» злочинність, стала безсилою. Отже, потрібно користуватися різноманітними способами стосовно зниження даного явища. Виявлення прихованої злочинності – завдання проблематичне, але все-таки його потрібно вирішити. Якби майстерно не був вчинений злочин, все ж таки і він лишає докази. При прояві прихованих злочинів обов'язково мусить братися до уваги їх специфіка, форма зовнішнього прояву, конкретні способи, місце і час їх вчинення, морально-психологічна характеристика можливої винної особи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Іванов Ю. Кримінологія / Іванов Ю., Джужа О. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 264 с.
2. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодед; За ред. проф. І. М. Даньшина – Кримінологія Загальна та Особлива частини – Харків: Право, 2003. – 352 с.
3. Алексеев А.И. Кримінологія: Курс лекцій. – М.: Щит, 1999. – 340 с.
4. Антонян Ю.М., Голубев В.П., Кудряков Ю.Н. Изнасилования: причины и предупреждение: Пособие. - М.: ВНИИ МВД СССР, 1990. – 192 с.

Мельничук Тетяна Вікторівна

студентка 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету

науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Запобігання корисливій злочинності

На рівні суспільства детермінанти корисливої злочинності мало чим відрізняються від детермінант усієї злочинності, принаймні її загально-кримінальної частини. Разом із тим, провідна роль у відтворенні корисливої злочинності належить молоді як особливій категорії населення, потужній соціальній силі.

Корислива злочинність – це злочини, спрямовані на незаконне заволодіння чужим майном чи незаконне одержання майнових вигод з корисливих спонукань.

Корислива злочинність за своєю питомою вагою займає перше місце в структурі злочинності будь-якої сучасної країни. За даними ООН в країнах, що розвиваються майнові злочини становлять 49%, а злочини проти особи – 43%. В розвинутих країнах це співвідношення становить: 82% – майнові злочини, 10% – злочини проти особи. В Україні до 1989 р. корислива злочинність складала 1/3 усіх злочинів, після 1989 року цей вид злочинності зріс на сьогодні до 2/3 загальної маси усіх злочинів [1, с. 295].

Корислива злочинність – найпоширеніший кримінальний феномен у світі, нерідко частка якої в країнах із розвинутою економікою перевищує 90%, а в тих, які розвиваються, – 60% загального обсягу всієї зареєстрованої злочинності.

Згідно зі статистичними даними сучасна злочинність в Україні також переважно корислива. Її частка у структурі злочинності становить 65–70%, не враховуючи латентних, а також інших, немайнових, злочинів, які нерідко мають корисливу мету.

Загалом, будь-яка індивідуальна необхідність може стати джерелом користолюбства. Проте, на думку А. Ф. Зелінського, не лише потреби самі по собі пояснюють поширеність і живучість корисливих спонукань. На його думку, користь – це прагнення задовольнити індивідуальні життєві потреби за допомогою протиправного, передбаченого кримінальним законом заволодінням чужим майном або майновими правами, які не належать винному, чи шляхом звільнення від майнових обов'язків і скорочення витрат [2, с. 135].

У свою чергу, В. В. Лунєєв стверджує, що власне корисливу мотивацію можна диференціювати на:

1) прагнення до накопичення грошей і матеріальних цінностей, жадібність, користолюбство;

2) прагнення до матеріального комфорту та добробуту, придбання престижних цінностей, до життя «не гірше інших»;

3) пияцтво, прагнення до розгульного життя та інші порочні нахили, що вимагають значних матеріальних витрат;

4) помилково зрозумілі інтереси служби, прагнення до кар'єрного зростання, бажання догодити керівникові, придбати і підтримати потрібні для служби знайомства і зв'язки;

5) особисту матеріальну потребу (тимчасову або відносно постійну), побутові потреби в дефіцитних предметах або матеріалах, прагнення допомогти родині та інші спонукання [5, с. 520].

У сучасних умовах досить поширеною формою корисливої мотивації стає жадоба влади [3, с. 525].

У кримінології виділяють наступні види корисливої злочинності:

1) загальнокримінальна корислива злочинність;

2) економічна злочинність;

3) корупційна злочинність.

Основними в протидії корисливій злочинності є заходи, що сприяють формуванню належної культури задоволення громадянами своїх майнових потреб. Для цього необхідно зокрема створювати як найсприятливіші умови, щоб як найбільше громадян могли займатися чесним підприємництвом і бізнесом. Розвиток цивілізованого ринку, коли чесним бути вигідно призводить до звуження поля для корисливої злочинності, до витіснення останньої. Лише за цих передумов з'являється також можливість зробити ефективною правоохоронну діяльність держави [2, с.186].

Враховуючи викладене вище, на нашу думку, можливо окреслити ймовірне коло заходів запобігання корисливим злочин. Так, до загальносоціальних заходів належать:

- правова пропаганда діяльності правоохоронних органів, засобів і способів самозахисту населення;

- забезпечення житлових і побутових умов багатодітних та малозабезпечених родин, створення спеціальних служб для дітей, що залишилися без засобів існування;

- розробка й реалізація заходів для забезпечення соціальної зайнятості підлітків і молоді, безробітних та безпритульних, біженців і переселенців, раніше засуджених та інших осіб, позбавлених постійних доходів і джерел до існування;

До заходів спеціальної спрямованості, у свою чергу, слід віднести наступні:

- створення економічних і правових умов, які виключають криміналізацію суспільства й усіх сфер господарської та фінансової діяльності, можливості проникнення кримінальних структур до виробничих і фінансових установ, різних інститутів влади;

- протидія організованим злочинності через проведення операцій з виявлення та припинення злочинних «сходок», діяльності «злочинців у законі», лідерів й активних учасників злочинних формувань;

- розробка заходів, які перешкоджають кримінальній діяльності організованих злочинних груп і корумпованих посадових осіб на підприємствах з видобутку й переробки нафти, газу, кольорових та рідкоземельних металів;

- розробка заходів виявлення фальшивих грошей, фінансових документів і цінних паперів, недопущення їх виготовлення й обігу;
- створення організаційної системи із захисту банків та інших фінансових і кредитних установ від проникнення злочинних капіталів або іншого впливу організованої злочинності;
- вдосконалення правової бази боротьби з професійною злочинністю, забезпечення невідворотності покарання, запобігання поширенню кримінальної ідеології та культури тощо [4, с. 247].

Проте, все ж таки, слід наголосити, що наведений перелік заходів запобігання корисливій злочинності не є вичерпним. Останній може бути доповнений і іншими заходами, які створять умови для ефективної боротьби з вказаним видом кримінальних правопорушень. Лише слід наголосити, що ефективними вказані засоби будуть лише тоді, коли застосовуватимуться у комплексній взаємодії один з одним.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лихолоб В.Г., Филонов В.П., Коваленко О.И. и др. Криминология: Учебник (для учебных заведений МВД Украины) / Под ред. В. Г. Лихолоба и В. П. Филонова. – Киев-Донецк, 1997. – 398 с.
2. Зелинский А.Ф. Криминология. Курс лекций. Харьков, – 1996. – 260 с.
3. Криминология: Учебник / Под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е.Эминова. 2-е изд. - М.: Юристъ, 1999. – 678 с.
4. Курс криминології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. / О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О.М. Джужа. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 352 с.
5. Криминология : учебник для бакалавров. – М. : Издательство Юрайт, 2013. – 686 с.

Бальковська Ксенія Іванівна

студентка 4 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету

науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Кравчук І. І.**

Реалізація права на справедливий і публічний розгляд справи незалежним судом в розумні строки, як фактор правової держави

Падіння авторитету правосуддя – крах для демократії. Якщо правосуддя стає вибірковим, якщо суд перестає бути незалежним, якщо не забезпечено рівності у судовому процесі для його сторін, якщо рішення суду не виконуються тривалий час, тоді важко говорити про авторитет правосуддя. Отже, особливої актуальності набуває реалізація права на справедливий судовий розгляд в контексті розбудови правової держави.

Загальні аспекти реалізації права на справедливий суд були предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, зокрема С. Н. Абрамова, Ю. В. Білоусова, С. П. Погребняк, Є. І. Фурси, С. Я. Фурси, С. В. Щербак та інших.

Гарантії права на справедливий судовий розгляд передбачають відповідність самого суду як державного органу та судового процесу чітким принципам. Зокрема, такі принципи визначає ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних

свобод (далі – Конвенція). Ч.1. даної статті визначає, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1].

В. В. Городовенко зауважує, що Конституція України, прямо не визнавши принципу справедливості, втілила численні його складові у розділах I «Загальні засади» і II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», а також ст. 7 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» справедливий та неупереджений розгляд справ у розумні строки, встановлені законом, є складником права на судовий захист [2, с. 20–24].

Напевно найпершим стандартом у контексті права на справедливий судовий розгляд є доступ до суду. Фактично, будь-яка перешкода скористатись судовою системою – порушення права доступу до суду. Показовою в контексті права доступу до суду та справедливого судового розгляду є справа «Трегубенко проти України», в якій заявник скаржився, що остаточне і обов'язкове судове рішення, винесене на його користь, було скасовано в порядку нагляду, а також що судове провадження в його справі було несправедливим. Крім того, йому було відмовлено у доступі до суду для визначення його цивільних прав [3].

Публічний характер процедури розгляду справи судом в якості принципу закріплено в ст.ст. 25, 27 КПК України та ст. 6 ЦПК України, ст. 4. 4 ГПК України, п. 5 ст. 7, ст. 12 КАСУ. Відповідно до п. 1. ч. 1 Конвенції, судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя [1].

Відповідно до Постанови Пленуму ВССУ з розгляду цивільних та кримінальних справ від 17.10.2014 №11 Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення, розумним, вважається строк, що є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невинувачених зволікань) судового захисту [4].

Принцип розумності строків міститься в п. 10 ст. 3 КАСУ, ст. 157 ЦПК ст. 28 КПК України, причому в останній нормі законодавець навіть визначив критерії для визначення розумності строків кримінального провадження у ч. 3 ст. 28 КПК України, яка до їх числа відносить: 1) складність кримінального провадження; 2) поведінка учасників кримінального провадження; 3) спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень [5]. Водночас, останній із наведених критеріїв не є достатньо зрозумілим. Так, у вказаному положенні не конкретизовано використаний термін «спосіб здійснення повноважень», що не дозволяє чітко його визначити. У зв'язку з цим, на нашу думку вбачається більш доцільним вести мову не про спосіб здійснення повноважень, а про ставлення осіб, які здійснюють провадження у кримінальній справі, до належного виконання своїх обов'язків. Отже, в основу розуміння критеріїв принципу розумності строків покладені суто суб'єктивні обставини, які жодним чином не співвідносяться із об'єктивністю

судового розгляду, задекларованого в тій же Конвенції чи в тих же процесуальних кодексах України. Іншими словами, законодавець апріорі визначає можливість затягування судового розгляду кримінальних справ і навіть легітимізує її.

При розгляді заяв Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) оцінює дотримання національними органами досудового розслідування та судами критеріїв визначення розумності строків провадження у кримінальних справах у сукупності та досліджує належність поведінки як заявника, так і відповідних державних органів. У випадку, якщо неналежна поведінка заявника сприяла недотриманню розумних строків провадження, органи державної влади не звільняються від відповідальності за їх порушення, оскільки на них покладений обов'язок здійснення провадження у кримінальних справах відповідно до встановлених у КПК України строків. Так, у п. 69 Рішення від 08.11.2005 р. у справі «Смірнова проти України» ЄСПЛ відзначає, що хоча національне законодавство не передбачає жодних спеціальних засобів проти тактик затягувань, суди мали в своєму розпорядженні достатній механізм для забезпечення присутності заявника в суді. Це не звільняло суди від того, щоб дотримуватися вимоги розумного строку відповідно до ч. 1 ст. 6 Конвенції, оскільки обов'язок швидкого здійснення правосуддя покладається, в першу чергу, на відповідні державні органи [6].

Основними проблемами, які призводять до констатації ЄСПЛ порушень Україною положень Конвенції, є: невиконання рішень національних судів або затягування їх виконання на довгий термін; надмірна тривалість цивільного провадження, досудового слідства чи судового розгляду кримінальних справ, а також відсутність юридичного механізму оскарження такої тривалості; неефективність розслідування правоохоронними органами кримінальних справ, зокрема за фактами жорстокого поводження представників державних органів, зокрема у місцях досудового тримання осіб під вартою та в установах виконання покарань; неналежні матеріально-побутові умови тримання осіб, які перебувають в місцях досудового тримання під вартою або в установах виконання покарань, а також ненадання вказаній категорії осіб адекватної медичної допомоги; недоліки законодавства та судової практики, які призводять до тримання особи під вартою без належної законної підстави та до порушення права особи на справедливий судовий розгляд.

Отже, на даний час нагальною є проблема забезпечення права на справедливий і публічний розгляд справи незалежним судом в розумні строки на такому ж рівні, як вони гарантуються Європейською Конвенцією з прав людини та основоположних свобод і практикою ЄСПЛ. У зв'язку з цим суддям у своїй практичній діяльності, при розгляді справ будь-якої юрисдикції, необхідно звертатись не тільки до національного законодавства, а і до практики ЄСПЛ.

Задля забезпечення та дотримання розумності строків провадження потрібно як закріпити у нормах процесуального законодавства чіткі критерії визначення їх розумності, так і забезпечити їх дотримання шляхом чіткого визначення механізму відповідальності за допущені порушення і державою, і посадовими особами, які здійснюють провадження. У зв'язку зі зростанням тенденції щодо нецільового використання процесуальних прав учасниками судового процесу, зокрема, з метою його затягування процесу з метою виграшу правового конфлікту, або відтягування моменту відповідальності або з метою завдати шкоди іншій стороні процесу, зокрема, недобросовісне неодноразове подання клопотань, скарг та заяв, відводів, неодноразове не з'явлення в судові засідання по штучно створеній поважній

причині тощо, на нашу думку необхідно доповнити ч. 3 ст. 28 КПК України, ч. 5 ст. 27 ЦПК України, ч. 2 ст. 22 ГПК України, ч. 2 ст. 49 КАСУ аналогічними нормами такого змісту: «Забороняється недобросовісне здійснення особами своїх процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків, з метою затягування судового процесу та завдання шкоди іншому учаснику процесу».

Список використаних джерел та літератури:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
2. Городовенко В. В. Принцип справедливості судової влади: загальнотеоретичні аспекти / В. В. Городовенко. – № 2 (137). – 2012. – С. 20 – 24.
3. Рішення Європейського суду з прав людини від 02.11.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_355.
4. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.rada.gov.ua>.
6. Рішення Європейського суду з прав людини від 08.11.2005 р. у справі «Смірнова проти України! (заява № 36655/02) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 8. – ст. 495.

Горбатюк Олександр Анатолійович

студент 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Ляшенко Р. Д.**

Проблеми реформування судової системи на сучасному етапі

Україна на конституційному рівні проголосила себе правовою державою, у центрі уваги якої – людина, її права і свободи. Саме у контексті гарантування і забезпечення прав людини і громадянина на рівні міжнародних стандартів в Україні розвивається конституційний процес, реформуються політична і правова системи. Тому сьогодні ми обговорюємо надзвичайно важливе питання, щодо проблем, які виникають при здійсненні реформування судової системи. Роль правосуддя в Україні є вкрай важливою як для суспільства у цілому так і для подальшого розвитку та становлення судової системи нашої держави.

Виділимо три основні проблеми через які не можуть відбуватися реальні зміни в нашій державі в системі органів правосуддя.

Першою з них є те що, вирішення проблем судової системи потребує особливого підходу з урахуванням національної культури, традицій, характеру народу. Устрій судової системи країни не можна «списувати» з інших країн як це робить наша держава. Запозичити окремі елементи можна, але не системно, — бо пересажені в умови іншої національної культури механізми судової системи не працюють або працюють із грубими перекоєченнями. На жаль, списуванням законів дуже грішить наш «реформаторський» парламент, зовсім не вникаючи в те, що багато

законодавчих концепцій історичної України працювали не гірше, а навіть краще західних.

Наші «реформатори» з максимальною наполегливістю руйнують усе радянське, в усіх галузях життя, за цілковитої неспроможності зробити краще і якісніше. Спроби облаштувати судову владу України за рецептами Заходу тільки зруйнували доступну й зрозумілу громадянам радянську систему судоустрою, натомість не створивши нічого розумного й виправданого з точки зору інтересів і потреб громадян України. І сьогодні немає людини, яка мала справу із судовою владою України й не обурювалася б порядками в наших судах і незбагненою логікою правосуддя, коли законне засуджується, а незаконне виправдовується. Обурення людей проти порядку організації та діяльності суду й суддів доведено до краю, що безальтернативно вказує на найгострішу потребу в докорінному реформуванні судової влади України [1].

Друга - це те, що до сьогодні в Україні не створено ефективну систему правосуддя. Зокрема, з цим пов'язані й проблеми реалізації права громадян на оскарження судових рішень в порядку апеляції і касації.

Вже кілька років продовжуються намагання створити нову систему судів, яка відповідала б положенням Конституції України і вимогам часу. Ця система має утворювати таке «судове дерево», яке найбільше сприяло б досягненню мети правосуддя. Для створення «судового дерева» слід зробити відповідний аналіз і дати належне тлумачення тексту ст. 125 Конституції.

В ч. 1 цієї статті зазначається, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації. Але тлумачення ч. 4 цієї самої статті, в якій сказано, що відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди, дає підстави вважати, що в ній говориться також про третій принцип побудови «судового дерева». І цей принцип, на наш погляд, полягає в тому, що суди мають розташуватися в певному порядку один відносно іншого, аби один суд був апеляційною (чи касаційною) інстанцією для іншого. Даний принцип можна було б назвати принципом ієрархії судів, тобто розподілу їх в порядку певних інстанцій.

Крім того, при моделюванні системи судів має враховуватись положення ст. 125 Конституції про те, що «найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України».

При цьому в Конституції передбачається, що «вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди». Очевидно, вони мають існувати поряд з найвищим судом (Верховний Суд) та місцевими судами і бути проміжною ланкою між найвищим судом (Верховним Судом) і місцевими судами. Це саме стосується і вищих неспеціалізованих (загальних) судів, які теж є проміжною ланкою в ієрархії неспеціалізованих (загальних) судів.

На наш погляд, тлумачення ст. 125 Конституції дає підстави вважати, що «вищі суди» про які йдеться в ч. 3. ст. 125 Конституції слід розглядати як одночасно і «апеляційні суди», про які йдеться в ч. 4 ст. 125 Конституції і суди, що розглядають касаційні скарги. Отже, ці «вищі спеціалізовані суди» мають розглядати як апеляційні, так і касаційні скарги. На нашу думку, ті суди, які сьогодні існують як апеляційні, мають бути перетворені у «вищі суди», що здійснюють як апеляційне, так і касаційне провадження, поділяючись на відповідні палати, а Верховний Суд України має переглядати справи у порядку виключного провадження.

Створення системи «Місцеві суди – Вищі суди – Верховний Суд України», на наш погляд, є єдиним оптимальним способом вирішення проблеми побудови ефективного судоустрою, який би забезпечував найкращим чином здійснення

правосуддя в Україні, зокрема здійснення апеляційного і касаційного провадження [2].

Третьою є одна з ключових проблем українського судоустрою – корупція. Мережа корупційних зв'язків та клановість настільки розповсюджені в цій сфері, що реформи виглядають тут як прорив крізь нетрі. У грудні 2014 року судовій системі довіряли лише 9% українців. Такий невтішний результат показало соціологічне опитування фонду «Демократичні ініціативи». Так, згідно з дослідженням, 81% українців не довіряє судам, в основному, через корупцію. Ця проблема змусила народних депутатів 12 лютого 2015 року беззастережно в цілому ухвалити проект закону «Про забезпечення права на справедливий суд», навіть без висновків Венеціанської комісії та Ради Європи.

Експерти ж вважають, що цей не допоможе перемогти корупцію в судах. Для зміни ситуації в судоустрою необхідно провести комплексну реформу системи правосуддя, зокрема, запровадити жорсткий контроль за доходами і видатками суддів та членів їх сімей, заборонити суддям неслужбові контакти з представниками правоохоронних органів та бізнес-структур і т.д.

Втім, на якнайшвидше «одужання» судів можна не розраховувати. Навіть спеціалісти, які брали участь у розробці закону висловлюють спільну думку що, «це тільки початок судової реформи, вона не буде легкою. Тому що судова реформа відбудеться тільки тоді, коли, фактично, суддями стануть нові люди. Повинно пройти одне або декілька поколінь, поки ми отримаємо повне оновлення судової системи» [3].

Безумовно, що необхідність змін, спрямованих на збільшення довіри суспільства до судової системи, - це мотивоване завдання нинішнього етапу судово-реформаторського руху в Україні. Реформування судової системи не повинне стати просто структурною реформою, необхідним акцентом реформування мусить стати суспільне розуміння суті проблем. Виховання в суспільстві праворозуміння й чітке застосування норм уже існуючого законодавства - це першооснова якісних змін.

Список використаних джерел та літератури:

1. Сіренко В. Деякі проблеми реформування судової влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-365.html>.
2. Костенко О. Актуальні проблеми реформування судової системи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2693>.
3. Реформа судової системи в 2015 році: реальність чи фантазія? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovoidilo.ua/2015/05/04/stattja/pravo/reforma-sudovoyi-systemy-v-2015-roczy-realnist-chy-fantaziya>.

Козел Сергій Миколайович
студентка 4 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Костенко С. О.**

Право на доступ до публічної інформації: міжнародні стандарти і реалізація в Україні

Сьогодні ми живемо в інформаційному суспільстві, у якому доступ до інформації є визначальним. Свобода інформації для сучасного українського суспільства - одна з основних потреб, адже саме у нинішніх суспільно, державно – реформаційних умовах право на отримання інформації стає дуже важливим в системі прав і свобод індивіда. Особливо важливу роль має доступ громадян до інформації про діяльність державних органів влади.

Відкритість влади, оприлюднення інформації про те, як саме вона діє є завжди актуальним питанням, саме ця інформація дозволяє зробити висновок про рівень демократичності політичного режиму в країні.

Доступ та гарантії до публічної інформації закріплені в багатьох міжнародних нормативно – правових документах: Декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Конвенцією з прав людини і основоположних свобод. Також у Європі існує ще один базис для захисту права на інформацію – Заключений акт Конференції Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Новим елементом у цьому документі є створення механізмів співпраці країн на практичному рівні щодо скасування будь-яких бар'єрів та обмежень вільного обігу інформації між суспільствами.

Також слід ураховувати два важливі документи міжнародної організації в сфері доступу до публічної інформації Article 19, яка розробила міжнародні стандарти і закріпила їх в документі «Принципи законодавства про свободу інформації.» та «Модельний закон про свободу інформації», який пропонується країнам за основу і для подальшого доопрацювання з метою втілення його в своєму законодавстві про доступ до публічної інформації.

В міжнародному праві визначають такі основоположні принципи в сфері розробки законодавства про доступу до публічної інформації: законодавство про свободу інформації повинне базуватися на принципі максимальної відкритості, державні органи зобов'язані публікувати інформацію, яка є особливо важливою для суспільства. Процедури, які сприяють доступу до інформації, мають забезпечувати швидкість і сумлінність розгляду запитів, доступність оскарження будь-яких відмов у наданні інформації, плата за надання інформації на запити громадян не повинна бути надмірною, засідання державних органів повинні бути відкритими для громадськості, відкритість інформації має першорядне значення, закони, що не відповідають принципу максимальної відкритості, повинні бути змінені або скасовані, особи, що інформують про правопорушення, повинні бути захищені.

Україна почала формувати своє законодавство у цій сфері з прийняття в 1992р. ЗУ «Про інформацію». Факт прийняття такого закону здійснював революцію у сфері прозорості діяльності органів державної влади і державного управління. Проте практика його застосування показала, що через суттєві недоліки і прогалини не було встановлено дієвого механізму його реалізації. Також закон не відповідав міжнародним і європейським стандартам, і не містив юридичних, і організаційних

гарантій такого доступу. Про необхідність урахування міжнародних стандартів у процесі формування вітчизняного законодавства про свободу слова та доступ до інформації у своїх наукових працях наголошували І. Арістова, М. Демкова, М. Фігель, Є. Захаров, І. Рапп, М. Гуцалюк, Р. Калюжний, В. Копилов, та інші.

Тому в 2011 р. після довготривалих дискусій, обговорень був прийнятий абсолютно новий ЗУ «Про доступ до публічної інформації» і нова редакція ЗУ «Про інформацію». Новий закон був прийнятий з метою усунення колізій і максимальної відкритості влади, ключовим нововведенням було встановлення відповідальності за порушення реалізації права на доступ до інформації.

Міжнародні стандарти, на яких базується і український закон, розглядають доступ у пасивному і активному аспектах.

Пасивний аспект доступу передбачає відповідь органу на запит від особи/групи осіб, забезпечення їхньої участі в засіданні колегіальних органів, надання можливості ознайомитися з публічною інформацією в органі влади. Перевага пасивного аспекту полягає в тому, що особа може отримати інформацію в досить стислі строки від 48 годин до 20 діб. Окрім того, такий спосіб дозволяє отримати документацію, щодо оприлюднення якої немає прямих вимог (наприклад, інформацію, що раніше вважалась службовою, але підстави до обмеження доступу зникли).

Активний аспект доступу - обов'язок органу влади оприлюднювати інформацію про свою діяльність, ухвалені документи та проекти, що готуються, реєстр публічної інформації тощо в один або кілька способів - публікувати в ЗМІ, розміщувати на офіційних веб-сайтах, вивішувати на інформаційних стендах тощо.

Також законодавець чітко розмежовує публічну інформацію від звернення громадян окремими законами. Предметом звернення громадян є широкий спектр правовідносин - від реалізації своїх особистих прав і надання пропозицій щодо діяльності органів державної влади до оскарження неправомірних дій посадових осіб. А запит на отримання інформації має чітко визначений предмет: надання публічної інформації, якою володіє або повинен володіти її розпорядник. Відповідно із ч.1 ст. 19 Запит на інформацію - це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні.

Новий закон максимально спрощує процедуру подання запитів. Запит на інформацію може бути подано особисто до спеціального структурного підрозділу або посадовим особам, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації. Під час подання запиту на інформацію запитувач має право зазначити зручну для нього форму отримання інформації.

ЗУ «Про доступ до публічної інформації» також не оминув кричуще питання відповідальності за відмову надання, несвоєчасне надання, надання неправдивої інформації службовою особою і види відповідальності яку вони несуть: дисциплінарну, адміністративну і кримінальну.

Але нажаль це не зменшує кількість порушень в реалізації права на доступ до публічної інформації. Відповідно до даних які були оприлюдненні громадськими правозахисними організаціями на початку 2015 р. ЗУ «Про доступ до публічної інформації» загалом по Україні виконується лише на 73%.

Так, органи влади фактично безпідставно відмовляють у наданні інформації, відносячи її до інформації з обмеженим доступом, неправомірно застосовують грифи «опублікуванню не підлягає», «не для друку», «для службового користування». До правової проблеми можна віднести відсутність єдиного нормативно-правового акта, який би чітко визначив види інформації з обмеженим доступом та критерії віднесення

її до такої. Існують великі труднощі в отриманні громадянами локальних нормативно-правових актів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, не говорячи вже про проекти таких актів.

Також значною перешкодою для отримання інформації на думку науковців є ч.2 ст.30 ЗУ «Про інформацію» яка передбачає, що до інформації якою володіють державні органи, установи, організації і підприємства з метою її збереження може встановлюватися статус - «конфіденційно».

Виходячи з вищезазначеного можна сказати, що право на інформацію є одним із основоположних свобод в міжнародному праві, враховуючи європейський вектор розвитку України ми можемо спостерігати, що законодавство в даній сфері динамічно розвивається, новий закон усуває багато прогалин, які заважали громадянам реалізовувати свої права на інформацію, закон чітко слідує міжнародним принципам, які є важливі як стандарти, але самих по собі їх не достатньо. Вони повинні бути якісно впроваджені і реалізовані органами державної влади, юристами, представниками, що обіймають виборні посади, посадовими особами. Їх слід застосовувати в конкретних обставинах в кожному суспільстві громадянами, які розуміють їх важливість і віддані ідеї підтримки відкритості діяльності влади.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лациба М.В. Аналіз виконання Центральними органами влади ЗУ «Про доступ до публічної інформації» / М.В. Лациба // Право України. – 2014. - № 2. – С. 23–29.
2. Шевченко А.І. Науково – практичний коментар до ЗУ «Про доступ до публічної інформації» / А.І. Шевченко // Центр суспільних медіа. – 2012. - № 7. – С. 97–132.
3. Мазак В.І. Доступ до публічної інформації. Навчально-методичні матеріали / В.І. Мазак // Вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – 2015. - № 11. – С. 187–200.
4. Синячов О.А. Доступ до інформації як важлива складова міжнародного та європейського права / О.А. Синячов // Вісник Національної академії державного управління. – 2013. - № 5. – С. 189–195.
5. Синячов О.А. Міжнародні принципи формування законодавства про доступ до публічної інформації / О.А. Синячов // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2015. – № 1. – С. 388–400.
6. Скирок П.В. Реалізація ЗУ «Про доступ до публічної інформації» в Україні / П.В. Скирок // Право України. – 2012. - № 8. – С. 78–82.

Сторожук Ганна Петрівна
студентка 2 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Ляшенко Р. Д.**

Проблеми реалізації конституційного права на освіту в Україні

Актуальність даної теми пояснюється тим, що право на освіту в Україні є одним з основних соціокультурних прав людини. Дотримання прав людини – є пріоритетом для України.

Сучасне право на освіту в Україні перш за все гарантується та закріплюється в ст. 53 Конституції України, законами та іншими нормативно-правовими актами. Незважаючи на це, в освіті існують проблеми, які є перешкодою для кращого розвитку освіти в Україні. Їх закріплення у чинному законодавстві України ще не є показником їх реальності, створення належних способів та умов гарантування права на освіту [1, с.30]. До того ж вирішення вказаних проблем ускладнюється в зв'язку із сучасними подіями, що відбуваються на сході України.

Зміст конституційного права на освіту досліджувався у працях вчених-юристів, таких, як: С. Алексєєв, М. Вітрук, С. Гусарєв, А. Колодій, В. Копейчиков, О. Малько. Ними визначені загальні характеристики права на освіту як суб'єктивного юридичного права.

Загальним результатом цих досліджень є обґрунтування значущості розширення гарантій забезпечення права на освіту. Завжди домінують питання економіки освіти, нормативно-організаційний аспект освітньої діяльності, правове забезпечення становлення ефективних механізмів державного управління в сфері освіти.

Актуальними залишаються проблеми створення нової та більш досконалої правової і нормативної бази освіти в Україні [4, с.281-282], і перш за все її якості, доступу до освітньої і професійної підготовки всіх, хто має необхідні здібності, мотивацію і адекватну підготовку. Також суттєвих змін потребує впорядкування нормативної бази щодо узгодженості самої процедури перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів у сфері післядипломної освіти, встановлення прямої залежності від якості праці та її оплати. Водночас необхідним є і подальший юридичний аналіз гарантування та реалізації права на освіту в Україні [5, с.201].

Освіта у сфері прав людини – не лише моральне право, а також легальне право визнане міжнародним правом. Стаття 26 Загальної декларації прав людини зазначає, що кожна людина має право на освіту, і що «Освіта має бути спрямована на повний розвиток людської особистості і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Вона повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй з підтримання миру». Більше того, у Статті 28 Конвенції про права дитини зазначається, що «Шкільна дисципліна повинна бути забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини. Освіта повинна бути спрямована на розвиток особистості дитини, її талантів і здібностей, поваги до прав людини і основних свобод, відповідального життя у вільному суспільстві, розуміння, толерантності та рівності, виховання поваги до навколишнього природного середовища».

Газета ZT.UA проводила дослідження на тему: «Проблеми сфери освіти негативно впливають на реалізацію прав громадян». На запитання журналістів: «Від кого чи від чого залежить реалізація права на освіту?», більшість опитаних (59%) зазначила – лише від самої людини та її ставлення до освіти. "Ймовірно, за часи незалежності української держави учасники освітнього процесу меншою мірою стали покладатися на умови, що формуються зовнішніми обставинами (державою та соціальними інститутами, які забезпечують освітній процес), переключаючи увагу на власні можливості – саму особистість, її здібності та найближче оточення. Що безпосередньо демонструють отримані дані", – пояснюється в аналітичному звіті дослідження.

На питання: «Хто найчастіше порушує право на освіту?» – усі як один учасники навчального процесу вважають, що головний порушник їхніх прав –

держава. Але ж назріває теке питання, чому ж учасники освітнього процесу не готові захищати свої права? Як засвідчило дослідження, основна причина неготовності захищати свої права це впевненість учасників освітнього процесу в марності неможливості подолати систему (39%), не хочуть налаштувати проти себе керівництво (19%), не вірю в справедливість суддів (20%), не знаю до кого звертатися по допомогу (12%).

Дослідження не лише виявило тривожні симптоми порушень права на освіту, а й укотре продемонструвало, що освітній галузі необхідні системні зміни, інакше навіть мріяти про побудову правової держави немає ніякого сенсу.

Гарантії конституційного права на освіту належать до групи культурних прав. Тому основою їх є система тих духовних і культурнихдуховних цінностей суспільства, які вже створені, правова свідомість і культура яких є показниками загальної освіченості та свідомості громадян держави загалом [2, с.53].

Найбільш визначальною особливістю студентства як соціальної групи в Україні є його значне чисельне зростання, що позначається на зростанні коефіцієнта залучення населення до вищої освіти, який перевищує показники більшості країн ЄС. Експерти вважають, що це є наслідком усвідомлення студентами та їхніми батьками ефективності здобуття вищої освіти. Разом з тим, падіння відсотку народжуваності, еміграція молоді за кордон та глибокі структурні проблеми української економіки дають привід сумніватися щодо стійкої тенденції розширення освітнього сектора. Іншою важливою тенденцією є зміни у виборі напряму навчання й навчальних дисциплін, зокрема природничих наук, технологічних і інженерних спеціальностей на користь гуманітарних спеціальностей та тих предметів, які найбільше асоціюються з розвитком нової ринкової економіки [6].

Таким чином, можна зробити висновок, що більшість з існуючих проблем виникають з приводу того, що Україна на даному етапі залишається країною яка переживає період реформ. Більшість з окреслених проблем у галузі освіти України можна звести до одного ключового питання: відповідальністю держави за забезпечення якості, підзвітності, чесності та доступності освіти.

Саме тому, досягнення якісно-нової освіти залежить від ефективних нормативно-правових актів, ефективної економіки освіти, професійного рівня педагогічних працівників, їх підтримки з боку держави, реорганізації системи управління освітою відповідно до завдань освітніх реформ [3].

Список використаних джерел та літератури:

1. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту та його забезпечення в Україні: Автореферат дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна академія внутрішніх справ України. - К., 2005. - 20 с.
2. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2002. - 222 с.
3. Катеринчук О.В. Модернізація системи освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/katerinchuk-ovmodernizatsiya-sistemi-osviti/>
4. Проблеми реалізації прав людини та громадянина в Україні: Монографія / Кол. авторів; За ред. Н.М.Оніщенко, О.В.Зайчука. - К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. - 424с.
5. Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини і громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. - К.: Логос, 2006. - 416 с.

б. Рівний доступ до якісної освіти (звіт за перший етап). “Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irf.ua/files/ukr/programs_edu_ep_329_ua_eaqefv.doc

Спасовська Юлія Віталіївна
студентка 4 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Василенко Л. П.**

Шлюб в Україні: співвідношення публічних і приватних елементів правового регулювання

Найважливіші питання шлюбно-сімейних відносин регулюються СК України, який визначає поняття шлюбу як сімейного союзу жінки та чоловіка, зареєстрованого у державному органі реєстрації актів цивільного стану.

Співвідношення публічних і приватних елементів правового регулювання знайшло відображення в диспозитивному і імперативному методах. Диспозитивний метод у шлюбних правовідносинах проявляється в укладанні та розірванні шлюбу, які складають предмет сімейного права. А імперативність наявна у відносинах, які об'єднують в собі інтерес держави і суспільства (*у специфічних суспільних функціях, що виконуються сім'єю*).

Не дивлячись на зміни в правовому регулюванні шлюбу, які відбуваються в нашій країні та пов'язані із зменшенням втручання держави в приватні відносини, все ж забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та її членів, стабільності шлюбів, підвищення ролі сім'ї в суспільстві залишаються основою державної сімейної політики України. А тому питання щодо сумісності приватного і публічного елементів у вітчизняному шлюбно-сімейному праві є досить актуальним.

У юридичній літературі радянського періоду багато уваги приділялося проблемам заінтересованості держави у стабільності шлюбно-сімейних правовідносин. Сучасні науковці неодноразово звертають увагу на збільшенні диспозитивності у регулюванні шлюбних правовідносин за новим СК України порівняно із законодавчими актами радянського періоду, стверджуючи, що справи сімейні є приватною справою громадян. СК безпосередньо застерігає у своїх нормах про недопустимість свавільного втручання у сімейне життя (*ч. 4 ст. 7*) [1].

Заради справедливості слід зауважити, що думки сучасних вчених з цього приводу різняться. Науковець А. Г. Малінова говорить, що: «Для теорії шлюбних правовідносин надзвичайно важливим є розуміння того, що в завдання сімейного права, окрім захисту індивідуальних, приватних інтересів, входить захист широкого кола публічних інтересів. Значення категорії «інтерес» у вирішенні сучасних проблем сімейного права полягає, перш за все, у тому, що використання її в розробці теорії шлюбних правовідносин дозволяє досліджувати ефективність чинного шлюбно-сімейного законодавства – з погляду реалізації індивідуальних і суспільних інтересів, а також їх узгодження» [2]. А. І. Загоровський пояснює так: «Зважаючи на особливу важливість відносин шлюбних для спільноти, розпорядження правами, що їх стосуються, мають характер абсолютних, незмінних до приватного права норм, у протилежність відносинам майновим, де приватна автономія має повний простір.

Тому норми сімейного права містять у собі в значній мірі елемент публічний, тоді як норми права майнового відображені характером приватним» [3].

Чинне шлюбно-сімейне законодавство містить багато норм, які враховують і забезпечують не тільки приватні інтереси суб'єктів шлюбних відносин, а й публічні інтереси. Сьогоднішнє законодавство встановлює, що сім'я є первинним та основним осередком суспільства (ч. 1 ст. 3 СК) і сьогодні держава бере під охорону сім'ю (ст. 5 СК). Саме в рамках охорони сім'ї державою, по-перше, обмежено її втручання у регулювання шлюбних відносин (адже шлюбні відносини регулюються лише у тій частині, у якій це є допустимим і можливим з точки зору інтересів їх учасників та інтересів суспільства), по-друге, обмежено свободу суб'єктів шлюбних правовідносин у реалізації ними своїх прав [4].

Одним із чинників, який характеризує наявність публічного елемента в сімейному законодавстві, є вимоги закону щодо державної реєстрації актів цивільного стану. Так, СК передбачає державну реєстрацію таких юридичних фактів: шлюбу (ст. ст. 21, 27 СК), розірвання шлюбу (ст. ст. 106, 107, 115 СК), народження фізичної особи (ст. 144 СК) та її походження (ст. ст. 145-147 СК), зміну імені (ст. ст. 148, 149 СК), зміну відомостей про місце народження та дату народження дитини, а також її походження у зв'язку з усиновленням (ст. ст. 229-231 СК). Наприклад, на 2013 рік в Україні кількість державної реєстрації шлюбу сягнула 51 733, а державна реєстрація розірвання шлюбу – 10 983, із них в Житомирській області кількість шлюбів – 8 185, а розлучень – 1 093.

Приватний елемент регулювання шлюбних відносин визначається ст. 23 СК, яка говорить про те, що право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку, ст. 24 наголошує на тому, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Ст. ст. 49, 50 визначають право на материнство і батьківство. Ст. 56 говорить про право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність. Ст. ст. 58, 59 стосуються приватної власності тощо.

Отже, у сучасних умовах відходу від командно-адміністративних методів державного керування регулювання шлюбно-сімейних правовідносин змістилося у гуманістичний бік, що забезпечує всебічний захист приватного життя особи та невтручання держави в її сімейні відносини. Однак, слід наголосити, що все ж таки сім'я за чинним СК України є основним осередком суспільства, у зв'язку з чим певні правовідносини у родині (зокрема, захист прав дитини, влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, позбавлення батьківських прав тощо) підпадають під вплив суспільства та держави. У зв'язку з цим ці сімейні правовідносини підлягають регулюванню імперативними методами. Тому, необхідно підкреслити комплексність методів сімейного регулювання, що й дає підставу стверджувати про наявність критеріїв визначення галузевої самостійності шлюбно-сімейного права України, про наявність співвідношення публічних і приватних елементів правового регулювання у шлюбних правовідносинах.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ворожейкин Е. М. Семейные правоотношения в СССР / Е. М. Ворожейкин. – М. : Юрид. лит., 1972. – С. 18.
2. Малинова А. Г. Категория «интерес» в семейном праве: Диссерт. на соиск. уч. ст. канд. юр. наук. – Екатеринбург, 2003. – С. 172.
3. Семейное право Российской Федерации и иностранных государств: основные институты / Под ред. В. В. Залесского. – М., 2004. – С. 19-51.

4. Махінчук В. М. Конкубінат за Сімейним кодексом України: проблеми правореалізації // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : зб. наук. пр. за матеріалами «круглого столу», м. Київ, 25 трав. 2006 р. – Х., 2007. – С. 97.

Степанчук Богдан Олександрович
студент 3 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., старший викладач **Бучинська А. Й.**

Правовий статус держав-кандидатів на вступ до Європейського Союзу: проблематика суверенітету

З початку створення Європейських Співтовариств було закладено поступове розширення не лише сфер діяльності та впливу Співтовариств, а й залучення до Союзу нових учасників. За час свого існування від Європейського співтовариства до ЄС відбулося розширення з 6 до 28 нових країн з їхніми громадянами, територіями, економіками та проблемами. Перед ЄС на перший план постала проблема зменшення ризику виникнення негативних наслідків від розширення за рахунок країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) та Балтії, на що і був спрямований процес вироблення критеріїв відповідності держав-претендентів на вступ. А перед державами-кандидатами постала проблема, пов'язана із зменшенням впливу на національний суверенітет та пристосування основних законів до цього. Дослідженням цих питань займалися Р. Болдуїн, В. І. Муравйов, А.І. Дмитрієва, О. Ковальова та інші вчені. З початку розширення ЄС в 1970-х роках і дотепер питання вступу залишається найбільш дискусійним, отже, зумовлює ряд проблем, починаючи від юридичних, фінансових і закінчуючи людським фактором. Це підтверджує провал референдуму в Ірландії щодо затвердження Лісабонського договору про реформування ЄС. Аналіз Маастрихтського договору дає змогу зробити висновок, що Євросоюз є відкритим для нових членів, проте не виключає певного обмеження, в деякій мірі і державного суверенітету[1].

Першоосною для вступу є географічна приналежність до Європи, тобто до ЄС може ввійти лише європейська країна. Але в цьому плані важливий є не стільки географічний критерій, скільки імплементація європейських норм з метою досягнення рівня спроможності політичної інтеграції з Євросоюзом. Будь-яка європейська держава може подати заявку про членство в Союзі. Заява подається до Ради, яка має прийняти одностороннє рішення після консультацій з Комісією й при згоді Європейського парламенту, наданій кваліфікованою більшістю його членів. Передумови вступу і відповідність договорам, що засновують ЄС, мають бути предметом угоди між державами-членами і державою-заявником. Угода підлягає ратифікації усіма державами, що є її сторонами, згідно з їхніми конституційними процедурами». Отже - це тривалий процес, який вимагає від держави-кандидата активізації політичних, економічних та соціальних ресурсів та значних поступок щодо державного суверенітету, враховуючи необхідність прийняття *acquis communautaire*, який постійно збільшується та поширюється на нові сфери у зв'язку з розширенням компетенції Європейського Союзу. Тому нові кандидати (країни Центральної та Східної Європи) стикаються з більш складними в політичному та

економічному плані умовами вступу, а їх державний суверенітет піддається випробуванню. У цілому процес вступу має п'ять етапів: подання заяви про членство до Ради ЄС; підготовка Висновку Комісії ЄС; початок переговорів про вступ після одностайного рішення Ради; укладання договору; власне вступ [2].

Політичні зиски від динамічного розвитку та втілення ідеї європейської інтеграції поділяються на чотири категорії: міжнародна безпека (оскільки економічна інтеграція прискорює економічний розвиток і зменшує розбіжність у рівнях заможності та доходів у різних країнах, що іноді призводить до міжнародних конфліктів), внутрішня стабільність (через утвердження західноєвропейських концепцій, правових норм, демократичних інституцій та перспективи більш швидкого зростання добробуту всіх соціальних груп), підтримка демократії і реформ та геостратегічні переваги (якщо в процесі розширення регіон ЦСЄ стане невід'ємною складовою ЄС, він може відіграти роль мосту, що пов'язує ЄС із Росією та іншими країнами СНД).

Союз розробив загальну стратегію вступу країн ЦСЄ, головними компонентами якої стали: структуровані через відповідний інституційний механізм відносини з ЄС (так зване «партнерство для вступу»); розвиток Європейських угод; фінансова допомога за програмою PHARE; підготовка до інтегрування у внутрішній ринок відповідно до положень Білої книги. За досить тривалий час жодна з країн - заявників не змогла інкорпорувати велику частину законодавства Євросоюзу щодо внутрішнього ринку у своє внутрішнє законодавство⁹. Основні кроки з адаптації внутрішнього законодавства мали бути зроблені безпосередньо перед приєднанням - згідно з установленими графіком і процедурою європейського нагляду за процесом адаптації.

Головним для ЄС залишається те, що розширення має відбутися без заперечення процесу подальшої внутрішньої інтеграції країн-членів Євросоюзу. Спроможність ЄС абсорбувати нових членів, одночасно підтримуючи динаміку європейської інтеграції, є важливим фактором спільного інтересу як для країн-членів ЄС, так і держав-кандидатів¹¹. Тому виник підхід так званого диференційованого або часткового членства країн-претендентів. Головна ідея такого підходу полягає в обмеженні участі країн-кандидатів в окремих сферах діяльності Союзу, що залишається на сьогодні єдиним засобом збереження інтеграційних темпів розвитку, не вдаючись до кардинального збільшення бюджету. Такий підхід призводить до ускладнення механізму прийняття рішень на основі комплексної згоди, яка дає можливість пошуку компромісів між державами, взаємних поступок в різних взаємозалежних сферах діяльності, а також створює додаткові проблеми інституційного характеру. Тобто нові держави-члени повинні абсорбувати весь *acquis communautaire*, дотримуватися стандартів ЄС, але в деяких сферах діяльності Союзу мають підкорятися рішенням, прийнятим без їхньої прямої згоди, оскільки на час їхньої адаптації їх участь у цих галузях обмежили. Та не слід забувати про консультативний механізм підготовки та прийняття рішень всередині ЄС і те, що під час адаптації новачки продовжують розвиватися в згадуваних галузях, а деякі рішення ЄС для них лише відстрочено на цей час, що не знімає з них зобов'язань у цих сферах [3].

Розглядаючи проблему обмеження державного суверенітету, потрібно передусім звернутися до того, що втрачає, або до того що вона отримує в наслідок вступу до ЄС. Розглянемо переваги та недоліки на прикладі України, оскільки на даний момент це питання є доволі актуальним для нас.

Недоліками вступу до ЄС по-перше є наслідки дотаційної політики Євросоюзу все-таки переважно негативні, що може привести до відмови від видачі великих сум на підтримку слабких країн об'єднання.

По-друге, висока конкуренція на європейському ринку продовольчих і промислових товарів залишають українську продукцію без шансів. Усьому провиною застарілі технології і устаткування. Плюс, високі вимоги до продукції, що висуваються євросоюзом і незбагненні для України. Країни скоріш зацікавлені в зерні, чим до кінцевих продовольчих продуктах. Україні ж, навпаки, дістануться дорогі європейські продукти.

По-третє, ризик для української промисловості, оскільки європейська структура продемонструвала свою поведінку на прикладі національних компаній, в яких була зроблена значне "чищення", велика частина з них закрита за фактом непридатності для регіональних об'ємів. Подібне чекає і Україну, в якій великих сфер галузі трохи, проте і дрібні унікальні мають місце бути.

По-четверте, значна маса кваліфікованих кадрів кинеться за рубіж у пошуках гідного доходу. А це означає, що країні загрожує голодування в частини кваліфікаційних кадрів і більше страхітливі показники наростаючої демографічної кризи[4].

Перевагами вступу до ЄС передусім є економічне співробітництво з Європейським Союзом, яке необхідно ефективно та швидко розвивати. У зв'язку з цим ефективними й результативними стали відносини України з Європейською асоціацією вільної торгівлі.

Також тиск європейського продукту на ринок України спричинить модернізацію як у виробництві товарів так і самих підприємств, що цим займаються.

По-третє, держава задля збереження кваліфікованих кадрів на території України буде змушена підвищити як заробітні плати так і рівень життя в цілому. Це також є позитивним для України.

Також на сучасному етапі євроінтеграції важливе місце посідає питання безвізового режиму України з країнами Європи.

За словами представника МЗС, Україна ще повинна прийняти низку законопроектів у рамках виконання Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС, зокрема стосуються міграційної політики та надання притулку та Кодекс законів про працю. Недавно відбулася нарада з цього питання під головуванням прем'єр-міністра, близько 20 завдань було сформульовано для виконання органами державної влади та встановлені дуже жорсткі терміни. При чому чітко про ці завдання в засобах масової інформації чітко не говорить, що безперечно дає підстави для певних сумнівів щодо їх реалізації. Як ми вже пам'ятаємо, про безвізовий режим неодноразово і досить впевнено говорилося ще в минулому році, і обіцялося його запровадження з 1 січня 2015, але повсякчас вникають певні проблеми з цим. Аналізуючи зовнішньополітичну ситуацію, а саме конфлікт в Сирії, недавні теракти в Франції постає питання – чи зважиться Європейське співтовариство на такий крок, чи відкриє свої кордони Європа для України? Довготривале затягування цього питання неможливе – отже будемо сподіватися на його якнайшвидше позитивне вирішення.

Проаналізувавши всі переваги та недоліки, можна зробити висновок, що незважаючи на всі протиріччя вступ до ЄС є перспективним та далекоглядним кроком в перед, оскільки в сучасних умовах розвитку цивілізації, великої кількості геополітичних конфліктів, продовольчої та економічної кризи підписання такого роду правової угоди є забезпечення собі своєрідного захисту від них. Безумовно кожна

країну чекає тяжкий та довгий шлях до позитивних результатів, але багато з членів цієї організації можуть поділитися своїм досвідом, механізмом, інструментами для швидшого інтеграційного процесу.

На завершення хочеться наголосити, що ЄС це перш за все правова, а не політична угода. І її укладення не має на своїй меті будь-якого обмеження суверенітету країни. Безумовно кожен член імплементує у своє законодавство певні норми, дає згоду на обов'язковість договорів – все це сприяє розвитку національного законодавства та його модернізації [5].

Список використаних джерел та літератури:

1. Ассиметрия мировой системы суверенитета: зоны проблемной государственности : монография / под ред. М. В. Ильина, И. В. Кудряшовой. – М. : МГИМО-Университет, 2011. – 248 с.

2. Байдін Ю. В. Економічний суверенітет держави: проблеми визначення змісту / Ю. В. Байдін // Декларація про державний суверенітет України – передумова її незалежності та демократичного розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 16 червн. 2010 р. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. – С. 99–101.

3. Байдін Ю. В. Проблеми співвідношення державного суверенітету і суверенних прав / Ю. В. Байдін // Державний суверенітет: теоретико-правові проблеми : монографія / за ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – Х. : Право, 2010. – С. 121–124.

4. Березовська І. А. Правове регулювання відносин Європейського Союзу з асоційованими країнами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / І. А. Березовська. – К., 2005. – 20 с.

5. Борисов К. Г. Международное таможенное право : учеб. пособие / К. Г. Борисов. – Изд. 2-е, доп. – М. : Изд-во РУДН, 2001. – 616 с.

Хомин Олег Андрійович

студент 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Ляшенко Р. Д.**

Пошук оптимальної виборчої системи в Україні при виборах до Верховної Ради України

Виборча система один з найважливіших елементів демократичного суспільства. Саме шляхом виборів відбувається втілення народного волевиявлення і створення владних інститутів, легітимізація їх. Виборча система тісно взаємопов'язана з партійною системою та формою управління держави і є складовою політичного режиму. Відомо, що в світі не існує досконалої виборчої системи. Виборча система держави формується в залежності від багатьох факторів, у тому числі історичних, культурних традицій та мети, яка стоїть перед сучасною державою. Всі відомі виборчі системи мають свої переваги та недоліки. Тому перед державою, яка стає на шлях демократичного розвитку, або прагне досягти справжніх демократичних перетворень, завжди буде стояти завдання модернізації існуючої виборчої системи. Навіть у

державих стійких демократій, час від часу відбуваються зміни виборчого законодавства.

Сучасна Україна, після здобуття незалежності, чітко визначила свій курс – на розбудову політичної демократії. Тому саме пошук оптимальної моделі виборчої системи є однією з найактуальніших проблем реформування українського законодавства, яке б зіграло важливу роль в стабілізації політичного життя країни [1, с. 41]. Сучасній українській політичній науці бракує системного і ґрунтовного дослідження феномену еволюції виборчої системи України, і метою цієї статті є аналіз процесу реформування виборчої системи України, спроба пошуку оптимального варіанта виборчої системи для українського суспільства. Як відомо, вирізняються три основні типи виборчих систем, варіації яких держави світу ладні розвивати на свій розсуд: мажоритарна, пропорційна і змішана виборчі системи [2, с. 38].

Мажоритарна виборча система є найдавнішою серед виборчих систем і діє в 76 країнах світу. За мажоритарною системою перемогу здобуває той кандидат, який набрав більшість голосів у своєму виборчому окрузі. Така більшість може бути встановлена як абсолютна (з можливим другим туром голосування), або відносна — «перший на фініші». В той же час законом може бути встановлено певний прохідний поріг, що його слід обов'язково подолати, навіть випередивши інших [2, с. 38]. З 1990 року до 1994 року була мажоритарна виборча система абсолютної більшості. На зміну їй запровадили уніномінальну мажоритарну виборчу систему відносної більшості, яка існувала з 1994 до 1998 років. Надалі, починаючи з 1998 року і закінчуючи 2004 роком, вибори проводилися за уніномінальною і частково поліномінальною мажоритарною виборчою системою відносної більшості [3].

Україна також має власний досвід використання пропорційної системи – на чергових парламентських виборах у березні 2006 року та восени 2007 на позачергових [1, с. 43]. За пропорційною системою депутатські мандати розподіляються між списками кандидатів від політичних партій (коаліцій) пропорційно до кількості голосів, набраних кожним із цих списків. У межах пропорційної системи також існують свої варіації. Виборці можуть голосувати як за список в цілому, так і віддати перевагу окремим кандидатам. Для проходження у парламент партії мають подолати так званий прохідний бар'єр — мінімальний відсоток голосів, встановлений законом. Величина бар'єра доволі різниться у багатьох країнах світу, де застосовується така система. В Бельгії, наприклад, прохідний рубіж становить 0,67%, Ізраїлі — 1%, ФРН — 5%, Іспанії — 7%, Туреччині — 10%. Високі прохідні рубежі стимулюють встановлення двопартійної системи [2, с. 38].

В сучасній Україні діє змішана виборча система, її сутність полягає в тому, що одна частина депутатських мандатів розподіляється на основі принципів мажоритарної системи, а інша — відповідно до принципів пропорційної системи.

Змішана виборча система являє собою певний компроміс між пропорційною і мажоритарною системами, тобто компроміс між парламентською і урядовою стабільністю, яку забезпечує мажоритарна складова виборчої системи, та справедливим представництвом політичних сил і регіональних інтересів у парламенті, що має місце при застосуванні пропорційної виборчої системи.

В результаті застосування змішаної виборчої системи протягом останніх десятиліть в багатьох країнах світу, було підтверджено привабливість цієї системи для пересічного виборця порівняно з мажоритарною системою, що пояснюється

зростанням мотивації виборця, який, окрім впливу на вибори у своєму одномандатному окрузі, отримує змогу долучатися до загальнонаціональної політики через наявність партійних виборчих списків [4].

Таким чином, ми можемо сказати, про те що йде постійний пошук найбільш оптимальної виборчої системи. Існує багато аргументів за та проти кожної з виборчих систем. Так, мажоритарна виборча система відносно проста і зрозуміла виборцям. Вона надає можливість обирати не тільки представників тих чи інших партій, а й конкретних особистостей. Це сприяє більш тісному зв'язку політиків з виборцями: виборець знає, кого саме він обирає, а народний обранець відчуває свою відповідальність перед своїми виборцями. Однак якщо на виборах немає значної переваги якого-небудь кандидата чи партії, то втрачається до половини й більше голосів виборців, а переможцем може стати той, за кого проголосувала меншість. До недоліків цієї системи належить і її не результативність: переможець рідко коли виявляється в першому турі, а тому вибори часто проводяться у два тури, що спричиняє додаткові значні фінансові та матеріальні витрати.

В 2004 році в Україні була запроваджена пропорційна виборча система. Це насамперед пов'язано з тим, що потужні політичні партії прагнули розширити власний вплив на діяльність представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, що, у свою чергу, мало дозволити їм впливати на прийняття рішень на загальнодержавному та місцевому рівні. Пропорційну виборчу систему можна було б застосовувати як базову, але тільки там, де для цього є умови, насамперед стала політична культура. На наш погляд у тодішній Україні її не було. Свідченням цього є політико правові наслідки запровадження пропорційної системи при місцевих виборах, розглянемо найбільш суттєві з них: а) відбулася не розбудова територіальних партійних структур, а навпаки – партійні осередки почали більш жорстоко контролюватися корпоративними структурами, а в практиці партійного будівництва поширилися авторитарні методи керівництва; б) голосування за закриті списки кандидатів призвело до того, що відбувся «розрив» зв'язку депутата з виборцями. Виборці позбавляються дієвих важелів впливу на депутатів, які не представляють їхні інтереси; в) ще одна проблема – це порушення принципу представництва територіальних громад у районних та обласних радах. Згідно з законодавством, обласні та районні ради представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, - формування ж відповідних рад за пропорційною системою порушує таке представництво, бо деякі територіальні громади так і залишилися не представленими у відповідних радах. Навіть, якщо припустити, що у таку територіальну громаду і навідуватимуться куратори від партій, щоб поспілкуватися з людьми, це не буде рівноцінною заміною депутата, який постійно живе в цьому районі, знає проблеми своїх виборців [3].

Запровадження змішаної виборчої системи в Україні мало на меті ліквідування недоліків мажоритарної та пропорційної систем. Для подолання цих недоліків змішана виборча система вбирає в себе переваги пропорційної і мажоритарної виборчої систем:

- 1) наявність постійного зв'язку між кандидатом і виборцями округу;
- 2) виборці голосують за конкретну людину, яку можуть побачити і оцінити;
- 3) можливість контролю за діяльністю депутата, персональна його відповідальність перед виборцями;
- 4) відбувається сприяння розвитку партійної системи та партійної ідеології.

Зокрема відзначають, що «до переваг змішаної виборчої системи відноситься також те, що вона сприяє укрупненню політичних партій, забезпечує формування стійкого уряду, надає можливість збереження зв'язку між виборцями й обраними ними депутатами; в умовах становлення багатопартійності сприяє розвитку політичних партій». Але все-таки залишається недолік пропорційної складової змішаної виборчої системи, яка залишає можливість політичним групам контролювати проходження до парламенту таких кандидатів у народні депутати, які захищатимуть інтереси партії [4].

Так підводячи підсумок ми вважаємо, що найкращою виборчою системою для Верховної Ради України є все ж таки змішана. Тому, що переглянувши практику застосування як і мажоритарної, так і пропорційної і виділивши проблеми, які були під час їх застосування варто сказати, що не одна з них не мала потрібного результату.

Список використаних джерел та літератури:

1. Магда Г.В. Пошук оптимальної моделі української виборчої системи. Відкриті партійні списки в реаліях України: популізм або перспектива // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. Збірник праць. – Харків: 2013р. – С. 41 – 53.

2. Черінько. І. У пошуках оптимального варіанта: еволюція виборчої системи України // Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. Періодичне наукове видання. – 2010. – № 6 (50). – С.37 – 46.

3. Кондратюк К.В. Місцеві вибори в Україні: пошук оптимальної виборчої системи. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/1232/2/Кондратюк%2077-80.pdf>

4. Прокоф'єв О.В. Аналіз переваг та недоліків різних типів виборчих систем, випробуваних в Україні. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/tezis/1198-analz-perevag-ta-nedolkv-rznih-tipv-viborchih-sistem-viprobuvanih-v-ukrayin.html>

Шлянін Владислав Валерійович

студент 2 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Черниш Р. Ф.**

Право на невтручання в особисте життя в Україні: проблеми реалізації та перспективи захисту

Право наневтручання в особисте життя є одним із основних прав людини і громадянина, відображає прагнення кожного мати свій особистий простір, що не підлягає контролю з боку держави, суспільства або інших осіб та є захищеним від вторгнення ззовні.

Незважаючи на актуальність окресленого та значну кількість наукових досліджень поняття «особисте життя людини» до цього часу в науці чітко не сформульоване. Більш того у національному законодавстві України використовується поняття особистого життя, у міжнародно-правових актах проголошується право на

недоторканність приватного життя, що зумовлює необхідність дослідження проблеми співвідношення понять «особисте життя» і «приватне життя».

В. Серьогін наголошує на необхідності використання у нормативних документах терміна «приватне життя», а Ю. Кириченко навіть пропонує внести зміни до ст. 32 Конституції України, замінивши «особисте» на «приватне» [3, ст. 168].

У юридичній літературі існує кілька різнобічних поглядів на визначення особистого життя людини. Так, Г.Б. Романовський особисте життя визначає як нематеріальне благо, яке належить кожній від народження, полягає у таких сторонах її внутрішнього життя і спілкування, які свідомо нею охороняються від інших суб'єктів і підлягають захисту у демократичній державі у випадках, які прямо передбачені законом.

Інший підхід полягає у тому, що особисте життя визначається як сфера, яка знаходиться за межами суспільного та державного життя. Так, М. Маленіна вважає, що «таємність особистого життя складають відомості про особу, що не пов'язані з її професійним чи громадським життям, і такі, що характеризують особу, здоров'я, матеріальний і сімейний стан, стиль життя, окремі факти біографії, відносини із родичами, друзями, знайомими» [4, ст.241].

Наведені погляди є достатньо спірними, адже у реальному житті складно відокремити особисте і громадське.. Якщо узагальнити надані визначення, можна зробити висновок, що принципової відмінності між приватним і особистим не має і у подальшому ми рекомендуємо вживати термін «особисте життя», оскільки саме він використовується у Ст. 32 Конституції України.

Право на захист від втручання гарантується конституційними нормами, згідно до яких:

1) Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди.

2) кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе.

3) кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації (ст. 3,16, 277, 278 ЦК України).

4) кожному гарантується право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням недостовірної інформації про себе і членів своєї сім'ї

Окрім Конституції України та ЦК, особисте життя також гарантується наступними законами[5]:

У відповідності до ст. 22 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю.

Відповідно до ст. 10 Закону України "Про звернення громадян", не допускаються розголошення одержаних із звернень відомостей про особисте життя громадян без їх згоди.

Дотримання таємниці вчинюваних нотаріальних дій є обов'язком нотаріусів та інших посадових осіб, які вчинюють нотаріальні дії. Це передбачено Законом України "Про нотаріат" (статті 5, 6, 8).

Відповідно до статей 9 і 41 Закону України «Про телекомунікації» працівники зв'язку України несуть дисциплінарну відповідальність за розголошення таємниці листування, телефонних розмов, інших повідомлень, що передаються засобами зв'язку.

Таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції гарантується безпосередньо Конституцією України, а також ст. 306 ЦК України. За її порушення ст. 163 КК України передбачено кримінальну відповідальність.

Проте, в дійсності вистачає випадків втручання в особисте життя людини. Так, воновідбувається зі сторони правоохоронних органів, зокрема- зняття та збір телефонних розмов, проте це засоби, які використовуються у виключних випадках.

Також, всеукраїнська мережа людей, що живуть із ВІЛ, повідомляє про численні факти розголошення медичного діагнозу ВІЛ-інфікованих осіб. ВІЛ-інфіковані особи втрачають можливість працевлаштування, доступу до соціальних послуг[1].

Також варто зазначити, що важливою проблемою є те, що на даний час основним електронним класифікатором, на основі якого відбувається збір та обробка персональних даних громадян України, є ідентифікаційний код, що надається Державною податковою адміністрацією. Сфера його використання постійно розширюється і виходить далеко за межі тієї мети, з якою він був запроваджений – податковий облік. За відсутності ідентифікаційного коду неможливими є легальне працевлаштування, доступ до пенсійного забезпечення, реалізація права на освіту, отримання стипендій та допомоги з безробіття, оформлення субсидій, відкриття банківських рахунків, реєстрація суб'єктом підприємницької діяльності тощо[1].

Тому, фактично, на практиці склалася адміністративна практика органів державної влади свідомого порушення Закону України про єдиний реєстр фізичних осіб – платників податків і використання податкового номеру для інших цілей, не передбачених цим Законом.

Для запобігання подальшому втручанням в особисте життя людини варто припинити практику протиправного використання ідентифікаційного коду платника податків для інших цілей, не передбачених законом та Прийняти закон та інші нормативно-правові акти, що захищали би права пацієнтів, зокрема, у частині здійснення примусових медичних процедур і захисту конфіденційної інформації про стан здоров'я.

Список використаних джерел та літератури:

1. Право на приватність: доповідь Української Гельсінгської правозахисної групи [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://helsinki.org.ua/index.php?id=1217065515#_ftn33
2. Шала Л. В. Нормативно-правове регулювання права на приватність / Л.В. Шала // Право на приватність: тенденції та перспективи : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Л. : ЛДУВС, 2008.
3. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці : монографія / В. О. Серьогін. – Харків : Видавництво «ФІНН», 2010.
4. Маленина М. Н. Личныенеимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита / М. Н. Маленина. – М. : МЗ - Пресс, 2000.
5. Шала Л. В. Нормативно-правове регулювання права на приватність / Л.В. Шала // Право на приватність: тенденції та перспективи : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. - Л. : ЛДУВС, 2008.

Кучевський Владислав Володимирович
студент 3 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Бондарчук Н. В.**

Консолідація земель сільськогосподарського призначення в Україні та за кордоном: порівняльно-правовий аспект

В умовах проведення земельної реформи в Україні актуальним є питання консолідації земель сільськогосподарського призначення. А існування мільйонів невеликих роздроблених земельних володінь ставить під загрозу успішне її завершення. Утворення дрібних земельних ділянок сільськогосподарського призначення, непридатних або малоприсаєднаних для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, правовою формою їх відтворення, якщо йдеться насамперед про кількісний вимір, слід вважати і консолідацію земель сільськогосподарського призначення. Крім того, 10.11.2015 року пройшов перше читання проект закону №3404 "Про внесення змін до розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель", за яким продовжено мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення до 1 січня 2017 року, чим знову відкладено процес завершення земельної реформи.

Особливості консолідації земель в Україні та зарубіжних країнах вивчали, зокрема, такі вітчизняні науковці, як М. І. Максименко, А. М. Мірошніченко, В. І. Семчик, Л. В. Ткачук, М. В. Шульга, А. М. Шворак, А. Д. Юрченко. Зазначена тема була також предметом дослідження й іноземних вчених – R. Bullard, M. Ferlan, A. Lisec, H. Sevatdal, A. Vitikainen.

Відповідно до п. 1 ст. 1 проекту Закону України «Про консолідацію земель» консолідація земель сільськогосподарського призначення – комплекс організаційних, правових, землепорядних та інших заходів, що полягає в економічно обґрунтованому об'єднанні землевласниками та землекористувачами земельних ділянок і земель сільськогосподарського та несільськогосподарського призначення у єдині земельні масиви, місце розташування, розміри, конфігурація та склад угідь яких забезпечують стале землекористування.

Фахівці-землепорядники традиційно розглядають консолідацію земель як інтегровану систему заходів з організації території землекористувань (землеволодінь) через об'єднання роздрібнених земельних ділянок у компактні масиви, створення правових та інституційних механізмів щодо уникнення фрагментації земель, а також природоохоронних заходів, здійснення необхідних поліпшень для агроформувань, зокрема, дорожньої мережі, заходів ведення боротьби з ерозією та поліпшення природних ландшафтів, що базуються на засадах раціональності та економічної ефективності [1, с. 8].

Консолідація земель, по суті, є девелопментом сільськогосподарської нерухомості– діяльністю, спрямованою на покращення та удосконалення земельних ділянок сільськогосподарського призначення та пов'язаної із ними іншої нерухомості, з метою підвищення їх вартості.

У науковій літературі пропонується поділяти консолідацію земель на постійну та тимчасову [2, с. 79–83]. Прикладом постійної консолідації може слугувати формування однієї земельної ділянки шляхом об'єднання декількох суміжно

розташованих земельних ділянок, які належать суб'єкту на відповідному правовому титулі постійно (праві власності, праві постійного землекористування, постійного емфітевзису тощо). Про тимчасову консолідацію йдеться у разі оренди земельних часток (паїв) та земельних ділянок сільськогосподарськими товаровиробниками єдиними земельними масивами. При цьому, йдеться саме про тимчасовий характер використання землі.

Сьогодні середній розмір земельної частки (паю) по Україні становить в середньому 4,2 га і складається як правило з 2-3, а іноді – до 7 ділянок, внаслідок чого у використанні сільськогосподарських земель виникли такі негативні наслідки, як малоземелля, черезсмузжя, порушення сівозмін, набули поширення земельні спори тощо.

О. П. Куцевич слушно підкреслює, що дана проблема загострюється ще й тим, що передбачена ст. 121 Земельного кодексу безоплатна приватизація земель в межах встановлених норм також призводить до утворення дрібних земельних ділянок сільськогосподарського призначення, непридатних або малоприсадибних для ведення товарного сільськогосподарського виробництва [3, с. 17].

Консолідація земель здійснюється в різних країнах на різних засадах, виходячи із існуючих у цих країнах соціальних, економічних, екологічних та інших умов. Зокрема, у скандинавських країнах існує розрахований на повсякденне застосування механізм консолідації земель (не лише сільськогосподарських) у рамках механізму формування об'єктів нерухомого майна.

Норвегія є країною із давнім досвідом консолідації. Консолідаційні роботи почалися тут ще у XVIII сторіччі. Перший законодавчий акт щодо консолідації датується 1821 роком. Втім, не зважаючи на це, земельно-консолідаційні роботи у країні ведуться й досі. На даний час відносини консолідації земель у Норвегії, де лише 3 % земель є придатними для сільськогосподарського виробництва, врегульовані Актом про консолідацію земель. Окрім добровільної консолідації за згодою сторін, Акт (глави 3 та 9) допускає публічно-правову консолідацію. Консолідація земель за законодавством Норвегії розглядається широко і включає в себе не лише об'єднання земельних ділянок, але й інші заходи.

Показово, що Акт про консолідацію земель встановлює лише загальні, оціночні критерії необхідності проведення консолідації земель, не намагаючись віднайти якісь чисельні показники чи норми. Згідно із § 1 Акту заходи із консолідації проводяться у разі складності ефективного використання земельної власності в існуючому вигляді та коли умови використання земельних ділянок стали несприятливими внаслідок будівництва, вдосконалення, технічного обслуговування й експлуатації публічних доріг, залізниць тощо. Акт містить і критерії, що визначають заборони проведення консолідації: як і у Фінляндії, консолідація не може бути проведена, зокрема, якщо втрати та незручності перевищують вигоди для кожної конкретної нерухомості (§ 3 Акта).

Консолідаційне законодавство Норвегії можна вважати надзвичайно ефективним. Так, наслідком прийняття Акта стало збільшення середніх розмірів земель фермерських господарств з 8 га у 1975 р. до 16 га у 2014 році.

У Швеції консолідація земель почалася також у XVIII ст. і була проведена на усій території країни. Втім через специфічні правила про спадкування в певних місцевостях (Даларна) на початку XX ст. виникла потреба у проведенні нової консолідації. Поміж тим, зростання чисельності населення та подрібнення земель внаслідок спадкування породжувало потребу у консолідації знову й знову. Варто

зазначити, що однією із причин, що спричиняли необхідність перерозподілу земель, було поширення у певних місцевостях спільної власності, яка, як показує історичний досвід, істотно знижувала ефективність використання земельних ділянок. Відносини із формування об'єктів нерухомого майна у Швеції регулюються Актом з формування нерухомості. При формуванні нової земельної ділянки можуть здійснюватися обмін частинами земельних ділянок, викуп земельних ділянок, встановлення сервітутів.

Схожа до шведської концепція консолідації передбачена у Фінляндії (варто пам'ятати, що до 1809 р. Фінляндія була складовою частиною Швеції). Так звана «основна консолідація земель» у Фінляндії була проведена ще на підставі Акта про основну консолідацію земель, ухваленого парламентом Швеції у 1757 р., і передбачала скасування системи так званих «відкритих полів», тобто полів, які поділялися на вузькі смужки землі [4, с. 13].

Проведене дослідження змісту законодавчих актів щодо консолідації земель у скандинавських країнах дає можливість зробити висновок, що воно є надзвичайно цікавим та прийнятним в аспекті перейняття досвіду, незважаючи на істотну відмінність умов, які обумовлюють необхідність консолідації, в Україні та країнах Скандинавії.

Отже, зважаючи на те, що консолідаційні процедури в Скандинавії витримали випробування часом, досвід їх здійснення є надзвичайно цінним і може бути запозиченим в Україні. З огляду на зазначене, зрозуміло, що у законодавство України доцільно внести зміни, які передбачатимуть:

- випадки, за яких може та повинна проводитися примусова консолідація земель;
- перелік заходів, що можуть бути здійснені в рамках земельної консолідації;
- визначення органів, уповноважених ініціювати проведення консолідації за відсутності на це згоди землевласників та землекористувачів;
- належне процедурне забезпечення здійснення консолідації земель;
- компенсаційні механізми для землевласників та землекористувачів, пов'язані із обмеженням або припиненням їх прав у процесі консолідації земель.

Список використаних джерел та літератури:

1. Разработка концепции экспериментальных проектов консолидации земель в Центральной и Восточной Европе [Электронный ресурс] / Продовольственная и сельскохозяйственная ООН (ФАО) // Рим, 2005. – Режим доступа: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/006/y4954r/y4954r00.pdf>
2. Шворак А. М. Соціальні аспекти консолідації сільськогосподарських земель / А. М. Шворак // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – № 5. – С. 79–83.
3. Куцевич О. П. Правові питання консолідації земель в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право” / О. П. Куцевич. – К., 2014. – 17 с.
4. Ткачук Л. В. Консолідація земель: ефективне використання та охорона в умовах трансформації земельних відносин: монографія / Л. В. Ткачук. – Львів: Вид-во Львівського НАУ, 2009. – 249 с.

Стужук Ірина Олексіївна
студентка 3 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. ю. н., доцент **Бондарчук Н. В.**

Правовий режим індустриальних парків

Сьогодні дуже актуальним є питання щодо визначення юридичної природи правового режиму індустриальних парків, здійснення прав на землі індустриальних парків. Мета цього дослідження полягає у тому, щоб розкрити ознаки правового режиму індустриальних парків, і на цій основі сформулювати відповідні висновки та рекомендації. Дане питання досліджували такі вчені: Левченко С, Єгорова О. та інші.

Згідно зі ст. 1 Закону України “Про індустриальні парки” індустриальний парк – це визначена ініціатором створення індустриального парку відповідно до містобудівної документації та облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустриального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації і телекомунікацій на умовах, визначених Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустриального парку [1, с. 5].

Сучасна практика виділяє два види земель індустриальних парків: «грінфілд» (greenfield) та «браунфілд» (brownfield). Індустриальний парк типу «грінфілд» передбачає оренду/купівлю учасниками парку земельної ділянки без будь-якої забудови. Підприємства самостійно забезпечуватимуть забудову промислових площ відповідно до специфіки індустриального парку та власних потреб. Зазвичай такий тип індустриальних парків є найбільш привабливим для корпорацій та великих підприємств. Індустриальні парки типу «браунфілд», передбачають оренду/купівлю учасниками парку земельної ділянки вже побудованих споруд та інфраструктури. Такий вид парків найбільш придатний для невеликих підприємств, котрі не мають змоги самостійно забезпечити будівництво повного комплексу споруд для ефективного функціонування виробництва. До характерних рис індустриального парку відносять:

- наявність складських, виробничих та офісних приміщень в межах території індустриального парку;
- надання комунікацій усіх типів, необхідних для організації виробничого процесу;
- ефективна система організації під'їзних шляхів, місць стоянки вантажного і легкового автотранспорту, зон навантаження-вивантаження, контрольно-пропускних зон та іншого;
- система організації роботи парку, у тому числі надання різних видів послуг компаніям-учасникам індустриального парку [2, с. 6].

Відповідно до ст. 5 Закону України “Про індустриальні парки” право на створення індустриальних парків на землях державної і комунальної власності мають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які згідно з Конституцією України здійснюють право власника на землю від імені Українського народу і відповідно до закону наділені повноваженнями розпорядження земельними ділянками, а також орендарі земельних ділянок, які згідно з цим Законом відповідають вимогам щодо використання їх для індустриального парку [1].

Отже, створення індустріальних парків можливе на землях різних форм власності. Титулами використання ділянки можуть бути як право власності, так і право оренди, суборенди.

Щодо оренди земельної ділянки, то відповідно до ч. 9 ст. 93 Земельного кодексу України для створення індустріальних парків на землях державної чи комунальної власності, земельна ділянка надається на строк не менше 30 років [3].

Земельна ділянка, яку планують використовувати для створення та функціонування індустріального парку, повинна належати до земель промисловості, бути придатною до промислового використання та мати площу або сукупну площу суміжних земельних ділянок не менше 15 гектарів та не більше 700 гектарів [1].

В Україні для створення індустріального парку необхідно отримати дозвіл органів державної влади. Хоча, в інших країнах існує спрощена система реєстрації. Наприклад, Таїландські індустріальні парки надають послуги «єдиного вікна», тобто можливість отримати всі необхідні дозволи на будівництво та господарську діяльність без необхідності звертатися до різних державних органів, що суттєво полегшує роботу іноземного підприємства [2, с. 6].

Закон України «Про індустріальні парки» передбачає надання державної підтримки функціонування індустріального парку. Так, згідно зі ст. 34 Закону, у вигляді державної підтримки, передбачено надання безвідсоткових кредитів, цільового фінансування на безповоротній основі та звільнення від оподаткування устаткування та обладнання для облаштування парків [1].

Однак, як показує практика інших держав, для учасників та інвесторів достатньо важливим фактором є надання податкових пільг у вигляді зниження податку на землю, спрощена процедура реєстрації та ліцензування нових підприємств, які бажають займатися господарською діяльністю на території індустріального парку. Деякі країни також надають пільги у вигляді зменшення чи виключення податків на прибуток та соціальні платежі, нерухомість, комунальні платежі тощо. Такі види державної допомоги в Законі України «Про індустріальні парки» не були передбачені. Проте, зважаючи на досвід роботи іноземних індустріальних парків, наявність державної підтримки не є достатньою гарантією ефективності майбутнього проекту.

Одним з основних факторів, які впливають на діяльність індустріального парку, є комплексне розташування максимально великої кількості частини виробництва на одній площі, що дозволяє зменшити витрати на транспортування матеріалів та скоротити час, необхідний для повного циклу виробництва. Не менш важливим є стратегічне розміщення виробництва, наприклад, біля морських портів, які дозволяють забезпечити перевезення великого обсягу продукції. Саме таким чином відбувалася організація індустріальних парків у Великій Британії, Німеччині, Китаї, Росії, Чехії, Об'єднаних Арабських Еміратах, Словенії, Таїланді, США тощо, і парки, створені за таким принципом, продемонстрували суттєвий позитивний вплив на підприємницьку діяльність у відповідних регіонах [2, с. 7]. За інформацією Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами (який реорганізовується в Міністерство економічного розвитку і торгівлі) один індустріальний парк (середньої площі 200 га) надає можливість створити від 2,5 до 10 тис. нових робочих місць. Створення індустріальних парків також матиме позитивний вплив на розвиток суміжних виробництв, малого та середнього бізнесу в регіонах їх розташування. В найближчі роки прогнозується створення близько 200 індустріальних парків в усіх регіонах України [4, с. 4].

Зокрема, в Житомирі також планується створення індустріального парку. Так згідно з рішенням міської ради, управління регулювання земельних відносин міської ради спільно з управлінням містобудування, архітектури та дизайну міського середовища провести підготовчу роботу щодо вибору земельної ділянки, приведенню її до вимог Закону України “Про індустріальні парки” та одержання від уповноважених державних органів необхідних документів для затвердження Концепції індустріального парку, утворити робочу групу для розроблення Концепції індустріального парку [5].

Створення індустріального парку у Житомирі, дозволить залучити іноземні інвестиції, створить нові робочі місця, а також відкриються нові можливості туристичного бізнесу.

Отже, у цілому ідея індустріальних парків є досить перспективною та економічно вигідною як для підприємств, так і для держави, оскільки індустріальні парки мають низку переваг: розташування сконцентрованого промислового виробництва за межами міста підвищує якість життя мешканців, збільшує туристичну привабливість населеного пункту, а також дозволяє залучити до роботи місцевих працівників, що, у свою чергу, зменшує рівень безробіття.

Закон “Про індустріальні парки” покликаний, насамперед, здійснити правове регулювання земельних відносин у сфері використання земель промисловості, що загалом відповідає вимогам сьогодення, потребам покращення інвестиційного клімату України, збільшення обсягів виробництва та забезпечення екологічної безпеки країни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України “Про індустріальні парки” від 21 червня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №22. – С. 212.
2. Левченко С. Правове становлення індустріальних парків / С. Левченко, І. Шелковий // Юридична газета. – 2012. – № 35. – С. 5-8.
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №3. – С. 27.
4. Єгорова О. Щодо заходів стимулювання та створення індустріальних парків / О. Єгорова // Аналітична записка. – 2013. – С. 1-6.
5. Про проведення роботи по створенню індустріального парку // Рішення Житомирської міської ради від 24 вересня 2014 року. – №755.

Василюк Н. П.

студентка 1 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Конституційно-правова порівняльна характеристика конституцій Японії та Німеччини

Післявоєнний період держав, які були переможені у війні завжди цікава тема для дослідження. Майбутні фахівці-правознавці повинні цікавитися історією не лише своєї держави, а й історією зарубіжних країн. Що ж на рахунок конституцій? Що можна назвати причиною прийняття Японією та ФРН Основного закону? Які права та

обов'язки щодо правового статусу особи закріплюють дві конституції і в чому їх основні відмінності та спільні риси? Німеччина як єдина цілісна держава існує понад 100 років. За цей час в державі було прийнято три загальнонімецькі конституції. Прийняття кожної з них відповідало перехідним етапам в історії розвитку держави. На сучасному етапі діє конституція від 23 травня 1949 року, яка визначила Німеччину як демократичну, соціальну і федеральну державу (ч.1 ст.20 Конституції) [1]. Прийняття Основного закону Федеративної Республіки Німеччина можна пов'язувати із закінченням Другої світової війни, що і є основною причиною наявності певних особливостей в конституції. Метою створення конституції було надання державі на «перехідний період» нового, вільнодемократичного ладу.

У першому розділі Основного закону слід звернути увагу на визнання прав людини, їх пріоритет перед усіма іншими положеннями. Саме цей розділ є більшим, ніж інші, адже несе на собі навантаження щодо заперечення порядків «Третього рейху», проголошуючи «непорушність людської гідності», «недоторканість» та «невідчужуваність» прав людини (ст.1), серед яких право на життя і особисту недоторканність, рівність усіх перед законом. [3, с. 222]. Прослідковується пряме засудження минулого, коли фізично знищувалися тисячі «расово неповноцінних» і «нежиттєздатних» німців, проводилася примусова стерилізація тощо. Проголошується свобода віросповідання та совісті (ст. 4), свобода висловлювання думок, зборів (ст. 8), союзів і товариств, у тому числі «для охорони поліпшення умов праці й економічних умов» (ст. 9), свобода пересування (ст. 11), вибору професії (ст. 12), таємниця листування (ст. 10), недоторканність житла (ст. 13), основні права у сфері правосуддя, наприклад на «законного суддю та ін. Гарантується власність та право власності.

Також цікавим є те, що Основний закон конкретизує загальне положення про рівність всіх людей перед законом, що ніхто не може зазнати обмежень або одержати перевагу завдяки статі, походженню, расі, мові, батьківщині, вірі, або політичному світогляду. Виразно зазначається рівноправність чоловіка і жінки, і, нарешті, конституція гарантує німцям рівний доступ до громадянських служб. Слід зазначити, що особливе місце в переліку прав займає право на петиції (скарги) до органів державної влади та право гарантій на них.

Основним правом, що вже за своєю суттю стосується лише іноземців, є вперше гарантоване в німецькій конституції право притулку, яке дає переслідуваним іноземцям право а політичний притулок на терені Федеративної Республіки.

Без сумніву, статтю 24 Конституції ФРН, яка передбачає обмеження суверенітету, який припускає можливість «передати верховну владу міждержавним установам», можна назвати такою, що приймалася під впливом західної окупаційної влади.

Діюча Конституція Японії є Верховним законом Японії. Вона була прийнята 3 травня 1947 року. Окрім двох назв Верховного закону та Основного закону Конституцію Японії відома як «Мирна конституція» завдяки статті 9, в якій передбачено відмову Японії від війни як засобу ведення державної політики та відмову від утримання війська. Вона проголошує японську націю носієм державного суверенітету, а Імператора Японії – символом цієї нації. Конституція гарантує членам нації, особам які мають японське громадянство, основні права людини, якщо вони не протирічать громадському благу [1].

Також, здійснення прав та свобод пов'язане з роллю суспільства, з діяльністю народу. В конституції говориться про те, що права повинні підтримуватись

постійними зусиллями народу, що народ, а не лише особа "має утримуватись від будь-яких зловживань свободами і правами і несе постійну відповідальність за виконання їх в інтересах суспільного добробуту" [3, с. 134]

Конституція надає велике значення принципу рівноправ'я громадян. В ній говориться про рівноправ'я перед законом, про недопустимість дискримінації з будь-якої причини, і про неможливість надання особливих привілеїв. Також забороняється рабство, примусова праця, окрім кари за злочин; проголошується рівність статі та ліквідується дворянські чини.

Довгалюк Владислав Сергійович
студентка 1 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Шляхи реформування нотаріальної діяльності в Україні в контексті міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду

У статті досліджуються актуальні питання становлення й розвитку інституту нотаріату в Україні та його напрями подальшого реформування законодавства України у сфері нотаріальної діяльності в контексті міжнародних та європейських стандартів.

Ключові слова: нотаріат, правове регулювання нотаріату в зарубіжних країнах, реформування інституту нотаріату і т.д.

З часів набуття Україною незалежності питання про реформування нотаріату залишається актуальним. Перший вагомий внесок у цю справу Верховна Рада України зробила в 1993 р., коли прийняла Закон «Про нотаріат» від 9.02.1993 [1]. Розвиток суспільно-правових відносин у державі показав, що в деяких ключових питаннях цей нормативний акт себе вже вичерпав. Визначення Україною свого стратегічного курсу на інтеграцію в Європейський Союз (далі – ЄС), входження в європейську правову систему зумовлює необхідність узгодження українського законодавства з міжнародним правом, у зв'язку з чим, особливої актуальності набуває проблема запозичення позитивного зарубіжного досвіду. Метою статті є визначити етапи становлення інституту нотаріату в Україні та приведення українського законодавства до міжнародних стандартів. Теоретичну основу для написання цієї статті склали наукові праці таких вітчизняних вчених, як: Баранкова О.А., Фурса С.Я., Фурса С.Т. Радзівської Л.К., Пасічника С.Г., Сміяна Л.С., Хоменка П.Г. та інших [2]. Проте, слід зазначити, що у вітчизняній юридичній науці недостатньо уваги приділяється аналізу вивчення досвіду зарубіжного нотаріату як зразку для вдосконалення вітчизняного нотаріату. Наразі потрібно говорити про створення єдиного нотаріату, з вільними, але відповідальними самоврядними професіоналами та за умови залишенням ефективного та дієвого контролю з боку держави. Латинський нотаріат є системою, за якої нотаріус здійснює публічну функцію, отримавши від держави частинку її влади (право надавати його документам силу публічного акта), але організовує свою роботу як самозайнята особа вільної професії. На міжнародній арені латинський нотаріат представлений Міжнародного Союзу Латинського Нотаріату (далі – МСЛН), що об'єднує понад 70 країн світу. Латинський нотаріат базується на традиції римського права. У країнах, що входять до Міжнародного союзу

нотаріату, як і в Україні, діє континентальна (романо-германська) правова система з її пріоритетом письмового доказу, а нотаріально оформлені документи отримують публічне визнання і підвищену доказову силу. На всіх історичних етапах свого розвитку основним завданням нотаріальних органів було надання юридичної вірогідності актам, хоч обсяг їхніх функцій у той чи інший період змінювався. Зокрема, це є характерним і для історії цього інституту в Україні. Законодавство України передбачило підвищені вимоги до посади нотаріуса, що дасть можливість піднести професійний рівень останнього і позитивно впливатиме на якість вчинюваних нотаріальних дій. Дані вимоги закріпились у статті 3 Закону України «Про нотаріат» [1]. Нотаріус, незалежно від того, чи є він державним, чи приватним, вчиняє нотаріальні дії від імені держави, яка надала йому повноваження їх вчиняти. Водночас нотаріус несе особисту відповідальність за вчинення нотаріальних дій. МСЛН, як будь-якій організації, притаманний процес постійного розвитку та рефлексії, про що свідчить існування всередині системи різних форм організації та функціонування нотаріальної діяльності. Аналіз класичної моделі здійснено на прикладі Італії, Німеччини, Греції та Австрії, акцентовано увагу на досвіді Туреччини, Польщі та Румунії, де порівняно недавно відбулися процеси реформування державного регулювання нотаріальною діяльністю. Особливу увагу приділено процесам лібералізації державного регулювання у Нідерландах, як приклад збереження основи латинського нотаріату за умов відходу від стандартів, характерних для класичної моделі латинського нотаріату [3, с. 16]. Визначені основні передумови (належність України до романо-германської системи права, орієнтація на входження до ЄС) та пріоритети запозичення досвіду країн, що входять до системи латинського нотаріату в частині переходу до єдиного нотаріату, визначенні статусу нотаріуса (Італія, Німеччина, Австрія, Греція, Туреччина, Польща, Румунія), процесу лібералізації державного регулювання (Нідерланди) [1]. Визначення Україною свого стратегічного курсу на інтеграцію в ЄС, входження в європейську правову систему зумовлює необхідність узгодження українського законодавства з міжнародним. Досліджуючи проблематику державного регулювання нотаріату в Україні, вважаємо за доцільне зробити аналіз зарубіжного досвіду в цій галузі. Приступаючи до класифікації існуючих нотаріальних систем, слід виходити з того, що нотаріат є складовою частиною передусім пануючої в країні правової системи, тип якої й визначає місце і роль нотаріату в тій чи іншій країні. Стосовно цього нас цікавлять дві основні правові системи - англосаксонська «common law» та континентальна «civil law». Система «common law» діє в багатьох країнах. В одних вона панує безмежно (наприклад, Сполучене Королівство Великої Британії, США, Австралія, Сінгапур, Малайзія, Кіпр, Канада (окрім провінції Квебек), Індія тощо), в інших вона співіснує з іншими юридичними системами (Аргентина, Бахрейн, Бруней, провінція Квебек (Канада), Єгипет, Куба, Ізраїль, Данія, Фінляндія та ін.) [2, с. 24]. До компетенції нотаріусів входить лише засвідчення документів і підтвердження автентичності підписів, складання довіреностей та документів для використання за кордоном, причому засвідчений нотаріусом документ не набуває повної доказової чинності, потребує додаткової перевірки адвокатом фактів у випадку, якщо угода буде оскаржена та особі доведеться доводити свої права в суді. Саме тому в країнах, де діє англосаксонська система, практично жодна угода не складається без участі адвокатів з обох сторін, а в самій системі з самого початку закладена презумпція судового розгляду. Усе це призводить до збільшення видатків та можливості виникнення правових спорів, кількість яких сягає 25-30 % від укладених угод, тоді як показники

нотаріуса - іншої нотаріальної системи (латинської) не перевищують 5 % від кількості угод. Метою створення Союзу латинського нотаріату є систематизація нотаріального законодавства, удосконалення прогресивних ініціатив, поліпшення системи діяльності нотаріусів різних країн світу. До компетенції МСЛН входить підготовка конкретних пропозицій для удосконалення чинного національного законодавства. Лише за останні роки пропозиції Союзу лягли в основу нового законодавства про нотаріат Росії, Польщі, Румунії, Китаю, Хорватії, Болгарії, Словаки, Словенії та ін. Реформування державного регулювання у сфері нотаріальної діяльності в Україні повинно бути націлене на більш ефективне здійснення функцій захисту прав та інтересів громадян, підприємств, установ та організацій і вдосконалення контролю з боку держави. Використання зарубіжного досвіду не повинно бути механічним, необхідно враховувати сумісність норм, що рецепіюються, та реальний стан економічних та психологічних (ментальних) факторів, ступінь розвитку громадянського суспільства (зокрема в частині запозичення складної системи доступу до професії та запровадження професійного самоврядування). Звичайно більшість факторів, що впливають на формування державної політики, є швидкозмінними, проте на думку автора з прийняттям будь яких змін потрібно перечекати період доки ринок, що регулюється даними нормами, отримає досвід застосування нових норм.

Аналізуючи вищезазначене, можна дійти висновку про те, що процес реформування нотаріату в нашій державі триває вже багато років, і можу з впевненістю сказати, що на цьому шляху вдалось досягти значних успіхів. Але, на нашу думку, зупинитись на досягнутому неможна, адже необхідно ще багато чого зробити заради приведення вітчизняної нотаріальної системи у відповідність до міжнародних норм, зокрема європейських стандартів та з метою забезпечення більш ефективного виконання нотаріусами покладених на них функцій. Реформування нотаріальної діяльності має здійснюватись системно із застосуванням комплексу заходів щодо цілісної реформи діючої правової системи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон Ураїни «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
2. Баранкова В. О правовом статусе частнопрактикующего нотаріуса / В.О. Баранкова // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1998. – № 11. – С. 22–26.
3. Законодавство Греції про нотаріат // Нотаріат для вас. – 2000. – № 2. – С. 20–28.

Каленюк Вікторія Вікторівна
студентка 1 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Прояви правового нігілізму у студентській молоді в Україні

У статті висвітлено особливий підхід до формування правосвідомості студентської молоді. Визначаються основні проблеми розвитку правового нігілізму серед студентської молоді в Україні.

Правова свідомість як соціально-правове явище може мати не тільки позитивний, але й деформований стан, які в основному відрізняються характером відображення правової дійсності та ставленням їх носіїв до чинного права і законодавства. Різновидами деформацій правосвідомості вважаються правовий нігілізм, правовий ідеалізм, правовий догматизм, правовий інфантілізм, правова демагогія; найбільш небезпечним є правовий нігілізм, носієм якого може виступати особа, соціальна спільнота, суспільство в цілому.

Проблеми правого нігілізму активно досліджують сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені О. В. Волошенюк, В. В. Головченко, О. В. Дручек, О. М. Зрячкін, З. Н. Каландарішвілі, Л. Г. Кумикова, О. В. Макарова, О. С. Радьков, О. Ф. Скакун, Г. В. Тригубенко, В. В. Черней та ін. Метою даної статті є аналіз і систематизація наявних поглядів на проблему правового нігілізму, виявлення особливостей правового нігілізму студентської молоді в Україні та визначення основних напрямів подолання цього явища.

У довідниковій літературі правовий нігілізм визначається як крайній прояв правового невігластва, відкидання або ігнорування права, юридичних норм, загальноприйнятих правових цінностей, зневажливе ставлення до правових принципів і традицій, крайній прояв правового безкультур'я.

О. В. Дручек стверджує, що природа правового нігілізму є досить складною, неоднозначною. В одних випадках явище правового нігілізму детермінується суб'єктивними чинниками і є базальним, внутрішнім елементом соціальної чи національної психології, в інших — він спричиняється дією багатьох зовнішніх, фонових факторів, які є об'єктивним відображенням існуючого в державі суспільного порядку. [1]

О. Ф. Скакун розрізняє такі види правового нігілізму, як індивідуальний, груповий, суспільний — у залежності від того, хто виступає носієм нігілістичних поглядів та установок: окремих індивідів, соціальна група чи суспільство в цілому. [2]

Для студентської молоді характерні певні різновиди правового нігілізму, зумовлені віковими особливостями, рівнем правових знань, практичного досвіду тощо. Серед них: 1) автосугестивний (прогалини у правових знаннях та невдалий досвід реалізації права породжують зневіру у соціальній цінності права); 2) ідентифікаційний (відбувається ототожнення з іншою особистістю, яка використовує для задоволення власних потреб та інтересів не право, а силу); 3) когнітивний (певний обсяг правових знань дає змогу виявити суперечності у законі та використовувати недосконалі правові норми у корисних цілях).

Для значної кількості студентської молоді характерні низький рівень поінформованості з питань участі в усіх сферах життєдіяльності суспільства, незнання шляхів захисту своїх прав, мінімальна участь в об'єднаннях громадян, повільне зростання громадянської, національної та правової свідомості. Основна частина студентів є носієм буденної правосвідомості, яка формується під впливом конкретних умов життя та знань про право, законність, юридичну відповідальність тощо. Як правило, на рівні буденної правосвідомості ототожнюються поняття «право» і «закон», а сам закон сприймається як імператив: наказ діяти тим або іншим чином або заборона певної поведінки під загрозою застосування покарання. Правова свідомість молоді характеризується складністю і неоднозначністю, оскільки багато молодих людей водночас демонструють прагнення до законослухняної поведінки і готовність порушити закон для особистої вигоди.

На формування правової свідомості молоді істотно впливає особистий чинник. Цілеспрямовані, наполегливі і самостійні молоді люди демонструють більш зрілу правову свідомість. У тієї частини молоді, яка віддає перевагу суперництву в конфліктних ситуаціях, виявляють деформації правової свідомості й настанови на протиправну поведінку. Саме для такої молоді характерні різні прояви правового нігілізму. У юридичній літературі підкреслюється: правовий нігілізм різноманітний у своїх конкретних формах і проявах — від байдужого ставлення до ролі та значення права до його повного ігнорування і заперечення. При цьому правовий нігілізм — це завжди і державний нігілізм, оскільки заперечення права включає в себе і заперечення держави як правової організації публічної влади. Певною мірою це стосується правового нігілізму молоді. Багато молодих людей вважають себе мало причетними до державних і суспільних справ, до політики. Відсутність почуття любові до Батьківщини, національної гордості, громадянськості, політико-правової активності можна назвати «м'яким» проявом правового нігілізму. Першопричиною цього є відсутність у самої держави чітких і підтримуваних більшістю цілей суспільного розвитку, мобілізуючих цінностей та ідеалів.

Ще одним проявом правового нігілізму молоді є підміна законності прагматичною доцільністю, це означає, що державно-правові інститути оцінюються молодими людьми з точки зору їх безпосередньої особистої корисності, сприймаються як інструменти досягнення певної мети, задоволення особистих або корпоративних інтересів. Законом керуються лише тоді, коли це вигідно, в інших випадках ним нехтують або виступають з його критикою — аж до порушення встановлених законом вимог, зокрема, навчальної дисципліни. Досліджуючи правові механізми формування правосвідомості студентської молоді, вітчизняні науковці виділяють такі найбільш поширені порушення: систематичні запізнення на лекції, прогулювання пар; критика або висміювання особистих якостей викладача, організації навчального процесу кафедрами тощо; невиконання навчального плану; використання під час лекцій мобільних телефонів; недбайливе ставлення до майна навчального закладу та навмисне його псування; використання вульгарної лексики та образливих висловлювань; паління у неналежних місцях тощо. Подібні негативні явища спостерігаються майже у всіх ВНЗ України. Правовий нігілізм не виникає раптово, він формується поступово під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. Більшість дослідників вважає, що причинами правового нігілізму є економічна і політична нестабільність, зміна ідеології та духовних цінностей, поява нових прошарків населення, зловживання владою вищими посадовими особами держави, гальмування і не завершення реформ, і як наслідок — юридичне невігластво, відставання, правова невихованість населення, відсутність правових знань, досвіду правової діяльності та відповідних навичок, неможливість формування чіткої життєвої позиції. Крім того, анти правові погляди і стереотипи є елементом, властивістю соціальної свідомості і національної психології, особливістю культури, традицій, способу життя [3].

На мою думку, правовий нігілізм студентської молоді передовсім є результатом недоліків у її правовому вихованні. Фахівці наголошують: «Правове виховання в нашій державі за традицією розглядається як процес: впливу на людину та молодь взагалі; односторонньо орієнтований — згори вниз, без урахування механізмів зворотного впливу та взаємодії; одноманітний за консервативністю форм, методів і заходів».

За своїм змістом правове виховання студентської молоді має включати допомогу в оволодінні правовими знаннями, передачу юридичного досвіду, а також залучення до процесів державно-правового будівництва та підвищення її соціальної та політико-правової активності.

Важливе значення для подолання правового нігілізму має студентське самоврядування вищих навчальних закладів. Це така діяльність, за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні та громадянські якості особистості, підвищується ініціатива та відповідальність за результати своєї праці. Органи студентського самоврядування повинні не формально, а реально залучатися до управління справами навчального закладу, забезпечувати і захищати права та інтереси студентів; сприяти створенню необхідних умов для їх навчання, проживання і відпочинку; організовувати співробітництво із студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями в Україні та за її межами та ін.

Таким чином, правовий нігілізм як форма деформації правової свідомості характерний для студентської молоді України. Він має різноманітні види та форми прояву, що детерміновані зовнішніми (об'єктивними) і внутрішніми (суб'єктивними) чинниками. Один із засобів боротьби з правовим нігілізмом — правове виховання — повинен бути зорієнтований на підвищення рівня правових знань, на формування навичок правомірної поведінки, на підвищення соціально-правової активності українського студентства. Правове виховання повинно здійснюватися лише в контексті позитивних змін у суспільному та державному житті, інакше деформації правової свідомості молоді не подолати.

Список використаних джерел та літератури:

1. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: Генеза та сучасність : монографія / Ю. Ю. Калиновський. – Х. : Право, 2008. – 288 с.
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта : КНТ : ЦУЛ, 2000. – 520 с.
3. Гусарєв С.Д. Юридична деонтологія. Навч. посібник // С.Д. Гусарєв, О.Д. Тихомиров. – К., 1999.

Козел Дар'я Максимівна

студентка 2 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина Швейцарії, Австрії

Швейцарія займає особливе місце в Європі. Ця держава з XVII ст. у своїх міжнародних відносинах дотримується політики постійного нейтралітету, який після наполеонівських війн був у 1815 р. гарантований Росією, Великобританією, Францією, Прусією, Іспанією [3].

У основі правового статусу громадянина лежить швейцарське громадянство. Цей Інститут традиційно включає три види громадянства: громадянство міста або комуни, громадянство кантону і громадянство Швейцарії.

Відповідно до законодавства розрізняється набуття громадянства за законом і шляхом адміністративного рішення, тобто шляхом натуралізації. Набуття громадянства за законом включає набуття його за народженням та у результаті взяття шлюбу. За загальним правилом, дитина, що народилася від матері або батька - швейцарських громадян, автоматично набуває таке саме громадянство — тобто діє принцип крові. Позашлюбна дитина іноземки стає швейцарським громадянином, якщо його батько є таким і матір бере з ним шлюб, а також, якщо батьки дитини в шлюбі не перебувають, але дитина одержує прізвище батька - громадянина країни і виховується, залишаючись під його батьківською владою. Іноземка набуває громадянства в результаті шлюбу зі швейцарцем. Кожний громадянин міста, комуни одночасно є громадянином кантону і громадянином Швейцарії.

Набуття громадянства за натуралізацією залежить головним чином від часу проживання у Швейцарії (12 років).

Перший відділ другого розділу Федеральної Конституції називається «Основні права». У статтях 7 і 8 закріплені фундаментальні принципи правового статусу особистості: повага і захист людської гідності й принцип рівноправності як неприпустимість дискримінації на підставах походження, раси, статі, віку, мови, соціального стану, способу життя, своїх релігійних, філософських або політичних переконань або внаслідок фізичних, розумових та психічних вад.

Усю систему конституційних прав і свобод можна розділити на наступні види: цивільні (особисті) права і свободи, політичні права і свободи, економічні, соціальні і культурні права і свободи.

Конституція закріпила систему гарантій, що забезпечують реалізацію прав і свобод. До цієї системи включаються організаційно-правові й матеріальні гарантії. До числа організаційно-правових гарантій належать заборона свавілля і беззаконня з боку органів і посадових осіб держави; сформульований 8 ст. 35 обов'язок кожної особи, що виконує публічні функції, дотримуватися основних прав і сприяти їхній реалізації. У ст. 29 закріплені гарантії загального характеру, що стосуються процедури: розгляд будь-якої справи в рамках адміністративної або судової процедури безперешкодно в розумний термін; право кожної особи на юридичну допомогу, утому числі й на безкоштовну для кожної особи, «яка не має достатньо коштів» [2].

Крім того, особа має право «на безкоштовну допомогу адвоката в тій мірі, у якій того вимагає захист його права»; право громадянина на оскарження в суді будь-якої затримки, арешту або взяття під варту (ст. 31); презумпція невинуватості; право на оскарження вироку до вищестоящої судової інстанції (ст. 32).

До матеріальних гарантій прав людини варто віднести, насамперед, те, що в Конституції виділена спеціальна глава «Соціальні цілі». Норми цієї глави закріплюють зобов'язання держави і кантонів із забезпечення таких соціальних прав і свобод особи: право на охорону здоров'я, захист сім'ї, підтримку дітей, право на працю, базову освіту, що виступають і як право і як його гарантія.

Сьогодні Швейцарія відстає від інших країн у переліку конституційних прав і свобод. Це слугує одним із доказів на користь повного перегляду Конституції.

1974 р. Швейцарія ратифікувала європейську Конвенцію про захист людини та основних свобод, що стали однією з джерел постачання та гарантій». Права і свободи людини і громадянина країни Конвенція гарантує [10].

У ст. 4 Конституції встановлено, що швейцарці рівні перед законом. Відповідно до ст. 18 Конституції, кожен швейцарець є військовозобов'язаним, проте закон передбачає громадянську замінуючу службу.

Особливістю конституційної історії Австрії полягає в тому, що всі її писані конституції були прийняті в період правління імператора Франца Йосифа I, який правив з 1848 по 1916 р.:

- Перша Конституція Австрії була прийнята в 1849 р. (Конституція Австрійської імперії)
- Друга Конституція була прийнята в 1851 р. внаслідок скасування попередньої і знаменувала посилення авторитарного режиму.
- Прийняття Конституції третій відбулося в 1861 р.
- Четвертої Конституцією вважається Австро-Угорську угоду (1867).

У 1849 р. в ході буржуазної революції була прийнята перша в історії країни Конституція, проте в результаті поразки революції правова система Австрії ще кілька десятиліть зберігала деякі елементи феодального спадщини. Після розпаду Австро-Угорської імперії в 1918 р. була прийнята Конституція 1920, що стала важливою віхою в історії світового конституціоналізму. Зокрема, вона вперше в світі заснувала Конституційний суд і оголосила міжнародне право складовою частиною національної правової системи. Австрія стала федеративною республікою. У 1995 р країна вступила в Європейський Союз.

В даний час основним джерелом права в Австрії є законодавчі та інші нормативні акти. Як зазначалося вище, в Австрії існує "некодифікована Конституція", що складається не тільки з ряду конституційних законів, а й численних конституційних норм, включених у звичайні закони. За підрахунками австрійських юристів, Конституція Австрії на кінець 1990 р. складалася з більш ніж 500 різних елементів, включаючи міжнародні акти. Так, силою норм конституційного права в країні наділена Європейська конвенція з прав людини 1950 [2].

Вирішальна роль у правовому регулюванні належить в Австрії федеральному законодавству. Питання цивільного та кримінального права, судоустрою та судового процесу дозволяються виключно федеральними законами. Згідно Конституційному закону 1920 (ст. 12) до ведення федерації належить встановлення загальних принципів законодавства, а до ведення земель - видання конкретизують законів з таких питань, як соціальне забезпечення, громадські установи з позасудового посередництва при конфліктах, земельна реформа, трудове право. Федерація і землі можуть укласти між собою угоди з питань своєї компетенції, які також розглядаються як джерело права.

Важливим джерелом права є рішення Конституційного суду Австрії, що приймаються в порядку конституційного контролю, які фактично носять нормативний характер.

Основні корективи були внесені в Укладення після краху нацистського режиму: заново викладені розділи про усиновлення (1960 р.), прийняті Закон про нову регламентації правового становища позашлюбної дитини 1970 р. зрівняли його в правах з законородженими дітьми, Закон про нову регламентації відносин між батьками і дітьми 1977, спрямований на поліпшення правового статусу дітей у сім'ї, та інші акти.

Важливими доповненнями до Загального цивільному укладенню служать також окремі нормативні акти - закони про оренду (1929), про земельну власність (1955), про право власності на житло (1975 і 1978) і особливо Закон про захист споживача

(1979), який суттєво розширив права громадян, захищаючи їх інтереси від недобросовісних підприємців і комерсантів. Подальшим розвитком цього напрямку в австрійському законодавстві стало прийняття Закону про відповідальність за недоброякісну продукцію 1988 року, відповідно до якого виробник продукції або її імпортер зобов'язаний відшкодувати шкоду, заподіяну життю, здоров'ю або майну громадян [7].

Трудові відносини в Австрії регулюються комплексом нормативних актів, а також укладаються між представниками працівників і підприємцями колективними договорами, порядок та умови укладення яких, у свою чергу, детально регламентуються законодавством. Серед найбільш важливих актів у цій галузі - Закон про трудові відносини 1974 і Закон про колективні трудові договори 1974 (з поправками 1976 і наступних років). На австрійських підприємствах діють виробничі ради за участю представників робітників. Законодавство останніх десятиліть заохочує зайнятість і мобільність робочої сили.

В Австрії склалася розвинена система соціального забезпечення, фінансована за рахунок внесків підприємців і працівників, а також з бюджетних коштів. Вона передбачає виплату пенсій по старості та інвалідності, допомоги по безробіттю і хвороби, сприяє зростанню народжуваності шляхом виплат так званих сімейних надбавок до зарплати і т. п.

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Учебник в 4-х томах. Отв. Ред. Б.А. Страшун. – М.: БЕК, 1996. – С. 39-103.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. Посібник / В.О. Ріака (керівник авт.кол.). – К.: Юрінком Інтер, 2002
3. Мишин А.А., Конституционное право зарубежных стран: Учебник. – 10-е видання, 2003. – С.19–44.
4. Чиркин В. Є. Конституционное право зарубежных стран: Учебник. 3-е изд., М.: Юрист, 2003. – С.31–56.

Кривобочек Б. І.

студент 1 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Правове регулювання професійної етики юриста

На професійну діяльність юристів усіх професій значно впливають питання щодо ролі, характеру та ступені впливу морально-етичних категорій - добра і зла, обов'язку і совісті, справедливості та відповідальності, гідності та честі або їхня відсутність. Моральні принципи у сфері здійснення правосуддя і правоохоронної діяльності містяться в законах та інших нормативно-правових актах.

Професійна етика юриста – це вид професійної етики, яка являє собою сукупність правил поведінки працівників юридичної професії, що забезпечує моральний характер їх трудової діяльності і позаслужбової поведінки, а також наукова дисципліна, що вивчає специфіку реалізації вимог моралі у цій галузі.

Професійна етика юриста здійснює позитивний вплив як на законодавчу, так і на правозастосовчу діяльність, виявляючи, аналізуючи і обґрунтовуючи моральні вимоги, що допомагають гуманізувати правовідносини, сприяють орієнтації на безумовне забезпечення справжньої справедливості, захист прав і інтересів людей, збереження власної честі і гідності.

Професійну етику юриста чи юридичну етику можна визначити, як один із видів професійної етики, у чие завдання входить застосування загальних норм моралі в специфічних умовах діяльності суддів, адвокатів, прокурорів, слідчих, нотаріусів та інших юридичних професій.

Завдання професійної етики юриста включає в себе дослідження моральних відхилень і вад у діяльності посадових осіб судової і правоохоронної систем, визначенні розмірів моральної недуги працівників останніх, виявлення причин, що роблять можливим їхнє існування і формулювання рецептів їх послаблення [1, с. 38].

Існують офіційні джерела юридичної етики, їх можна назвати актами про норми-стандарти, які пред'являються до юридичної професії. Положення таких документів стають нормативними (нормативами культури юриста) і набувають значення фахових стандартів, тобто поширюються на всіх представників професії.

Етичні правила представників юридичних професій діють в Україні, США, Франції, Англії, Уельсі, Шотландії, Німеччині, Ізраїлі, Росії та в інших країнах.

Наприклад, для адвокатів розроблені "Регламент Паризької колегії адвокатів", "Кодекс адвокатської етики Нідерландів", "Правила професійної етики російських адвокатів" та інші.

Кожна країна має свої традиції і специфіку в діяльності працівників юридичної служби, обумовлені національним судоустроєм, структурою державної влади і управління, законодавством. Однак є загальні вихідні положення, що стали загальними міжнародними правилами і є міжнародними стандартами професійної діяльності юристів. Серед них можна назвати: "Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя у відношенні неповнолітніх" (1985); "Міжнародний кодекс етики", схвалений Міжнародною організацією адвокатів Європейського Союзу і прийнятий у Ліоні в листопаді 1998 року [2, с. 90].

Вимоги до професійної етики юристів різної спеціалізації закріплені в законах і підзаконних актах. Офіційними джерелами юридичної етики в Україні виступають національні деонтологічні документи про стандарти юридичної професії та правила поведінки професійних груп юристів. В першу чергу таким джерелом слід вважати Основи законодавства України про культуру, прийняті Верховною Радою України 19 лютого 1992 року.

Правову основу регулювання відносин у сфері професійної етики становлять закони України «Про правила етичної поведінки», «Про захист суспільної моралі».

Правила етичної поведінки є правовою основою для кодексів чи стандартів поведінки. Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення [3].

В Україні прийняті: "Етичний кодекс працівника МВС", "Правила адвокатської етики", "Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури".

"Етичний кодекс працівника МВС" служить методологічною основою формування професійної етики працівника органів внутрішніх справ, який орієнтує працівника в умовах конфліктів і етичної невизначеності та інших обставин морального вибору, сприяє формуванню у працівника потреби дотримання професійно-етичних норм поведінки, є засобом громадського контролю за моральною і професійною поведінкою працівника [1, с. 52].

Неухильне дотримання принципів і норм цього кодексу є важливим чинником якісного виконання працівником оперативно-службових завдань, необхідною умовою суспільної довіри та підтримки діяльності органів внутрішніх справ.

"Правила адвокатської етики" вироблені з метою уніфікованого закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загально визнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві. Вони покликані слугувати системою орієнтирів для адвокатів України при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх багатоманітних професійних прав і обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України "Про адвокатуру" та іншими законодавчими актами України, а також мають закріпити єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката у дисциплінарному провадженні кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури при оскарженні дій адвоката як таких, що порушують присягу адвоката через порушення Правил адвокатської етики.

"Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури" має на меті забезпечення ефективного здійснення працівниками прокуратури своїх професійних обов'язків на підставі додержання принципів верховенства права, законності, суспільної моралі та високої культури, підвищення авторитету органів прокуратури та сприяння зміцненню довіри громадян до них, створення умов для розвитку у працівників прокуратури почуття справедливості, відповідальності, відданості справі, додержання загальнолюдських моральних цінностей, запобігання проявам корупції, формування принципової морально-правової позиції у взаєминах з колегами по службі та керівництвом.

При виконанні службових обов'язків працівник прокуратури має поважати права та свободи людини і громадянина відповідно до вітчизняних та міжнародних правових норм, усвідомлюючи, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю [2, с.105].

Працівник прокуратури повинен ставитися до громадян справедливо, уважно, доброзичливо та неупереджено згідно із загальнолюдськими принципами моралі.

Також, джерелами юридичної етики можна вважати "Загальні правила поведінки державного службовця", "Правила етики арбітра (члена трудового арбітражу)" тощо.

"Загальні правила поведінки державного службовця" є узагальненням стандартів етичної поведінки, добросовісності та запобігання конфлікту інтересів у діяльності державних службовців та способів врегулювання конфлікту інтересів. Вони ґрунтуються на Конституції України, Законі України "Про правила етичної поведінки" та визначених статтею 3 Закону України "Про державну службу"

принципах державної служби, спрямовані на підвищення авторитету державної служби та зміцнення репутації державних службовців, а також інформування громадян про норми поведінки, яких вони мають очікувати від державних службовців.

Державний службовець повинен виконувати свої посадові обов'язки чесно, неупереджено, не надавати будь-яких переваг та не виявляти прихильність до окремих фізичних і юридичних осіб, політичних партій, рішуче виступати проти антидержавних проявів і сил, які загрожують порядку в суспільстві або безпеці громадян[4].

Етичні вимоги містяться в Законах України "Про нотаріат", "Про прокуратуру", "Про державну службу", "Про міліцію", та в інших нормативно-правових актах.

Таким чином, професійну етику юриста необхідно розглядати як складову частину етики взагалі й різновид професійної етики. Потрібно особливо підкреслити ту обставину, що моральні й правові норми як різновид соціальних норм знаходяться в тісному зв'язку і взаємодії. Це означає, що юридичні закони відбивають моральність і мораль суспільства в цілому.

Норми юридичної етики поширюються на всіх працівників юридичної професії, незалежно від виду їх діяльності. Юридична етика є основою для прийняття неупереджених, обґрунтованих рішень, які кожен день приймає юрист.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія. Навч. посібник // С.Д.Гусарев, О.Д.Тихомиров. – К., 1999.
2. Лозовой В.О. Професійна етика юриста // В.О.Лозовой, О.В.Петришин. – Х.: Право. – 2004.
3. Про захист суспільної моралі: Закон України № 1296 від 20.11.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
4. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: Наказ Голодержслужби України № 214, від 04.08.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>

Мамчур Світлана Миколаївна
студентка 4 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Захист прав і свобод людини в Польщі

Сьогодні, коли відбувається глобальний процес розвитку суспільства, значне місце в ньому займає ідея захисту прав і свобод людини. Їх важливість зумовлюється природними витоками та невід'ємністю, що є характерним для людської сутності. Права людини є такою собі своєрідною особливою галуззю права. Це пояснюється тим, що вони відображають основні цінності людського життя в цілому, зокрема, такі як: свобода, честь та гідність, особиста недоторканність.

Враховуючи усі глобалізаційні процеси, які відбуваються у світі, можна зробити висновок, що права і свободи людини є основним правовим явищем, порівняно з іншими. Як результат цього, здійснюється створення відповідних єдиних стандартів, що, в першу чергу, стосуються сфери захисту прав людини. Ці стандарти носять міжнародний характер і визначають, що пріоритетом для будь-якої держави повинно бути гарантування, дотримання та захист прав і свобод людини.

Однією з тих країн, де ці стандарти відіграють важливе значення є Польща. Для підтвердження цього, слід звернутися до подій минулого століття, які стали своєрідним фундаментом для держави саме у цій сфері.

Починаючи з 1975 року, коли був підписаний Заключний акт Конференції з безпеки і співробітництва в Європі, у Польщі виникають громадські організації, діяльність яких спрямовувалась на захист прав людини і громадянських прав. Однією з таких організацій, яка діє до сьогоднішнього дня є Гельсінський комітет, що контролює дотримання прав людини і основних громадянських свобод, гарантованих підписаними Польщею міжнародними договорами. Цей комітет є членом Міжнародної Гельсінської федерації з захисту прав людини з центром у Відні. Що стосується неурядових організацій, то у 1989 році було створене польське відділення Amnesty International, що стало частиною всесвітнього руху і спирається на ідеї та принципи Загальної декларації прав людини. У тому ж році почав діяти Гельсінський фонд по захисту прав людини в Польщі – незалежний науково-дослідний інститут.

Сьогодні в державі вживаються заходи, спрямовані на формування громадянського суспільства. Однією з найважливіших його ознак є дії влади відповідно до законодавства, а також наявність спеціальних установ, що гарантують дотримання прав людини. Зокрема, польський парламент швидко реагує на питання та проблеми, пов'язані із захистом прав людини. Сеймові Комісії у справах органів правосуддя і захисту прав людини здійснюють контроль за дотриманням законодавства щодо прав людини. Водночас, Сейм за згодою Сенату призначає Представника уряду з цивільних прав, що стоїть на сторожі прав і свобод, гарантованих Конституцією та іншими законодавчими актами. Окрім цього, Конституційний суд Польщі є органом, до якого кожен, чий права чи свободи були порушені, має право подати конституційну скаргу. Також гарантами поваги до прав людини і громадянина є незалежні суди.

Польща – це демократична держава. Вона гарантує своїм громадянам дотримання прав людини і громадянських прав. Ці гарантії містяться в законодавчих актах, серед яких найбільше значення має Конституція Республіки Польща, яка була прийнята в 1997 році. Зокрема, розділ другий Конституції закріплює основні положення свободи, прав і обов'язків людини та громадянина. Приміром, згідно з статтею 30 Конституції Республіки, людська гідність служить джерелом свободи і прав людини та громадянина. Гідність людини є недоторканною, а її повага та захист є обов'язком державної влади [1].

Також Польща веде активну діяльність на міжнародній арені. Як член Організації Об'єднаних Націй держава ратифікувала до 1989 року значну частину міжнародних договорів, що стосуються захисту прав людини. Зокрема, нею було ратифіковано Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Примітно, що серед конвенцій з прав людини, які були прийняті в системі Організації Об'єднаних Націй, дві з них були розроблені за ініціативою Польщі. Мова йде про Конвенцію про незастосування строку давності щодо військових злочинів і злочинів проти

людства, а також Конвенцію про права дитини. Прийняття цих актів міжнародною громадськістю є великим успіхом польської дипломатії. Крім цього, одночасно зі вступом у 1991 році до Ради Європи, Республіка прийняла Європейську Конвенцію про захист прав людини та основних свобод, а пізніше підписала Декларацію про визнання компетенції Європейської Комісії з прав людини та Європейського Суду з прав людини. У свій час, Польщею було підписано Європейську Конвенцію про неприпустимість застосування тортур та жорстокого або принижуючого людську гідність поводження та покарання, а також Європейську суспільну хартію. Держава також є членом багатьох як регіональних, так і субрегіональних об'єднань, зокрема, Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), в минулому – Конференція з безпеки і співробітництва в Європі (КБСЄ). Як їх учасник, вона прийняла усі постанови, що містяться в цих документах в рамках так званого «людського виміру», які стосуються принципів зразкової демократії, правових норм та прав і свобод людини. У 2002 році пост голови Комісії Організації Об'єднаних Націй з прав людини був вдруге довірений представнику Польщі (вперше цей факт мав місце в 1972 році). Даний крок свідчить про те, що внесок цієї держави у захист прав людини протягом десятиліття був значним і отримав високу оцінку від міжнародної громадськості. Крім того, вона бере активну участь у діяльності Міжнародної організації праці, яка тісно пов'язана з ратифікацією конвенцій, що відносяться до системи захисту прав людини. Серед таких актів слід назвати: Конвенцію про свободу спілок та захисту прав спілок та об'єднань, Конвенцію щодо проблем дискримінації при прийомі на роботу і в професійній діяльності. Якщо говорити про ЮНЕСКО, то Республіка ратифікувала одну з основних конвенцій, щодо захисту прав людини – Конвенцію, що стосується боротьби з дискримінацією в галузі освіти.

Про співпрацю щодо захисту прав українців у Польщі. У рамках Конгресу правової та громадянської консультації, який відбувся дев'ятого лютого 2015 року у Варшаві, представники української делегації у складі представників Української фундації правової допомоги, Міжнародного фонду «Відродження», регіональних координаторів Біржі Pro Vopo, Центрив правової і інформаційної консультації поспілкувалися із Уповноваженою з прав людини у Польщі Іреною Ліповіч, представниками Гельсінського фонду з прав людини та обговорили шляхи співпраці заради забезпечення прав та свобод людини. Під час зустрічей учасникам вдалось досягти домовленості у рамках забезпечення та дотримання прав та законних інтересів людини. Омбудсмен запропонувала співпрацю у рамках напрямку допомоги українцям у Польщі, особливо біженцям, які переїхали до Польщі у зв'язку із політичною ситуацією в Україні та сприяння у розробці і впровадженні методичних матеріалів українською мовою для переселенців з України у Польщі. Пропозиція була підтримана українською делегацією – програмний директор Української фундації правової допомоги Антоніна Бондаренко запропонувала взяти координацію з реалізації відповідної пропозиції на Українську фундацію правової допомоги [2].

Отже, підсумовуючи вище сказане, ми можемо зробити висновок, що Польща є достойним прикладом для наслідування у сфері захисту прав та свобод людини. Вона не лише гарантує їх, а й відстоює на міжнародній арені. Крім цього, в Республіці існує тісна взаємодія державних органів з інститутами громадянського суспільства, що сприяє більш ефективному захисту прав і свобод не лише людини як індивідуальної особистості, а й своїх громадян.

Список використаних джерел та літератури:

1. Коментарий к Конституции Польской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/poland/poland-r.htm
2. Українська фундація правової допомоги / Офіційний сайт Української фундації правової допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://ulaf.org.ua/pro-spivpratsyu-shhodo-zahistu-prav-ukrayintsiv-u-polshhi-domovilis-predstavniki-gromadskih-organizatsiy-ukrayini>.

Мельник Юлія Леонідівна

студентка 4 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Велика хартія вольностей 1215 року в Англії як теоретична основа побудови правової держави України

Всі ми чули, і знаємо про існування Конституції Росії, США, Франції, Німеччини, але ніхто, я думаю, не чув про Конституцію Англії. В Англії закони, що охороняють права людини, так і не були юридично зафіксовані. Справа в тому, слід своєї традиції неписаної Конституції, англійське право до сих пір не знає Кодексу про права, якщо не вважати, звичайно Великої Хартії Вольностей. Багато положень Хартії і в наш час є чинними. Велика хартія вольностей – суперечливий документ.

Метою даної роботи є докладніше розповісти та проаналізувати Велику хартію вольностей 1215 року, визначити її найбільш діючі закони. Розглянути зміст та значення сучасної Конституції України, а також визначити найважливіші ідеї у справі розбудови в нашій країні правової держави. Порівняти Велику хартію вольностей 1215 року з сучасною Конституцією України.

Варто зауважити, що Конституція – це не лише програма розвитку суспільства і держави та відповідних дій. Вона передусім ґрунтується на реальних набутках суспільства. Однак, історичний досвід свідчить, що конституції, як правило, приймаються на крутих зламах розвитку того чи іншого суспільства. Велику хартію вольностей 1215 року зазвичай розглядають у двох аспектах – як історичний документ 1215 року – пам'ятник феодального права Англії, як і одна з основних, “фундаментальних” законів англійської неписаною конституції. Проте, це буде не просто два підходи до документа. Документ 1215 року – продукт історичного поступу Англії XII – початку XIII століття, політико-правової думки великих феодалів і конфліктної ситуації, яка виникла у Англії при королі Жанні (Джоні) Безземельному в 1213-1215рр. Хартія як діючий конституційний закон Англії – результат подальшої еволюції Англії епохи станово-представницької монархії XIII-XIV століття, тлумачень і соціальних змін початкового тексту стосовно потребам цієї епохи, і навіть епохи англійської буржуазної революції XVII століття. [1, с. 212] Історичне значення. Церква, барони та міста об'єдналися проти короля і пред'явили йому список статей. Той прочитав і вигукнув : «Чому вже разом з цими несправедливими вимогами барони не просять у мене також і мого королівства?»

Проте робити було нічого – Іоанн підписав Велику хартію вольностей.[2, с. 84] 15 червня 1215 року англійський король Іоанн Безземельний скріпив своєю печаткою Велику хартію вольностей, 63 статті якої гарантували права і привілеї феодальної знаті, надання свободи дій церкві і зобов'язували короля дотримуватися державних законів. Давньогрецькі філософи софісти проголосили ідею рівності всіх людей від народження, тобто те, що люди мають однакові зумовлені природою права, які мусять гарантуватися законом. Цей принцип знаходив підтвердження та доповнення на кожному етапі розвитку людства. Зробили, зокрема, свій внесок у розвиток уявлень про права людини представники християнства, які поширювали ідеї рівності й свободи всіх людей незалежно від майнового стану та державної належності. Першим досягненням на цьому шляху й стала англійська Велика хартія вольностей 1215 року. Вона обмежувала права монарха, захищала права на приватну власність, недоторканість та свободу особистості від абсолютизму. Згодом Реформація, пік якої припав на XVI століття, принесла ідеї віротерпимості і свободи віросповідання, які дістали закріплення у законодавстві ряду європейських країн. Велика хартія вольностей обнародована королем Іоанном Безземельним, мала на меті обмеження свавілля короля, надавала окремі привілеї лицарству, певним категоріям купців, верхівці вільного селянства та застерігала окремі права громадян (міщан) загалом. Ця хартія, поряд із привілеями феодалів, закріпила основні, хоча й елементарні, права людини. Тут зокрема, говориться: «Жодна вільна людина не буде заарештована, або ув'язнена, або позбавлена володіння, або у будь-який (інший) спосіб знедолена... як за законним вироком рівних їй та за законом країни». Напевне, коли англійський король Іоанн Безземельний ще в 1215 році підписував під тиском бунтівних баронів Велику хартію вольностей (Magna Charta libertatum), він і не здогадувався, що це стане могутнім поштовхом до утворення й розвитку органу, якому протягом усієї подальшої історії випаде честь відігравати роль рушійної сили в процесі розвитку не лише британської, а й усієї західної цивілізації. Саме Magna Charta, яка й по сьогодні є неодмінною складовою британської «конституції», заклала основи обмеженої монархії — форми державного правління, що з XVII століття незмінно панує в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Сучасний європейський конституціоналізм має витоки в середньовічній Англії, тут було укладено Велику хартію вольностей 1215 року королем Іоанном Безземельним, на вимогу повсталих баронів та городян, що вперше законодавчим шляхом обмежила королівську владу, також ця хартія встановила недоторканість майна та особистості англійців.

Найважливіші постанови Великої хартії вольностей.

1. За англіканською церквою закріплено всі давні права й вольності, а передусім вільний вибір єпископів.
2. Податки король буде накладати за згодою ради королівства, до якої входять єпископи, графи, барони і безпосередні королівські васали, тільки у трьох випадках король може сам наложити данину: для викупу себе з неволі; коли вводять первородного сина у лицарський стан; коли віддає заміж найстаршу доньку,
3. Місто Лондон і всі менші міста та містечка отримують свої давні права.
4. Васали мають виконувати на своїх землях тільки таку службу, яка їм була назначена; забороняється примушувати лицаря до грошових оплат, коли він хоче службу виконувати особисто.
5. Вільної людини не можна ув'язнити або жодним іншим способом покарати

без судового присуду.

6. Накладати кару можна тільки на основі свідчень присяжних свідків; забороняється забирати в засудженого майно, потрібне для його утримання.

7. Забороняється забирати ліс на будову замків без згоди власника; забороняється брати у вільної людини коней і вози без її дозволу.

8. Усі права має охороняти колегія, складена з 25 баронів (вельмож); коли король або котрий з урядовців порушить закон, барони мають короля про це повідомити; коли ж король не направить кривди впродовж 40 днів, барони разом з усім населенням можуть його примушувати і зневолювати всякими можливими способами, займаючи королівські землі, замки й маєтності, аж поки король не поверне справедливості. Але особи короля, королеви і королівських дітей лишаться незаймані. Зміст. Повний текст Великої хартії вольностей нараховує 63 статті, які розташовані без певної системи і стосуються самих різних питань. Всі ці статті можна розділити на три групи: 1. Статті що відображають матеріальні інтереси різних соціальних шарів (ст. 1-11, 13, 16, 27 та інші). 2. Статті, які претендують на встановлення нових політичних порядків, зокрема на обмеження королівської влади (ст. 12, 14, 39, 61), - так звані конституційні статті. 3. Статті, що підтверджують раніше існуючий або новостворюваний порядок роботи судових і адміністративних органів, а також припиняють зловживання королівського апарату в центрі і на місцях (ст. 17-22, 24, 25, 34, 36, 38, 40 та ін..) Велика хартія вольностей має деякі схожості з нашою сучасною Конституцією України. Зокрема в Статті 39 Великої хартії «Жодна вільна людина не буде оштрафована, або ув'язнена, або позбавлена володіння, або якимось іншим чином обездолена тільки як за рішенням рівних їй і за законом країни.», про що йдеться і в Конституції України Стаття 29 «Кожна людина має право на особисту свободу і недоторканість. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом...». Мета ст.39, на думку Є. В. Гутнова, полягала в тому, щоб вилучити баронів з-під дії звичайних королівських судів, поставивши в особливо привілейоване становище [4, с. 34].

В статті 41 Великої хартії йдеться про те що: «Усі купці мають право вільно і безпечно виїздити з Англії і в'їздити до Англії...» В Конституції ж в статті 33 «...гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України...».[5, с. 12]

Значення цього документа найбільше яскраво проявилось в наступні епохи, але з самої своєї появи Хартія була символом протесту народу проти утисків влади, і кожне наступне покоління використовувало її як гарантію дотримання прав особистості. Даючи оцінку документа 1215 року, слід звернути увагу на дві обставини. По-перше, Хартія побудована на цілком правильній основі – королівська влада не може бути необмеженою, бо це загрожує нормальному функціонуванню держави і суспільства. З іншого боку, якби Хартію було дотримано у незмінній редакції 1215 року протягом тривалого історичного періоду, це призвело б до остаточного феодального розпаду англійської держави.

Таким чином, Велика Хартія вольностей зіграла важливу роль в англійській історії. Вперше в історії влада обмежувалася законом, а не звичаєм або релігійними чи моральними нормами; вперше в історії королівська влада обмежувалася певними органом; вперше в Середині століття вільні люди (на залежних селян це не поширювалося) отримували певні гарантії від свавілля влади, нехай і вельми неповні основи громадянської свободи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Графський В.Г. Загальна історія держави і права/ В.Г.Графський. – М: НОРМА, 2004 – 736 с.
2. З Великої хартії вольностей (Magna Charta) //Хрестоматія по загальній державі і права : під ред. К. И. Батира, Є. В Поликарповой. – М.:Юрист, 2005. – Т.1. – 372 с.
3. Словник іншомовних слів. – К.: УРЕ, 1985. – 966 с.
4. Гутнова Є. В. Виникнення англійського парламенту. – М.,1960. – 67 с.
5. Конституція України. –К.: Преса України, 1997. – 80 с.

Нагорний Денис Вадимович

студент 1 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Моральна деформація юриста

Справжніх професіоналів не лише в юридичному напрямку, а й взагалі в усіх сферах діяльності вкрай мало, більшість людей займає положення між справжніми професіоналами та дилетантами. Після отримання достатнього рівня знань люди перестають розвиватися в своєму напрямку. Аналіз доводить що саме слово “професіонал” стало вживатися десь біля 20 років.

Вплив професії на людину, як особистість, є дуже значним, але дослідники до уваги його беруть дуже рідко так сьогодні не приділяється достатньої уваги цьому питанню. Специфіка професії може викликати негативні наслідки психіки тобто деформувати її. Так як робота юриста є відповідальною від їх рішення залежить подальше життя людини, то це накладає певний слід на людині в плані психіки. Розробкою проблеми деформації правосвідомості юристів вітчизняна наука цілеспрямовано стала займатися лише з початку сімдесятих років. Останнім часом інтерес до даної проблеми помітно посилюється. Окремі аспекти даного питання розглядали у своїх працях: професор Г.А. Зорін (Росія), Н.І. (Росія) Порубов (Росія) і Г.Г. Шіханцов.(Росія) Слід також відзначити зацікавленість в дослідженні означеної проблеми, таких як Ю.В. Александров (Україна), В.В. Куліченко (Україна), В.П. Столбовий (Україна), В.Є. Коновалова (Україна) А.Ф. Гранін (Україна), а так само Р. Кінцевий і М. Боцхал (Чехословаччина), Д. Джонсон і Р. Грегори (США).

Таким чином можна сказати що ця тема є дуже актуальна на даний час. Як правило, праця позитивно впливає на людину та її особистісні особливості. Однак професійний розвиток може носити і спадний характер. Негативний вплив професії готівка може носити частковий або повний характер. При частковому регрес професійного розвитку зачіпається якийсь один його елемент. Повний регрес означає, що негативні процеси торкнулися окремі структури психологічної системи діяльності, приводячи до їх руйнування, що може знизити ефективність виконання діяльності. Ознакою негативного впливу професії па особистість є поява самих різних професійних деформацій або специфічних станів, наприклад психічного вигорання [1].

Моральна деформацій свідомості юриста – одна з найбільш негативних. Йдеться про ситуацію, коли досвідчений прокурор, слідчий, суддя знає норми,

принципи моральної поведінки, але свідомо і цинічно порушує їх. У такій ситуації суспільству вельми важко виявити порушення норм і принципів моралі (нерідко і норм права) з огляду на те, що ці процеси чітко не виражені зовні. Разом з тим, в силу специфіки роботи більшості юристів, вони знаходяться під особливим контролем суспільства, особливо в умовах побудови демократичної держави, коли люди перестають боятися відкрито критикувати чиновника будь-якого рангу, якщо він протиставляє особисті інтереси суспільним. У таких умовах юрист, який порушує норми моралі, особливо пов'язаний необхідністю нести моральну відповідальність, тобто відповідальність перед собою, своїми колегами і суспільством в цілому. Великі проблеми виникають коли випускник юридичного вузу, який бажає сумлінно працювати, потрапляє в колектив з низьким рівнем етичної культури. Не завжди початківець юрист вміє правильно оцінити таку обстановку і відстояти незалежність своїх моральних принципів, що в кінцевому підсумку може призвести до його моральної деформації. Деформація моралі декотрих юристів – результат відбувається моральної деформації суспільства. У свідомості великої кількості людей давно змішалися такі найважливіші поняття моральної культури, як "добро" і "зло", "справедливість" і "беззаконня". Моральна свідомість і поведінку юриста формується протягом його життя, а не задається вищими навчальними закладами, хоча вони відіграють важливу роль у наданні допомоги для визначення морально-професійних орієнтирів майбутнього фахівця. Деформація поширюється на всі сторони фізичної і психічної організації людини, які змінюються під впливом професії. Цей вплив носить явно негативний характер, що очевидно з прикладів, наведених дослідниками (викривлення хребта і короткозорість у конторських службовців, улесливість швейцарів). Професійна деформація може привести до ускладнень в повсякденному житті і зниження ефективності праці [2].

Професійна деформація знань також може бути результатом глибокої спеціалізації в якій-небудь одній професійній сфері. Людина обмежує сферу своїх знань тим, що необхідно йому для ефективного виконання своїх обов'язків, демонструючи при цьому повну необізнаність в інших областях. «Невігластво Холмса було так само вражаюче, як і його знання. Про сучасну літературу, політику і філософію він майже не мав уявлення. Мені трапилося згадати ім'я Томаса Карлейля, і Холмс наївно запитав – хто він такий і чим знаменитий. Але коли виявилось, що він рівно нічого не знає, ні про теорію Коперника, ні про будову Сонячної системи, я просто отетерів з подиву. – ... На біса вона мені? – Перебив він нетерпляче. – Ну, добре, нехай, як ви кажете, ми обертаємося навколо Сонця. А якщо б я дізнався, що ми обертаємося навколо Місяця, багато б це допомогло мені або моїй роботі? »

Профілактика моральної деформації представляє собою сукупність попереджувальних заходів, орієнтованих на зниження ймовірності розвитку передумов і проявів моральної деформації [3].

Досвід діяльності юристів-практиків свідчить, що в основі незадовільної службової дисципліни, провин і навіть злочинів, вчинених ними (порушення службового обов'язку, розголошення професійної таємниці, порушення присяги, формалізм і спрощенство під час оформлення документів, неточне виконання наказів, порожня витрата робочого часу, поширення слухів і т. ін.), лежить не стільки слабкий професіоналізм, скільки низька етична культура, збиткова моральність, тобто моральна деформація юриста [4].

Деформація моралі деяких юристів – це результат моральної деформації, що відбувається у суспільстві. У свідомості великої кількості людей давно змішалися такі

найважливіші поняття моральної культури, як «добро» і «зло», «справедливість» і «беззаконня».

Моральна свідомість і поведінка юриста формуються протягом його життя, а не надається вищими закладами освіти, хоча вони відіграють важливу роль у наданні допомоги для визначення морально-професійних орієнтирів майбутнього фахівця. На цьому етапі дуже істотно виявити, наскільки стійкий студент (курсант, слухач) у відношенні до деформації його моралі.

Відрадно, що аморальність колективу – не настільки поширене явище. Частіше юрист приймає якесь аморальне рішення сам і виправдовує його прийняття тиском з боку колективу. Юрист як особа має моральну свободу, об'єктивну можливість вибору варіанта поведінки. У повсякденній практичній діяльності він може вибрати серед безлічі варіантів поведінки найбільш оптимальну із його точки зору. Якщо юрист морально стійкий, спирається у своїх діях на норми моралі і права, то він зможе прийняти відповідальне рішення без морально-психічного тиску з боку колективу.

Юрист як особа має моральну свободу, об'єктивну можливість вибору варіанта поведінки. У повсякденній практичній діяльності він може вибрати серед безлічі варіантів поведінки найбільш оптимальну із його точки зору. Якщо юрист морально стійкий, спирається у своїх діях на норми моралі і права, то він зможе прийняти відповідальне рішення без морально-психічного тиску з боку колективу. Отже, особа відповідальна за те, яку манеру поведінки (з наявних у колективі) вона обрала і реалізовує у своїх вчинках.

Таким чином, можна сказати, що моральна деформація юриста є важливою темою у сьогоденні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Теорія держави і права. Підручник для юридичних вузів і факультетів. Под ред. В. М. Корельського і В.Д. Перевалова – М.: Видавнича група ИНФРА – М-НОРМА, 1997
2. Комаров С.А. Загальна теорія держави і права: Підручник. – 4-е вид., Перероблене і доповнене. – М.: Юрайт, 1998. – 416 с.
3. Гребеньков Геннадій Васильович, Фіолевський Дмитро Петрович. Юридична етика: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл.. – 2. вид., випр. – К.: Алерта, 2009. – 212с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. – Харків: Консум; Ун-т внутр. справ, 2000. – 704 с.

Нижник Наталія Миколаївна
студентка 1 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Правова етика юриста

У статті висвітлено особливий підхід до викладання навчальної дисципліни «Професійна етика юриста» у вищих навчальних закладах . Визначаються основні проблеми професійної етики юриста.

На професійну діяльність юристів усіх професій значно впливають питання щодо ролі, характеру та ступені впливу морально-етичних категорій - добра і зла, обов'язку і совісті, справедливості та відповідальності, гідності та честі або їхня відсутність. Моральні принципи у сфері здійснення правосуддя і правоохоронної діяльності містяться в законах та інших нормативно-правових актах.

Етика, як вид людських знань виникла ще в античній Греції. Засновник вчень Арістотель вперше вжив термін етика, включивши його до класу людських чеснот. Предметом вчення про етику, об'єктами її досліджень є мораль, моральність.

Мораль – це форма колективної свідомості про свободу людського вибору між добром і злом, волею і обов'язком, що відбита в конкретних правилах поведінки особистості.

Моральне правило, норма – це один зі способів регулювання поведінки особи. Моральним прийнято вважати те, що це суспільство в конкретних історичних умовах сприймає як благо. Відповідно, аморальним визнається усе, що відкидається чи засуджується суспільством в цілому. Отже, мораль, моральність - поняття відносні. Те, що в одному співтоваристві вітається і заохочується, в іншому - визнається невартим і засуджується.

Професійна етика юриста – це вид професійної етики, яка являє собою сукупність правил поведінки працівників юридичної професії, що забезпечує моральний характер їх діяльності і позаслужбової поведінки.

У центрі уваги юридичної етики знаходиться питання щодо ролі, характеру та ступеня впливу морально-етичних категорій – добра і зла, обов'язку і совісті, справедливості та відповідальності, гідності та честі або їхньої відсутності на професійну діяльність юристів усіх професій.

Професійну етику юриста чи юридичну етику можна визначити, як один із видів професійної етики, у чий завдання входить застосування загальних норм моралі в специфічних умовах діяльності суддів, адвокатів, прокурорів, слідчих, нотаріусів та інших юридичних професій.

Професія юриста має важливе соціальне значення і є необхідною для нормального функціонування суспільства. Якщо узагальнити, основною метою діяльності юриста є забезпечення справедливості, що є дуже нелегкою справою, оскільки ще з Античності і до наших днів серед науковців і пересічних громадян є суперечка, що ж слід вважати справедливим. Звичайно, передусім, юрист у своїй діяльності повинен строго дотримуватись норм права, зокрема, які забезпечують права людини. Але цього недостатньо. Слушною видається думка, що елемент справедливості досягається гармонією права і моралі.

Завдання професійної етики юриста включає в себе дослідження моральних відхилень і вад у діяльності посадових осіб судової і правоохоронної систем, визначенні розмірів моральної недуги працівників останніх, виявлення причин, що роблять можливим їхнє існування і формулювання рецептів їх послаблення [1, с. 38].

Діяльність працівника юридичної професії, базується на загальних моральних і морально-правових принципах гуманізму, справедливості, законності, патріотизму, незалежності, гласності та ін.

Існують офіційні джерела юридичної етики, їх можна назвати актами про норми-стандарты, які пред'являються до юридичної професії. Етичні правила представників юридичних професій діють в Україні, США, Франції, Англії, Уельсі, Шотландії, Німеччині, Ізраїлі, Росії та в інших країнах.

Наприклад, для адвокатів розроблений "Кодекс адвокатської етики Нідерландів" та "Правила професійної етики російських адвокатів" та інші.

Кожна країна має свої традиції і специфіку в діяльності працівників юридичної служби. Однак є загальні положення, що стали загальними міжнародними правилами і є міжнародними стандартами професійної діяльності юристів. Серед них можна назвати: "Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй" (1985); "Міжнародний кодекс етики", схвалений Міжнародною організацією адвокатів Європейського Союзу і прийнятий у Ліоні в листопаді 1998 року [2, с. 90].

Вимоги до професійної етики юристів різної спеціалізації закріплені в законах актах. Офіційними джерелами юридичної етики в Україні виступають: «Кодекс професійної етики адвоката», «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства», В першу чергу таким джерелом слід вважати Основи законодавства України про культуру, прийняті Верховною Радою України 19 лютого 1992 року. Правову основу регулювання відносин у сфері професійної етики становлять закони України «Про правила етичної поведінки», «Про захист суспільної моралі». [3].

В Україні прийняті: "Етичний кодекс працівника МВС", "Правила адвокатської етики", "Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури".

"Етичний кодекс працівника МВС" служить методологічною основою формування професійної етики працівника органів внутрішніх справ, який орієнтує працівника в умовах конфліктів і етичної невизначеності та інших обставин морального вибору, сприяє формуванню у працівника потреби дотримання професійно-етичних норм поведінки, є засобом громадського контролю за моральною і професійною поведінкою працівника [1, с. 52].

"Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури" має на меті забезпечення ефективного здійснення працівниками прокуратури своїх професійних обов'язків на підставі додержання принципів верховенства права, законності, суспільної моралі та високої культури, підвищення авторитету органів прокуратури та сприяння зміцненню довіри громадян до них, створення умов для розвитку у працівників прокуратури почуття справедливості, відповідальності, відданості справі, додержання загальнолюдських моральних цінностей, запобігання проявам корупції, формування принципової морально-правової позиції у взаєминах з колегами по службі та керівництвом.

При виконанні службових обов'язків працівник прокуратури має поважати права та свободи людини і громадянина відповідно до вітчизняних та міжнародних правових норм, усвідомлюючи, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю [2, с.105]. Працівник прокуратури повинен ставитися до громадян справедливо, уважно, доброзичливо та неупереджено згідно із загальнолюдськими принципами моралі. [4].

Етичні вимоги містяться в Законах України "Про нотаріат", "Про прокуратуру", "Про державну службу", "Про міліцію", та в інших нормативно-правових актах.

Таким чином, професійну етику юриста необхідно розглядати як складову частину етики взагалі й різновид професійної етики. Потрібно особливо підкреслити ту обставину, що моральні й правові норми як різновид соціальних норм знаходяться в тісному зв'язку і взаємодії. Це означає, що юридичні закони відбивають моральність і мораль суспільства в цілому.

Норми юридичної етики поширюються на всіх працівників юридичної професії, незалежно від виду їх діяльності. Юридична етика є основою для прийняття неупереджених, обґрунтованих рішень, які кожен день приймає юрист.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гусарев С.Д. Юридична деонтологія. Навч. посібник // С.Д.Гусарев, О.Д.Тихомиров. - К., 1999.
2. Лозовой В.О. Професійна етика юриста // В.О.Лозовой, О.В.Петришин- Х.: Право. - 2004.
3. Про захист суспільної моралі: Закон України № 1296 від 20.11.2003 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
4. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: Наказ Голодержслужби України № 214, від 04.08.2010 р.

Огінська Аліна Іванівна

студентка 2 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Конституційно-правовий статус людини та громадянина у Великій Британії

Конституція Великобританії – це сукупність законів, прецедентів і конституційних угод Великобританії, які визначають порядок формування і повноваження органів держави, принципи взаємин державних органів між собою, а також державних органів і громадян.

Британська конституція є єдиною для Сполученого Королівства Англії, Уельсу, Шотландії і Північної Ірландії. Британська конституція є конституцією змішаного типу. Відповідно, джерелами конституційних норм є: статuti, судові прецеденти, конституційні угоди. Загальний вплив на формування цих джерел робили і надають праці авторитетних юристів.

Принципи конституційного статусу особи є складовою політико-правової теорії. Вони являють собою певні теоретичні узагальнення, сформульовані в процесі осмислення суспільно-політичного розвитку. Проблеми свободи і рівності були присутні в теорії конституціоналізму протягом усього періоду її становлення і розвитку. З іншого боку, принципи конституційного статусу особи можна розглядати як важливий елемент його самого. У такому випадку вони мають нормативно-правовий характер. З самого початку існування сучасної державності в конституціях у тій чи іншій формі (звичайно у загальній) фіксують вимогу свободи і рівності особи. Так, Декларація прав людини і громадянина 1789 р. починалася словами: «Люди народжуються і залишаються вільними та рівними в правах».

У Великобританії немає вираженого юридичного поділу на конституційні і інші галузі права. Немає там і поділу прав, свобод та обов'язків особи на конституційні та інші. На практиці зміст основних прав визначається не законами (хоча є ряд спеціальних законів, починаючи з Білля про права та ін.), скільки судовими прецедентами і конституційними звичаями. Виходячи з розуміння конституційно-правового статусу людини і громадянина усі права і свободи людини у Великобританії є індивідуальними правами, які обмежуються державою

та базуються на основному принципі “Кожен може робити те, що не заборонено законом”[1,С.432].

Не дивлячись на факт ратифікації британським парламентом у 1951 році Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, на територію Об'єднаного королівства не розповсюджувалась юрисдикція Європейського суду з прав людини. Така ситуація тривала до 2000 року коли вступив у дію Акт про права людини, який на думку вчених вперше закріпив у Великій Британії весь обсяг прав та свобод у чітких та визначених термінах.

Значне місце серед інших індивідуальних прав британців займає право на свободу особистості, яке полягає у праві особи не піддаватися тюремному ув'язненню, арешту або будь-якому іншому фізичному обмеженню свободи.

Ще Habeas Corpus Act 1679 р. встановив наступні актуальні положення: право затриманого з'ясувати причини його затримання та вимагати від судді їх перевірки протягом 24 годин; право вважатися невинним поки провина не буде доведена судом; заборона на отримання доказів вини шляхом психічного та фізичного тиску; право на звичайний, а не надзвичайний суд або суд з особливими повноваженнями. У британській правовій доктрині право на свободу особистості включає таємницю перепису та телефонних розмов, захист від 9 електронних засобів контролю за особистим життям, свободу совісті та віросповідання [2,С.482]

Водночас поряд з гарантіями захисту права на свободу особистості законодавство передбачає певні обмеження, які пов'язані з боротьбою проти тероризму. Наприклад, Акт про запобігання тероризму 1984 р. встановлює обмеження права на захист особистості.

Одним із суттєвих індивідуальних прав британців є право на захист приватної власності від свавілля держави, фізичних і юридичних осіб. Водночас процес здійснення права власності передбачає, що держава може вилучити частину власності у вигляді податків лише на основі законодавства. Вперше принцип “будь-який закон і будь-який податок походять від парламенту” був проголошений у Біллі про права 1689 р. таким чином, обмеження права власності припускається лише шляхом прийняття законів і тільки у зв'язку з необхідністю забезпечення публічних інтересів [3,С.64].

Що стосується індивідуальних прав і свобод у сфері соціальної політики, економіки та культури, то вони отримали значний розвиток тільки після Другої світової війни. Наприклад, були запроваджені такі соціальні інститути, як: страхування від безробіття, право на страйк, на пенсійне забезпечення, на сприятливе для населення довкілля, право на рівну оплату.

Конституційно-правове регулювання інституту британського громадянства також має свої особливості. До середини ХХ ст. були прийняті низка законів про громадянство. На сучасному етапі питання, пов'язані з набуттям, зміною, втратою громадянства, встановлюються в Акті про громадянство 1948 р. та 1981 р. Згідно з законодавством про громадянство до громадян Великобританії відносять таких осіб: а) громадян Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії; б) громадян британських залежних територій (Гіблартар, ост. Святої Єлени, Антілья, Бермудські острови, Британські і Віргінські острови, Кайманові острови, Монтсеррат, Терке, Кайкос, Фольклендські острови, острів Петкерна).

Законодавство про громадянство закріплює такі способи набуття громадянства, які здійснюються на основі комбінованого принципу “крові” та “грунту”.

Вищепроаналізовані права і свободи підданих Її Величності, а також знайомство з роботами класика британського конституціоналізму А. Дайсі дали нам підстави зробити висновок про перевагу негативного способу формування прав і свобод людини в статутному регулюванні. За А. Дайсі права і свободи приватних осіб є не наслідком, а джерелом законів. Британська доктрина прав і свобод виходить з думки, що права мають природний характер і не залежать від їх регламентації чи прописані в законах, бо закон можна відмінити, чи скасувати, а права – ні. Ось як з цього приводу висловився згадуваний нами А. Дайсі: “Англійці звертали набагато більшу увагу на пошук засобів, якими можна заставити визнати права приватних осіб, ніж звертали увагу на проголошення прав людини”. У цій цитаті квінтесенція розуміння доктрини прав та свобод, що є у Великій Британії.

Таким чином, наявність у людини прав і свобод передбачає виконання ряду обов'язків, що особливо характерно для громадян відповідної держави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн / А. З. Георгіца ; М-во освіти і науки України [та ін.]. – Т. : Астон, 2003. – 432 с.
2. Конституційне (державне) право зарубіжних країн / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков ; М-во освіти і науки України ; за ред. В. М. Бесчастного. – 2-е вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 482 с.
3. Автономов А.С. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: підручник. М.: ТК Велбі, Вид-во Проспект, 2005. – 64 с.

Росецька Марія Валеріївна

студент 2 курсу Житомирського національного
агроекологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Прокуратура Франції

Актуальність даної теми зумовлюється участю прокурора в цивільному судочинстві, насамперед дискусією про майбутнє прокуратури, її роль у цивільній юрисдикції, форми й методи реалізації прокурором представницьких повноважень, допустимість його участі в цивільному процесі в межах вимог правової держави та процесуально-го статусу, а також в Україні необхідно створити діючу правову базу, аналогічну міжнародній. Питання представництва прокурора як реалізація принципу публічності в цивільному процесі, було й залишається предметом дискусійного обговорення

Одним із найважливіших елементів державного механізму, покликаним сприяти дотриманню законності, а в кінцевому результаті і забезпеченню повноцінної реалізації прав і свобод людини, є прокуратура. Першою європейською країною, де була заснована система органів прокуратури стала середньовічна Франція. У юридичній літературі засновником французької прокуратури прийнято вважати Філіппа IV Красивого, який у 1302 р. своїм ордонансом визначив статус королівських прокурорів при судах [2, с. 85]. Уже у XII-XIII ст.ст. у Франції при судах різних рівнів існував чисельний клас стряпчих-прокураторів (procurateurs), з-поміж яких король

вибирав собі повірених. Тобто первісно французька прокуратура виконувала у чистому вигляді функції представника інтересів короля у суді, і лише значно пізніше почала захищати інтереси держави та суспільства в цілому. Н.В. Муравйов так характеризує цю зміну у напрямках діяльності французької прокуратури: “Поки король був власником доменів і сюзереном своїх васалів, його прокурор виступав простим фіскальним повіреним корони, коли ж королівська влада стала центром і носієм державних і суспільних інтересів, приватні інтереси короля почали співпадати з публічними, то повірений перших, королівський прокурор, став і органом других” [5, с. 58-59]. Той факт, що французькі королівські прокурори первісно призначалися з числа практикуючих адвокатів, та й сама посада королівського прокурора запроваджувалася при конкретному суді, практично зумовив неможливість виконання французькими прокурорами адміністративно-управлінських функцій. Хоча з розвитком абсолютизму у Франції королівські прокурори тимчасово наділялися обмеженими функціями загального нагляду у фінансовій та податковій сферах, проте після Великої французької революції цей напрямок діяльності французької прокуратури був остаточно втрачений, і нині основними напрямками діяльності прокуратури французької республіки є: 1) у кримінальних справах – порушення кримінального переслідування, нагляд за діяльністю судової поліції та слідчого судді, підтримання державного обвинувачення у судовому процесі, забезпечення виконання судових рішень; 2) у цивільних справах – представництво інтересів держави чи виконання функцій об’єктивного консультанта та суб’єкта нагляду з правом надання висновків; 3) у сфері судово-адміністративної діяльності – здійснення загального нагляду за судовими відомствами, адвокатурою і тюрмами, а також ведення судової статистики [6, с. 192-193].

Прокуратура Франції є складовою частиною структури Міністерства юстиції і має особливе призначення забезпечувати дотримання кримінальних законів. Вона порушує кримінальні справи, здійснює нагляд за органами розслідування, підтримує обвинувачення в суді, контролює законність судових вироків і їх виконання. У цивільному судочинстві участь прокурора можлива в процесуальних формах порушення цивільної справи через пред’явлення позову від імені держави, а також участь у процесі для надання висновку по справі [13]. Порушення прокурором цивільних справ можливо тільки у передбачених законом випадках, зокрема відповідно до Цивільного кодексу Франції в наступних випадках: про констатацію смерті (оголошення особи померлою) – ст. 90; про визнання особи нібито безвісно відсутньою, якщо особо не визнана такою (ст. 112); про оголошення особи безвісно відсутньою (ст. 122); про присудження до штрафу службової особи і подружжя, які уклали шлюб без офіційно встановленої публікації (ст. 192); про передачу дітей на виховання одному із подружжя при розірванні шлюбу (ст. 302); про позбавлення дієздатності осіб психічно хворих, якщо вони не мають подружжя чи родичів (ст. 491); про призначення радника марнотратцю (ст. 514); про визнання прав недієздатних чи неповнолітніх, які виникають з розпоряджень дарувальників чи заповідача на їх користь (ст. 1057); про усунення порушень, допущених при створенні товариства, а також про зміну статусу товариства (ст. 1839). При пред’явленні позову прокурор діє як і основна сторона – позивач. Вступ прокурора в процес для надання висновку можливий у будь-якій справі між приватними особами за його ініціативою на свій розсуд у зв’язку з доцільністю таких дій. У передбачених законом випадках, зокрема, у справах про зміну особистого правового статусу громадян участь в процесі прокурора обов’язкова [5]. У трибуналах великої інстанції

(функціонують у кожному департаменті Франції тільки як суди першої інстанції) прокурори республіки, що діють при них, беруть участь у цивільному процесі в обох процесуальних формах. Особливі повноваження прокурора передбачені у справах про оголошення громадянина безвісно відсутнім. Такі справи можуть бути порушені в трибуналах великої інстанції також за позовом прокурора (ст. 122 ЦК Франції). Виписка з позовної заяви про порушення справи про оголошення громадянина безвісно відсутнім для її публікації в двох газетах можлива після візування виписки прокурором (ст. 123 ЦК Франції). Після того, як виписка буде надрукована, позовна заява передається через прокурора республіки в суд, який має право з участю прокурора (який не є заявником) провести розслідування з метою встановлення останнього місця проживання такої особи (ст. 124 ЦК Франції). Резолютивна частина рішення, яка набере законної сили, за вимогою прокурора республіки заноситься до реєстру померлих за місцем останнього проживання чи перебування громадянина, визнаного безвісно відсутнім (ст. 127 ЦК Франції). Генеральні прокурори при апеляційних судах мають право подавати апеляційні скарги на рішення у цивільних справах трибуналу високої інстанції і трибуналу малої інстанції і брати участь при їх розгляді в апеляційному порядку, а також вступати в апеляційне провадження, розпочате за скаргою сторони чи іншої правомочної особи, і давати висновки по цивільних справах, які розглядаються в цьому порядку [5]. Генеральний прокурор при Касаційному суді Франції має право вносити в судову палату Касаційного суду за своєю ініціативою чи за наказом Міністра юстиції протести на судові рішення будь-якого суду Франції з підстав, що суперечать закону. Але основний його обов'язок полягає в участі у розгляді скарг у касаційному порядку з метою дачі висновку у справі. Право прокурора на втручання у цивільний процес шляхом подачі касацій у всіх випадках, обумовлюється публічним характером. Генеральний прокурор при Касаційному суді може давати керівні роз'яснення прокурорам при Трибуналах великої інстанції і прокурорам при Апеляційних судах з питань практики розгляду скарг і протестів Касаційним судом.

Як висновок слід сказати, у світі не існує єдиної моделі прокуратури як з організаційної, так і з функціональної точки зору. Це пов'язано не тільки з особливостями соціального і політичного устрою різних країн. Різноманіття пояснюється також тим, що подібні функції, що так об'єктивно необхідні в будь-якому сучасному суспільстві, можуть реалізовуватися через різні правові інститути і механізми відповідно до національних правових традицій.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бернам У. Правова система Сполучених Штатів Америки / У. Бернам. – М., 2006. – 1216 с.
2. Дунас Т. О. Прокурор в цивільному процесі іноземних держав / Т. О. Дунас // Вісник прокуратури. – 2003. – № 7.
3. Косюта М. В. Питання правового регулювання представницької функції прокуратури / М. В. Косюта // Зб. наук. праць. – Х., 1998. – С. 189–194.
4. Пучинский В. К. Цивільний процес зарубешних країн / В. К. Пучинский. – М., 2008. – 234 с.
5. Пучинский В. К. Англійський цивільний процес / В. К. Пучинский. – М., 1974. – 154 с.
6. Фурса С. Л. Цивільний процес України: проблеми і перспективи / С. Л. Фурса, С. В. Щербак. – К., 2006. – 448 с.

7. Штефан М. Й. Цивільний процес : підручник / М. Й. Штефан. – К. : Ін-Юре, 2001. – 694 с.

Сторожук Крістіна Ігорівна
студентка 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Правове регулювання міграції в Італії

Українські заробітчани в Італії вже давно сформувались у міцну спільноту. Виїзди українців на заробітки в Італію –розпочалися у 1992-1993 роках. Відтоді і до останніх років, коли міграційна активність українців уповільнилася у зв'язку з економічною кризою, що охопила країни ЄС, можна говорити про період інтенсивної еміграції українців до Італії із яскраво вираженою її позитивною динамікою (перевагою виїздів над поверненнями). За експертними даними, найінтенсивніший період міграції припадає на кінець 1990-х – початок 2000-х років.

Статистичні дані враховують лише тих іммігрантів, що мають офіційний дозвіл на проживання в країні побуту, тоді як сучасна українська міграція в Італію від початку 90-х років була переважно нелегальною і швидко зростала. За даними нашого дослідження українських міграційних процесів в Італії, на початку 2008 року загальна кількість наших трудових мігрантів, яку ми отримали шляхом співставлення статистичних та експертних даних різного походження, могла становити від 500 до 600 тисяч осіб. Український соціолог в Італії Н. Шегда звертає увагу на те, що в результаті першої значної легалізації іммігрантів на підставі закону «Босі–Фіні» у 2002 році українці перемістилися з 27-го місця (14035 осіб, що склали 0,9 % від усіх іммігрантів Італії) на 4-те (112 802 - 5,1 %) після румунів (239 426 - 10,9 %); албанців (233 616 - 10,6 %) та мароканців (227 940 - 10,4 %).

Українські мігрантки спочатку приїжджали на південь, переважно до Неаполя, де легко знаходили роботу (хоч і менш оплачувану) і де слабо діють закони італійської держави. За експертними підрахунками, у 2007-2008 роках на півдні та на островах Італії перебували від 200 до 300 тис. вихідців з України, що складало близько половини від загального числа українських заробітчани. Там зосереджена найбільша кількість нелегальних мігрантів. Відзначимо три основні способи набуття українцями стану нерегулярних (або нелегальних) мігрантів у державах ЄС. Перший з них – “традиційний”, від початку 1990-х рр. полягає в отриманні через посередників туристичної візи на короткий термін, яка забезпечує трудовому мігрантові легальний в'їзд до країни перебування. За цю послугу йому доводиться сплачувати посередникові кілька тисяч євро. Проте значного поширення набули різні форми нелегального перетину кордону ЄС, коли українські громадянки, сплативши посередникам значні суми, нелегально, часто в нелюдських умовах, позбавлених елементарних правил безпеки, діставалися на територію ЄС. Наявна експертна інформація фіксує ряд випадків загибелі громадян України у ході таких спроб. Третім способом стало виготовлення нелегальних підставних паспортів, що набуло поширення у країнах ЄС [1].

Важка праця з ненормованим робочими днями, часто без вихідних, особиста залежність від роботодавців, відсутність належної соціальної опіки приводить до

сумних наслідків для фізичного і психічного здоров'я мігрантів, зокрема, жінок, спричинює підвищений рівень смертності серед них. З іншого боку, тривале, часто багаторічне, відлучення від другої половини подружжя приводить до розпаду українських сімей або, у кращому разі, – до їх возз'єднання в країні перебування чи перевезення туди дітей. Для жінок, що ставали нелегальними мігрантками, підвищувався ризик потрапити у сексуальне рабство, особливо у перший період міграції, коли трафік мігрантів контролювали кримінальні угруповання. Мігрантки часто опинялися без їжі й даху над головою. Деяка частина новоприбулих і тих мігрантів, що втратили роботу, збираються на так званих неформальних/стихійних ринках вербування робочої сили [2,6].

Українці в Італії переважно доглядають за хворими, старшими, дітьми, прибирають помешкання. Праця у сфері догляду означає фактично цілодобову зайнятість мігрантки без вихідних і проживання у роботодавця. Прибирання, навпаки, розраховане на погодинну зайнятість мігранток у кількох роботодавців, винайм помешкання і наявність вихідних днів за домовленістю. Незначна частина українців зайняті на сільськогосподарських та будівельних роботах, у торгівлі та в закладах громадського харчування. І тільки близько 3 % наших земляків працюють у промисловості. Якщо задуматись про причини такого стану речей, то варто поглянути на те, що приблизно 10 років тому ця робота перестала цікавити італійок, оскільки не приносила прибутку. І як наслідок утворилась вільна ніша, яку зайняли українки й по сьогодні тримають першість в цій сфері. Другою за кількістю зайнятості українських робочих в Італії є індустрія та готельно-ресторанна сфера обслуговування. В останній зайняті переважно молоді українці. Батьки не можуть достатньо забезпечити своє чадо, більше того навіть коли мова йде про навчання. Як наслідок молоді українці ідуть працювати. Як і всім новоприбулим іммігрантам вибір роботи в них невеликий. Переважно йдуть працювати в ресторани. В Римі їх кілька тисяч, і особливо власники цікавляться молодими українками зі знанням російської мови [3].

Навіть така не престижна робота їм додає впевненості, адже заробляють все-таки більше ніж в Україні. В тих, хто тільки приїхав до Італії і знайшов роботу, заробітну платню калькулюють одразу в гривні і на перший погляд це здається багато. В розмові пояснюють, що таких заробітків навіть годі чекати на Батьківщині. І власне це одне, що їх змусило виїхати за кордон.

Серед багатьох українців, які мають сталу роботу в соціальній сфері, є одиниці, яким вдається обійняти посади при державних та комунальних інституціях. Зокрема в столиці Італії протягом 5 років в мерії міста працювала українка Тетяна Кузик. Вона обіймала посаду радника мера міста. На перший погляд може здатись не цілком й важлива зайнятість, оскільки мери міст формують довкола себе велику команду радників. Проте з українкою цілком інакше. Вона була таким собі лобістом з питань країн Східної Європи, а саме України, Росії, Румунії та Білорусі. Таких радників в інших італійських містах практично немає. Завдяки своїй посаді, вона могла з фондів римської мерії забезпечити українську громаду приміщенням для проведення культурних заходів, вибити кошти на проведення безкоштовних навчальних семінарів для «першачків-іммігрантів». Проте мабуть найбільшим досягненням українки є організація українських загальноосвітніх шкіл не тільки в Римі, але й в Неаполі, Венеція-Местре, Брешиї, Пескарі, Падові, Казерті та ін. В цих школах молоді українці навчаються за програмою загальної середньої освіти згідно стандартів Міністерства освіти України і отримують рівноцінний диплом одноліткам в Україні.

Половина українок в Італії мають вищу освіту і за бажанням вони б могли легалізувати свій диплом, щоб згодом спробувати обійняти державну посаду, наприклад вчителя чи медсестри. Перевага державної роботи в тому, що працівник згідно закону отримує так звані 14 зарплат: 11 зарплат щомісяця, дванадцята зарплата – це відпускні, тринадцята з нагоди нового року і чотирнадцята як преміальна. Проте, для того, щоб використати такі соціальні стандарти, потрібно отримати фахову італійську освіту. І є випадки серед наших співвітчизників, хто залишає стару роботу та прагне до престижних посад [9].

На тлі економічної та соціальної кризи, Уряд Італії намагається залучати іноземців до покращення життя в країні. Тому й створюють сприятливі інтеграційні умови для іммігрантів, оскільки дешевше утримувати іммігрантів з легальним статусом ніж навпаки. Та й для тих, хто працює в сфері соціального служіння, Уряд створює юридичну базу по захисту трудових прав і обов'язків прибиральниць та доглядальників за хворими, бо іншого виходу немає. Коли не буде тих же українців чи румунів, албанців чи мароканців, за літніми та хворими людьми буде нікому доглядати. Будинки для пристарілих забиті вщент [4].

Список використаних джерел та літератури:

1. Акимов Д. И. Украинки в Италии: проблемы трудовой миграции // Меркурий. – 2008. – № 11–12 (215–216). – С. 52–55.
2. Бережна Т. Наші в Італії: людські долі // Українознавство. – 2007. – № 3. – С. 227–231; № 4. – С. 281–284.
3. Гаврилишин П. Громадсько-політична та культурна адаптація українців в Італії [Електронний ресурс] // Схід. – 2008. – № 7 (91).
4. Дробко Е. В. Трудова міграція та українська діаспора за кордоном // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 302–309.
5. Егорова И. Украинцы в Италии: потеря или приобретение для Украины [Електронний ресурс] // День. – 2007. – № 22.
6. Кривульченко О. Українці-заробітчани в Італії: умови праці та соціальне становище // Незалежний культурологічний часопис.

Хмельницька Оксана Богданівна

студентка 2 курсу Житомирського

національного

агроекологічного університету

науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Захист неповнолітніх від впливу в інформаційному просторі в Україні та закордоном

Сучасне суспільство з упевненістю можна вважати «суспільством загальної комунікації» або «суспільством реальної віртуальності», яке характеризується певною втратою «реальності» відбувається її заміна віртуальним світом. Вже сьогодні ми спостерігаємо, що значна частина дітей зростає у створених засобами масової інформації віртуальних реаліях, які невпинно нав'язують антиподи ідеалів добра: злість, нечесність, помсту, нещирість, замкнутість, заздрість, що в результаті спричиняє деформацію моральних цінностей підростаючого покоління.

Проблему впливу засобів масової інформації на свідомість неповнолітніх вивчали такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: В.С.Батиргареєва, О.В.Волянська, В.В.Голіна, Л.Гузь, Г.Попов, І.Цибуліна [1].

Невирішені раніше проблеми захисту неповнолітніх від шкідливого впливу засобів масової інформації на моральне, психологічне та фізичне здоров'я неповнолітніх лише поглиблюють прірву в питаннях державного регулювання в інформаційній сфері. Тому необхідно дослідити, як вирішуються зазначені питання в країнах розвинутої демократії і які важелі державного регулювання в інформаційній сфері на сьогодні можна застосувати в Україні.

Однією з найважливіших конституційних норм, спрямованих на захист, у тому й неповнолітніх, є ч.1 ст.3, де наголошується, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю. Закріплені у конституції права і свободи людини і громадянина відповідають вимогам загальновизнаного принципу гуманізму. У ст.52 КУ сказано, що дитинство охороняється державою [2]. Закон України «Про охорону дитинства» (абз.4 ст.20) передбачає заборону пропагування у ЗМІ культуру насильства і жорстокості, розповсюдження порнографії та інформації, що зневажає людську гідність і завдає шкоди моральному благополуччю дитини [3].

Крім телебачення, комп'ютерних ігор на поведінку молодої людини також негативно впливає використання інтернет-технологій, через які підлітки дізнаються про секс і сексуальність засобом доступу до порнографічних матеріалів. Також існують випадки потрапляння в сексуальне рабство через спілкування з особами, які пропонують знайомства, просять надіслати фотокартки, а потім використовуючи монтаж, розміщують їх на порно-сайтах [4].

Відповідно до ст.5 Закону України «Про захист суспільної моралі», змістом державної політики у сфері захисту моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення [5].

У ст.6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» конкретно визначені заборони щодо трансляції програм або їх відео сюжетів, які можуть завдавати шкоди фізичному, психологічному, чи моральному розвитку дітей та підлітків, якщо вони мають змогу їх дивитися, а також розповсюдження і реклами порнографічних матеріалів та предметів пропаганди наркотичних засобів, психотропних речовин з будь-якою метою їх застосування. Забороняється використання у програмах та передачах на телебаченні і радіо прихованих вставок, які впливають на підсвідомість людини або чинять шкідливий вплив на стан її здоров'я [6].

Питання захисту неповнолітніх від негативної інформації на просторах Інтернету не може бути знятим із порядку денного, зважаючи навіть на окремі заяви про неможливість захисту дітей від негативної інформації саме правовими засобами. Про те, що такий захист, хоча й досить фрагментарний, здійснюється в Україні ще з 90-х рр. ХХст., свідчать окремі закони «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про рекламу» та інші. Водночас фундаментальною основою захисту суспільної моралі, безумовно, повинна бути Конституція України як Основний Закон Держави.

Діяльність ЗМІ в цілому має розглядатися як окремий напрям у формуванні здорового способу життя. Причому радіо, телебачення, преса повинні не тільки публікувати необхідну для формування здорового способу життя інформацію, а й

нести відповідальність за ту продукцію, яка цьому протирічить. Для реалізації цього комплексного завдання державі необхідно віднайти динамічний баланс між свободою слова, забезпеченням права на інформацію, ефективним використанням інформації як засобу контролю громадянського суспільства за діями влади та підтриманням моральної і духовної стабільності у суспільстві. Громадські організації, держава та незалежні ЗМІ мають дотримуватися норм саморегулювання в інформаційній сфері, можуть відігравати важливу роль у просуванні культури поваги до прав дитини та діяти як партнери [7].

Наприклад, у Федеративній Республіці Німеччина в 1953р. Бундестаг прийняв Закон «Про розповсюдження матеріалів, шкідливих для молоді», покликаний захищати інтереси підростаючого покоління. Названий закон передбачає створення відповідної державної структури – Федерального відомства з перевірки матеріалів, шкідливих для молоді. У Великобританії діє Закон «Про відеозаписи» 1984р., який вимагає від Британського комітету класифікації фільмів звертати особливу увагу на ймовірність перегляду продукції в домашніх умовах, а також для відповідної вікової глядацької аудиторії, та враховувати ймовірність небезпечної поведінки глядачів після перегляду [4].

У Сполучених Штатах Америки діє урядова комісія з питань порнографії, а також Федеральна комісія зі зв'язку, яка проводить експертні дослідження інформаційної продукції, визначає випадки демонстрації «непристойності», які підлягають судовому покаранню. З 2000р. в США та Канаді заборонено продавати телевізори, що не мають спеціального коду чого засобу, який дозволяє батькам програмувати телевізор на прийняття передач з урахуванням їх вікової класифікації [7].

Україні слід орієнтуватися на міжнародний досвід у сфері інформаційної безпеки неповнолітніх. Так, ст.22 Директиви «Телебачення без кордонів» ЄС зобов'язує кожну з держав створити національний орган, покликаний гарантувати захист неповнолітніх від зловживання свободою ЗМІ. Підписавши Європейську Конвенцію про захист прав людини й основних свобод Україна визнала над собою юрисдикцію Європейського Суду із прав людини і повинна враховувати Рішення Європейського Суду. Тому, де-юре, українське законодавство повинне «перегукуватись» з європейським та рухатись із ним у паралельних напрямках [4].

Таким чином, головною проблемою негативного впливу ЗМІ на спосіб життя молоді є те, що сьогодні телебачення, радіо, преса не тільки і не стільки просувають який-небудь продукт, скільки формують спосіб життя, в якому палити, пити, мати випадкові сексуальні контакти інколи подається як елемент престижу. Причому це заворожуюче діє не тільки на молодь, а й на дорослу частину населення, яка, інколи, мириться з тим, що подають ЗМІ для дітей і учнів. Виникає мовчазна згода дорослих із пропагандою нездорового способу життя

Проблема негативного впливу ЗМІ на спосіб життя молоді є не тільки українською. Всесвітня організація охорони здоров'я розробила «Основи політики здоров'я для всіх в Європейському регіоні «Здоров'я-21», де наголошується, що подальший розвиток засобів зв'язку, підвищення ролі масової інформації і інформаційної індустрії в цілому означає, що молоді люди в усіх країнах світу стають об'єктом дії відносно популяризації шкідливої для здоров'я продукції.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вінгловська О.І. Імплементация міжнародних стандартів прав дитини в національному законодавстві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / О.І.Вінгловська. – К., 2000. – 20с.
2. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України, 2015, №30, ст.141.
3. Закон України про охорону дитинства : за станом на 1 груд. 2001р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – №30. – С.142.
4. Куницький В.В. Захист неповнолітніх в інформаційному просторі як об'єкт гуманітарної експертизи: український та зарубіжний досвід / В.В. Куницький // Голос України. – №92(3842). – С.3-9.
5. Закон України «Про захист суспільної моралі»: за станом на 20 листопада 2003р. // Відом. Верхов. Ради. – 2004. – №14. – С.192.
6. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» : зб. законодавчих і нормативних актів: інформація та реклама в Україні. – К.,2010. – Вид. СПД Паливода А.В. – С.437.

Ярошук Марина Миколаївна

студентка 2 курсу Житомирського національного
агроєкологічного університету
науковий керівник: к. і. н., доцент **Прокопенко І. П.**

Конституція США 1787 року, як юридична біблія

Як ми з'ясували Конституція США багатогранна і дуже схожа на біблію, і саме цим пояснюється актуальність даної теми. У даній роботі я спробувала дати не тільки загальне уявлення Конституції США, але й порівняти її з біблією.

Всі ми знаємо ,що Біблія це стародавня пам'ятка писемності, зібрання різних за формою і змістом релігійних та світських книг, які були написані протягом десятка століть. Біблія — це зібрання формально закріплених звичаїв. Звичай стає правовим звичаєм, якщо в ньому зацікавлена не лише більшість громадян держави, а й сама держава, коли він набуває офіційного характеру. Звичаєве право не має конкретного автора. Звичаєве право зароджується завдяки ініціативі впливових серед народу осіб, але ім'я їх у процесі пристосування відповідного правила до національних ознак губиться. Біблія є одним із перших писаних зведень правил поведінки людей у класовому суспільстві. Саме Біблія називає протиправні дії, які повинні каратися державою: вбивство, зрада, крадіжка, розпушта, неправдиві свідчення і присяги, образа батька та матері, зневага закону суддями, зневага закону в цілому тощо. На основі Біблії формується та складається Конституція. Бо Конституція є стрижнем правової системи будь-якої демократичної держави. Конституція - основний закон держави, документ вищої юридичної сили, що приймається в особливому порядку спеціально уповноваженим державним органом (парламентом, установчими зборами) або народом на референдумі і регулюючий найстабільніші і важливі суспільні відносини:

- Права і свободи людини;
- Устрій держави;
- Організацію влади в державі (структуру, порядок формування держорганів і розподіл компетенції між ними);

- Інші найважливіші суспільні відносини, необхідність конституційного регулювання яких викликана національною специфікою і традиціями конкретної держави. [1].

Конституція США, одна із найстарших нині чинних конституцій і одна із найбільше "жорстких": за 200 років у неї було внесено всього 27 поправок, 10 із них були внесені в 1791 році, так званій Білль про права. На противагу юридичної конституції існує, на думку американських теоретиків, "жива конституція". [2] Іншими словами, Конституція 1787 року діє в даний час із численними доповненнями у виді судових прецедентів, законів Конгресу, актів президентів. Під дахом Конституції 1787 року розвивалися й удосконалювалися і саме законодавство, і законодавча техніка, і вся система правозахисних механізмів, що дозволило американцям процвітати в багатьох відношеннях, а головне, забезпечити стабільність і правонаступність у своєму економічному і соціальному розвитку. У силу гнучкості конституційного механізму забезпечення законності серйозних спроб скомпрометувати правові механізми, що існували, не починалося протягом двох сторіч. Конституція дотепер є юридично активної; 27 поправка до неї була прийнята лише в 1992 році.

Досвід інших країн підтверджує ґрунтовність цієї точки зору. Десятки країн писали свої конституції, але деякі з них виявлялись або декларативними, або неефективними для прав громадян.

Що б не було в інших країнах, у США конституційне правління є могутньою силою, із котрої необхідно рахуватися. Американська Конституція є живим законом, оскільки вона реально проведена в життя, у тому числі і за допомогою "судового контролю". Суди - ефективні провідники конституційної системи. Вони могутні, і важлива їхня роль у конституційному контролі. Коли люди говорять про конституцію як про живий закон, вони звичайно мають на увазі ті концепції і трактування, що були винайдені, розвинуті та поширені судами [3].

Але необхідно звернутися і до теорії. Конституція безумовно має верховенство над усіма джерелами права. Вона має вищий авторитет так само як і Біблія для християн. Жодна людина, жодна гілка влади - ні президент, ні Конгрес, ні поліцейський на перехресті - не мають права ігнорувати Конституцію; її формулювання і правила є законом для всіх, а суди виступають у ролі провідників Конституції; вони мають право піддавати перевірці конституційні дії з метою оголосити їх недійсними і безсилями. З шанобливого відношення до Конституції починається і законослухняність і довіра до влади, що засновує свої дії насамперед на конституційних законах; саме їхня сукупність і ефективна дія надає політичній системі й уряду сталість і легітимність [4].

Риси американської Конституції, описані вище, продовжують характеризувати Конституцію і наприкінці двадцятого сторіччя. У той же час, із 1787 року відбулися серйозні зміни в ній через еволюцію в інтерпретації і застосуванні документа.

З одного боку, місцеві уряди й уряду штатів продовжують грати значну роль в американській політичній системі і беруть на себе досить широкий спектр задач, у той час як центральною прерогативою федерального уряду залишаються питання міжнародної політики і справ загальнонаціональної важливості.

З іншого боку, у нашому сторіччі повноваження федеральної влади інтерпретуються настільки широко, що Конгрес у принципі може регулювати усе, що він вважає проблематичним для всієї нації. Хоча і ясно, що ідея законної перевірки національної влади значно зменшилася, усе ж у 1994 році Верховний Суд США

оголосив один федеральний закон неконституційним, тому що той вторгався в сферу повноваження штатів.

Дивовижно Конституція США, найстаріша і найкоротша (містить 4400 слів не рахуючи тексту поправок) із усіх писаних конституцій урядів, от уже протягом більш 200 років продовжує ефективно діяти [5]. Коментатори підтверджують, що її секрет - у гнучкості і можливості по-різному трактувати різноманітні положення. Але в той же час вона є самим стабільним законом, тому що формально внести в її зміни дуже складно. Конституція також необхідна для контролю влади уряду, тому що ця влада "відбувається" від людей. Це подає контраст з іншими формами права, створеними урядом для контролю за людьми.

Отже, для американців Конституція - це більше, чим просто звід законів. Це символ, це Біблія – амереканського народу. У ній відбиті всі цінності суспільства, усі пріоритети і форми цих пріоритетів. Це особливо відбито в Преамбулі, де записані цілі Конституції, і в Біллі про права, що проголошує права людей [6]. І весь документ у цілому відбиває класичні ліберальні погляди на індивідуальну свободу, рівність, власність, представницьку демократію й обмежений уряд. Словом, те, що ми зараз багатозначно називаємо «американською демократією». Те, наскільки багатозначно про неї говорять самі американці, викликає легку тінь заздрості до їх майже фанатичного патріотизму.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аптекер Г."История американского народа", т.1 "Колониальная эра". М., 1961.с.246.
2. Хрестоматія по загальній історії держави і права. За редакцією К. И. Батыра й Е. В. Полікарпова. М.: Юристь, 1996
3. Графський В.Г. Загальна історія держави і права. - М., 2000, С.178;
4. Конституційне право: Словник / Відп. ред. В.В. Маклаков. М., 2006, с.341.
5. Конституційне (державне) право зарубіжних країн. Том 3. Особлива частина. Країни Європи: Підручник для студентів юридичних вузів і факультетів / Рук. авт. колективу і відп. ред. проф. Б.А. Страшун. М., 2005, С.156;
6. Бойченко Г.Г."Конституция Соединенных Штатов". М., изд. ИМО, 1959. гл.1, 242с.
7. Internet. <http://www.constitutionfacts.com>

Любчак Ганна Павлівна

студентка 5 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: д. і. н., професор **Ярмошик І. І.**

Державно-правовий статус великого князя у ВКЛ у XIV–XVI століттях

У зв'язку із гострою необхідністю в Україні проведення реформ у різних гілках влади, постало нагальне завдання дослідити історію державного управління, яке існувало на території України в різні періоди, визначити найбільш позитивні моменти, щоб по можливості використати їх, та найбільш негативні, аби не повторювати минулих помилок.

Сьогодні багато говориться про необхідність «сильної руки» Президента, а можливо й про посилення його влади. Яким же має бути правитель країни, які мають бути його повноваження? Надзвичайно цікавим в даному контексті є історичний досвід ВКЛ. Метою нашого дослідження є висвітлити основні віхи розвитку великокнязівської влади у ВКЛ, окреслити коло повноважень великого князя та дати коротку характеристику системі престолонаслідування.

Велике князівство Литовське за формою державного устрою було феодальною монархією, на чолі якої стояв великий князь. Інститут великокнязівської влади у цій державі зазнавав суттєвих змін упродовж існування ВКЛ.

Т. Довнар зазначав, що першим титул короля став носити Міндовг після коронації, яка відбулася у Новоградку в 1253 році [4]. Загалом Міндовг був не лише першим, але й єдиним правителем ВКЛ, який був коронований. О. Погорелий пише, що вже через 7 років він відмовився від королівського титулу і повернувся в язичництво. І отримав титул «великого князя литовського» [7]. Тобто, про формування влади єдиного князя ми можемо говорити із другої половини XIII століття, коли землі були об'єднані під владою Міндовга. Таку ж точку зору висловив і український дослідник В. Антонович, який писав: «Тільки з половини XIII століття, коли свідчення про литовські племена стають більш детальними в літописних джерелах, ми зустрічаємо в них згадку про литовських вождів, але по самому характеру цих свідчень переконаємося у відсутності державної влади на обширній території у литовських племен. Ці перші свідчення про литовських вождів вказують на ту обставину, що до другої половини XIII століття влада відомих літописцям начальників поширювалася на незначні сільські округи, на окремі волості; вожді ці були скоріше волосними старшинами, ніж монархічними правителями в державному значенні слова» [1, с.5]. Навіть і говорячи про Міндовга, маємо відзначити, що вперше його ім'я згадується у 1219 році, коли більше 20 князів, які очолювали балтські племена вели перемовини із Галицько-Волинським князівством. Саме тоді він назвався одним із «старших» князів Литви. Таким чином, Міндовг об'єднав племена і став першим великим князем литовським.

Однак значна частина істориків зовсім не із його ім'ям пов'язує заснування Великого Князівства Литовського, а із ім'ям Войшелка. Таку думку, з-поміж інших дослідників, висловив В. Чаропко: «Войшелк, на відміну від Міндовга, діяв не грубою силою, не підступно. Саме Войшелку випала місія стати засновником найбільшої європейської середньовічної держави – Великого князівства Литовського» [9, с.7].

Далі престол займали такі великі князі, як Тройден, Довмонт, Бутигейд, ПутуверБудивид, Витень, Гедимін, Євнут, Ольгерд, ЯгайлоОльгердович, Кейстут, СкиргайлоОльгердович, Вітовт Великий, Свидригайло, Сигізмунд Кейстутович, Казимир IV Ягеллончик, АлександрЯгеллончик, Сигізмунд I Старий, Сигізмунд II Август.

Важливим є той факт, що у Великому Князівстві Литовському була доволі своєрідна система престолонаслідування. Спадкоємцем міг стати будь-який із синів великого князя, а не обов'язково найстарший [6, с.68]. Зрозуміло, що це викликало чимало проблем. Прикладом тут можуть бути і відносини між Міндовгом та його сином Войшелком. В. Чаропко, спираючись на Іпатіївський літопис, описує цю ситуацію так: «Правдоподібно виглядає, що Войшелк «не любовашась велми» Міндовга за його рішення зробити наступником когось із молодших двох синів від другої дружини – Руклю чи Репек'ю [9, с.11]. Повною мірою увесь негатив від цієї системи престолонаслідування проявився після смерті Гедиміна, який до, речі,

прийшов до влади після смерті, найімовірніше, рідного брата Вітеня. Тоді князівство розпалося на 8 уділів на чолі із братом і синами покійного князя.

Проте, через певний час цей порядок унормувався. Спочатку спадкоємця призначав батько-князь, і за звичаєм цей вибір не обмежувався правом старшинства. З часом все більшу роль у обранні нового монарха почала відігравати знать, об'єднана в Панів-Раду.

Які ж функції виконував великий князь? Він командував збройними силами, керував зовнішньою політикою, видавав грамоти та інші правові акти, здійснював контроль за управлінням фінансово-господарською діяльністю. Так, наприклад, Л. Жеребцова зазначає, що він мав виключне право на встановлення мит [5, с.39]. Також він вважався керівником всіх вищих виконавчо-розпорядчих органів, знімав і призначав вищих посадових осіб. Йому так само належало право законодавчої ініціативи. Важливу роль великий князь відігравав і у судочинстві. І. Яцкевич відмічав, що він на процесі виступав не лише суддею, а й законодавцем, адже відразу під час розгляду певної справи могли створюватися нові норми права [10, с.90]

Говорячи про управління державою великим князем на початковому етапі існування ВКЛ, Г. Папакін відзначає цікавий факт: управління державою здійснювалося шляхом постійних подорожей правителя країною. Князь уособлював центр державного життя, який разом із ним мандрував по теренах держави. Місцями зупинок князя були центри волостей і маєтки, що розташовувалися там. Гостини князя у маєтках отримали у ВКЛ назву «поседів», під час яких монарх не лише здійснював судочинство та радився із місцевою знаттю, але й отримував значні подарунки [6, с.70].

Влада великого князя, незважаючи на обширні території, які займало ВКЛ, була доволі сильною, хоча з другої половини XV століття його повноваження значно обмежувалися, а шляхта отримувала все більші привілеї. І на момент підписання Люблінської унії, якщо порівнювати за значимістю монарха у Польщі та у ВКЛ, то другий мав значно більший вплив на життя країни. Дуже слушно з цього приводу висловився Г. Галенченко, який відзначав, що статус великого князя (у порівнянні із тьмяніючим блиском польської корони) означав статус монарха реального [2, с.52].

Після підписання Люблінської унії у 1569 році, носієм верховної влади у новоутвореній державі став польський король, в титулі якого, щоправда, збереглася попередня назва «великий князь литовський, руський». П. Дмитрачков писав, що під час перемовин, які передували Люблінській унії, делегація ВКЛ активно відстоювала необхідність саме такого звучання титулу очільника нової держави, натомість поляки виступали проти [3, с.12]. Зрештою, таке положення було закріплено в акті Люблінського сейму. На думку істориків це мало принципове значення, адже дозволяло зберегти певну окремішність князівства. В. Чаропка писав з цього приводу, що скасування титулу великого князя литовського і руського, як пропонували поляки, означало б політичну смерть Великого князівства Литовського і Руського [8, с.8].

Отже, на чолі ВКЛ стояв великий князь, який мав широкі повноваження. Він очолював армію, визначав основні вектори зовнішньої політики, видавав різного роду правові акти. Але з другої половини XV століття його влада була значно обмежена Панами-Радою, а пізніше сеймом. Зміни у статусі монарха відбулися після підписання Люблінської унії. На чолі новоутвореної держави став король, у титулі якого записувалося, що він є одночасно і князем литовським та руським.

Список використаних джерела та літератури:

1. Антонович В. Очерк истории великого княжества Литовского до половины XV столетия / В. Антонович. – Киев, 1878. – 156 с.
2. Галенченко Г Шляхетская демократия в Великом княжестве Литовском XVI-XVIII вв. / Г. Гленченко// Беларусь и Россия: общество и государство. — Мн., 1998. — Вып. 2. – С. 31–56.
3. Дмитрачков П. От Древней Руси до Речи Посполитой. Из истории зарождения и развития государственности на белорусских землях (вторая половина XIII–XVI в.) / П. Дмитрачков // Беларуская думка. — 2008. — № 7. – С. 12-14.
4. Довнар Т. Великое княжество Литовское [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/46630/1/>
5. Жеребцова Л. Особливості підзвітності митників підскарбію земському та великому князеві литовському / Л. Жеребцова//Історіяторгівлі, податківта мита. – К: 2011. – С. 39-41.
6. Папакін Г. Історія державних установ України: урядуючі інституції та державні установи IX — початкуXX ст./ Г. Папакін. – К: 2010. – 243 с.
7. Погорелый О. Как стала возможной коронация Миндовга и почему ВКЛ не стало королевством?[Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.aif.by/timefree/history/item/23306-vkl.html>
8. Чаропка В. «Братэрская любоў» / В. Чаропка // Беларуская мінуўшчына. – 1995. – № 1.
9. Чаропко В Великие князья Великого княжества Литовского / В. Чаропко. – Минск: Беларусь, 2012. – 264 с.
10. Яцкевич И. Роль судебных решений великого князя и панов-рады в процессе правообразования в Великом княжестве Литовском в первой половине XVI в. / И. Яцкевич // Праблемы гісторыі і дзяржавы і права Беларусі: матэрыялы міжнар. навук.-практ. канф., прысвечанай 90-годдзю з дня нараджэння І. А. Юхо. Мінск, 18–19 сак. 2011 г. – Мінск, 2011. – С.89–91.